כתבי־יד בקבלה

הנמצאים

בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי
בירושלם

תיארם וחקרם
גרשם שלום

בהשתתפות
יששכר יואל

הוספה מיוחדה ל„קרית־ספר" שנה ז'

ירושלם תר"צ

חברה להוצאת ספרים על־יד האוניברסיטה העברית

כתבי־היד העבריים

הנמצאים

בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי
בירושלם

א: קבלה

הוספה מיוחדה ל„קרית־ספר" שנה ז׳

ירושלם תר"צ

חברה להוצאת ספרים על־יד האוניברסיטה העברית

אוסף כתבי היד העבריים הנמצאים בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלם מכיל קרוב לשבע מאות כרכים. האוסף צעיר לימים ונרכש כמעט כלו ע״י קניות או מתנות בודדות. רק אוסף אחד נכנס בו כיחידה הלא הם כ״י מר אברהם אזולאי שנתן לבית הספרים כמעט חמשים כ״י, בשנות תרפ״ה ותרפ״ו.

כעת נגש בית הספרים לפרסם קטלוג מדעי לכתבי היד, ובזה מתפרסם החלק הראשון: כתבי היד בקבלה, שהם כמעט החלק הרביעי באוסף הנוכחי.

הנהלת בית הספרים.

הקדמה

חקירת הקבלה עודנה טעונה ביסוס מכל צד ומכל פנה. הצורך לסתת אבני הבנין המדעי העתיד להבנות בשדה זה גדול מאד. ולפי התנאים המיוחדים לספרות הקבלה נודעת חשיבות יסודית ובולטת לחלקיה הגנוזים בכתבי היד. אבל רוב הספרים הללו הוצגו לפני העולם המדעי רק בצורה כללית מאד שאינה מספיקה כלל לצרכי עבודה מדעית ואין גם פלא בדבר שברוב הרשימות מאוספי כה"י באה הקבלה כבת חורגת וכל המצמצם מנת חלקה הרי זה משובח. מלבד רשימת כתבי היד במינכן של שטיינשניידר, נעשה עד עתה רק נסיון אחד לתאר אוסף של כתבי יד בקבלה ביתר אריכות ודיוק והיא רשימת מרגוליות על כתבי היד שבמוזיאום הבריטי. ועתה בא הספר הזה למלא החסרון עד כמה שהדבר איפשר בגדר האוסף שעבודה זו מוקדשת לו. הכינותי את החומר שהבאתי כאן במשך שנים אחדות ולא נמנעתי מלהאריך במקומות שראיתי צורך ותועלת בכך. גם חקרתי אחרי המקורות עד כמה שידי מגעת ומקוה אני שהחוקרים ימצאו כאן גם ידיעות חדשות רבות וגם תקוני טעיות ושבושי הקודמים שלא שמשו בספרות זו כל צרכם. האוסף בירושלם אמנם צעיר לימים הוא ויש העולים עליו במעלה ובמספר אבל בכל זאת עלה בידינו לאסוף במשך זמן מועט ובאמצעים מוגבלים ומצומצמים מאד גם מספר ספרים שערכם לחקירת הקבלה גדול למדי. עזרו לבית הספרים באסיפת כתבי היד האלה כמה מחובביו בכל אתר ואתר ואי איפשר להזכיר את כולם אבל חושבני לחובה לומר שעזרתו הפעילה של חברי הרב שמחה אסף היתה בעלת ערך מיוחד בשעת קניות אחדות מהחשובות ביותר להתפתחות האוסף הזה. ימצאו כאן גם מספר מקורות בעלי חשיבות ניכרת הן שלא נרשמו כלל בשאר רשימות עד עכשיו הן שמלאכת רשימתם נעשית באופן קטוע ובלתי מספיק.

סדרתי את הספר על פי סדר זמני הספרים, עד כמה שאיפשר, ושמתי את קובצי מלאכת הכשוף וקבלה מעשית בסוף הרשימה. כ"י 157 היוצא מהכלל הזה נקנה אך בשעה שחלק גדול מהספר סודר כבר בדפוס, ולאמתו של דבר שייך בין מספר 21 ו221, בערך. בנספחים הדפסתי מקורות שונים מהנרשמים כאן שראיתי בהם תועלת לחקירות אלה, מבחינות שונות.

האחריות המדעית לתוכן הספר הזה כולה רק עלי, אבל עזרה חשובה נעזרתי על ידי ד"ר י. יואל, ראש המחלקה היודאיסטית בבית הספרים, שהשתתף בספר

זה ע״י השוותו את כל כתבי היד עוד פעם עם מה שכתבתי והעתקתי מהם (מלבד ה״נספחים״) וע״י קריאת שתי הגהות מכל הספר, עבודות שלא היה בכחי לעשותן הן מקוצר הזמן לפני מסירת הספר לבית הדפוס והן מקוצר כח עיני. על ידי זה תוקנו בודאי כמה טעיות ואוכל לקוות שמספר השגיאות שנפלו בהעתקות מן כתבי היד יהיה קטן עד מאד.

עלי להביע תודתי עוד לשני צדדים: לפרופ׳ אלכסנדר מארכס בניו-יורק שהעמיד לרשותי רשימתו הארעית הקצרה של כתבי היד בקבלה שבספרית בית המדרש לרבנים דאמריקה שהקוראים ימצאו רמיזות שונות אליה בספר הזה, וכן לממונים על קרן דוד וולפסון שנתנו את האפשרות להדפיס את הספר הזה לרגלי פתיחת הבנין החדש של בית הספרים הנקרא על שמו.

גרשם שלום

ירושלם, האוניברסיטה העברית.
ערב שבועות תר״צ.

לוח להשוואת סימני כה״י לפי מעמדם בבית הספרים עם המספרים הסדוריים ברשימה הזאת·

סימן כ״י בספריה	מספרו כאן
4° 3	116
4	69
6	55
7	56
10	35
19	25
48	49
49	48
51	53
52	50
60	59
68	54
74	36
75	34
76	104
80	17
82	105
86	31
96	52
101	68
107	131
108	101
121	13
8° 1	26
2	132
12	106
20	45
31	141
41	153
50	98

בספריה	כאן
8° 52	75
63	122
66	103
67	133
74	70
75	152
86	78
87	148
89	143
91	1
97	136
103	66
106	119
113	40
117	37
120	85
121	67
130	22
132	39
135	92
143	19
144	29
147	32
148	7
151	28
153	57
154	80
155	109
159	91
162	90

לוח להשוואת סימני כה"י

בספריה	כאן
8^0 174	113
198	129
205	130
237	89
239	117
241	88
242	144
245	71
252	97
255	118
264	149
265	74
266	24
276	94
282	135
287	146
307	123
308	124
309	125
310	126
311	127
312	128
324	64
328	14
329	63
330	27
331	138
334	6
342	137
347	47
353	65
354	120
355	20

בספריה	כאן
8^0 362	21
367	11
370	60
381	4
389	96
392	79
393	77
394	95
395	102
397	43
398	81
399	82
400	107
401	86
402	110
403	61
404	30
405	51
406	46
407	93
409	18
411	8
412	151
416	33
417	83
418	16
419	58
430	156
437	147
449	111
451	76
452	44
459	142

לוח להשוואת סימני כה"י

בספריה	כאן	בספריה	כאן
8° 460	140	8° 509	134
465	114	519	155
468	62	522	145
476	2	525	100
477	108	526	73
478	12	530	121
479	87	531	99
484	112	533	139
485	84	534	72
487	150	538	154
488	3	539	42
489	38	540	5
490	9	541	23
491	115	544	15
492	10	550	157
493	41		

1

Hebr. 8° 91 — נייר, 14:20,5 צ"מ. 70 דף, 27 שורות בעמוד. כתיבה רבנית ספרדית ברורה, אבל דף 63—70 ניזוקו מאד ע"י מים עד שבעמודים אחדים הכתיבה נטשטשה מכל וכל. נכתב במאה הט"ז בערך ואולי גם מעט אח"כ.

נקנה מר' יצחק באדהב, ירושלם, תרפ"ח.

1. דף 1a—62b **פי' הגדות לר' עזריאל תנצב"ה.** פירוש ההגדות במס' ברכות, תענית (מתחיל 12a), מגילה (21b) וחגיגה (38a) בדרך הקבלה. הועתק כנראה מכ"י ישן שהסופר לא קרא בו היטב ולכן השאיר כמה פעמים מקום למלים ואפילו לאותיות, ואולם חסרונות אלה אינם שקולים כלל כנגד חשיבותו הגדולה של הספר הזה. כ"י זה נרשם בשם המטעה „אלף המגן" ברשימת פרד"ס התורה והחכמה מכ"י ר"י באדהב, ירושלם תרנ"ח, סי' 29, והטעם שראיתיו אצלו מכורך עם איזה דפים מס' הלכה ששמו אלף המגן (את הדפים האלה לא יכולנו לקנות).

כל הראשונים ראו פירוש ההגדות של ר' עזרא ויש מביאים גם בשם ר' עזריאל, ולפי עדותו המפורשת של ר' שם טוב ן' גאון בס' בדי הארון שניהם חברו פירוש ההגדות („שכבר הקדימוהו החכמים החסידים ר' עזרא ור' עזריאל מגירונה ז"ל שחברו פירוש ההגדות והוסיף ר' עזרא לחבר פירוש בתפלות ורמזו בהן כל הצורך גם פירשו שם מעשה בראשית ומעשה מרכבה מאשר קבלו מפי הרב החסיד סגי נהור ז"ל אלא שעשו להם סמניות באכין ורקין כדי שלא יבין דבריהם נבער כל אדם מדעת" עיין מונק ב־Z.f.H.B. 1908, עמ' 50) ונשארו לנו לשונות רבים על שמם בספרי המקובלים במאה הי"ג—ט"ו, ואח"כ נשכח הספר ונעלם ולא נודע לחוקרים עד עכשיו. והנה באמת נמצאו בידינו שתי נוסחאות מהפירוש הזה: זו שלפנינו על שם ר' עזריאל והאחרת בכ"י ואטיקאן 185 דף 1—18 (וצלומו מונח לפני) ונקראת שם „פירוש ההגדות להחכם הגדול ר' עזרא ב"ר שלמה". והשויתי אותם וראיתי כי באמת אין כל ספק ששניהם אמתיים, וגם השמות שנקראו עליהם מתאימים, כי ר' עזרא חיבר פירושו בקיצור, ור' עזריאל הרחיב דבריו יותר עד שנמצא לו במס' חגיגה פי שלש מאשר לר' עזרא, וכתבי יד אחרים לא נודעו עדיין. וגם זאת מצאתי שר' אברהם ב"ר יהודה אלמליך הדפיס את כל פירושו של ר' עזרא (בנוסח הקצר) על ברכות ומקצת דבריו על תענית ומגילה בס' לקוטי שכחה ופאה (פיראַרה שי"ו) והעלים את שם המחבר או גם לא ידע אותו (אמנם בחר בהקדמתו בלשון ערומים, במליצות

המשתמעות לשתי פנים, ביחס לבעלות הדברים שהכניס בקובץ שלו) עד שטעו כל החוקרים וחשבוהו למחבר החלק הראשון הזה על מסכתות הש״ס. ואני אדפיס כאן כדוגמא את דברי הנוסח הארוך למסכת תענית, דברים חשובים על מהות התורה ומהות הנבואה, והבקי בספרי הראשונים יכיר בנקל שכמעט הכל השתמשו בהם ורק מעטים מאד הזכירו את הדברים בשם אומרם.

הלשון והתוכן המיוחד של הנוסח הרחב אשר בכ״י ירושלם מוכיחים שאין כאן עיבוד מאוחר של פירוש ר׳ עזרא, כי יש בו דברים רבים שרק בן דורם יכול לכתוב אותם, ונשארו כאן גם מקצת לשונות ר׳ יצחק סגי נהור (בשם ״החסיד״ סתם, כמו בפי׳ הקצר של ר׳ עזרא) שאינם במקומות אחרים וכן שרידים מספרים ניאו־אפלטוניים חשובים שאבדו מאתנו ושעלולים להפיץ אור חדש על מקורותיו של גבירול. הספר משתמש בטרמינולוגיה קבלית שכבר בדור שלאחריו פסקו מלהשתמש בה, ומתאים בה בפרטים רבים לספר משיב דברים נכוחים לר׳ יעקב בן ששת, בן דורם ובן עירם ובודאי גם בן סודם של ר׳ עזריאל ור׳ עזרא.

הנוסח הרחב מזכיר בפירוש את ר׳ עזרא והדברים נמצאים בפי׳ שה״ש שלו, ולכן אין ספק שיש לסמוך על הפתיחות בשני כתבי היד. לשונות הראשונים מפירוש זה מתאימים כמעט כולם לאחת מהנוסחאות האלו. הספר טעון עיבוד בקרתי יסודי ותקותי להדפיסו פעם כספר בפני עצמו.

מקורותיו הקבליים של ר׳ עזריאל היו כאן מלבד מה ששמע בעל פה (למשל 7ª, 11ᵇ, 28ª ועוד) בעיקר דברי ספר הבהיר המובא פעמים רבות בשם זה (לא בשם מדרש ר׳ נחוניא, וגם נוסח ואטיקאן מכיר רק את השם הזה) ומפרש אותו לפי דרכו, ודברי החושבים שהוא גם חבר את הבהיר, אינם מוצאים כל הצדקה בספר זה או בנוסח הקצר.

דף 9ª/b רמזים מעורפלים על סוד אמן אמונה ואומן, כמו באגרתו ששלח לבורגוש שהדפסתיה בקובץ כתבי ר׳ יעקב הכהן והיא בודאי לר׳ עזריאל כמו שרשום עליה בכתבי יד אחדים (עיין מדעי היהדות ב׳, עמ׳ 233־240).

דף 20ª (עיין בנספחים) מביא את ר׳ יעקב החסיד ור׳ נהוראי איש ירושלם (וכן גם בכ״י ואטיקאן) וזהו איפוא המקור הראשון לציטאט הנפוץ הזה.

דף 11ª מביא כאן על הכתב והמכתב ״והגאון מרי רב יהודאי פי׳ משם הראשונים אלו כ״ב אותיות״ (וההמשך משובש מאד, ובכ״י ואטיקאן כל הענין הנדון כאן איננו), והנה אלו הם דברי ר׳ יהודה בן ברזילאי הברצלוני ונמצאו בשו״ת הגאונים הו׳ ליק סי׳ קי״ט – וזהו הציטאט היחיד מספרי ר׳ יהודה בן ברזילאי הידוע לי בספרות הקבלה.

בדף 26ª מביא פרקי מרכבה, ובעמוד b: וכשתחזור השכינה לבית קדשי הקדשי׳ אומ׳ ברוך כדאיתא [בכ״י כדאיתה] במעשה בראשית דשמואל [?

כ"י ואט' אינו יודע ממקור המופלא הזה, אלא מביא דף 11^a את "החסיד בשם הרב אביו" שהוא הראב"ד, כמקור הדברים].

בסוף מס' מגילה נמצא מדף 28—38 אוסף מאמרי מדרש על מעשה בראשית ומעשה מרכבה ומהם שאיני יודע את מקורם, וכנראה נאספו כאן בכוונה כמבוא למעשה בראשית במס' חגיגה, ובאמצע מביא גם מאמר קצר על ראש דברך אמת בדרך קבלה ובסוף רשום "עד כאן לשון החכם ר' עזרא ז"ל" ואמנם הדברים נמצאים בפי' ר' עזרא לשיר השירים. וכן מביא כאן בדף 21^b (וכן עוד 36^a, 40^a) מאמר ומסיים "ע"כ לשון החכם" ובאמת זהו לשון ר' עזרא בנוסח הקצר מלה במלה, ומכאן מוכח שנוסח זה היה כבר לעיניו של ר' עזריאל וכבר הוא מכנה את ר' עזרא בכנוי "החכם" סתם, שבו נתכבד גם אצל כל מקובלי המאה הי"ג והי"ד, המדקדקים בכנויי הכבוד המיוחדים לגדולי חכמתם.

דף 39^a "חמשה חומשי תורה שהם שמו של הקב"ה" וכן דעת הרבמ"ן והזהר.

דף 40^a מונה את שבעים שמותיו של הקב"ה והם "ידועים למשכילים" ובנוסח השני נשארו הדברים ביתר אריכות כי מונה שם גם ע' שמות לתורה, לירושלם ולישראל.

דבריו בפירוש מס' חגיגה כאן פותחים לנו כמה שערים בהבנת הלך רוחו של ר' יצחק סגי נהור ובית מדרשו. והנה בפ"ב בחגיגה נמצא בכ"י ואטיקאן דף 14^a מאמר הפותח "לר' עזרי' זה" ומסיים אחרי י"ד שורות ב"עד כאן". ר' עזרא ראה איפוא גם הוא כבר רשימות מר' עזריאל ואמנם אח"כ חזר ר' עזריאל ועיבד הדברים עוד הפעם ובפירוש שלפנינו נמצאו עיקרי הדברים הבאים בשם ר' עזרי' בנוסח הקצר, אבל לא לשונם, ומזה מתברר כנראה היחס האמתי של שתי הנוסחאות שמחבריהם מביאים זה את זה: שניהם רשמו רשימותיהם בזמן אחד בערך, אבל האחד סדר אותם בסדור אחרון לפני השני, עד שזה יכול להשתמש בספר המסודר של חבירו כשבא לסדר את ספרו הוא במהדורה בתרא. ואין ספק שגם רבים מהדברים הבאים כאן שלא בשם אומרם, ממקורו של החסיד ר' יצחק נבעו. ר' עזריאל מזכירו כאן רק פעם אחת, בדף 57^a: "מהיכן נבראת האורה מלמד שנתעטף הב"ה פי' קבל זוהר משפע זיו החכמה המלובנת בדבריה ועל ידי השפע ההוא התנוצץ אור ממנו הזומנת המשכת החכמה הסובבה את הכל וכן הוא אומ' ואמונתך סביבותיך. כך פי' רבי' החסיד וזה לשונו" (ועיין בס' האמונה והבטחון לר' יעקב בן ששת חברו, בסוף פרק א' וכן הוא בלי שם החסיד בפי' שיר השירים לר' עזרא, דפוס אלטונא דף 6^a ועוד פעם שם 24^b). ובנוסח ר' עזרא בכ"י ואטיקאן נזכר "החסיד" חמש פעמים.

בדף 41^b—42^a באו הדברים החשובים הללו שלא נמצאו בשום ספר אחר, רק המאמר הקצר הראשון נמצא גם בפי' התפלות לר' עזרא כ"י פארמא דף 64^b בשם "חכמי המחקר".

-וכן אפלטון הפילוסוף אמר כי שרש וצורה היו חותמות אשר עמדו במחשבה הטהורה טרם היותם בגורם כמו סופר המצייר בחוץ הציורים שבפנים ובדמות הפנימים יעשו החיצונים. וכן היו במחשבה הטהורה חותמות וצורות ודמיונות אשר כנגדם נברא כל דבר ומלה.

אמ׳ אפלטון שהם שרש וצורה, והיורד משרש השרשים עד צורת הצורות צריך ללכת בריבוי והעולה עד שרש השרשים צריך ללקט הרבוי שהחלק העליון מהם מיחדם שהשרש בכל צורה שממנו בכל זמן ובהשחת הצורות לא ישחת השרש. דע כי אין ממש גורע ומוסיף בשרש הצורה כי שרש הצורה חסר מכל ממש והוא הסובב והמקיף כל צד, כי כל כלי אין צורתו אלא מה שיחסר מן ממשותו, כי החסר מכל יש מעמידו ומקיימו ולא יקבל שינוי, כי אין השינוי אלא לנמצא המתחדש השני לאפיסתו כי המקיף הנמצא הוא בכל צדדיו בדקותו ובישותו ואינו נמצא בממשותו מציאותו בענין מתחדש אלא בענין שלא ישתנה. ויותר הוא ניכר בדיקות [!: בריקות] הממש שלא נתחדש ממה שאינו ניכר בממשותו. וכן תוכל לראות מן המקום הריק יעמיד כל גוף כי כל הנבראים חלולים וריקים מתוכם ואלמלא הריקות לא יתקיים הרוח בהם. ומזה הצד היה הריקות יסוד כל מוסד ואין השלמה בצורה אלא בו.

ואמ׳ ארסטו הפילוסוף ראשית השרשים כולם הם שני גרמים פשוטים, האחד מהם היסוד הראשון המקבל הצורה הוא שרש השרשי׳ הוא קודם הראשון העומד בעצמו המקבל החלוף, והשנית הצורה הגרמית המעותדת להתלבש על הגרם היא החכמה השלימה והזיו הטהור והזוהר הצח. כאשר תתחבר עם היסוד הראשון היה מזה תולדת השכל וצורתו וזיוו. התנוצץ ממנו זיו וזוהר כזיו המתנוצץ ממראות הזכוכית המושמות בחלוני המרחצאות וההיכלות כאשר נופל עליהם זיו השמש וזהרו, והיה מזה תולדת הנפש המדברת. התנוצץ ממנו זיו וזוהר כזיו המתנוצץ ממראות הזכוכית ויהיה מזה תולדת הנפש הבהמית והיה זיוה וזהרה פחות מזיו השכל וזהרו, ולכן זאת הנפש כסילית צריכה להתלמד ולהזכיר. וכאשר היה תולדת הנפש הבהמית, התנוצץ ממנה זיו כזיו המתנוצץ מן הראשונים והיה מזה תולדת הנפש הצומחת, והיה זיוה וזהרה פחות מן הזיוים הראשונים ויותר היא עמומה. לכן הנפש הבהמית מתגלגלת ונעה ובעלת הרגש, והנפש הצומחת נפרדת ממנה בתנועת הגדול והצמיחה והולידה ולא תנוע כי אם תנועת הצמיחה. והצמיחה לפי שלא תתחזק לעמוד בעצמה והוצרכה להתפרנס כדי שיתחזק הנותה [תנועתה?] וצמיחתה. והנפש הצומחת כאשר היה תולדתה, התנוצץ ממנה זיו וזוהר כזיו וזוהר המתנוצץ משאר הגרמים.

ודברי חכמת התורה ודברי בעלי המחקר הנזכרים שניהם כאחד, דרך אחד להם ואין הפרש ביניהם אלא שינוי שמות בלבד, שהחוקרים לא ידעו לתת שם הראוי לכל חלק וחלק וחכמי האמת המקובלים מן הנביאים שקבלו מפי הגבורה

יודעים לחלק חלקי הדברים ולקרות כל דבר ודבר בשם הראוי לו לפי כחו ופעולתו.״

הלשונות האלה חשובים מאד כי הם מראים שלעיני בעלי הקבלה בגירונה היו באמת כתבים ניאו־אפלטוניים בצורה פסידאפיגראפית שהכילו תורות הקרובות מאד לשיטת ר׳ שלמה גבירול. ומכיון שקשה להניח שזוייפו אחרי זמנו של גבירול, מי יודע אם לא היו כבר לעיניו. ועל כל פנים ההשפעה ה״גבירולית״ בקבלה יכלה לנבוע גם באופן ישר מספרים כמו הנ״ל שעד עכשיו לא ידענו מהם ולא נשמרו אלא כאן, דוגמת שרידי ס׳ בנדוקליס על חמשה העצמים שגם הם נשמרו רק על ידי שני מקובלים. וגם כדאי להדגיש כאן שר׳ עזריאל מיטיב לדעת כי דברי הקבלה ממקום אחר יהלכון, וההבדל העצום בין החומר הקבלי הישן, שר׳ עזריאל וחביריו התחילו לדרוש בראשונה ברוח האפ־לאטוניות, ובין הלך הרוח של המאמרים האלה בולט למדי! הטרמינולוגיה בקטעים אלה טעונה חקירה מיוחדת.

אין סוף נקרא כאן לרוב במונח הנוהג בבית מדרשו של החסיד סגי נהור: ״מה שאין המחשבה משגת״ (כן גם בס׳ משיב דברים נכוחים ובשאר קטעים ישנים).

דף 54[b]: ״והחכמה העיקרית כל עסקי המחשבה וכל הדבורים וכל המעשים הם מכחה והוא רוח החיים מוצאו שאינו נתפש שהוא תחלת רצון המחשבה וזהו שכתו׳ והחכמה מאין תמצא ומותר האדם מן הבהמה אין שהם נמצאים מאויר שאינו נתפש ונעשה ישותם מאין ממש ואויר שאינו נתפש לא יתחלק לשום צד והוא אחד פשוט בלי הרכבה ובאחדותו היו כל חפצים הרצון הקודם לכל שהרוח נקרא רצון כדכת׳ אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו ומתרגמ׳ רעוא וזהו שכתו׳ והוא באחד ומי ישיבנו פי׳ והוא באחדות הרצון שאין חוץ ממנו [״רצון״ כאן הוא ״אין סוף״, בפירושו לעשר ספירות!] והרצון גורם השכל [צ״ל ההשכל] והשכל גורם החכמה כדכת׳ ובהשכל לחכם יוסיף לקח כי יסוד הווית החכמה הוא ההשכל תכלית השגת המחשבה ביראת ה׳ היא החכמה.... ובהתפשט הרצון בהשכל, המציא חכמה הכוללת כל חפץ ותחלת ההויות נתונות בה והיא תחלת הדבור ועל זה נאמ׳ תחלת חכמה [!] ונאצל מאור החכמה יסוד השכל המחלק הויות הרצון מבין נתיבותיה. ובינת המתבונן בחכמה מן השכל הוא שנ׳ בה טוב אחרית דבר מראשיתו ולא אמ׳ מראשית ובכח החכמה רצון השכל הקודם לה... ובה כח שכל הנאצל ממנה כדכת׳ אני בינה וממנה ע״ג כחות שהם כלל הכל ובאחדות הרצון הכולל הכל נאמ׳ והוא באחד״. וכן דורש בדף 60[a] את הפסוק עוטה אור כשלמה: ״הכל דבק ומיוחד עד אין סוף... ובהאחז מחשבת הבא בגבול ביסוד הגבול, אין גבול לגבול כי המחשבה מתלבשת באור חיי הרוח וכולה בכל צד ומתעלה להסתכל בפנימיות עצמה עד האפס

כח השגתה, ואפיסתה תחלת הרצון הכולל כל חפץ והוא תחלת גבולו [!] הנמצאים במחשבה ובעצה ובהבנה ובגדול ובתגבורת ובתנועה ובדבור ובכנוס ובשטח ובקומה ובמראה כי הרצון קודם להמציאם בכל עת כדי שיתקיים בכלן והוא בהם ואינם [!] חוץ ממנו הויה ואין זה בזה בהווייה אלא בכח ואינו ניכר ונתפש בגבול עד העשות ממנו הגבול, והגבולים בתבנית המחשבה שהיא ספר הכולל אותות הרצון ופנימיות החפצים וההפרשות והעלות שהן זה על זה וכל נתיב ונתיב מתברר מן הרצון בכל צדדיו והנתיב הראשון ממנו הוא כח היושר שהוא מובחר שבכולם ובשביל ההולכים בנתיבתו נתפשט זה הכח. הנתיב השני אור חיי הרוח שממנו אור התורה שהיא וכל האורים הקודמים לברייתו של עולם כאור הכבוד ואור כסא הכבוד ואור המקדש ואור הכרובים ואור גן עדן ואור התשובה ואורו של משיח ואור הנשמות שהיו ושעתידין להיות ואור המזלות שלהם וכל החפצים היו חרותין בהגיון הנפש הנמשך מן הרצון שהוא השרש שהכל ממנו והכל נכלל ברוח ונסמך ברוח ואלמלא גבולי הדבור לא היה ניכר אלא בראייה לכך היו האותיות גבולי הדבור להכיר הפרש בין דבר לדבר".

שני מאמרים אלה ישמשו דוגמא לסגנון הספר הזה, וכל מה שנראה כאן זר, הרי זוהי קבלת ר' יצחק החסיד רבם כפי שנשארה בידינו בפירושו לס' יצירה. והדרך הזאת רחוקה מאד מן המקובלים שהיו מימי הרמב"ן ואילך!

אם נתחבר יותר מהנמצא כאן, אי אפשר להחליט. על כל פנים נמצאו רמזים למה שעתיד להתבאר בפרק השוכר (דף 6^b) ובפרק השותפים (רק בכ"י ואטיקאן 6^b). וכבר העירותי בערך ר' טודרוס אבולעפיה באנציקלופדיה אשכול שס' אוצר הכבוד לר' טודרוס הלוי מיוסד בחלקים רבים על פירושנו זה וגם זה נתעלם מן החוקרים.

הספר נפסק בפ"ב דחגיגה, ומסיים "ודגלו עלי אהבה וגודלו עלי אהבה".

2. דף $63^a - 70^b$ [לקוטי אגדות ממסכת כתובות] מתחיל "במסכת כתובות פרק ראשון. דרש בר קפרא מאי דכת' ויתד תהיה לך על אזניך". מסיים "איקלע ר' אלעז' להתם ואייתו חדא לקמיה ונקטיה בידיה" [דף קי"ב ע"א] והדפים האחרונים קשים מאד לקריאה.

2

Hebr. 8° 476 — נייר, 15:22 צ"מ. 94 דף, מספר השורות שונה. קורסיבה ספרדית מסוף המאה הי"ז או תחלת המאה הי"ח, והועתק כנראה מתוך כתב יד ישן. נקנה תרפ"ד.

ילקוט מדברי קבלה וסודות, מתאים בחלק גדול גם לפי סדר העניינים לכ״י הנמצא בסימינר בניו יורק (מסומן ברשימה ארעית שהשאיל לי בטובו פרופ׳ מארכס בסי׳ 829, ושם בא מאיטליה מהמאה הט״ז).

.1 דף $1^a - 17^b$ [פירוש או סוד שם המפורש בן ע״ב שמות], הוא הפירוש המשולש הנדפס בס׳ רזיאל דף כ״ד ב׳ עד ל״א ב׳. ונכתב כאן בשלש עמודות זו על יד זו כמו בכתבי יד רבים (בריט. מוז. 733 ובשני כתבי יד בסימינר בניו יורק, עיין גם רשימת שוואגר את פרענקל אוצר כלי חמדה סי׳ 36), אבל החתימות באות זו אחר זו וחתימת העמודה הפותחת „אבוא בגבורות״ חסרה כאן. כתבי יד אחרים רשם שטיינשניידר ברשימת מינכן עמ׳ 71 ויש עוד רבים. הפירוש נקרא בכתבי יד רבים פירוש שם העצם, אבל נמצאו גם שמות כוללים אחרים. הח׳ מילזאגי נסה להוכיח בספרו אוצר ראבי״ה שראיתי בכ״י האלברשטאם ב־Jews' College, שמחבר כל הפירושים האלה הוא ר׳ אברהם אבולעפיה כי מצא אותם כתובים בכ״י שנמצא תחת ידו וכן גם בכ״י אחד של יה״ש, ודבריו שעוד לא השגיחו עליהם, צריכים חקירה כי באמת הצליח להראות שם שהחלק הנדפס בס׳ רזיאל לפני פירושים אלו אינו אלא הפתיחה לס׳ חיי עולם הבא לאבולעפיה ובשני כתבי יד הנ״ל מס׳ חיי עוה״ב מצא את הפירושים ג״כ מיד אחרי הפתיחה הזאת. ואמנם כל כתבי היד האחרים שראיתי עד עכשיו בעיני, לא הכילו את הפירושים, ואולי נכנסו שם רק ע״י אחד מתלמידי אבולעפיה שצירף אותם יחד— כי הלא אין ספק שמבית מדרשו יצאו, אם גם קשה לצייר שהוא עצמו חברם (כי סודות הספירות תופסים כאן מקום שאינו לפי רוחו של אבולעפיה וגם תורת השמיטות מיסוד ספר התמונה אינה בולטת כ״כ בשאר ספרי אבולעפיה כמו כאן). אבל ראוי לחקור שאלה זו עוד פעם אחרי השוואת כל כ״י של ס׳ חיי עולם הבא. שאר המחברים שייחסו את הפירושים לאבולעפיה (אם גם בפקפוקים) כמו מרגוליות, לא ידעו מהוכחותיו של אליקים מילזאגי (שספרו החשוב על ספר רזיאל נשכח לגמרי!) ודבריהם אינם אלא השערות בלבד.

הנוסח הנדפס ברזיאל משובש עד מאד, וגם כ״י זה עולה עליו בהרבה.

.2 דף 17^b „הנה אתחיל ציור אלף בית אשר קבל משה מפי הגבורה כמו שהיא כתובה כך וחקוקה בכסא׳ והוא כנראה המשך דברי המאמר הקודם ושייך לס׳ רזיאל דף ל״ב ע״ב שורה 6, ונמצא יחד עם סי׳ 1 גם בכ״י אוצר כלי חמדה 36 (עכשיו ניו־יורק).

.3 דף $17^b - 19^a$ לקוטים אחדים על סוד שם בן ע״ב וסגולות. א) מו״ם בגימ׳ אלהים.... ב) סי״ט אמרו חכמים ז״ל לצורת פני אדם והוא שם אחד מכונה לנגד השם לפי שבו מצייר צורת האדם.... ג) להוציא שטר כתוב מן המים [בעזרת שם ע״ב].... ד) בויהי נועם לא תמצא בו ז״ן.... ה) ברכת שם המפורש בא״י אמ״ה על קדושת שם המפורש.... ו) כי יבואו עליך ליסטים.... ז) חשבון האותיות של שבעים ושתיים שמות הם רי״ו.... ח) אלו הם עשרה פסוקים המתחילין בנו״ן. נגע צרעת.... ט) למקשה לילד.

4. דף $19^b - 21^b$ תפלה, כעין שמנה עשרה עם תוספת שמות ועינייני קבלה (עיין למטה סי׳ 8). פותחת: „שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו בא״י אלהינו ואלהי וגו׳ אלהי הצדיקים והחסידים..."

5. דף $21^b - 25^a$ [עניני קבלה מעשית] 22^a העתק מהחסיד רבי משה נר״ו מעיר אלמנייא וקבל מהרב החסיד... יהודה מגרמשא [ערבוביא מר׳ יהודה חסיד ור׳ אלעזר מגרמיישא!] ונחלק לחמשה שערים (שם בן ע״ב בחמשה סדרים ושמו שם). דף 23^a מביא „לפתיחת הלב ואין כמוה׳ סגולה שהשתמש בה (לדבריו) ר׳ יוחנן בן זכאי, וגם כאן: לישת עוגה בערב שבועות ע״י בתולה שעדיין לא ראתה דם בתולים וכתיבת שמות קדושים על העוגה לאחר טבילה. אם כן דומה סגולה זאת לנזכרת כאן 8^0 397 בשם ר׳ אלעזר הקלירי אעפ״י שהפרטים והשמות שונים. דף 24^a „שם ששמש משה רבינו" (לשמירה).

6. דף $25^b - 28^a$ [מאמר על תורת חכמת הצירוף, וענין חשבון השמות הקדושים, והוא מלא ענין] פותח: „הקדמה דע באמת כי כל דרכי הקבלה תלויים בג׳ דברים והם חשבון האותיות והמלות וצורות האותיות וסוד נקוד האותיות ובהם תלויה החכמה הנמצאת באדם ר״ל הקנויה לו לא הטבעית וחכמה הזאת נקראת חכמה אלהי״ת והטבעית נקרא׳ אנושית ואין נבואה שורה על האדם מצד חכמה הטבעית אלא מצד חכמה אלהית ויש מי שקראה תוריית ויש מי שקראה נבואית והכל הולך אל מקום אחד. ואחר הקדימי הקדמה הזאת אודיעך סוד ג׳ שמות שאינם נמחקים והם אצלנו נכבדים משאר שמות הבורא ית׳." ברור איפוא שהמחבר מכיר את ר׳ אברהם אבולעפיה ואת „הקבלה הנבואית" שלו. המאמר נתחבר במאה הי״ד או ט״ו. שלשת השמות העיקרים כאן הם כ״ו ס״ה ופ״ז (ר״ל יהוה, אדני, אלהים— כמו בחלק הראשון של ס׳ גנת אגוז). גם כאן (כמו בס׳ אבן השהם, עיין כאן 8^0 416) מדבר המחבר על חכמת הצירוף בעייניה הפנימיים רק ברמזים ובהסתר: „ואעפ״י שידעתי שהעניין הזה שאני עתיד לדבר בו בע״ה הוא ענין שהיה ראוי שלא יכתוב בספר כלל.... יש לי מעט התנצלות אצל כל מקובל שלם כשאתוכח עמו כל מה שאני כותב ממנו. ואעפ״י שלא אזכור ההתנצלות אמנם בעבור שלא יהיה כל מה שאדבר מזה מבואר לכל אכתוב מה שאכתוב ממנו ברמזים קרובים אל הביאור ורחוקים מידיעת ההמון" (דף 26^a). מדבר גם על סוד ג׳ הצומות „ואמנם דע שהכל תלוי בידיעת שם מיוחד שאם תצרפהו תבין ממנו למה גלינו תחת יד אדום וישמעאל ונתנה שלטנות לע״ז שלהם וצריך קבלה בידיעת הצירוף. ודע כי זה שאגלה לך הוא מן העניינים הנסתרים בתכלית ההסתר שאם ח״ו אלו ידעוהו אומות אדום היתה בו סכנה גדולה.... דע כי אלהי׳ אדום [כך!] נולד ביום הששי שסודו י״ה...." הולך ומבאר סוד יום הששי. ויש להעיר שבספרי המקובלים הנוטים לחכמת הצירוף הרמזים נגד הנצרות מצויים מאד, כי נקל היה להסתיר אותם לפי מהותה

המיוחדת של ספרות זו, וכידוע פתח כבר ר׳ אברהם אבולעפיה עצמו בכוון זה ומלא את ספריו גימטריאות וצירופים אנטי־נצריים. בדף 27^a מזכיר "החשבון הנקרא חֲלִילִי והוא סוד החכמה המורה על שלשלת חלקי הזמן בשם של שתים עשרה אותיות" (חלילי מלשון חוזר חלילה במחזור הזמן). מסיים "הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה וגליתי לך במעט דברים סודות עמוקות מאד. ואני בטוח בשם ית׳ ובחכמתך שאעפ״י שאני כתבתי מעט ממנו אתה תבין הרבה כמי שמבין דבר מתוך דבר שמודיעים לו ראשי פרקים והוא משלים הראשים ומבין סוף העניינים".

7. דף 28^a – 29^a פירוש הקדיש [על פי חכמת הצירוף] פותח: "יתגדל ויתקדש שמי׳ רבא הפוך ויהיה ברא....".

8. דף 29^a – 32^b "דרכי הקבלה ופירוש הקבלה מתפילת שמונה עשרה שתקנו אותה אנשי כנסת הגדולה ז״ל בתנועות האותיות". הוא נוסח של שמנה עשרה מעובד לצרכי קבלה מעשית בשמות וצירופים, ומלבד בכ״י ניו־יורק הנ״ל לא נודע לי כ״י אחר המכיל אותו. אמנם נמצאו בידינו כמה נוסחאות כאלה של תפלת י״ח לצרכי "שימוש", אבל הם שונים מכ״י זה. שמוש י״ח ברכות נמצא בכ״י פירנצי (Biscioni 8⁰ p. 424) ובכ״י גאסטר 177; שמנה עשרה דאליהו ז״ל בשלשה אופנים (מהם אחד בארמית) מצאתי בקמברידג׳ Add. 505[2] ובכ״י פאריס 770 דף 114^a – 116^b ([1]) ועוד נוסח אחר בכ״י בריט. מוז. 817[3].

פותח: "אדני שפתי תפתח וגו׳ כנגד פסוק זה היה כתוב בגליונים כן מן הצד האחד שם זה הוא של ספירת מלכות הוא מכניס תפלתן של ישראל.... [ואח״כ:] בא״י או״א עד ומושיע ומגן ב״א סַסֵסַ הנקודה מגן אברהם. בצד השיור האחר היה כתוב השם והנקודה בגימ׳ אלה״י אברה״ם אלה״י יצח״ק ואלה״י יעק״ב תשפ״ב...." מביא נקודי שם הויה בחותמי הברכות השונות ובמקום יהוה כותב תמיד ארבעה סמ״כים.

9. דף 32^b "הרוצה להתחכם בסודות השם המיוחד צריך להתבונן ולהתחכם תחילה בכל שם ושם מהשמות הקדושים המפורשים כדי שישים כוונת הכל וכח הכל בארבע אותיות של השם הגדול המיוחד. וזו היא הידיעה הנכונה שיתחיל קודם בעשרים ושתים אותיות ויחכם בהם ובציורם כיצד יצאו מארבע אותיות על ידי צירוף.... [מסיים:].. כדי שישתוה כל הידיעה כלה על ארבע אותיות של השם הגדול והקדוש המיוחד שממנו הכל והוא הכל והכל בו הוא יראנו נפלאות מתורתו אמן". 34^b עוד "שם של ארבע אותיות סוד חשבונו" [רק ז׳ שורות].

10. דף 33^a – 34^b א) שם ארבע אותיות שנשתמשו בו גדולי החכמים.

---

1) זהו הנוסח שהח׳ שוואב ייחס בטעות לר׳ יוסף גיקאטיליא Vocabulaire de l'Angélo- logie עמ׳ 54 והטעם היחיד שהטעה אותו, היה ס׳ שערי אורה שסופו נמצא בקטע הקודם לנוסח התפלה.

ב) ועתה באתי להודיעך קושט דברי אמת מהסדר המסודר במרחבי ד׳ רוחות ... [שם בן ע״ב מסודר בד׳ חלקים והשבעות המלאכים הממונים על כל חלק וחלק].

.11 דף $34^b - 37^a$ [פירוש שם בן מ״ב אותיות בשני חלקים: פשט וכחות] פותח: ״תנו רבנן כל היודע שם של מ״ב אותיות... [מונה שמושיו בזמן שביה״מ קיים. אח״כ מזכיר אותו אבגית״ץ וכו׳ וממשיך] וכך הפשט כשבא אבגא למעלה פי׳ השטן לקטרג כמו אבגא דבי רב [וכן כל השמות בפירוש קצר מלשון התרגום] סליק הפשט. אלו הכחות אבגית״ץ בגימ׳ עלינו לשבח [עם שמושיהם, באריכות, מסיים:] סליקו הלכותיו ופירושו וחקיקתו ופעולתו ויוצא מבראשית ובא בחלוף אלפא ביתות בשם הרב רבינו האיי גאון ז״ל וסדר זה קבל משם רב עמרם גאון ז״ל״. ואולי שייך לזה גם הקטע הנמשך: ״זהו צירוף השם של מ״ב אותיות״ על פי אלפא ביתות של ספר יצירה, עד דף 39^a. כל הפירוש נמצא גם ברשימת אוצר כלי חמדה סי׳ 36 מחלקה ב׳ דף 16 (גם הוא עכשיו בניו יורק) אבל שם נתקלקלה החתימה ומ״הר סיני״ נעשה רב בשם ר׳ סיני! והנוסח האמתי נשאר בכ״י אוכספורד 1959 המכיל מדף $73^b - 89^a$ את הפירוש הזה גם כן (לא נזכר ברשימת נייבויער) ומסיים שם ״נשלם צירוף האותיות שם מ״ב וכחותיו.... וכך מקובל מהר סיני כאשר הוציאו רב עמרם חסיד׳ גאון..״ עיין גם כ״י גירונדי 14 דף 109^b ברשימת שטיינשניידר. ואין פירוש זה שוה עם הנדפס בסוף ס׳ רזיאל, אבל יש נקודות מגע ביניהם.

.12 דף $39^b - 48^a$ ״ס׳ **מעין החכמה** זה הוא שמוש חמשה חומשי תורה שנמסרו למשה בשעה שעלה״. וכל ה״מדרש״ מעין החכמה הנדפס כמה פעמים (על עלית משה לשמים וקורותיו שם) אינו אלא ההקדמה לשמושי תורה הישנים האלה. הספר נזכר כבר כמה פעמים בספרי ר׳ אלעזר מגרמיישא ובדרשת הרמב״ן, ואין ספק שמוצאו מתקופת הגאונים. בסוף ההקדמה עוד פעם ראש: שמוש של תורה. מסיים: ״ברוך שגלה רזי תורתו לישראל עמו. והרוצה להצליח בשמוש ספר זה ינהג בו בטהרה ובנקיות בגופו מאד. תם ונשלם״. הספר עצמו כתוב כמעט כלו ארמית, כמו הנוסח הקדמון של ס׳ שמוש תהלים (שגם הוא לא נדפס עדיין ואני מצאתיו בכ״י אוכספורד 1531 דף $172^a - 179^b$ ולא נזכר ברשימת נ׳; והוא שונה מהנדפס לחלוטין) עיין גם כ״י גירונדי 79 (שמוש תורה ושמוש תהלים זה אחר זה) וכ״י פאריס 806 דף 229—240.

.13 דף $48^a - 66^a$ [קבלה מעשית] לקוטי סגולות, קמיעין, עניני מלאכים ושמות. מתחיל ״תפלה זו טובה לאמרה אחר תפילת הדרך האמור למטה״. 49^b תפילה של החכם הרב ר׳ משה בר נחמן נ״ע והוא היה רגיל לאומרה פעם אחת בעשרה ימים. 50^a קמיע לפתיחת הלב מהרב ר׳ מאיר זלה״ה [כוונתו

למהר״ם רוטנבורג]. 50^b לפתיחת לב לנערים.... זה נבחן לי על בן ר׳ נחמיה בן ה״ר ר׳ אברהם מגורוויצא [צ״ל מוורמיישא ונראה שכך הוא בכ״י ניו יורק]. 51^b–52^a התשובה המזוייפת על שם רב האיי גאון ע״ד כתיבת שם הויה בציור נקודות (שבעלי הקבלה קראוהו אח״כ „ציור עיינין״, וגם בגרמנית קוראים לכתב זה Augenschrift), וכבר נדפסה בישרון של קאבאק ח״ג עמ׳ 54–57. 52^a נסיון מהפורוונקא לדעת מאיש או מאשה אם הם חיים. [פר׳ שם עשב הוא כאן ומביא גם השבעות „משביע אני עליך עשב פורוונקא״ ומשפטי לקיטתה, וכנראה כל הסגולה נולדה מתוך אי הבנת לשון מס׳ עבודה זרה כ״ח א׳: עינבתא פרוונקא דמלאכא דמותא, ואם הערוך פירש שיש חיה הנקראת פ׳, מצאו אחרים שזהו עשב). בהשבעה השניה על העשב הזה דף 52^b בא „ועוד משביע אני עליך העשב במלאכי מעלה ובקדושי מטה ובעד שאתו״ר ארופ״ו [כך!] תיני״ת ופור״א רותא״ש ובשם הגדול...״ זוהי הפורמולה המאגית המפורסמת Sator Arepo Tenet Opera Rotas שאפשר לקרוא משני הצדדים, ונמצאה כבר בפאפירוסים קופטיים (עיין Dornseiff, das Alphabet in Mystik u. Magie עמ׳ 50).

דף 53^b קבלה מהר׳ ר׳ משה בר נחמן ז״ל כאשר הלך לארץ הצבי. להרים שמות אלו על הנס בתורן הספינה. 55^a שאלת חלום מפי החסיד ר׳ יאודה והוא בחון. שם גם כן: „להביא ת״ם בחלום ויגיד לו כל מה שאשאל ממנו.... [בסוף:] ואני יהודה מארץ גבארה הלכתי לר׳ יוסף מעיר נרבונה בצער גדול ומסר לי זאת הפעולה ועשיתיה ובא הת״ם והגיד לי מה ששאלתי ממנו. כך מצאתי כתוב לפני״. דף 56 השם בן ע״ב שמות מסודר בשש מעלות (כל אחת בי״ב שמות) ושמושם והשבעותיהם. 57^a ועתה אכתוב כל אחד מפעולות שבעה ימי השבוע וי״ב חדשי השנה. ביום א׳ מושל מטטרון.... בדף 60^b מוסיף המעתיק לשמות „לקדחת שלישית ורביעית״ גם את גירסתם בילקוט ראובני, סימן שלא נכתב כה״י לפני סוף המאה הי״ז.

אם כל הקודם כאן מראה שמקור האוסף הזה היה בפרובינציה ורובו מיסוד חסידי אשכנז בא, נמצא בכל זאת גם חומר של מאגיה ערבית, אם גם נשתבש כאן מאד. בדף 62^a מביא „שרי המראה. צריך לקנות עוף שקו׳ הודהוד (ערבית هدهد) וצריך ליתן למוכר כל מה שישאל ממנו בתחילת דבורו וילך לביתו ולא ידבר לשום אדם וכשישחטהו ישחטהו על שם שמטו״ן ואחר יסדר המראה יסיר המראה ממקומו שהוא עומד על העץ ויקח קלף ויעשה עגול ויכתוב בעגול בסביבו אלו השמות מדם העוף הנזכר וישים תחת המראה וישים המראה בעץ שהיא עומדת. ואלו הן השמות אינם שמיגיש שמקוריש [צ״ל שמהוריש] אימימון אלסחאבי אימימון אלימימי אלאחמר אכפר דהאבי אי קנדיש איאס גבינדא אביני תלמוו דהאב ארוקיא אלביאץ קונייור בוש אקנום די מיכאל אי

גבריאל אי שרפיאל אי סנדלפון קי טריגידיש אקי וושטריש קומפנייש אי ווש די מושטרוס סי קי יו וולרי וזה ההשבעה יאמר ז׳ פעמים״. ברור שכל זה בא מערבית ונשמרו כאן שמות אחדים מז׳ מלכי השדים מעורבבים עם שמות אחרים. הנוסח הספרדי מוכיח שהשבעה זו נכנסה רק בזמן יותר מאוחר לתוך האוסף. 62ª גם פעולה ארוכה לשם הגרסא, מקושרת בפסוקים שמות ט״ו, כ״ב—כ״ה. דף 63ª *תפילה ללסטים... כאשר מצאתי כתוב מכמה״ר ר׳ מנחם דרק נדא(ו) ז״ל.* 63ᵇ — 64ª אלפא ביתות של מיכאל וגבריאל. 64ᵇ תיקון הרב רבי סעדיה ז״ל (לליסטים), והוא לכתוב שמות ידועים על מקל לוז או שקדים, (ואיננו ״שם הלוז״ הנדפס בס׳ תולדות אדם סי׳ 173 ובשאר ספרי סגולות). התקון הזה נדפס מכ״י ניו יורק בספרו של Saadia Gaon : Malter עמ׳ 301. אמנם אין טעם לחשוב (כדעתו של מאלטר) שר׳ משה בוטריל היה מחברו האמיתי של התקון הזה.

14. דף 66ª — 69ª [פרקי היכלות בז׳ פרקים כמו שנדפסו בבית המדרש ח״ב עמ׳ 40—47] כאן ״פרק ראשון ממעשה מרכבה״ בראש המסכת, ובסוף ״נשלם ענין המרכבה״.

15. דף 69ᵇ — 81ᵇ ״בשם ה׳ אלהי ישראל. אתחיל לכתוב ספר רזיאל ספר הרזים. זה ספר מספרי הרזים שנתן לנח בן למך...״ והוא נדפס בס׳ רזיאל דף ל״ד ואילך, אבל לא רק שבדפוס נשתבש הנוסח וירד פלאים אלא העקר חסר מהנדפס. בדף ל״ד ע״ב לפני הפרק המתחיל ״זה הרקיע החמשי״ ואחריו חסר כמעט כל הספר, וכאן נמצא הכל (החלק החסר מדף 72ᵇ — 78ª), ומשלים בחלק החסר את סדר המלאכים בשאר המחנות עד סוף הרקיע הראשון, אח״כ שמות ז׳ הרוחות המשרתים ברקיע הנקרא שמים, וענין הרקיע השני על י״ב מעלות המלאכים העומדים בו. אח״כ מפסיק וכתב בדף 77ᵇ ״אתחיל לכתוב שבעה רקיעים זה אחר זה אעפ״י שכבר כתבתי השניים מהם בשני מקומות בקונדריס השני״ [נראה שכוונתו לדפים שקדמו לזה] ומונה את ז׳ הרקיעים בקצור גדול, ולנוסח זה שייך הרקיע החמשי בס׳ רזיאל הנדפס, ואח״כ גם רקיע ו׳ וז׳. דף 79ª: ״אתחיל לכתוב המשרתים שבכל רקיע״, והוא המשך ישר מדף 77ᵇ שסיים בפרטי מלאכי הרקיע השני, וכאן באו מלאכי הרקיע השלישי והלאה עד החמשי בתוספת שמושים אחדים. (כל זה לא נדפס). רק י״ב נשיאי הכבוד של הרקיע החמשי בדף 81ª המה הנדפסים בס׳ רזיאל דף ל״ד ע״ב מיד אחר ענין הרקיע החמשי. דף 81ᵇ אם תרצה לידע באיזה חדש תאסף מן העולם קח טסי זהב מזוקק וכו׳ [בעזרת שרי שמן]. ונראה שכל זה היה באמת חלק מספר הרזים או ספר רזיאל שנתחבר בבבל ונתערבב אצל חסידי אשכנז עם ס׳ סודי רזייא המכיל אותו החומר עוד הפעם בצורה אחרת ובסדור אחר. ובודאי הוא ס׳ רזיאל שהיה לעיני ר׳ אברהם אבן עזרא.

16. דף 81ᵇ — 84ᵇ קטעים שונים מברייתא דמעשה בראשית, רובם (אבל לא הכל)

נדפסו בסדר רבה דבראשית (מתוך כ״י 381 8^0 של ספריתנו) בבתי מדרשות ח״א, וגם מה שנדפס, שונה בפרטים מאד מהנמצא כאן, וכן בס׳ רזיאל דף ל״ה— ל״ו. מתחיל „זה התהום החמשי למעלה מן תהו ובהו (בתי מדרשות עמ׳ 21) אח״כ: „זה מעשה יום ראשון״, לא נמצא שם אבל ברזיאל ל״ה בא; „זה התהום התחתון, למעלה מן הארץ תהום למעלה מתהום תהו וכו׳ (שם עמ׳ 14—16) וברזיאל עד המדור החמשי.... „ואש של שערי צלמות חזק על אחד וששים מאש של גיהנם״. אח״כ ממשיך כמו בס׳ רזיאל הנדפס „גבריאל בראש כל השרים הללו״ (רזיאל דף ל״ו ע״א, עד סוף מעשה בראשית שם ע״ב).

17. דף 84b — 89b [שיעור קומה] כמו בס׳ רזיאל הנדפס אבל בתוספת „תפלת ר׳ ישמעאל״ שנדפסה בס׳ מרכבה שלמה (ירושלם תרפ״ב דף ל״ד ע״ב). וגם כאן באו תפלות בסוף השעור קומה, מהם מתאימות להנדפס ומהם לאו, עד דף ל״ט ע״ב בדפוס.

18. דף 89b — 94b [פירושי שם המפורש של ע״ב] „בשמך רחמנא יודו שמך גדול ונורא קדוש קדוש קדוש וכו׳.... זהו השם הגדול הקדוש והנורא המפורש שם שהוא בן שבעים ושתיים אותיות (!) כל שם מהם משולש.... והשם נחלק לארבעה עשר חלקים וכן נמסר מן הישיבה העליונה כשמסרוהו לאנשי כנסת הגדולה וכן נמסר לרבינו האיי גאון ולכל חכמי התלמוד... ואלו הם הארבעה עשר חלקים״ כל חלק עם שמושו בקיצור. ואחר כך פירוש אחר „עוד יש בידינו מסורת זה השם של שבעים ושתים שמות בצירוף גדול וקבלה נכונה אבל יש שם חילוף השמות ואני עיינתי בו כיד אלהי׳ הטובה עלי והבנתי כי הוא זה יותר נכון וישר כדת על תיקון הפסוקים ועל נקודם ויש שם הרבה צירופים אבל זה חשוב מכלם ועוד יש לנו קבלה בו מרוב היודעים והחכמים והמבינים ומשכילים בו אבל לא תטעה כי אלו ואלו דברי אלהים חיים....״ המאמר השני הזה מחלק השם בשבעה שערים ומוסיף לכל שער התפלה השייכת לשמושו, בשער א׳ לאהבה, ב׳ לשנאה. ואח״כ אין עוד חלוקה לשערים, אלא נוסח התפלות והשמושים בלבד. מסיים בסגולה המכילה את כל ע״ב השמות „להיות דבריו רצויים ומקובלים ... וגלגל זכותי ומלא חפצי והעמידני בגורל הצדיקים״. הפירוש הזה נמצא גם בכ״י ששון 290 עמ׳ 276—279.

3

Hebr. 8⁰ 488 — נייר, 21 : 15,5 צ״מ. 48 דף. כתיבה רבנית מערבית משנת תק״ה, אבל היא נטשטשה כבר במקומות רבים ע״י רטיבות. כתיבה צפופה׳ לפעמים עד 40 שורות בעמוד.

נקנה מל. שוואגר, וינה, תרפ״ט. כ״י טולידאנו.

קובץ דברי קבלה מהראשונים, הועתק בשגיאות לא מעטות ובמהירות גדולה (כנראה גם מדבריו בסוף הספר) מתוך כתב יד ישן מאד שכבר נטשטשו אותיותיו וגם היה חסר במקומות אחדים. מלא מקורות חשובים לחקירת הקבלה׳ דף 1 תוכן כה״י כתוב בידי ר׳ יעקב משה טולידאנו (ואינו מדוייק).

1. דף 2^a – 13^b **ספר הבהיר** לרבי נחוניא בן הקנה זצוק״ל. בדף 2^a חסרים מאמרים אחדים והמעתיק האחרון מעיר שמצא אותם מחוקים והשאיר מקום עד *שיזדמן לו ספר אחר להשלימם. נפסק קרוב לסופו, בראש סי׳ נ״ח לפי דפוסי ווילנא.* ולפי סימני הדפים הישנים של המעתיק עצמו חסרים עכשובכ״י 16 דף.

2. דף 14^a – 17^a **ספר היחוד האמיתי** [לפי ראשי הדפים מיוחס] לר׳ אליעיזיר (!) מגרמישא. פותח: ״הקב״ה נק׳ בשם הגדול הגבור והנורא הקדוש והטהור הנערץ אראריתא״ ואיננו לר׳ אלעזר מוורמש אלא נתייחס על שמו דורות אחדים אחרי שנתחבר, ובאמת שייך לסוג ספר מעין החכמה, ס׳ העיון וכיוצא בהם, שכמה מקורות הבאים מספרות זאת נשמרו בקובץ שלפנינו. ואין ספק שנתחבר בתחלת המאה הי״ג, ובמקום אחר אקוה להאריך עליו ולהדפיסו. נמצא עוד בשלשה כתבי יד: בפירנצי ובניו יורק (ועיין דברי בק״ס שנה ו׳ עמ׳ 275) ובשנים מהם נזכר שמו של בעל הרוקח רק שורות אחדות אחרי סוף הספר, אחרי קטע קצר על י׳ מאורות וסדרן, כשם שגם כאן נוסף רק בראשי העמודים. הספר היה כבר לעיני ר׳ משה מבורגוש שמביא ממנו מאמר ארוך (הנמצא כאן) בספרו על השם בן מ״ב להלן בדף 27^a. בדף 14^b חסר באמצע ״אה״ש [אמר המעתיק שלמה] כאן מצאתי חסר עלה א׳ מן הספר שאני מעתיק ממנו וכעת לא נמצא אצלי ספר אחר לכן הנחתי זה הדף חלק אולי נמצא ספר אחר״. ואמנם דברי ההמשך אינם עולים בד בבד עם ההתחלה במנין ל״ב נתיבות החכמה וביאורם כי חוזר על ענינים אחדים מלה במלה ואולי שייכים הדפים האחרונים לספר אחר, שגם הוא מהסוג הזה. בימי ר׳ שם טוב ן׳ גאון (דור אחד או שנים אחרי ר׳ משה מבורגוש) כבר נמצאו טכסטים אחדים מספרות אנשי החוג הזה על שמו של ר׳ אלעזר מגרמישא כפי שמעיד על זה בס׳ בדי הארון ספר רביעי פ״ג (עיין S. Munk ברשימת כ״י שב Oratoire עמ׳ 23), ואז כנראה גם ספר היחוד האמתי נתייחס אליו, ובעל ס׳ אבני זכרון קורא אותו על שמו, בודאי ע״פ

כ״י שמצא במארוקו – כמו כה״י שממנו העתיק המעתיק הזה שגם הוא בא משם, וכן בכ״י אחד בפירנצי המועתק בשנת רכ״ח. הקטע הבא אינו נפרד מזה באופן ניכר.

3. דף 17ᵃ „כמה הרחקות וכמה ענינים וכמה יסודות מורים בעלי השכל על ידיעת הבורא ית׳ וכשראיתי שנוי ידיעתם סדרתי זה העיקר כל הידיעה ע״ד קבלתינו. דע שכשם שלא נודע עצמו של הקב״ה, כך לא נודע עצתו....״ והנה זהו הקטע שהדפסתי זה עתה מכ״י מוסאיוב 22 בק״ס שנה ו׳ עמ׳ 418, ואמנם שם הוא אגרת אל הרמב״ן על מה שקבל הכותב מר׳ יוסף בן מזאח, וכאן נשמטו כל השמות האלה מנוסח פתיחתו. וכבר העירותי שם שהוא שייך לסוג ס׳ העיון, אבל אם גם נמצאו כאן כמה משמות ל״ב הנתיבות כמו בסי׳ הקודם, בכל זאת אינם שווים בכל ואי אפשר לחשוב את הקטע הזה לסיום הקודם, ונראה לי שהמסורת על מוצא המכתב בכ״י מוסאיוב אינה מזוייפת.

4. דף 17ᵇ – 22ᵇ **ספר היחוד** [מיוחס כאן בראשי העמודים] לרבינו שרירא גאון, ובאמת אינו אלא ס׳ היחוד הידוע לר׳ שם טוב בן יעקב מפארו במאה הי״ד (עיין על הספר ועל מחברו שטיינשניידר בהמזכיר שנה ט׳ עמ׳ 20–23 וכן עוד ברשימת בריטיש מוזיאום מרגוליות 753 דף 50ᵃ). פותח: „בשכר שאתה מכתת רגלך ממדינה למדינה לישא וליתן בחכמה ובבינה״ והוא מאריך בספר זה על דרכי היחוד השונים בקריאת שמע וסוד הקדושה והברכה. הספר נמצא כאן בשלימות. בנוי על ספר הזוהר ומעיד ש„אמנם לפי רוב הדעות אין סוף הוא הכתר״ [1]), וגם בשאר דברים מראה הספר השפעה עמוקה מספרי ר׳ יוסף גיקאטיליא. ונראה שיש שנויים ניכרים בין כתבי היד השונים כי דברים אחדים שרשמתי לי מכ״י מערצבך 89, לא נמצאו כאן. הספר מלא ענין, ורק זה עתה הבטיח ר׳ יעקב משה טולידאנו להדפיס אותו עפ״י מה שהעתיק מתוך כה״י הזה (הצופה לחכמת ישראל י״ג עמ׳ 260).

5. דף 23ᵃ משניות אחדות מספר יצירה ולוח מרמ״א צירופים.

6. דף 23ᵇ – 24ᵇ **סוד שם בן מ״ב**, פותח: „זהו שם בן מ״ב אותיות שבו נברא העולם והם ו׳ סדרים חרותי׳ וו חוץ מן הז׳ והם מסודרים לפי יחודו של מקום והם מסורת ענפיאל השר שנתנם למטטרון ומטטרו״ן נתנם לסורי״ה שר הפנים והוא נתנם לר׳ ישמעאל ור׳ ישמעאל לר׳ עקיבא ומר׳ עקיבא היה מסורת לרבינו האי זק״ל ורבינו האי סגרו בפי׳ לרבינו נסים ז״ל וזהו הפירוש״ והוא הפירוש שר׳ משה מבורגוש מביא אותו תמיד (בסימן הבא כאן!) ולא נודע לי עד עכשיו שום כ״י אחר המכיל אותו כספר בפני עצמו; וכאן

---

1) מצאתי את הספר הזה גם בכ״י מרצבך 89 בספריה העירונית בפרנקפורט (ובעל הרשימה הנדפסת לא הכיר בו) מדף 9–20 ושם בדף 17ᵃ מתמרמר קורא אחד (החותם חיים אולמא) בהגהה וקורא תגר על הדעה הנפסדת הזאת. אמנם במשך מאתים וחמשים שנה שבין המחבר וביז המערער עליו נשתנה עולם הקבלה שנוי עצום !

באו גם המאמרים שר׳ משה לא הכניסם לפירושו והגירסא כאן שונה לא רק מהדפוס אלא גם מהציטאטים בסימן הבא. באמצע חסרים שיטין אחדים. נדפס כאן בנספחים. הסוף הוא כאן סי׳ 8.

7. דף $24^b - 25^a$ [קטע הנמשך, בלי כל ריוח, מיד אחרי תחלת הפירוש לשם האחרון בסימן הקודם, ונראה שנפלה ערבוביה בכ״י הקדמון שהעתיק ממנו, ותחלתו חסרה, ואוכיח להלן שהוא ס׳ מורה צדק המיוחס לר׳ חנניא בן תרדיון] מתחיל באמצע המשפט: ״חושבים כי אין אלוה בעולם ואין יכולת במלאכים ולא בשמותיו ותשמע חיזוק הניצוצין היוצאי׳ מלהבי אש שהוא יוקד יקוד כיקוד האש ואומר היה כל הדבור ומיד נתבערו כל האילנות שהיו סביב סביב [כאן נשאר בכ״י בסוף השורה מקום פנוי לשתי מלים, אבל קשה להחליט אם חסר דבר] לר׳ חנניה בן תרדיון וס״ת בזרועו ולא נראה ממנו כלום ופתחו התלמידים ואמרו מלך גבורה מלך תשועה מלך הגיון מלך רעיון מלך רצון מלך המחשבה מלך הקול מלך התנועה מלך ההברה [או: הסברה?] מלך הגיון מלך המוקף בענפי נגידי הנוגה שבהודו כסה שמים ובהדרו הופיע מן מרומים הראני תשועתך מלך התשועה שמחנו בזיוך השליט על הזיו השליט על הנועם השליט בו בנועם יחוד שמך ע״י ר׳ חנניא בן תרדיון רבינו. באותה שעה שמעו קול הדבור שהיה יוצא מתוך האש ואומר: ברוך שמשלים את האדם [כאן חסרות שתי מלים, ונשאר מקום פנוי] יחודו. והיו שומעין קול ר׳ חנניא בן תרדיון שהיה אומר ספיר נחמד ונועם יופי ואור מזיו וזיו מזהר פירש ותקן ר׳ ישמעאל בן אלישע כ״ג ועתה קחו כתב זה שהיא עטופה בספר תורה זו והוא פי׳ אותו ספור של ר׳ ישמעאל. באותה שעה קרב אצלו רבינו הקדוש תלמידו ולקח הכתב ומצא כתוב בו: בא״י או״א מה ר״ל ברוך? הבית ב׳ והריש ד׳ [!] והואו ו׳ והכ׳ עשרים זהו יסוד ברוך הב׳ שאמרנו ב׳ כנגד י״ה והרי״ש שאמרנו שהיא ד׳ כנגד הוי״ה כדי שישתלמו ו׳ אותיות שבהם נבראים שמים וארץ והו׳ שאמרנו ו׳ והכ׳ עשרים הם כנגד הוי״ה שמורה על ענין יחוד הבורא ית׳ הרי ענין ברוך. את״ה הוא דבר מקובץ כמו דבר שבא מעצמו ועוד שהה״א מורה שאת״ה שקול כנגד ד׳ אותיות. כיצד הא׳ אחד והת׳ ד׳ וחה׳ חמשה הרי לך חשבון הי׳ ואח״כ הא׳ עם ג׳ יודי״ן שבה נרשמות. כיצד גוף הה׳ נעשה ב׳ פעמים ועשרה הרי כאן כ׳ והי׳ י׳ הרי כאן שלשי׳ כמו כן הג׳ יודי״ן גי׳ ל׳. אלהינו הוא דבר שהוא אב בפ״ע כמי שברא דברים והדברים הם אומרים הוא אבינו הוא יוצרנו וזה בדבר הנבדל אבל אלהינו כמו כן הוא דבר אשר היסוד קבוע בו והם נמשכים ממנו וכולם קבועים בו והוא בהם וע״כ נק׳ אלהינו, ואלהי אבותינו מורה כי התולדות אומרות כמו כן היו לנו אבות והוא בראם וממנו נמשכים וע״כ כתוב ואלהי אבותינו. האל״ף היא מיוחדת ומתגברת כח לכל הכחות שהיא האויר הקדמון ואין למעלה ממנו זולתי העילה...״ ומכאן ואילך באים מלה במלה כל דברי המאמר

הבא בסי׳ הבא. וכן גם בדפוסו בס׳ לקוטים מרב האי גאון דף ב׳ בשם ״ענין נעלם בספר מורה צדק״. ולא נמצא יותר מאשר בדפוס ומסיים אחרי המלים האחרונות (אבל הלחלות עצמו מקיפו): ״ברוך כבוד ה׳ ממקומו אשר גילה סודו וסוד שמו למשכילי עמו אמן אמן סס״ס.״ ובכן, נשאר לנו בכ״י זה המבוא לספר מורה צדק זה, השייך גם הוא לספרות מסוג ס׳ העיון, ור׳ חנניא או חנינא בן תרדיון נזכר גם בס׳ העיון עצמו וכן מייחסים לו לפעמים את ס׳ הבטחון כפי שהראתי בקרית ספר א׳ עמ׳ 167, וניכר כאן שבניין הספר הזה דומה מאד לבנינו של ס׳ העיון: פתיחה ״אגדתית״ המסתייעת בסגנון ההיכלות ויורדי המרכבה, ואח״כ חלק עיוני המכניס במעשה מרכבה תוכן קוסמוגוני חדש לגמרי (ולפעמים קרובות גם תוכן בלתי מובן, לפי שעה!) וכן החלק העיוני כאן מכיל את הקוסמוגוניה הנרמזת גם בס׳ מעין החכמה ובשאר מקורות מהספרות הזאת.

8. דף 25^{a} [הפירוש על השם האחרון משם בן מ״ב שקוצי״ת שחסר בסי׳ 6 נשלם כאן עוד הפעם. אולי היתה כאן החלפת דפים בכ״י המקורי שגרמה לבלבול זה של הסדרים?]

9. דף $25^{a}-25^{b}$ [שני קטעים אחרים גם הם מהספרות הזאת ואינם ידועים עד עכשיו] א) ספר האותיות השכליות. [נדפס כאן בנספחים]. ב) ״כל מי שיקרא מקובל שלם צריך שיודע עכ״פ ה׳ דברים הנזכרים בס׳ יצירה המכונה לא״א ע״ה.... והה׳ דברים הנז׳ הם הנק׳ צירוף האותיות והם חקיקה וחציבה ושיקול והמרה וצירוף.... וזה פירושם....״ ומסיים ״תוכל להבין הסוד שבו ח״י השם אם תהיה מבעלי הקבלה האמתית ולא תפנה אל רהבים ושטי כזבים. אלו סודות עליונים ואין לרמוז מהם אלא ראשי פרקים לאנשים ידועים אנשי השם כמ״ש סוד ה׳ ליראיו ובריתו להודיעם״.

10. דף $26^{a}-32^{b}$ [**פירוש על השם בן מ״ב לר׳ משה מבורגוש**] פותח ״אמר משה ב״ר שלמה בר שמעון המחבר אשר מעיר בורגש לידיד ה׳ בחירו רצתה נפשו פאר החכמות מבין סתרי תעלומות מעמיק בעמקי הדעות האלהיות ושואל בחמדת אלהי [בגליון צ״ל צבי, וכן הוא בכ״י אוכספורד] ישראל. שאלת שאלת חכמה עילאה [צ״ל נעלמה] להודיעך קושט דברי אמת בסתרי כוונת שם בן מ״ב דברות אשר זכרו אבותינו ז״ל ואם קבלנו בו דרך חפץ או ראינו לשום גאון מגאוני המדרש הנעלם מבאר שום ביאור במצפוני תעלומותיו. יש לך הגביר החכם והמשכיל לדעת כי שם גדול וקדוש זה הוא רמוז בבראשית ויש לנו קבלה במסורת [אוכס׳: ומסורת] גמורה מרבינו האיי ז״ל אשר קבל מהגאונים אשר קדמוהו ומן החכמים אשר קדמו לגאונים עד ר׳ עקיבא ור׳ ישמעאל....״ והוא הספר הנדפס בלי להזכיר שמו של ר׳ משה מבורגוש ונקרא לקוטים מרב האי גאון, ושם השמיטו כל ההקדמה הארוכה והנוסח הוא משובש שם עד כדי יאוש; ואמנם גם כה״י הזה אינו מעולה מכל הצדדים, אבל

יחד עם כ״י אוכספורד 1565 המכיל את הספר גם כן (דף 93–110) אפשר לקבוע נוסח נכון. פירושו של רב האי גאון לר׳ ניסים שהוא מסתייע בו הרבה, נמצא בכ״י זה בסי׳ 6, וכן מביא עוד שאר פירושים על שמות "הגאונים" סתם וכולם מבית מדרש של בעלי ספר העיון וכו׳ וניכר שמלאכת הפסידוגרפיה בחוגים האלה היתה עשירה מאד.

11. דף $33^a - 34^a$ סוד השבת ושאר סודות [והם מס׳ הנפש החכמה לר׳ משה די ליאון] "תדע לך כי בהכנסך בפרדס נפלאות החכמה...." כמו בדפוס סי׳ י״ב, ומביא סודות יום הכפורים ושאר סודות שבת. (וההמשך עיין למטה כאן סימן 22).

12. דף $34^a - 34^b$ "סוד השבת ידעת אחי כי השבת סוד כל האמונה", והוא לר׳ יוסף גיקאטיליא ונדפס על שמו בס׳ היכל השם (ויניציאה שס״א או שס״ב) מדף ל״ט ואילך, אבל כאן מקצר מאד ומוסר רק ראשי פרקים של י״א הדרכים.

13. דף $34^b - 36^a$ [סודות אחרים על השבת] פותחים "אמר שהע״ה כי נר מצוה ותורה אור וחזר ואמר במ״א נר אלהים נשמת אדם וכו׳ וקודם שאפרש אלו הפסוקים אקדים הקדמה והיא ראויה להצעות אלו הפסוקי׳...." מדבר בסודות השבת באריכות רבה מתוך דרשה על הפסוקים הנ״ל, ולא נודע לי מחברו (ואולי הוא מהסודות האחרים על שבת בס׳ טעמי המצות לר״י גיקאטיליא?).

14. דף $36^a - 36^b$ "יש לך לדעת במצרים וע״כ היה השליח שהוא מרע״ה כבד פ״ה" מביא גימטריאות רבות על ענין פסח ומצרים. בדף 36^b "וראה כי מלת שלש משולשת והבן ואיני יכול לפרש זה והבן אותו מדעתך" ומסיים "ולכן פתח ואמר אנכי ה׳ וראה כי מצרים היא מצרים [מלשון צרה] שהצירו ליש׳.... ופרעה לשון פורענות שבא עליהם עד שלקו באפילה ונא׳ בו ולכל בית ישראל היה אור".

15. דף $36^b - 37^a$ [סוד המשנה הראשונה במס׳ פסחים] "פתח התנא ואמר אור לי״ד ושהע״ה אמר כי נר מצוה ותורה אור ופתחה התורה ואמרה ויהי אור וחתמה ואמרה ראו עתה כי אני אני הוא על הים וראה כי מלת ראו היא מלת אור" ומסיים "תדע לך כי התורה אור והאור תורה והתורה חיים דכתיב כי עץ חיים היא וגו׳.... והקב״ה נק׳ חיים שנ׳ הוא.... אלהים חיים ומלך עולם. הקב״ה יחיינו מיומיים וביום הג׳ יקימנו ונחיה לפניו וידריכנו דרך ישרה לעלות לחיים התמידיים שאין אחריהם מות ויאר לנו במאור פניו דכתיב כי עמך מקור חיים באורך נראה אור. תושלב״ע." ונראה שכאן נשלם חלק מסויים שבכ״י הקדמון והמעתיק השאיר כל שאר העמוד והעמוד הבא פנויים וגם סימני הדפים שלו מתחילים בדף הבא עוד הפעם מא׳.

16. דף 38^a "סוד ה׳ ליריאיו ובריתו להודיעם. עיקר זה הפסוק מתחלק לי׳ בניינים" קטע השייך לסוג הספרים הקודמים בסי׳ 2–9, ונדפס כאן בנספחים. יש נקודות מגע עם מדרש שמעון הצדיק ועם לוח ל״ב נתיבות החכמה בהקדמת פי׳ ס״י המיוחס לראב״ד. נמצא גם בכ״י 1 8^0 דף 201^a.

17. דף 38^b ״סוד י״ג מדות שהתורה נדרשת בהן הם נסתרים ונעלמים ונמשכים מעתיק׳ דעתיקין.... פי׳ מכ״ע שנק׳ קל קמי עלת העלות שהוא וחומר והלא אתה תראה שכ״ע שנק׳ קל אין בריה יכולה לעמוד שם ולחשוב מהותו כ״ש וכל שכן עילת העילות שהוא חמור ונעלם״ וכן ברוח זו עד הסוף: ״מדה הי״ג.... פי׳ חסד הוא צד המים וגבורה צד האש והרי הם ב׳ הפכים אבל מדה הג׳ שהיא ת״ת מכריע בנתים והלכה כדברי המכריע והבן אם בעל נפש אתה״.

18. דף 39^a – 40^b ״סוד י״ג מדות הנובעות מן הכ״ע ונק׳ מעייני הישועה״ והוא מאמר חשוב נמצא גם בכ״י כאן 8^0 541 והדפסתיו כאן בנספחים משני כתבי היד, כי יש כאן מקור עברי המקביל לדברי האידרא ואינו מן הנמנע שאינו לקוח מהאידרא רבא אלא מקביל לה, כי נמצאו בו דברים שנשמטו מנוסח האידרא שלנו או שעורכי האידרא לא הכניסו אותם ב״תיקוני דיקנא״ ובעל המאמר הזה עוד ידע אותם. ועל כל פנים באה כאן בפעם הראשונה קטע המוסר את הסימבו־לים של האידרא בלי הלבוש המיתולוגי של ״תיקוני הזקן״ וקושר אותם בדרך ישרה לספירת הכתר ואינו משתמש בכל הטרמינולוגיה המיוחדת של האידרות. ולאור נוסח זה מתגלה גם בלי קושי ודחק הקורבה הגדולה שבין הקוסמוגוניה בספרות ״העיון״ ובין המכוון הפשוט ברעיון תקוני הזקן באידרות, ביחוד מהשוואה עם דעת ס׳ מעין החכמה על י״ג התמורות של המקורות הנובעים מהכתר.

19. דף 41^a ״עוטה אור כשלמה. כשברא הקב״ה את עולמו בג׳ שמות בראו משמו הגדול שנא׳ ה׳ בחכמה יסד ארץ אר״י אין חכמה אלא גימטריא.... אלו ג״ע שמות שהיו חקוקים בזרועו....״ [והוא מתחלת מדרש כונן, בית המדרש ח״ב עמ׳ 23 למטה]״

20. דף 41^a – 42^a ״דע שהכל היה גבוה [צ״ל גנוז] במחשבה ונתיבות המחשבה נתגלו בדיבור ובמעשה ולא סר מהיות דבר מדבר עד תכלית רצון המחשבה שאין בה שינוי וחילוף ותוספת ומיעוט״ ומסיים ״כי אין מעשה ודבר נראה וניכר אלא מה שהיה בכח רצון המחשבה שהיא סיבת הכל״. [והוא לקוח מפירוש ההגדות לר׳ עזריאל על חגיגה פ״ב, ונמצא בכ״י 8^0 91 דף 47^a/b בספריתנו] ואחריו עוד שני קטעים: ״עוד אחר בספר הבהיר אמרה תורה [סי׳ ד׳ בדפוס ווילנא, ואח״כ פירוש:] מזה יש ללמוד שהברכה נובעת ממקור החכמה״ והוא מאמר ארוך על סוד תתקע״ד דורות, ואחריו סוד קצר על מה שארז״ל שיתא אלפי שנה הוי עלמא, ושניהם ג״כ מפי׳ ההגדות לר׳ עזריאל כפי כה״י הנמצא בספריתנו ועיין שם דף 51 הכל מלה במלה.

21. דף 42^a ״סוד השמטה ע״ד הסוד הפנימי. מלבד הטעמים אשר נתנו בעלי האמת בענין השמטה ראוי שתדע כי השי״ת רצה שיום השבת שהוא מקודש ויקדש אותו קדושה מצד עצמו ולא שייך שום פעולה בעולם לא בעליונים ולא

בתחתונים" ובסופו גימטריאות. ועוד שם "סוד ע"ד הקבלה הפנימית ו' אלפי שנין הוי עלמא.... ובזה העולם יש לנו בגלות אלף ומאתיים תשעים על כל העולמות והסוד אר"ץ ניתנה ביד רש"ע.... בשנת אר"ץ תהיה גאולתנו" היא שנת הגאולה לפי הרמב"ן ורבינו בחיי, ואולי מחבר הקטע הזה הוא ר' יוסף גיקאטיליא ?

.22 דף $42^b - 44^a$ "סוד השבת כדי לזכותך אחי לחזות באור פני מלך"; [הוא כל הסי' י"ג מס' הנפש החכמה לר' משה די ליאון, מסיים כמו בדפוס באזיליא שס"ח].

.23 דף $44^a - 45^a$ ענין מלחמת מצרים עם ישראל על שפת הים [לר' יוסף גיקאטיליא, לפי סגנונו וענינו] מתחיל "דע כי כחות העליונים הם כנגד כחות התחתונים". מאמר זה נמצא (בלי שם מחבר כמו כאן) גם בכ"י מינכן 22 דף $227^a - 229^b$ ובפאריס 793[4] ובכ"י אחד באוסף מוסאיוב בירושלם, וכאן המקור היותר קדום לגימטריא פרעה=אשמדי (עיין מה שהבאתי מכאן במדעי היהדות כרך א' עמ' 112).

.24 דף $45^a - 46^b$ [סודות קצרים שונים לא נודע למי הם] א) "סוד ד' מחנות שכינה מיכאל על המים כנגד החסד גבריאל כנגד הגבורה" ומסיים "העפר כנגד העטרה שהיא ארץ החיים לפי' לא נמשך העונש אלא עד רביעית". ב) "סוד הלוחות. הלוחות היו ב' כנגד העטרת והת"ת והיו מעשה אלהים" מפרש ענין ג' ספרים בס' יצירה ומסיים "והדברים משתלשלין כי כשהם למעלה בעולם הרוחני הן רוחניות דקות וכשהם בעולם הנמשך מהעליון הם יותר מצויירות וכשהם בעולם הגוף הם גופניות וכן התורה בכל העולמות כשהיא בעולם התיכון היא יותר רוחנית וכשהיא בעולם הנבדל היא יותר רוחנית וכן עד החכמה שהיא סבת התורה" (והוא רעיון "תורה דאצילות"!). ג) "סוד הלוחות ארכן ו' ורחבן ו' ועוביין ו' ס"ה ק"ח טפחים בכל לוח וה"ס משז"ל יר"ו טפחים בלוחות" ומסיים "שה"ס גבורה שה"ס מתנתם". ד) "תדע לך כשרצו ישראל לקבל התורה" ומסיים "ג"כ חמשים שערי בינה כולם ידע אותם חוץ משער אחד ודי למבין". ה) דף 46^a סוד גדול ועמוק עילת העילות אין לפחות דקותו מנקודה שיש בה אורך ורוחב ועובי" ומסיים "ואל יעלה בלבך כלל להפריש בין הספירות כי כולם חיבור א' כי אין לקצץ בהם כלל ח"ו". ו) "סוד י"ס מפני מה עשר ולא ט', י' ולא י"א ע"ז אומר ב' טעמים", מפרש סוד האותיות א'–י', מביא בו: "והחכם יקנה חכמתו מן הכתר העליון ע"כ נק' ט"ת פתוחה כלפי מעלה כן הלב פותח פתחו כנגד המוח המפרנס את הכל וכן החכמה יש לה ממציא והיא בדקות המחשבה וכן היו"ד למעלה ממנה והיא דקה מאד שאין מדה כמוהו וכל אלו נקר' כת"ר שהוא לשון כלל ע"כ נק' כתר כליל בלשון כלל ואין המחשבה יכולה להעלות יותר כי אם להכתיר המלך בכלל ידוע ואז נק' מלך" ומסיים "ולכן מנה י' שהיא

ספי׳ כוללת כל הכללים והפרטים״. ז) פירוש ב׳ למאמר י״ס י׳ ולא ט׳ וגו׳ [עד] והשב יוצר על מכונו פי׳ בעבור כי בבבא הקודמת לזו אמר כי הם י״ס למספר י׳ אצבעות.... אמר בבבא הזאת לא תטעה בהם לומר כי היו פועלים בב׳ זוגי הידים ימין ושמאל או מעלה ומטה כי יצאו מב׳ ההי״ן כי הפועל אחד והוא הוא המצוה והוא הוא הפועל והספי׳ והי׳ אותיות הכל דבר א׳ כי אין זה בלא זה ולא תחשוב שהיה האצי׳ ט׳ ומטטרון אחר שהוא סמוך לעולם הנפרדים וממנו מקורם שלא יהיה נחשב עם הספי׳ והאל המצוה שהוא הרצון יהיה דבר אחר לז״א שהכל אחד ואם יעלה על דעתך לומר אחר שאתה מביא במנין המצוה שהוא הרצון הרי הם ב׳ ידות ויהיו י״א לזה אמר הכל דבר אחד. מטטרון קורא למדת המלכות אעפ״י שיש מטטרון למטה נק׳ בשם רבו. או פי׳ אחר י׳ ולא ט׳ להביא במנין האחרונה מפני שהיא מוציאה כל הכחות לפועל והיא אספקלריאה שאינה מאירה י׳ ולא י״א להוציא כתר עליון מן החשבון. או ר״ל י׳ ולא ט׳....״ [ומעתיק כאן דברי ר׳ עזריאל בפירושו לס׳ יצירה, ושני הפירושים הקודמים הנם פאראפראזות ישנות מאד מפירושי הרמב״ן ור׳ יצחק סגי נהור למשנה זו ! ואח״כ מוסיף עוד פירוש רביעי המשתמש כבר בדעת הזהר :] ״פי׳ אחר י׳ ולא ט׳.... לפי שהכתר מן המנין ועמו הם י׳ ולפי שבמאמר א׳ אז״ל עד שלא נברא העולם לא היה אלא הוא ושמו לבד שהוא הכת״ר ויראה כי כבר נאצלת קודם בריאת העולם וא״כ הנאצלים אחר בריאת העולם אינם אלא ט׳ אין הדבר כן אלא היא נאצלת ואינה נאצלת שאינה נראית בבהירותה וזכותה ואורה כשברא העולם הראה והאציל וזיכך בהירותה ואורה ואח״כ האציל ממנה ואפיק חד חילא טמירא והיא חכמה וזה מורה במאמר שאמר בשעתא דסליק ברעותא דרישא חורא וכו׳ [זהר ח״ב ע״ד במתניתין].... ולכן אמרו שהכתר מן המנין.... י׳ ולא י״א שאין לעלות למעלה מן הכתר״.

25. דף 46b — 47a ״זה נוסח הכתב ששלח הר׳ יהושע הלוי [!] זלה״ה מג״ע כששלחו לו לפייסו [?] שיכתוב להם ג״ע וגהינם ומה שיש בתוכם.... שלח להם מה ששלח והוא כתוב במעשה שלו [ר״ל במעשה ר׳ יהושע בן לוי הנדפס כ״פ] ובתוך דבריו שלח להם זה....״ והנה כאן תוספת קבלתית למעשה ריב״ל המבארת במה עוסקים יושבי גן עדן כל אחד ואחד: ״תדעו באמת כי אדה״ר יושב ועוסק בי׳ חופות.... ועוסק בספר רזיאל רבו בידו וחנוך מתעסק בספר העיבור״ וכן הלאה. ״וגד החוזה עוסק בספי׳ נצח במדות אופן הגדולה במקום חוזזית״ וגם בעלי הזוהר עוסקים בשלהם ״בב׳ ספרים מובחרים ואלו הן ספרא דצניעותא וספרא דאימרא [צ״ל דאידרא ?] וכן כל א׳ עוסק במה שעסק בו בעוה״ז.

26. דף 47b סגולה לעין הרע ואח״כ דברי המעתיק: ״אה״ש גמרתי זה הספר והעתקתי אותו ותהי גמר העתקתו היום יום ג׳ [או ד׳?] י״ג לאב.... ש׳ התק״ה

ליצירה פה גבלטאר יע״א [Gibraltar] ואעפ״י שראיתי בו כמה טעיות סופר עכ״ז היה רצוני להעתיקו להחזיר הספר שממנו העתקתי לבעליו]..... נאם עבד השם ב״ה שלמה ן׳ קיק ס״ט ואני מחלה לכל מי שיקרא בזה הספר שלא יתלה הגרעון בי אם מצא שום טעות כי מה שמצאתי כתבתי שהייתי כותב במהירות להחזיר הספר לבעליו ולא הייתי מעיין כ״כ מה שהייתי כותב״.

27. שם עוד הערה ״ובדברי החכם פלוני אמר שראה בסוד י״ב הפוכי הוי״ה הוא להעלים יחודו כדי שלא ישיג בו שום נברא..... וזהו שמי לעלם ואם יזכרו י״ב הפוכיו עם הנקודות הידועות יגלה סוד לד״ר ד״ר וכו׳ [גימטריאות].

28. דף 48a [מקולקל וחסר קטע בצדו]: [צירוף שם מ״ב, כיצד יוצא מפסוק בראשית ברא וגו׳ לפי אלפא ביתות שונות, ואחר כך 48b:] אלו הם השמות הנאצלים ונמשכים ממ״ב אותיות והם מלאכים ..... אורפניאל בואל וכו׳ [כמו שנדפס בלקוטי רב האיי גאון] ואח״כ: ״פירוש לשם בן מ״ב אבגית״ץ הקב״ה הוא אב לכל בריה.....״ בקיצור, רק י״א שיטין.

4

Hebr. 8° 381.— נייר חלק, 20 : 14,5 צ״מ. 134 דף, בערך 20 שורה בעמוד. כתיבה מזרחית יפה, אבל מלאה שגיאות.

קובץ מדברי קבלה של הראשונים.

1. דף 1a — 23a **פרקי היכלות** בארבעים פרקים, כמו שנדפסו בבית המדרש ומכ״י זה נדפסו לחוד בהוצאת ש. א. ורטהיימר ירושלם תרמ״ט.

2. דף 23b — 29b **מעשה מרכבה** בשבעה פרקים כמו שנדפס בבית המדרש ח״ב מס׳ ארזי לבנון, דף 42b — 46a.

3. דף 29b — 43a **סדור (!) רבה דבראשית דמרכבה** דרבי ישמעאל כהן גדול זצ״ל; מכאן נדפס הספר בס׳ בתי מדרשות של ש. א. ורטהיימר, בית ראשון, ועיין שם במבוא ע׳ 11 על ״תכונת הכתב יד אשר לפני״.

4. דף 43b — 53a ״א״ר ישמעאל באותה שעה בא מטטרון השר הגדול שר הפנים והחזיר לי נשמתי והעמידני על רגלי ועדיין לא היה בי כח לומר שירה״.... והוא [ספר היכלות הנקרא ג״כ ספר חנוך] והם בהוצאתו החדשה של Odeberg, The Hebrew Book of Enoch (1928) פרק ב׳—כ״ד בשנויי גירסאות רבות. בין הפרקים האלה והקטע הבא אין כל ריוח אלא הכל המשך אחד.

5. דף 53^a – 56^b [שעור קומה] א״ר ישמעאל אמר לי מטטרון ש״ה שמשא רבה עדות זו אני מעיד בי״י אלהי ישראל שהוא רום קומתו כשהוא יושב על כסא כבודו מאה ושמונה עשרה רבבות פרסאות רוחב עינו עומד מאתים ושלשים וששה רבבות פרסאות.... [כמו בשעור קומה הנדפס בס׳ רזיאל דף ל״ח] ומוסיף בסופו קטע על השמות שבהם קורא ״הנער״ את הקב״ה ״האל הגדול הגבור והנורא.... והזך והנקי והאהוב.... וכך הוא י״ה אדיר יה״ו רא״ה רב״ו החי״י י״ה אהיה אשר אהיה ההי״ו יהו״ה יהו״ה ה״א וכו׳ עד סוף כל השמות הקדושים ולכניים [!] עד סוף הספר ולא רציתי לכתבם לפי שאין אתנו יודע עד מה.... והרוצה לעמוד עלהים יקרא פרקי היכלות ומרכבה רבא ומרכבא זוטא ושם ימצא בארוכה״.

ואחר כך בדף 54^a א״ר ישמעאל אני ראיתי את י״י [שעור קומה הנדפס בשבושים רבים בס׳ רזיאל, אמשטרדם תס״א דף ל״ז ע״ב].

6. דף 57^a – 60^a ״אמר ר׳ עקיבא בשעה שעליתי וצפיתי בגבורה ראיתי את כל הכחות שיש בתוך שבילי שמים את שארכו למעלה רחבו למטה ואת שארכן למטה רחבן למעלה. ....״ [מפרקי היכלות] מכיל ג״כ את האפוקליפסה מן ההיכלות ובסופו: כל אלה העניינים הוצאתי ממעשה בראשית של ר׳ ישמעאל בן אלישע כהן גדול וממעשה מרכבה רבא ומרכבה זוטא ומפרקי היכלות וקצרתי העניינים לפי שהדברים עמוקים [כמו שנדפס אצל וורטהיימר במבוא].

7. דף 60^b – 66^a ראיתי לכתוב בכאן עניין א׳ שמצאתי בספר קנא בן קנה בפרשת בראשית [הוא ס׳ הפליאה] על פסוק ויתהלך חנוך [והוא מסוף ס׳ הפליאה] מסיים בדברים המעניינים הללו: ״ע״כ מספר קנה בן נחום בן גדור בדרך קצרה והרוצה לעמוד על העניין הזה ימציאוהו בסוף פרשת בראשית ארוכה ואני לא כתבתי העניין הזה בכאן אלא שלא תטעה בענין מטטרו״ן אם תבא להסתכל בברייתות שכתבנו למעלה לפי שהם כבשונו של עולם והוצאתי אותם מכמה ספרים שהיו מפוזרות אחת הנה ואחת הנה. ואם תבא להסתכל בהם לשוט עין שכלך ואל תשתומם בשעה אחת בראותך כמה דברים שאין שכל באדם לסבול בעניין מטטרו״ן שר הפנים ובעניין הדברים הנאמרים אצל הבורא. כעניין שיעור קומה שאין הדברים כפשוטם. ואם תרצה לקרות בספרי המקובלים תמצא כל העניינים מה שיש בשכל האדם להשיג ובפרט בספר התיקונים לרבי שמעון בן יוחאי .... בתיקון י״ח .... עניין שיעור קומה .... ובסוף התיקונים .... בעניין מטטרון .... וגם בפרשת פנחס מן הזוה׳ בתחלתה וגם כן בפרשת שיר השירים לרבי משה די ליאון. ובספר משל הקדמוני שחבר שהוא מדבר בקדמונו של עולם שם תמצא כל הדברים הנאמרים אצל הבורא ית׳, מן התוארים מן ראשו כתם פז עד שוקיו עמודי שש באר הטב, ובספר הלשכות דוק ותשכח ואני את נפשי הצלתי. תם.״ ומכאן אנו למדים שהמעתיק ראה פירוש שיר השירים לר׳

משה די ליאון שעד עתה לא ידענו ממציאותו וס׳ משל הקדמוני שלו נזכר באמת בס׳ משכן העדות (הנמצא בכתבי יד רבים), וגם הוא אבד. ספר הלשכות נזכר גם בס׳ אבני זכרון לר׳ אברהם בן שלמה אדרוטיאל בכתב יד השלם (אצל ה׳ שוואגר בווין) ועל פי הלשון שם (ובעל ספר הלשכות כתב בלשכת השמות ....) היה נחלק ללשכות, ולא זכינו לספר זה, וגם לא נודע שם מחברו, אם לא נאמר שהוא ס׳ מנחת יהודה לר׳ יהודה חייט המחולק ללשכות.

8. דף $66^b - 134^b$ **המרכבה מזוהר עם פירוש** שני הרבנים ה״ר יוסף בן גיקאטילה ז״ל וה״ר משה דיליאון ז״ל. [כג׳ עמודות] והם: פירוש מרכבת יחזקאל הנדפס בזוהר חדש פרשת יתרו, ופירוש המרכבה [האמתי] לר״י גיקאטיליא, ושער יסוד המרכבה לר׳ משה די ליאון, וכתב היד מתאים בצורתו וחלוקתו הזאת להנמצא בקמברידג׳ Dd. 3. 5., אלא שנופל הרבה מאד ממנו בדייקנותו וביופיו. שאר כתבי יד שמכילים ג׳ ספרים אלה יחד, לא נודעו לי עד עכשיו.

הספרים נמצאו לחוד בכתבי יד רבים. שער יסוד המרכבה למשל בליידן Warn. 24, פירנצי בלאורנציאנא, ברלין Qu. 833 ועיין שם ברשימת שטיינשניידר שאר כה״י. ופירוש המרכבה לר״י גיק׳ בכ״י אוכספורד 1565, ניו יורק דיינרד 406, בקמברידג׳ Add. 537[2] וכן Add. 1520 וכן עוד רבים.

הספרים האחרונים האלה אפילו לא נזכרו בספרו של וורטהיימר במבוא, והוא כה״י הנרשם בקובץ פרד״ס התורה והחכמה, לר׳ יצחק באדהב, תרנ״ח, סי׳ 150. וגם שם לא נזכר שהוא כ״י אחד עם הקודמים, אעפ״י שכבר אז היה כן, ומידי סופר אחד נכתב כל הקובץ.

5

540 Hebr. 8⁰ — נייר, 21,5 : 15 צ״מ. 54 דף, מספר השורות שונה. חלק גדול מהעיגולים לא נשלם בכתבת. קורסיבה אשכנזית חדשה.

נקנה בירושלם תר״ץ.

ספר **חיי עולם הבא** לר׳ אברהם בן שמואל אבולעפיה נתחבר בשנת ה׳א וארבעים. נמצא בכתבי יד רבים מאד והוא מספרי אבולעפיה שזכו להשפעה מרובה ועמוקה בתולדות הקבלה, אבל לא עסקו בו החוקרים ורק יעלינעק הדפיס לקוטים קצרים מכ״י גרוע מאד בס׳ הפילוסופיה והקבלה עמ׳ 44—45 ואחרי ספר האות (בס׳ עטרת צבי לכבוד פרופ׳ גרעץ) ואמלא את החסרון ואעיר על דברים אחדים בתוכן הספר. על דעתו של מילזאגי בס׳ אוצר ראבי״ה

(כתב יד בלונדון), שלפיה הכיל ספר זה גם את פירוש שם העצם הנדפס אתנו בס' רזיאל המלאך מדף כ"ד ואילך, עיין כאן לכ"י 476[1] 8°.

הדפים הראשונים דנים על מעשה בראשית וביחוד על סוד גן עדן. בדף 4b בא לדבר על שם הוי"ה שהוא ·מודיע לנו מציאות העצם הנקרא סיבה ראשונה לכל נמצא אשר הוא מחוייב המציאות בבחי' עצמו ומאמיתת חיוב [כ"י חויב] מציאותו העצמא [צ"ל המציא] לכל נברא ···· וממנו נגזר גם כן שם בן שתיים עשרה האותיות זה ר"ל שתים עשרה תיבות וזה צירופיו [י"ב צירופי שם הוי"ה] אלה השמות התחייבו לפי צרופם מן השם המיוחד משורש ידיעת הוראתם" והוא השם הנקרא ברמז ז"ה גימטריא י"ב. מדבר גם בקצור על שם בן מ"ב (עיין בסוף הספר) אבל עיקר ספר זה מוקדש להדריך את התלמיד בטכניקה של התבוננות בשם בן ע"ב אותיות. ·והיודע לגלגלו כשורה על כל פנים רוח הקודש לובשתו או שפע חכמה נשפע עליו להורות לשכלו אמיתיות המציאות פתאום" (דף 6a) וכן שם: ·החכם המשכיל ···· תשפע עליו שפע רוח הקודש וזה לך האות. בעיינך [בכ"י בעניניך] באותיות הקדושות האלה באמת ובאמונה ובצרפך אמנם מה שבראש עם הסוף והסוף עם הראש וראש עם תוך ותוך עם ראש והסוף עם תוך והתוך עם הסוף וכן כולו לפי זה הדרך יתגלגל כל אות פנים ואחור בניגונים רבים ויתחיל בנחת וימהר עוד וירגיל עצמו עד שיהיה בקי מאד בחילופי הצירופין זה בזה וצריך לו גם כן שיהיה בקי מאוד בסתרי תורה ובחכמתם כדי שיכר מה שיצא לו בגלגלי הצירוף ויתעורר לבו במחשבתו הציור השכל האלוהי הנבואי, ותחילת מה שיעלה לו מן הצירוף בהתבודדותו יתחדש עליו פחד ורעדה ויעמדו שערות ראשו ויזדעזעו אבריו ואח"כ אם יזכה תעבור עליו רוח אלהים חיים ונחה עליו רוח השם רוח חכמה ובינה רוח דעת ויראת ה' וידמה לו כאלו משוח כל גופו מראשו ועד רגליו בשמן המשחה ויהיה משיח השם ושלוחו ויקרא מלאך האלהים ויכונה שמו בשם רבו והוא שד"י אשר כנוהו מט"טרון שר הפנים". העיגולים שיש להתבונן בהם בחכמה זאת, המה (דף 7a) כשורשי גן עדן שמהם צומח עץ החיים. ·אבל צריך [בפרוצס זה של הגלגולים בעיגול] להזהר מאוד ומאוד שלא ישנה אות ונקודה ממקומה כי ישתנה האבר ההוא הנברא באות השייך לאבר הזה ממקום בריאותה מגווייתך כפי מה שתשמע', וכן גם בדף 9b על רעיון זה של תוצאותיה הגופניות של התבוננות בלתי מודרכת ומוטעית: ·ואם היה מזכיר את האות וטועה בקריאות האות המולך על האבר אשר בראש האדם הקורא ח"ו היה ניתק האבר ההוא ומחליף מקומו ומשנה טבעו מיד והיה נתן לו צורה אחרת והיה האדם בעדו בעל מום ועל כן נחתום שם וה"ו במלת מו"ם כדי להזהיר בזוכרו·

מדף 10a עד 22b קובע טכניקה ידועה כיצד יתנהג בכתיבת העיגולים והשמות השונים המהווים את השם בן ע"ב בקבוצות שונות ועל פי הנהגות

חיצוניות ידועות, הכל כהכנה לסוד ההזכרה: „ואמנם מי שתפרד נשמתו ממנו בעת ההזכרה ימות בנשיקה ועל זה אמרו ר׳ עקיבא יצא נשמתו באחד כמו נפשי יצאה בדברו״. דף 15^b מביא ספר התמונות (עיין כבר פילוס׳ וקבלה עמ׳ 43) והשם הזה מדוייק יותר מהשם ס׳ התמונה הנוהג אצל האחרונים כי הלא שלש תמונות הן. דף 17^a האדם נברא מג׳ עולמות בסוד ג״ן עד״ן שהוא נוטריקון: גוף נפש עצם דעת נצחי. ג׳ האחרונות הם מדרגה קוסמית אחת כנגד עולמו של ה׳ שהוא קדמון נצחי (וקדמון בגימט׳ עצם!) והוא „דעת ולא שום דבר אחר״. בדף 20^b יודע את השמות יפיפיה, רזיאל, גלי רזיא וגליצור כשמות מטטרון, ובדף 25^b ואילך מבאר את סוד השט״ן (שהם ר״ת שכל טבע נפש!) כפרינציפ המונע בכל הורדת שפע. השם הלועזי דימוני״ש daemones מורה על דמיונות. ישנם שבעה שטנים ולכל אחד ד׳ פנים, הרי כ״ח פנים של השטן (והשווה כ״ח מיני טומאה בס׳ הזהר ח״ג דף קצ״ב א׳). בשנת ה׳ אלפים וארבעים מסתיים „מציאותו״ של השטן (דף 26^a מפני שהיא תכלית מחזורי החמה (ק״פ מחזורים).

דף 26^b נמצא המאמר החשוב הבא על „נסיון״ התלמידים ששייך לפני המאמר הנדפס בחוברתו של יעלינעק עמ׳ 44 ומה שנדפס שם יובן רק על ידי הקודם לו: „איך יתכן שלא ינוסה לתלמיד המקבל זאת החכמה האלהית בכל דרכי נסיון מהמלמד האלהי והמלמד האנושי כי זיו החכמה העליונה נמנעת בטבעה [כ״י בטעבי] מהמקבל אשר לא ניסה ללכת באלה הדברים הדרכים האלהיים. ואם נמצא נאמן רבו חייב למסור לו כל מה שיודע עד סוף דעתו ולא יכסה ממנו אפילו נקודה אחרונה שהוא עמוק מאד אם יוכל לקבל. פעם יכתבם לו ברמזים מספיקים לו בהבנתו ופעם ימסרם לו בהבנתו ופעם ימסרם לו בראשי פרקים ופעם יבארם לו מפרשו. אבל אם בחנו רבו ונמצא בלתי נאמן בכל נסיונותיו [כ״י: נסיונוסיו] אסור לגלות לו דבר קטן מזאת החכמה מכ״ש דבר סת״ר [סוף ראש תוך, בצירופי אותיות הקדושות] שהרב חייב מיתה בידי שמים וכאשר יקרה לו עם רבו כן יקרה לו עם השם ולפיכך ראיתי לכתוב בפירוש דרכי הנסיון והבחינה איך הם בנסיון כדי שישתדל בכל יכלתו להיות נאמן לבוראו וידעו גם הם לנסות את תלמידיהם לכבוד השם כדי שלא יהיה עדת השם בעלי מקובלים כצאן שאין להם רועה. תחילת בחינת כל בוחן תלמיד שמבקש קבלה אלהית צריך להיות בוחן ומנסה תלמידו לכבוד השם יתברך ויהיה כוונת הרב לשם שמים ויהי׳ רצונו לעזור לתלמידו באמת עד שיבין התלמיד שכוונת רבו לשם שמים. וצריך שיבחון התלמיד בדרכי האנושיים הנקראים מדות ....״ והלאה בשינויי גירסאות אצל יעלינעק עמ׳ 44. תלמיד העומד רק בחלק מן הנסיון, הרב צריך ליתן לו להראות את כח שלמותו עד שלש פעמים „וזאת הדרך אשר תמסור לו: עשרה השמות מצורפים אלה זה אחר זה ואח״כ תפרשם לו כפי מה שתראום מפורשים בספר הזה וישביעהו על בלתו שישמרנה״ ויש כאן עשרה לוחות עמק

סדורים שונים של שם בן ע"ב, ולוחות אלו הם לדעתו (דף 32b) קודש הקדשים ותכלית כל הדרכים שאפשר לאדם להשיג בידיעת השם והשגת פעולותיו והכרת דרכיו ותאריו. בסוף עמוד זה בא המאמר נגד הקבלה המעשית בשמוש השמות, הנדפס במקום הנז' עמ' 43. ובקשר עם זה מבאר ענין נביאי השקר ופעולותיהם („אפילו הכח ההוא אשר פעל בו הנביא [!] השקר, היה גם כן כלי אמת" !).

בדף 33b מעיד על עצמו, כי מה שנמצא בספר זה, „ידעתיו אני מפי סופרים ומפי ספרים ומפי השם". לקבלה האלהית יש שלש התחלות שסימנן צא"ן: א'ותיות התורה שבה נברא כל יצור וכל דבור, צ'ירופיהן הנקראים כאן „גלגל התורה" שמתוכו נמצא כל יצור ודיבור מצורף, והנ'קודות בסוד רוח הקדש המניע את „הגלגל התוריי" ופעולתו נמצאת בנקודות המניעות האותיות כמאמר חז"ל .... [בספר הבהיר: נקודות באותיות כנשמה בגוף]. דף 35a באה גם אצלו הפורמולה החוזרת כמטבע בספרי המקובלים: „השם הוא עצמו ועצמו הוא שמו" (נמצא גם בס' המליץ שלו בכ"י מינכן 285).

בדף 36a נמצא המאמר החשוב על ההכנה וההנהגה בשעת ההתבוננות וההתפעלות הנדפס אצל יעלינעק עמ' 44—45 וזה המשך המאמר בדף 37a במקום שיעלינעק הפסיק (אם לא יכריחך השפע לפסוק ביניהם): „כי הקבלה אצלינו היא שהשפע בא לאדם השלם בהגיע אל תשלום פסוק ראשון אחר שהזכיר כ"ד שמות שסימנם דוד"י צח ואדום, קול דוד"י דופק ואז אתה רואה דמות נער או דמות שֵך כי שך בלשון ישמעאל זקן והוא מטטרו"ן והוא נע"ר ושמו ג"כ חנוך [מטטרון בגימט' עם מספר האותיות נער] .... ובראותך אותו חזק לבבך והבן דבריו והשמר מפניו ושמע בקולו אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבו הנה שמו שדי והוא מטטרון שר השמות המדבר מתוך רשות השם .... ובדברו ענה לו דבר אדוני כי שמע עבד"ך והוא המלאך המודיעך סוד יהוי"ה ושמו גבריאל והוא המדבר מתוך פסוק ראשון של שם הקדוש הנזכר על פיך והוא מראה לך נפלאות הנבואה .... וגם הנה בשמים עדי וסהדי במרומים שהקבלה כך היא באמת ואם ח"ו לא קבלת [כ"י קבלתי !] דיבור מפסוק ראשון שהזכרת כראוי שוב עוד מפסוק שני והוא זה נת"ה הא"א [וגומר ...] וכווין בכוונה מעולה ותהיה הנשימה שתנשום בכל אות ואות נשימה נמשכת אחר הניקוד אשר בהם בניגונים... ובכל המקומות תזכור האות האחת כפי הנקודה וכן האותיות המנוקדות כמוה תנשם בה בנשימה שוה ומפני זה אצטרך להודיע מספור הניקוד השווה [בכ"י השווי! ונותן כאן פרטים על ניקוד השמות] .... ואחר שתתחיל בהזכרת האות, תתחיל להניע לבך וראשך לבך בציורו מפני שהוא פנימי וראשך בעצמו מפני שהוא חיצוני ונענע ראשך בציור הנקודה אשר באות שאתה מזכירה וזו דרך הציור של התנועה ...." ופרטי הנענועים האלה נדפסו כבר בס' פרדס רמונים בשער פרטי השמות פרק א' מס' אור השכל לאבולעפיה אבל ראה זה פלא כי

הרמ״ק קורא את ס׳ אור השכל בשם אחר ,,ספר הניקוד״ ומעלים את שם מחברו ולכן לא הרגישו החוקרים במקורו האמיתי של המאמר ההוא.

כל מי שמזכיר את השם בסוד ההזכרה הזאת ואינו מצליח בו ונמנע ממנו השפע, עליו לשוב בתשובה לפני קונו כי נכנס לפרדס ולא היה ראוי.

דף 39b: ״האותיות הם כח שורש כל החכמה ודעת בלי ספק והן בעצמם חומר הנבואה ונראים במראה הנבואה כאלו הם גופם עבים מדברים לאדם פה אל פה לפי רוב הציור השכלי הנחשב בלב המדבר בם ונראים כאלו מלאכים טהורים חיים מניעים אותם ומלמדים אותם לאדם המגלגלים [המתגלגלים] בצורות אופנים אוירים פרחים בכנפיהם גלגלים והם רוח ברוח ולפעמים האדם רואה אותם כאלו הם חונים בהרים ונסעים מהם בפריחה, וההר ההוא אשר האדם רואה אותם שוכנים עליו או נוסעים ממנו התקדש אצל הנביא הרואה אותן ודין הוא עליו לקרוואותו (!) קודש מפני אשר ירד עליו השם יהו״ה באש ויקדשהו בסוד הגבל את ההר הזה וקדשתו וההר קודש רוח הקודש ....״ [והמשך המאמר נדפס בס׳ עטרת צבי עמ׳ 88].

בדף 40 מדבר שוב על השטן והשדים ,,ועתה בני .... הזהר מן האש הגדולה המסבבת שדים הנבראים מן זרע לבן אשר נקרא שמן שטן נולד מן זנב ערל והוא מגלה ערוה וראוי לשים [לשים?] לו הגמול הרע שהוא הגוף הרע״ והנה מתוך דבריו אלה עוד ראיה שבאמת באו כמה מקבלותיו של אברהם אבולעפיה ממקור רבו ר׳ ברוך שליח צבור תוגרמי כי גימטריא זו שט״ן = גו״ף ר״ע נמצאת בס׳ מפתחות הקבלה לר׳ ברוך בכ״י פאריס 770[1].

בדף 40b באו הדברים המענינים האלו שהם דוגמא מופתית לדרכי התבוננות שאנו רגילים בהם מספרות הצופית ומדרכי נזירים נוצרים יונים בימי הבינים: ,,והצייור אשר תצייר בשעת ההזכרה לשנות בציור ההוא טבע הגוף אחד מהגופנים לשעתו לבדך או לפני אחרים חשוב בלבך שם הדבר ההוא ואם הוא משתי אותיות כגון י״ם ואתה חפץ להפכו ושם הפכו יבשה חבר י״ם עם יבשה ויהיה ראש וסוף י״ה .... [ושאר צירופים משתי המלים הללו] והזכיר בציור זה כל מה שתזכור וככה תאמר תחילה תוך הראש ה׳ וצייר אז תוך ראשך כאלו אתה מעיין ורואה אמצע מחוק [אולי צ״ל מחיך ובמקום ה׳ צ״ל ח׳, וכן הוא הגירסא בכ״י 334 8ᵒ] ונקודתו האמצעית במחשבתך ואתה רואה עליה אות החקוק ששומר מציאות נקודות מחך [מחיך?] ועוד חשוב ותנשום אם תרצה ג׳ נשימות שהם [חסר: נשימה אחת] יוצאת מג׳ מקומות בכל פעם והכל ט׳ נשימות ומיד ימות השטן .... [פרטי צירופים וחותמות וביניהם] חותם שני בהיות חותם בשני בתים [בכ״י משובש: במחשבה] ושם ראיתי דמות השטן ואולי גם אתה תראה ואל תירא ואל תיחת כי אתך אני להצילך נאום ה׳ אשר המית השדים בחותם משיח ממית הדם הרע וגם ממית מדה רעה והוא מתמיד המקרה [בכ״י היקרה]

בכח שלש הנשימות שהן נשימה אחת בשני בתים אשר שניהם שטנים ובהם שמו מיוחד. ועוד חשוב ותזכיר תוך הסוף א׳ ותצייר בדעתך תוך בטנך כאלו נקודה אחת עליה ואות אל״ף שומר אותה [בכ״י אתה] וכשתזכיר אותו הענין הנמצא בתיבות ראשך תוך סוף אל תאריך בהם אבל הזכירם כמי ששאל בנחת לאמר [בכ״י לאחד] מהאות שומר נקודה פלוני שהיא במקום פלוני ועומד מוכן לשמוע מה יענה בהזכרת אות. ואם תשמע הזכרת אות מפיו אל תזכירהו אתה כי הוא הזכירה בעבורך אבל התבשר שכבר ידבר לך כי באחת ידבר אל ושמת לבך. ושוב עוד להזכיר ראש הסוף ל׳ ותצייר כאלו אתה משתכל בבטנך ואל תנשם בין הזכרות מקום אבריך ובין הזכרת האות ההיא המושלת על האבר הנזכר ההוא ואע״פ שתעמוד מעט בנתיים להאזין יהיה הכל בנשימה אחת ולעולם תהיה ההשלמה הנשימיית [בכ״י ההנשמיית] בהזכרת האות על המקום אשר זכרת .... וחשוב בענותו כאלו אתה בעצמך ענית לעצמך וצייר [בכ״י וציור] הדבר .... ושוב עוד להזכיר סוף הסוף ו׳ ואל תסיר מחשבתך מן השם בעבור שום דבר בעולם ואפילו אם דלג לפניך כלב או חתול או עכבר או דבר שלא היה עמך בבית שזה פעולת השטן הן שהוא שט במוח ומוליד דבר שאין לו מציאות כלל והוא ממונה על כך. וגם הוא בא לנסותך כדי להטיב לך באחריתך .... ואעפ״כ הוא [השטן] מלאך שליח השם ומדבר בעדו ומתפאר בשמו ואתה בא לקחת ממשלתו מידו וההויה היא אתו ואתה מבקש להסיר עטרת ממלכתו ותפארתו מעל ראשו ולהשימה בראשך ולאבדו מן העולם ואיך לא יחדש [בכ״י יתחדש] תחבולות לפניך להבהילך עד שתנוס לפניו ותניח לו מערכתו אבל אל תירא מפניו כי יהוה אתך .... [ועוד משפט ההתבוננות כסדרה על ראש התוך וכו׳ ובה ג״כ פקודה להתבונן בטבור:] חשוב כאלו ג׳ נקודות בבטנך פנים שהוא נקודת טבורך ...״

דף 42a סודות על ״לשון ארמית״ (שהיא בתמורת האותיות ״רל״א נשימות״ של רל״א האלפא ביתות בספר יצירה), וכן רמזים על שלש הבבות בסדר נזיקין.

דף 44b מדבר על ארבע תקופות השנה וצירופי שם הויה הנערכים אליהם ומוסיף אח״כ: ״כי השמות מגידין סוד העולם וסוד שיעור קומה והיכלות ויצירה וסוד שמטין וסוד יובלות ... וכן שם העצם הזה לא נזכר בתורה כי אם בג׳ מקומות והם על ענין הגאולה לבד [ר״ל שם אהיה] ... אבל לא זכרו שום נביא וגם אינו בכתובים כי השם חדשו למשה וכן אנחנו מקובלים מפי השם ומפי משה כי השם יחדש לו שם חדש שבו יגאל את ישראל שנאמר וקורא לך שם חדש אשר פי השם יקבנו והוא שם אדני בתארו ושם עצמו״. בדף 45b אומר אבולעפיה על ספרו זה ועל בני דורו: ״אלה הצירופים הם מודיעים נפלאות למי שמבין [בכ״י שמובן] בהם וידעתי שהם כמו שגעונות לאשר חכמים בעיניהם ... כי אני יודע בבירור כי רוב בני אדם העברים היום המתלמדים ומלמדים תורה כולה גופניות ואין אצלם נפש רוחניות כי הם יתלוצצו(!) מאשר יראו בספר הזה מדברים רוחניים כלם. ואם

הם עברים הם עורים ואין להם לב אמת אבל רובם עשו להם אלהי כסף ואלהי זהב ועברו על דת המקום ועל דת תורתו הקדושה והזהב אצלם כולם רוחניות ושכחו מאמר כי עשה לו הכנפים". (רומז למשלי כ"ג, ה').

בחלק האחרון של הספר בא כתוספת ביאור שם של מ"ב אותיות והשם היוצא מן שני פסוקים של אנכי ושל שמע. צירופי שם מ"ב יש בהם לדעתו סכנה מיוחדת ואין "בכל מה שתמצא בספר זה הקדוש דבר שהוא צריך להסתירו כזה לכל משכיל".

בסוף הספר בא עוד פעם מאמר נגד המשתמשים בקבלה מעשית, דברים כדרבנות. דף 48b: "אבל המבקש חכמת השם לפעול בה כל דבר לכבוד ה' הוא המבקש את השם, אבל אם הוא מבקש חכמות השם לעשות בו עינינים גופניים מועילים לעושר וחיים או לבנים או לאהבה או להרוג שונא וכבוד עצמו או לכבוד בני אדם הוא עושה זה טרם השיגו מהשם שפע אורות מהשם המפורש אעפ"י שהוא אומר בפיו או חושב בלבו שהוא מזכיר את השם לכבודו ואין הדבר כן ועולה בידו פעולה מהזכרת השם הנורא הזה הרי האיש הזה פושע ורשע מחלל את השם הנכבד והנורא ומשתמש בשמו הגדול לשאו ועליו נאמר לא תשא את שם אלהיך לשוא ... וזה האיש ארור יהיה ליהוה אלהי צבאות ומקולל מפי מטטרון שר הפנים מלמד אותיות ומוחרים(!) הוא מפי כל שרף וכל מלאך ובשמתא יהיה מפי כל נביא וחכם ומנודה מפי כל נביאים וארור ומוחרים(!) ומנודה יהיה מפי כל תלמיד שיראה הספר הזה."

בדף 49 בא שיר לסיום הספר הנדפס ע"י יעלינעק בסוף ספר האות עמ' 87.

בדף 1a ובעוד כמה מקומות חתום: שמואל העליר.

6

334 .8° Hebr.— נייר, 21:17 צ"מ. 103 דף, כ30 שורה בעמוד. כתיבה רבנית וקורסיבה ספרדית מהמאה הי"ט. דף 79—103 נכרכו יחד עם הקודמים אבל היו כ"י בפני עצמם, כפי שניכר מסימני העמודים המיוחדים ומשנוי הכתיבה הקורסיבית.

נקנה בירושלם תרפ"ד.

1. דף 1a — 57a ספר **חיי עולם הבא** [לר' אברהם בן שמואל אבולעפיה] פותח: "זה הספר חיי עולם הבא פירוש שם המפורש והוא פירוש שם בן ע"ב [כ"י: מ"ב] אותיות וגם שם בן מ"ב ופירוש שם בן י"ב ושם בן י"ב הוא פירוש שם בן ד"א אשר הוא השורש והעיקר ...." ועיין כאן בכ"י 540 .8°. כה"י אינו משובח

ביותר. בסופו השיר הנדפס ע"י יעלינעק בסוף ספר האות. בסופו בדף 55a „אברך השם הנעלם הנותן טובו בסיבת כתיבות ידי ... בשנת מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים לפ"ק" שהיא או שנת תור"ה/תרי"א או שנת מירושלים/תרל"ו, על פי הכתיבה. וכל הסוף הזה חוזר עוד פעם בתחלת דף 57a.

.2 דף 57a "מזמור לדוד הבו ליהוה בני אלים וגו' עד ה' יברך את עמו בשלום עיקר יהוה הוא השם של ע"ב שממנו יוצא ומתפשט לכמה חלקים וזהו עיקר יציאתו ... צריך אדם להתבונן ולהתחכם בכל שם ושם מהשמות המפורשים כדי שישים כונת הלב וכח הכל בארבע אותיות ..." והוא קטע קצר על צירופיו של שם בן ע"ב. מסיים "...כדי שישתווה כל הידועה (!) כולה ועל ארבע אותיות". ואחר כך כתוב "זה שייך מעבר לדף אחר סיום שיר השירים". ומעל המאמר הבא כתוב "זה שייך לעיל".

.3 דף 57a—58a [מאמר על קץ הגאולה] פותח "בימות המשיח הנה מלכך יבוא לך זה מלך המשיח עני ורוכב על החמור רמז כי לא ירשו ארץ בחרבם ובקשתם וסוס ורכב כ"א ברצון הבורא שיפיל וישפיל כל האומות לפניהם ..." וכל אלה הם מלה במלה דברי ר' עזרא בסוף פירושו לשיר השירים (אלטונא, דף ל' ע"ב שורה 8 עד עמוד ד'). מנבא את הקץ לשנת קס"ג (בדפוס נשתבשה גם השנה). הועתק בלי ספק מתוך כ"י שלם של פירוש ר' עזרא כי בסופו כתוב "סילק בעזרת המגיד אחרית מראשית פירש (!) על שיר השירים עם מעשה בראשית ואוחילה לאל דגול מרבבה לגמור ג"כ פירש נחמד על מעשה מרכבה". (בחלק האחרון של פירוש ר' עזרא נמצא באמת פירוש למעשה בראשית לפי קבלת ר' יצחק סגי נהור).

.4 דף 58a—76b [פירוש מעשה מרכבה בפ"א מס' יחזקאל] פותח "ויהי בשלשים שנה וגו' כתוב זה תמצא בו שבעים ושתים אותיות למנין ע"ב שמות הקדושים והטהורים" הוא הפירוש הקדמון (מאמצע המאה השלש עשרה בערך) הנמצא בכ"י רבים, עיין שטיינשניידר ברשימת מינכן לכ"י 408[3]. חסר בסופו. הפירוש הזה חשוב ומלא ענין לידיעת מעמד ידוע של הקבלה, ועיין כאן בנספחים. בדף 60b מביא מהברייתא של מעשה בראשית. דף 61a "הכבוד העליון היושב על כסא שהן עשר מעלות אלהיות הנרמזות בספר יצירה הנודעות [כ"י: הנודעת] לחכמי הקבלה". וכן שם 61b לשון ס' שיעור קומה "מראה פניו ומראה הלסתות כדמות רוח וכצורת נשמה". הפירוש משתמש אמנם גם בתורת הספירות אבל רק אגב אורחא. ובעיקרו זהו המשך הקוסמולוגיה השמימיית של בעלי ההיכלות ויורדי המרכבה אשר על כתביהם מיוסדים עיקרי דבריו, ולפי טבעו אינו רחוק מהחלק השני של ספר העיון הנדפס בשם שער השמים (בס' לקוטים מרב האי גאון). בדף 67b נמצא ציטאט סתום זה, על הכתוב ורגליהם ככף רגל עגל: "כי רגל עגול ר"ל עגול מבפנים ומשוך לצד חוץ ... ולמה ככף רגל עגל? לפי ששר הראשון שהוא כף רגל הוא של חושך והיה דומה לשור ועל כן שר

התהום יהיה דומה לעגל וגם כדי להכיר עון מעשה עגל עד שבא יחזקאל והפכו לכרוב וכן רגלי החיות תקי״ה שנים כמנין ישר״ה וכן אמרו חז״ל בירושלמי בפרק הרואה מן הארץ ועד הרקיע מהלך ת״ק שנה וכן בין רקיע ורקיע ורגלי החיות כנגד כולם אבל כף רגלי החיות מהלך תקי״ה שנה [עד כאן בירושלמי!] ת״ק במדת הרקיע וככף משוקעת בתהום מהלך ט״ו שנים וסובלת עוונות ישראל והיא כנגד ט״ו תיבות שיש בברכת כהנים שמהם יוצא שמו של הקב״ה כך פי׳ גאון ז״ל והרב החסיד ז״ל פירש כמו כן הקבלה שמהלך הכף תקי״ה שנים והם עומדים על גלגלי אופנים וכן יש במעשה מרכבה ומכאן אנו למדים כי יש כבוד זוהר (ה)חיות הקודש בארץ התחתונה שביארנו שאנחנו מוצאים כתוב בברייתא של מעשה בראשית.׳ מי הוא הגאון שפירש את המאמר בירושלמי בדרך בעלי ההיכלות? אם הפירוש הזה מקושר במקצתו עם חסידי אשכנז כפי שיש להניח גם מסימנים אחרים (כפי שאזכיר מיד), יתכן מאד שהכוונה לרב סעדיה גאון שכמה דברי פסידוגרפיה וזיופים נתייחסו לו בחוגים הללו, כידוע. ועל כל פנים לא נראה שהפירוש הזה יצא באמת מתחת ידי הגאון הזה. הרב החסיד סתם מורה בדרך כלל על ר׳ יצחק סגי נהור בנו של הראב״ד, ואולי גם כאן הכוונה אליו. אמנם אצל חסידי אשכנז יכול להורות על ר׳ יהודה החסיד וגם זה אינו מן הנמנע כאן. — ספר היכלות מובא דף 70^{a}. כמו שאר הספרים מסוג ס׳ העיון גם פירוש זה מראה על יחסים עם חסידי אשכנז. בדף 75^{b} מפרש: ״כאשר יהיה האופן בתוך האופן כלומר כדי שלא יסבו בלכתן האופנים כמו החיות ושילכו איש אל עבר פניו כמו החיות נמצא מראה סדר עבודתו כאשר יהיה העוגל (!) בתוך העגול פ׳ כפול לארבע רוחות והוא טְרִיבֶל הנקרא בלשון אשכנז״. הפירוש נפסק באמצע אחרי מאמר מ״ראשי פרקים של ר״א [ר׳ אליעזר] ע״ה כשהוא יושב על כסא רם ונשא ומשקיף על הארץ מרכבותיו על האופנים ומקול זעקת גלגלי המרכבה ברקים ורעמים יוצאים לעולם. ודמות על ראשי״. אין דמיון רב בין פירוש זה ובין האחרים הידועים לנו ממחנה המקובלים כמו פירושי ר׳ משה מבורגוש, ר׳ משה די ליאון ור׳ יוסף גיקאטיליא.

5. דף 79^{a}—100^{b} ס׳ **סולם העליה** להחכם השלם כמוהר״ר יהודה אל בוטיני [בכ״י יאודה אל בוטני], מחכמי ירושלים בדור אחרי גירוש ספרד. מדבר על עיקרי חכמת הצירוף. וכבר דברתי על כה״י הזה בקרית ספר שנה ב׳ עמ׳ 107 וההקדמה וראשי י״א הפרקים וכל פרק ז׳ נדפסו שם עמ׳ 138—141, וכבר הוכחתי שם שהמחבר שאב לא רק מספרי ר׳ אברהם אבולעפיה עצמו אלא גם מספרי תלמידו הבלתי ידוע בעל ס׳ שערי צדק [עיין כאן 148 8°] שכל הפרק השביעי כאן מועתק משם. שני כתבי יד אחרים (גם הם חדשים) מהספר נמצאו באוסף מוסאיוב בירושלים.

בפרק הראשון אחרי שסדר את דרך הצרוף ההכרחי (דף 81^{b}): ״זה הפירוש הנכון והישר ממה שהורוני מן השמים לפרש ולכתוב ולסדר מכלל מלאכת הצירוף

שהיא מלאכה רבה וגדולה המביאה את הקדושים לידי רוח הקודש ולמדרגת הנבואה ולעשות אותות ומופתים ואעפ״י שכל מה שפירשתי ע״כ הוא מיוסד על אופן הראשון מהצירוף שכתבתי בפרק ראשון וכבר הודעתיך פעמים שהסדר היותר ישר ונכון הוא הסדר הב׳ הנז״ל כי הוא העיקר. ואעפ״י שראיתי בספרים חדשים גם ישנים סדרים וכללים אחרים למלאכת הצירוף הסדר הזה תפוס בידך כי הוא המובחר והיותר קל ללמוד לעשות ושלא יבא לידי טעות מכל מה שראיתי כתוב בספרים שבאו לידי והש״ית יצי[ל]נו משגיאה״. בפרק העשירי נמצאת הדרכה להתבודדות ולאקסטאזה המיוסדת בעיקרה על ס׳ חיי עולם הבא (ומזכיר אותו שתי פעמים) אבל מוסיף עליו פרטים רבים (עיין בנספחים). בדף 97b באמצע לגבי הזמן הנאות ביותר למלאכה זאת באה הערה (בסוגרים) ״אמר הכותב ששון ב״מ הי״ו לע״ד לפי מ״ש מוהרח״ו ״בענין היחודים נראה דיותר טוב בלילה אחר חצות״. מכאן שכותב כה״י שלפנינו היה ר׳ ששון בן משה בעל ס׳ שמן ששון (הפירוש הגדול לס׳ עץ חיים ולשמונה שערים הנדפס בירושלם) ומזה מתקיים מה שהבאתי בקרית ספר שנה ב׳ עמ׳ 272 מס׳ שמן ששון ח״א (ירושלם תרכ״ט) להוכיח שס׳ סולם העליה היה בידו וחשב להדפיס אותו, אמנם לא הזכירו בשמו ואין ספק שזוהי ההעתקה שממנה חשב להדפיס את הספר, ולא עלה בידו.

7

148 Hebr. 8° — קלף דק, 10,5 : 7,5 צ״מ. 76 דף, 15 שורות בעמוד. כתיבה רבנית יפה, מהמאה הט״ו בערך. סימני הדפים מיד מאוחרת מתחילים מי״ח.

א. טויבר תרפ״ח.

ס׳ **שערי צדק**: לא נזכר כל שם על כה״י, רק בתחלתו רשום בכתיבה איטלקית מאוחרת ״ספר יצירה״ וכה״י עצמו פותח: ״זה ספר חיברו ה״ר שם טוב ספרדי בכלל ספרים אחרים שחבר והוא מעיר ליאון היה והיה מקובל גדול חברו בגליל העליון ביאור ספר יצירה״, אולם אין לסמוך כלל על דברים אלה שנתערבבו בהם ר׳ משה בן שם טוב מעיר ליאון (שלא הוא ולא אביו היו בצפת) ור׳ שם טוב בן אברהם ן׳ גאון שבאמת עלה לצפת וחבר שם כמה ספרי קבלה. אבל כבר הוכחתי במאמרי על כה״י הזה (קרית ספר א׳ עמ׳ 127—139) שלא נראה כי הוא מחבר הספר כי מחבר הספר היה בלי ספק תלמידו של ר׳ אברהם אבולעפיה ונכנס לפני ולפנים בקבלה הנבואית מה שאין כן דרכו של ר׳ שם טוב ן׳ גאון. ואמנם נמצא

הספר עוד בשני כתבי יד (שלא ידעתי מהם אז) בכ״י ליידן Warn. 24[2] ובכת״י גאסטר 954 בבריט. מוז. (דף 9—22, ושם חסר בראשו). בשניהם אין ההקדמה הזאת, ובסופם נמצאו הדברים: „נשלמה הכוונה בחכמת הקבלה הנכונה המעוררת חכמה ותבונה בשנת ה״ן במרחשון בחברו״ן נחברו אותיות השפה והחיך ולשון ושנים וגרון ....״ הדברים האלה שנכתבו בלי ספק באמת ע״י המחבר, מראים שהספר בודאי לא נתחבר ע״י ר׳ שם טוב ן׳ גאון שעלה לארץ ישראל רק בשנת ה״א ע״ה, וכאן הכוונה או לשנת נ׳ או נ״ה, ונראה שהוא הספר הראשון שנתחבר בקבלה בחברון. לשטיינשניידר היו ספקות בנוגע לאמתת הידיעות האלה (אולי חשב את חברון למליצה מלשון חיבור ?) אבל כנראה הן בנות־סמכא, וגם מתוך דברי הספר עצמו ניכר שהיה מחברו חי בארצות המזרח כי מביא פרטים על מנהגי הצופים ותורותיהם (כפי שכבר הדפסתי אותן במאמרי הנ״ל) שלא היה יכול לקלוט ממראה עיניו באיטליה או בספרד בדור ההוא.

הספר הוא כעין הקדמה לקבלה הנבואית של אבולעפיה ועיקר חשיבותו בסיפורו החשוב ומלא עניין של המחבר על קורותיו ונסיונותיו הנפשיים אצל רבו שאינו מזכירו בשמו אבל אין כל ספק שנתכוון לר׳ אברהם אבולעפיה. כל הספור ושאר לקוטים מהספר נדפסים במאמרי הנ״ל, וראיתי אח״כ שבשני כתבי היד האחרים השמיטו הסופרים את כל הספור ההוא, בלי ספק מפני כבוד אלהים הסתר דבר כי המחבר פרץ גדר לדבר על נסיונות נפשיים פנימיים שבעלי הקבלה לא אהבו שידברו עליהם בספרים (לכן החומר לתולדות האקסטאזה בספרות הקבלה קלוש כ״כ). אמנם אמתת הספור ושייכותו לספר זה נתאמת ע״י קטע בס׳ שושן סודות (קארעץ דף ס״ט ע״ב) ממחבר הספר שלפנינו ומביא בו בשם ס׳ שערי צדק דברים הנמצאים בחלק הזה דווקא שהסופרים הנהיגו צנזורה לגבו (עי׳ במאמרי הנ״ל עמ׳ 129).

אחרי הקדמה קצרה (נדפסה שם) נחלק הספר לשני שערים שער היוד ושער האותיות. כ״י ליידן וגאסטר מכילים בסוף יותר. המחבר מונה שם דרכים שונים בחכמת הצירוף ומסיים כאן בדרך המבטא, דרך הדלוג ודרך הקפיצה, והצירופים משמות היוצאים מפסוקים ידועים שבכ״י ליידן חסרים כאן.

הספר היה לעיני ר׳ יהודה אלבוטיני בעל ס׳ סולם העליה, ראה כאן 334 ׳8.

בדף 71[a] רשם לו בעל כה״י בקורסיבה איטלקית „שמות של ספרים שיש בהם סודות התורה: ס׳ אמתחת בנימין, ס׳ חמדת ימים, ס׳ ברית מנוחה, ס׳ הקנה וס׳ הספיר ויהלם״ (והספר האחרון אינו ידוע).

8

Hebr. 8⁰ 411.—נייר, 21 : 15,5 צ״מ. 15 דף, 25 שורות בעמוד. כתיבה רבנית מצרית, מהמאה הט״ז או י״ז.
נקנה בירושלם, תר״ץ.

חלק מתוך קובץ גדול מענינים שונים בקבלה, על פי סימני דפים ישנים (לא מידי הסופר) דף ק״ד—קי״ט.

.1 דף 1ª — 10ª [שאלות ותשובות בקבלה על ענין יעקב ונשיו וענין יוסף, בלי ספק לר׳ משה בן שם טוב די ליאון] מתחיל "....ועל כן בסדר הדגלים הדגל שלו בדרום" סוד לאה וענין הדודאים, מתאים גם עם ס׳ משכן העדות בחלקים ידועים. 2ᵇ שאלתי על ענין רחל .... תשובה .... ובדף 3ª על ענין הבכורה אשר שאלת, אח״כ שאלות מפני מה אהב יצחק את עשו. מפני מה היה ענין יוסף שמת בחוצה לארץ. וכאן נמצא בדף 6ᵇ הציטאט היותר קדום עד עכשיו מצוואתו של ר׳ אליעזר הגדול שעד הנה ידענו רק לשון ממנו בס׳ כ״ד סודות שנתחבר כשלשים שנה אחרי פטירת ר׳ משה די ליאון. בדף 8ª מה ששאלת על ענין ויקח לו יעקב מקל לבנה. השאלות האלה או מקצתן נמצאו גם בכ״י בריט. מוז. 760 ומרגוליות מביא ברשימתו לשון ר׳ משה על ס׳ פרד״ס שלו, הנמצא כאן בדף 8ᵇ. מפרש גם "לפי הדרך הפנימי" (9ᵇ). יש בתשובות אלו גם נקודות מגע רבים עם ס׳ הזהר. וכולם יבאו בקובץ כתבי ר׳ משה די ליאון שאני מכין כעת.

.2 דף 10ª — 11ᵇ סודות על סוכה, ההקפה, לולב ואתרוג, ואינם אלה הנדפסים בס׳ הנפש החכמה ואינו מן הנמנעות שגם הם יצאו מתחת ידי ר׳ משה די ליאון או ר׳ יוסף גיקאטיליא, אמנם סגנונם אינו מתאים ביותר לר׳ משה. פותח "סוד סוכה ישת חשך סתרו וגו׳ ידוע תדע כי השי׳ הקיף ז׳ ענני כבודו שנא׳ מאחז פני כסא פרשז עליו עננו כאלו פרש שבעה והקיפן כמין סוכה ...." ומסיים "וכשתדקדק בדבר לאחר שיהיה שיעור לדבר אין בכאן משום מה למעלה. עד הנה סוד הסוכה." "סוד ההקפה יריחו תוכיח ונו״ן דבנסוע הארון ...." "סוד שמנה הזאות ביום הכפורי׳ אחת למעלה ואחת למטה כנגד המעלה הראשונ׳ והעליונה שבה נכללות החכמה והבינה ושבע למטה כנגד המעלות הדבקות בשלש העליונות ...." "סוד לולב ואתרוג הלולב כנגד צדיק כתמר יפרח ויהודה בן יעקב ותמר כלתו יוכיחו ועל כן נאמר לולב כלומ׳ מתאחד הוא במעלה הנקרא לב השמים והאתרוג כנגד חמדת ימים אותו קראת ומתרגמינן לא תתאוה לא תירוג והיא מתאחדת [!] במעלה שצורת האלף מוכחת עליה ועל כן ת״ם הוא

אל״ף .... והמבין יבין. והלולב מימין והאתרוג משמאל כך שתי המעלות האלו מסודרות [ומסיים על הנענועין] .... ומוליך ומביא ומעלה ומוריד כנגד ד׳ חכמה שנתונה בחיי מספרו ומוריד מארבע כנפות כל הארץ״.

3. דף 11ᵃ – 11ᵇ סוד יוסף הצדיק, רק שורות אחדות, מלשון הזהר, ואח״כ בא מאמר מהזהר על סוד הקרבן.

4. דף 11ᵇ. ״תיקון י״א לאכול על שולחן של ד׳ רגלים כדוגמת השולחן העליון״ ובדף 12ᵃ כתוב למעלה ספר תיקונין מצפת תוב״ב ומביא כאן עוד תיקון ו׳ (12ᵃ) ״מי ששומר עשה ולא תעשה .... לא יראה פני גיהנם כללי. ״הנשמה משכנה בלב דוגמת המלכה שהיא בהיכל וכשחוטא האדם מגלה אותה ממקומה....״ לפני זה נמצאו שני מאמרים קצרים ״טעם למה אסרו חכמים לעשות מלאכה בע״ש ממנחה ומעלה״ ״הנפש נמשלה לפתילה והרוח לשמן והנשמה לאור ולפיכך מי שאין לו נשמה עליו נאמ׳ ורשעי׳ בחשך ידמו וכ״ש מי שאין לו רוח״. אחרי דף 12ᵃ באים סודות קצרים שונים ואינו ברור אם השם ספר תיקונין חל גם עליהם או מורה רק על מקורם של שני המאמרים בדף 11ᵇ – 12ᵃ. כל הסודות האלה מיוסדים כבר על ספר הזוהר.

דף 12ᵇ ״השלום נחלק לכמה חלקים״. 13ᵇ: ״והחכמה מֵאין תִּמצא .... מאי״ן בגימ׳ ק״א ללמדך שצריך לחזור על למודו מאה ואחד״. שם: ״סוד עלינו לשבח וז׳ הקפות מדברי המגיד אע״פ שלא אכתוב כל דבריו [לר׳ יוסף קרא ז] זהו: ז׳ שמותי היקרים הנה סדרם יהושע ע״ה בהקיפו את העיר ז׳ ימים״ ואח״כ בדף 14ᵃ ״סוד שבע הקפות שעושים על המת שכחם גדול לכרות שבע כתות של טומאה המצפי׳ לנפש המת....״ 14ᵇ [סוד על דברי רז״ל] ״כל הקבור בארץ כאלו קבור תחת גבי המזבח״. נפסק בדף 15ᵇ בסוד על מצות נדיבות וותרנות בעסקי ממון במלים ״עוד הכיליות וההקפדה הם נאחזי׳ בסמאל ולילית וכוחות חיצוניות כי הם כיליים אפי׳ על עצמן ועל בניהם״. השאר חסר.

9

Hebr. 8⁰ 490. — נייר, 19,5 : 13,5 צ״מ. 165 דף, 25 שורות בעמוד. כתיבה רבנית מצפון־אפריקה, מהמאה הט״ז.

נקנה מל. שוואגר, וינה, תרפ״ט; כ״י טולידאנו.

פרשיות מס׳ הזוהר, בשנויים רבים מהנדפס. גם בסדר וגם בגירסאות.

1. דף 1 שייך לסוף, לפני דף 165, מכיל קטעים מפר׳ שמות דף 3ᵇ, 5ᵇ – 6ᵃ. והשרא עד 41 מכיל השמטות לספר שמות שכתב הסופר קודם לזה.

דף 2^a "ענין אחר מפרשת וישמע יתרו. וידבר אלקים את כל הדברים האלה מעשה מרכבה שראה יחזקאל הנביא", פותח במאמר הנדפס בפ' יתרו דף 81^b למטה שורה 11 ואילך, אבל מדף 3^b ואילך "ד"א וידבר אלהים ...." בא כל הפירוש למרכבת יחזקאל הנדפס בזוהר חדש לפ' יתרו (דפוס ווארשה תרמ"ה מדף 37^b ואילך).

דף 16^a "פ' ואלה המשפטים. ועוד מצאתי מפרש' ואלה המשפטי' אצל ענין ההוא סבא ואינו מענין הפרש' אלא ענין אחר. כאן חסר מעט. נפקו בההוא פתחא ...." והריהו המאמר הגדול "רב מתיבתא" הנדפס בפ' שלח לך 161^b למטה ואילך, ובכתבי יד אחרים נמצא אפילו בפ' בלק.

דף 32^a "פ' ואתה תצוה. ר' שמעון פתח ואמ' מי ימלל גבורות י"י .... באתוון רשימן דסלקן דסליקו דמתחקק' על גבי סתימו דסירטא דקיומא ...." והוא המאמר הנדפס בראש הזהר חדש בשם "סתרי אותיות מן הזהר" ובדפוס קרימונה נמצא בפר' בראשית עמודה מ"ה ואילך. אחרי דף 36 חסרים דפים, וההמשך כאן, דף 37—38 נמצא גם אצלנו בפ' תצוה דף 183. בסוף דף 37 רומז הסופר לכתב יד מפ' תצוה "שכתבתי כבר". והקטעים האלה מכילים, איפוא, רק השמטות. 39—41 שייכים שוב לזהר חדש בראשית "סתרי אותיות".

.2 דף 42^a ספר ויקרא אל משה מהזוהר להרב הקדוש ר' שמעון בן יוחאי זכר צדיק לבר'.

דף 42^a — 68^b פרשת ויקרא, מתחילה מהנדפס ב3^b ומכילה כל הנדפס בהשמטות קטנות.

דף 68^b—76^b פרשת צו פותחת רק במאמר הנדפס שם דף 28^b באמצע.

דף 75^a — 76 כתוספת „עוד מפרשת צו" באה תחלת הפרשה בדפוסים עד דף 27^a לפני הפרק. (כמובן אין בכ"י כל קטע מרעיא מהימנא).

דף 76^b — 85^a פר' שמיני כמו בנדפס.

דף 85^a — 98^b פר' תזריע כמו בנדפס.

דף 98^b — 103^a פר' מצורע כמו בנדפס.

דף 103^a — 135^a פר' אחרי מות.

דף 135^a — 143^a פר' קדושים.

דף 143^a — 163^b פר' אמור אל הכהנים נמצא לפי הסדר עד דף 105^a שורה 6 של הדפוסים והדפים האחרים חסרים בכ"י עכשו.

דף 164 — 165^a שייכים לפ' שמות דף 3^a ודף 6.

בדף 165^b חתם ר' אברהם לירמה את שמו פעמים אחדות כבעל כתב היד.

10

Hebr. 8° 492. — נייר, 19 : 15 צ"מ. 51 דף, 21 שורות בעמוד. כתיבה רבנית מערבית יפה; כתוב בשנת רפ"ה. הנייר מכורכם, ואכול עש בשולים.

נקנה מל. שוואגר, ווינה, תרפ"ט; כ"י טולידאנו.

ס' **תקוני זהר**, מכיל רק את הסוף מכ"י שלם וחשוב. מתחיל כאן בעמ' שמ"ט לפי סימני עמודים ישנים. מתחיל במחציתו השניה של תיקון ס"ט (דפוס מנטובה דף ק"ח ע"א) והנוסח כאן, ביחוד בסדורו, שונה מאד מהנדפס ואין ספק שהוא הנכון והוא מתאים גם לנוסח התיקונים שקבע ר' מנחם די לונזאנו מתוך כתבי יד (דפוס מנטובה שהיה בידי ר"מ די לונזאנו עם כל תיקוניו בכתיבת ידו הוא נמצא בספריתנו וערכו המדעי גדול עד אין ערוך). מכיל גם קטעים שלא נמצאו בדפוס, רק באכסמפלר של הרמד"ל נתוספו. וכבר ידוע שס' התיקונים הנדפס עלה כלו בערבוביא, ורוב כתבי היד יש להם סדר אחד ויותר טוב.

דף $8^b - 35^b$ תיקונא שבעים ואינו פותח כמו הדפוס אלא בדיוק כמו כתבי היד שהיו לעיני רמד"ל: „בראשית ברא שית ודא מטטרון אות בצבא דיליה ...." וגם פרטי הגירסאות עדיפות כאן על הנדפס. וגם כאן לא נמצא הנוסח השני הנדפס בדפוס מנטובה מדף קל"ד ב' ואילך באותיות קטנות, שכבר העיד עליו רמד"ל שלא מצא אותו בשום ספר כת"י. דף 34^b מאמר ארוך השייך לדף קל"ה ע"ב שורה 8, נותן טעם בדרך קבלה למה עיני התינוק סתומות בשעה שיוצא מרחם אמו, והכל מתאים בפרטי פרטים עם נוסח הרמד"ל בהגהותיו.

בסוף דף 35^b „סליקו להו שבעים פנים במלת בראשית דפריש ר' שמעון בן יאחי (!) זצ"ל ונשלמו יום חמישי ראש חדש תמוז שנת רפ"ה שבריה לפרט היצירה על יד הצעיר יהודה ב"ר משה אטיג'אר ס"ט. כתבתי וידי נטפו מור. ועיני ראו זוהר ואור. כשם שזכיתני להתחיל ולגמור. תזכני להבין ולשמור".

בדף 32^a הערה בגליון על רמזי שמות קדושים, חתומה „מרדכי א"א יצחק אלענקר [כך!].

דף $36^a - 51^b$ [השמטות ז] ליקוטים מתיקונים אחרים, מתיקון ה', י"ד ל"ה, ס"ט וע' וכמעט הכל שונה מהדפוס. בתיקון ע' נמצאת כאן פתיחת התיקון בנוסח הנדפס. תקון ל"ה כאן הוא הוא תקון ל' בנדפס, אבל גם רמד"ל העיר עליו שהוא באמת תקון ל"ה, וגם בכ"י נפסק התקון אחרי הנתיב השמיני. כהיי נפסק אחרי המאמר על השמות אדירירון ואתנ"ק (דפוס מנט' דף קי"ט ב' למעלה) ושאר הדפים אבדו.

11

Hebr. 8⁰ 367. — נייר, 20 : 13 צ״מ. 28 דף, 28 שורות בעמוד. שני הדפים הראשונים ניזוקו למעלה· קורסיבה איטלקית מהמאה הט״ז.
נקנה מר׳ יצחק באדהב, תרפ״ז·

[מדרש רות הנעלם] כפי שנדפס, אבל המקומות המזכירים את הנוצרים והישמעאלים נמצאו כאן בנוסח יפה ונכון, ובדפוסים נשתבשו (מפחד הצנזורה)· דף 9ª נכון „ועל דא אית שדין יהודאין וישמעאלים ונוצרים״. (בדפוס ויניציאה של הזהר חדש דף ל״א ע״ג נשתבש מכל וכל, ורק בדפוס טהינגן רמז המדפיס ל״ישמעאלים וצבאים״).

12

Hebr. 8⁰ 478·— נייר כחול, 22 : 17,5 צ״מ. בשני כרכים: כרך א׳ 198 דף כרך ב׳ 321 דף, בערך 20 שורה בעמוד בשתי עמודות. סימני הדפים הישנים: א׳—פ׳, חסר הרבה, ר״ו, חסר הרבה, רע״ה—שפ״ח, חסר הרבה, תק״ז—תתכ״ח. קורסיבה אשכנזית חדשה, שנת תק״צ—ת״ר. אוטוגרף.
ש״י עגנון תקפ״ח·

[ס׳ זהר חדש עם פירוש] פרישת אהרן [לר׳ יצחק אהרן בן ר׳ מאיר מצאצאי ר׳ שאול וואל (עיין כאן 8⁰ 97)· הוא פירוש ארוך מאד שבו כמה דברים מלאים ענין בהשואת דברי הזוהר לתלמודים ומדרשים, דרך שלא נהגו בה רוב מפרשי הזוהר. כל פרשה מתחלקת לפרקים· כרך א׳ עד פרשת ויצא פרק ב׳; כרך ב׳ מפ׳ יתרו פ״ב עד חוקת פ״ב. ונראה שהוא החלק האחרון מפירושו לכל ספר הזהר שמזכירו כדבר שכבר נשלם, בשנת ת״ר בהקדמת פירושו לשיר השירים.

13

121 Hebr. 4⁰ — נייר, 28 :22,5 צ״מ. 74 דף, 45—48 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית יפה, אוטוגרף של המחבר. הדף הראשון ניזוק מעט.
מר א. טויבר, תרפ״ח.

ס׳ זהרי ראב״יה לר׳ אליקים בן יהודה המילזאהגי מבראדי בעל ספר ראבי״ה הידוע. והוא מבוא רחב לפירושו על כל הזהר ולתרגומו ללשון עברית (שאבדו או על כל פנים נגנזו עד עתה כמו כ״י זה!) על פי דרכי הבקרת המיוחדים לו, וחשב להדפיס אותו יחד עם פירושו. נתחבר בשנות הארבעים למאה הי״ט והוא ספר שלא פג טעמו גם היום והעמיק בביאור פשטי הזהר ושאר חקירות על בניינו הספרותי וחלקיו וכו׳, וחבל מאד שלא נדפס בשעתו כי ברכה בו.

הדף הראשון חסר כנראה. בהקדמה הארוכה מונה את ספריו על מחקרי הקבלה וביחוד קבלת הראשונים, וכולם אבדו חוץ מחלק אחד מספרו אוצר ראבי״ה על ספר רזיאל שראיתי ב Jews' College בלונדון בכתיבת ידו וגם הוא ספר חשוב. מבקר בהתעמקות רבה את דברי הגאון יעב״ץ ובעל ס׳ בר יוחאי על הזהר. החלקים הראשונים (הספר נחלק לשערים) מוקדשים לחקר הספרותי של הזהר וחלקיו ונוסחאותיו, והאחרונים לביאור יסודות תורת הקבלה כפי מה שנמצא על פי פשטם של הדברים בחלק העיקרי של הזהר. ואין ספק שהוא הספר היותר חשוב שנתחבר על אודות הזהר מחכמי ישראל במאה האחרונה ואלו היה נדפס בשעה נכונה, היה מכוון את הוכוחים המדעיים בכיוון פורה יותר.

כה״י אינו מכיל כל הספר, באמצע השאיר המחבר דפים אחדים ריקים, וכנראה חשב להשלים פרקים אחדים שלא נגמרו כאן. אולי כהי׳ הזה היה מיועד להדפס ולכן חכה להשלים נוסח אחרון ולא אסתייע מלתא. ובסוף נפסק מה שנשמר באמצע שער הצורה פרק ט״ז, ואיני יודע כמה חסר. חסרונו היותר חשוב של הספר הוא שלא נשתמש בכתב יד אלא בנה הכל על דפוס קרימונה ומנטובה שהוליכוהו שולל בכמה דברים. ובמקום אחר אבאר דעותיו על מהות הזהר ותולדותיו.

14

328 Hebr 8⁰ — נייר עבה, 15:21 צ״מ. 204 דף. שלשה מיני כתב: 1) כתיבה רבנית ספרדית באותיות גדולות, 2) קורסיבה ספרדית ישנה, 3) כתיבה רבנית קטנה וצפופה. מקצת הדפים נתקלקלו.
נקנה בירושלם, תרפ״ו.

1. דף 1^b – 181^a ספר הנקרא **שערי אורה** (לר׳ יוסף בן אברהם גיקאטיליא) כמו בנדפס. בסופו באו דברי הסופר האלה ״נשלם זה הספר של שערי אורה בחכמת הקבלה שחיבר החכם המפולפל המקובל ר׳ יוסף נ״ע בן ג׳קטילה [כך!] ממדינת שקובה[!] אשר במסלת [צ״ל במלכות?] קשטילה, יום חמישי בשבת י״א יום לחדש שבט שנת העב״ר עיני מראות שוא ... וכתבתי אותו לעצמי אני הצעיר השפל אברהם ב״ר יעקב ב״ר שמואל דידיע בן אסולין [או: אסוליו] בגרסלוין [?] ... [ואח״כ ממשיך] נולד יעקב ב״ר אברהם ב״ר יעקב בן שמואל בן אסולין [או: אסוליו] שנת יערוף כמט״ר לקחי בפרט אלף הששי [רס״ט] ונולד מוסי׳ אחיו בששי בשבת שבעה ימים לירח אב י״ל שנת העב״ר ... ונולד יוסף ב״ר סעדיה ב״ר יעקב אחי בחדש אלול שנת העב״ר ... [ובאותיות אחרות נוסף:] ומת מוסי׳ בשנת הרפ״ב שנת רעב ומגפה.

הידיעה הבאה כאן על ר׳ יוסף גיקאטיליא כי היה ממדינת שקובה שהיא שגוביא, אינה ראיה שנולד שם (כי מתוך שאר העדויות נראה שנולד במדינת סאלי, כעדותו בס׳ גנת אגוז וכדברי ר׳ אברהם אבולעפיה שמצאו שם בימי בחרותו) אבל נראה שבאמת חי שם שכן מעיד עליו גם ר׳ שם טוב אבן פולייא בסוף כה״י היחידי של פירוש ר׳ יוסף גיק׳ לשיר השירים בפאריס 790.

2. דף 181^b–182^a שני שירים בקבלה, האחד פותח: אדון כל איין סו״ף לאחדותיך ושם המחבר חתום בר״ת אני יעקב בן מלכא, והשני פותח: אקום להודות לך בשחר, ר״ת אני יעקב בר מלכא. שניהם לא נזכרו ב״אוצר השירה והפיוט״.

3. דף 183^a–204^b ״... אתחיל לכתוב ספר שערי אורה שאלת ממני ידיד נפשי להאיר עיניך במאור ההשגות הפנימיות לדעת איזה דרך יחלק אור בענין עשר ספירות״ אבל אין זה ספר שערי אורה אלא ס׳ **שערי צדק** לר׳ יוסף גיקאטיליא כמו שנדפס (וגם בכתבי יד אחרים נמצא ס׳ זה בשם ס׳ שערי אורה, למשל בפאריס 815). נפסק בפרק על ספירת התפארת באמצע הדף.

15

544 Hebr. 8⁰ — נייר, 15,5:23 צ״מ. 95 דף, 29־30 שורות בעמוד. חלק גדול נתקלקל וניזוק מאד. הספר היה בלתי מכורך וכל הדפים נתערבבו בלי סדרים וסדרתי אותם מחדש. כתיבה תימנית ישנה משנת שלי״ג.

נקנה בירושלם תר״ץ.

קובץ תימני מדברי קבלה שונים.

1. דף 1^a-6^a [החלק האחרון ממאמר **עץ החיים** לר׳ ישעיה בן יוסף מתבריז שעדיין לא נדפס ובלי ספק זהו חלק מספרו הגדול ס׳ חיי הנפש שממנו נדפסו המאמרים הבאים כאן אח״כ, ועיין בסי׳ 3] פותח: ״... [כנגד] אלה ד׳ יסודות שלנו ד׳ יסודות אחרים״. כל פרק פותח ״ואתה דע לך אחי״. מדבר על סוד מעשה בראשית בדרכי הקבלה הפילוסופית כמו במאמרים הנדפסים. כל הדפים האלה מקולקלים מאד. בדף 2^b מביא את ״החכם ר׳ יהודה הכהן בר ר׳ שלמה הידוע בן מתקה בעל ספר מדרש החכמה בספרו הנזכר בפירוש ספר משלי ... וכבוד מורי ואורי וכתרי ומארי אזלה״ה פירש לזה הענין מדרך חכמת הקבלה ראיתי כי ראוי הוא לכתבו פה להיות לי למשיב נפש [ומעתיק פירושו על הגלגלים בדרך סוד ומסיים בדף 3^a] ״אמר המחבר עד הנה פירש אבא מארי ז״ל ונעתק אל צרור החיים ולא הספיק להשלימו ואני בנו הצעיר [נתת]י לבי להשלימו״. 5^a מביא פירוש התורה לר׳ אברהם בן עזרא ז״ל. 5^b ״אמר המחבר הנה הואלתי לדבר ואומר כי כאשר התעוררו לי מזמותי ... והנה פתחיו ושעריו [של השם המפורש] כנגדי נעולות ואין איש מודיעני הנסתרות ותהי זאת האש בלבי בוערת ואין מכבה הגחלת. ויהי היום ואני מקוה אל אל נורא ואיום ואחלום ואראה והנה נראה אור בהיר ... והוא אב החכמים וראש הנביאים אדוני משה ע״ה ... ויאמר אלי בן אדם הנני רואה כי אתה אל סוד האלוהי משתאה ולדעת פי׳ השם ... עתה אפרוש לך ברמיזה ואם נתן לך האלהים [לב מבין] תוכל להבין ויפרש לעבדו ברמיזה ומרוב השמחה נתעוררתי ובספרים [אותו] כתבתי למען יהיה למזכרת ולא אשכח״. בשורה האחרונה בעמוד זה מתחילה ״חתימת הספר אמר המחבר אחר אשר גליתי זה הסוד הנפלא אשר לא יבין כי אם מזוככי המוח ומחדודי השכל ועם כל זה שקצרתי בו ...״ ובסוף ״נשלם ספר עץ החיים״. עיין ברשימת ז. שווארץ מכ״י וינה סי׳ 125 ובכ״י ההוא נשתבש שם המקום תבריז ל״אלגוז״, ובהמזכיר שנה ט״ז עמ׳ 12 נזכרו עוד כתבי יד וגם בהם אין שם המקום כתקונו.

2. דף 6^a-15^b ״אתחיל לכתוב אני הנזכר למעלה עץ הדעת בעזרת צור הנותן לאדם דעת״ והוא מאמר **סוד עץ הדעת** לר׳ ישעיה בן יוסף הנ״ל ונדפס בירושלים תרנ״א ע״י ר׳ שלמה מוסא (מוסאיוב) מכתב יד ברשותו שלא היה בו המאמר הקודם כאן. ועיין גם בכ״י וין הנזכר (אבל הח׳ ז. שווארץ לא הזכיר עליו שכבר נדפס). והוא דן כאן על ראיות לחדוש העולם, רובו בדרך הפילוסופים ובחלקו השני גם כמה דברי קבלה על אצילות עשר הספירות. ויש בו גם פרק על השארות הנפש ואח״כ פירוש מעשה מרכבה, לפי דרכו.

3. דף 15^b-28^b ספר **גן עדן** להנ״ל, גם הוא נדפס בחוברת הנזכרת. אחרי דף 22 חסר דף. המחבר מביא את הרד״ק, החכם הגדול אבו ישע הנקרא אבו נצר אלפראוי [!] בספר התחלות [בכ״י התהלות] הנמצאות, וגם תפלת סקראט האלוהי (שנדפסה בהמאסף ד׳ עמ׳ 166). לפני חתימת הספר שנדפסה

בדפוס ירושלים דף ל״ז ע״ב והלאה, נמצאו כאן עוד הדברים הבאים:
״צוואת המחבר הזה הספרים חברתי אני עבד התורה ישעיהו המכונה בשם רב בן הרב רבינו יוסף זלה״ה ואני בן עשרים וחמש שנה על שם כבוד השר היקר והגביר הנהדר מרינו ורבינו אליהו הלוי בן הרב הקדוש רבינו חננאל הלוי הדיין במדינת תבריז בחדש סיון בשנת אלף ושש מאות ושלשים וחמש שנים לשטרות [= שנת ה״א פ״ד ליצירה]. ואני מפייס ומשביע למי שנדבה רוחו אותו לכתבו שיכתבנו בזה הסדר אות באות תיבה בתיבה ולא ישנה בסדר כתיבתם ולא יפרידם זה מזה אלא יכתוב כולם בכרך אחד וי' ... גם [חסרות ב׳ אותיות] בעור אחד וגם אם ימצא חבורים אחרים חוץ מאלו שלי יסרגל הכל ביחד ולא יגלה ממנו דבר אחד למי שאינו ראוי ולמי שלא למד ולא עסק בדברי רבו׳ ז״ל ע״ה אפי׳ היה בנו כ״ש תלמידו ולא ידרוש ממנו בקהל ועדה כי אם ליחידים השרידים ויתקן שגיאותי בלשון מוסר ... ואלו החרוזים חברם בשבח השר נשיא האל ר׳ אליהו

אל מול תהלתך — שירי מאד קלה
אמנם מעט אזכר מהללך — כאשר ירימון מן עיסה מעט חלה
לא יהיה איש נושא נעליך — יגאה ויתנשא על כל צבא מעלה
על כן לבב בנך רב ב״ר יוסף — ביאר לך את כל שוכני מעלה.

4. דף $28^b - 46^a$ **פירוש שיר השירים** לר׳ שמריה בן אליהו מאקריטי, הכל כמו בכ״י מינכן 210^6 ועיין ברשימת שטיינשניידר שם.

5. דף $46^b - 51^a$ [**פירוש פרשת בראשית** מפרק ב׳, ז׳ ואילך על דרך הנסתר לר׳ דוד קמחי]. פותח: בשם הנראה והנעלם. מפירוש רב׳ דוד קמחי הרב הגדול בישראל זצ״ל סוד ה׳ ליריאיו וגו׳. עתה אשוב לפרש הנסתר אשר מפסוק וייצר ה׳ אלהים את האדם עד ספר תול׳ אדם ותחלה אומר״ וכו׳. נמצא יחד עם הסי׳ הבא גם בכ״י אוכספורד 1278, 2219 ועוד בכ״י שונים.

6. דף $51^a - 52^b$ **פירוש מעשה מרכבה** לרבי׳ דוד קמחי ז״ל, חסר בסופו; הוא פירוש ״על דרך הנסתר״ כלומר פירוש אליגורי.

אחרי דף 52^b חסרים דפים.

7. דף 53^a [סוף מאמר על סוד ספר תורה שאינו מנוקד] מתחיל: ״.... בכאן ועוד שבכל מצות לא תעשה לא מצאנו ברכה אלא על זאת״ ומסיים ״ולפיכך אינו נקוד ובזה האופן שם המיוחד אינו נקוד ככתבו מפני שהוא נשמה לכל האותיות שבספר וזה דבר שאפי׳ בקריאה אינו תופס צורה כי היא נשמה לנשמה ולפי׳ נכתב ביו״ד ה״א וא״ו ה״א ונקרא באל״ף דל״ת נו״ן יו״ד להורות כי הוא אדון הכל ית׳. תמ״.

8. דף $53^a - 55^a$ **מהזוהר** [והוא מסוף המדרש הנעלם לרות אבל בנוסח שונה מאד מהנדפס] פותח ״וכסילים מרים קלון מאי הוא ת״ח כד בר נש אזיל באורח מישר קמי קב״ה ....״ ומסיים (ארבע שורות לפני סוף הנדפס ״ולא אתיהיב לי רשותא למנדע בהון ועלייהו איתאמר קרנים מידו לו ושם חביון עוזו״ [ועוד פסוקים אחדים לסיום]. ואין כל הפסק בין מאמר זה ובין המאמר הבא.

9. דף $55^a - 58^b$ [סוד הייחוד, מביא כבר את הזוהר באריכות] מתחיל: ״דע ידידי כי ענין הייחוד הוא קשר מצות עשה ומצות לא תעשה שצונו השם ית׳ ליחד שמו הגדול בכל יום פעמים וזהו צורת אד״ם העליון. אודיעך העיקר כבר הודענוך כי תפארת וממלכה שניהם חשוקים שני [דוד]ים איש את אחיו ידובקו מדת תפארת נק׳ יום ....״ מאריך על סוד ייחוד שתי הספירות והחלק האחרון רובו ממאמרי זהר. נפסק במלים ״במרכבה ואם יתברכו העליונים בסבת התחתונים ואזי הש....״. אח״כ חסרים כמה דפים.

10. דף $59^a - 92^b$ ספר **שערי אורה** לר׳ יוסף גיקאטיליא מסוף השער החמשי עד הגמר. ואלה דברי הסופר בדף 92^b: ״נשלם בארבעה בשבת דהוא חד יומא לירח מרחשון של שנת אתתפ״ד שנין לשטרות [= שנת של״ג לפ״ק] במאתא גבלה אלהים יחיש הקץ .... ונכתב על שם החבר הטוב הדומה לעץ רטוב .... משה בן יוסף״.

11. דף $92^b - 95^b$ [מאמר על סוד התפלה בדרך קבלה, חסר בראשו באמצעיתו ובסוף. מהמאה הט״ז?] פותח: ״אמר רבי אלעזר גדולה תפלה יותר ממעשים טובים״. אחרי דף 92 חסר אולי דף אחד. אח״כ על סוד כוונת התפלות וסוד התורה שהיא ״לבוש השכינה״. 93^b על ההיכלות שהתפלה עולה אליהן וסוד ״התפלות הפסולות״ שדוחין אותן, וכבר מביא את הזוהר. מסיים ״ועל דרך זה דע כי כמה מעכבין ומקטרגין יש לתפלות ישראל כשהן הולכות אל ירושלים ע״י כחות הטומאה של אומות העו׳ ולפיכך יש לך להתבונן כמה אנו חייבין לטהר עצמינו״.... והשאר חסר.

16

Hebr. 8^0 418. — נייר משני מינים, 20 : 15 צ״מ. 38 דף, 22 שורות בעמוד, ובדפים הראשונים 31 שורות. שתי כתיבות איטלקיות מהמאה הט״ז. הדפים 1—7 נוספו כנראה (בכתיבה יותר מאוחרת) כדי להשלים הספר.

נקנה בירושלם תרפ״ז.

1. דף $1^a - 34^a$ ספר **שער השמים** [מיוחס כאן] להרמב״ן. [על שאלת המחבר עיין למטה].

פותח בשלשה בתים:

קחו ספר מחכמות גבוהים וממעייני החכמה שאבו מים
גורו ממנו ומפחדו היו נרהים כי אל כל צפון יש לו ידים
אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים.

מתחיל: ׳שאלת ממני ידיד נפשי להדריכך בארח מישור בענין עשר ספירות ואמת כי קשה עלי להכניס ראשי בין מחבר החכם שאמר במקום גדולים אל תעמוד. אכן מפני כי נתיקרת בעיני בטלתי רצוני מפני רצונך אף כי קשה עלי לדבר באלו הדברים באתי גם אני ונמשכתי אחריך להפיק רצונך ... קודם כל דבר יש לנו להקדימך כי העולם הזה אינו קדמון אכן יש קדמון לפניו המציאו מאין ליש וזהו עקר אמונתי׳...׳ בסוף ההקדמה מפרש ענין שעור קומה על עשר הספירות וענין קיצוץ בנטיעות. אח״כ מדבר על אין סוף שהוא למעלה מהספירות, גם מכתר עליון, ומביא פירושים שונים על הוראת מושג אין סוף, ואח״כ מפרש מושג הספירות (׳אותו החלק אשר נשיג בשכלינו מהשי״ת יקרא ספירה׳). מסיים 2^b ׳והנה מחכמי הקבלה ז״ל לפי קבלתם העלו להם שמות לאותם עשר ספירות לכל אחד(!) ואחד שם ואל יעלה בלב האדם לומר אחרי שהם משונים בשמותם הם מחולקים ומופרדים זו מזו כמו שהודעתיך כבר בהקדמה כי זה נקרא קיצוץ בנטיעות ועל זה כוון אאע״ה בספר יצירה באומרו קשורים זה בזה כשלהבת בגחלת והוא דמיון כאשר נאמר בזה האש יש בו שלהבת וגחלת והכל א׳ ואין נפרדת השלהבת מגחלת כך נאמר מהשי״ת אי״ן סו״ף כי יש בו חכמה בינה וכו׳ והכל ממקום א׳ והכל בו בלי פירוד.׳

מבאר כנויי הספירות מהכתר עד המלכות, ופותח ב׳אויר קדמון׳ (3^a ׳נקרא א״ק יען שהוא נאצל מאין סוף׳) וכל דרך הספר רחוקה מאד מס׳ שערי אורה הגם כי רוב הכנויים המבוארים שווים הם. מכיון שההנחה היסודית של ס׳ שערי אורה שהכתר הוא אין סוף אינה כאן, אין גם כל אותם הדרשות הבאות בס׳ שערי אורה בגלל הזהוי הזה (מחשבה לחכמה, וכאן היא, כרגיל, סמל לכתר, וכן עוד). מונה גם ׳השמות הנעלמים היוצאים מן הכתר להוציא מן הכח אל הפעל׳ ומפרש אותם, וכן לגבי כל הספירות.

מביא את ספר הזוהר כמה פעמים, בראשונה בפרק על החכמה 6^a ׳וכן פי׳ רשב״י בס׳ הזהר וז״ל עשרה מאמרות תשע הווין ובציר חד ארשב״י בראשית חדא מנייהו׳ וכו׳ (המאמר אינו בזוהר ובר״מ, ואולי נמצא בתיקונים?) וכן דף 19^a, 31^a, 33^a וגם אלה אינם בזוהר העיקרי והם בסגנון התיקונים, ובזה המחבר אחד מן הראשונים המביאים מאמרים משם. בנגוד לזוהר ולשאר ספרי הקבלה מפרש את השם י״ה על הבינה ולא על החכמה. בפרק על ספירת החסד נמצא מדף 14^b–18^b פירוש מפורט על השם המפורש בן ע״ב והי״ו יל״י סי״ט וכו׳, על פי גימטריאות וצירופים וניקודים עמוקים ובודאי העתיקו ממקום אחר. ועייני שמות קדושים

וחכמת הצירוף ברוחו של אבולעפיה נמצאים גם בשאר הספירות (דף 21^b–23^a על שם בן מ״ב, 28^a על שם בן כ״ב, 29^b ״שמות״ הנערכים אל ההוד). דף 24^b מביא ״ובמסורת ר׳ אליעזר הגדול מצאתי כי שנואה חסר ו״ [בכתוב כי שנואה לאה] ולא ידעתי מה היא זאת ? בדף 33^b על ענין הנבואה ״והעד כי האנשים בעת פטירת׳ יראו נפלאות כמו מלאך המות וגם יראו קרוביהם יבואו לפניהם להקביל פניהם ויאמרו דברים אמתיים עתידים להיות ... וכן היתה מראה הנבואה כי היו נביאים מתנבאים ואבריהם מזדעזעים ולפעמים היו נופלים. והנה עד גדול מענין הקוסמים שיכו במקל תמיד עד שיתבטלו הרגשותם(!) ואז ידברו עתידות ורבים בהם או יצעקו בקולות רבים וזה להם לפנות שכלם מן החמר״.

בסוף (דף 34^a) אחרי נוסח־סיום: ״יהי ה׳ אלהינו עמנו וישפיע עלינו מחכמתו לעיני העמים ויצילנו משגיאות למען רחמיו וחסדיו הרבים ויהיה לכבודו כל מעשינו אמן״ נמצאו עוד הדברים הבאים (אבל עיין להלן בס׳ 12): ״הן זה מקור שכל מעין חיים נובע. כל אשר ידבנו לבו להגות בו לאל ישווע. יצילהו מן שגיאות ויתן לו שכל מבין ולב יודע. עשר המה יסוד עולם. אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם. מלכות נצחית ויסוד והודו על כל נעלם. נצח תפארתו עומדת גבורתו עומדת לעד לעולם. גדולתו ובינת חכמתו וכתר שם טוב על כלם. ברוך נותן ליעף כח ועצמה. לכתוב ביאור עשר ספירות בלימה. הביטו בני איש בעין החכמה. בעשר ספירות בלי מה״. על פי הסוף הזה אין להתפלא שהספר הזה נמצא בכ״י אוכספורד בשם מקור השכל (כ״י 1943[1] וכן שם עוד 1589[2] ו־1822[15], אבל לא נזכר שם שמחבר הספר הוא ר׳ יוסף גיקאטיליא כפי שרשום אצל נייבויער, וגם בשאר כ״י הידועים לי מספר זה לא נזכר שמו. עפ״י הירשפלד נזכר אמנם בכ״י 319 ברשימתו מאוסף מונטיפיורי אבל הדברים טעונים בירור. בכ״י פאריס 770[10] אין לספר כל שם, במינכן 112[41] נקרא ״ענין עשר ספירות״ ורק בכ״י דיינארד 424 בסימינר בניו־יורק נמצא בשם שער השמים כפי שראיתי ברשימה ארעית מפרופ׳ אלכסנדר מארכס (אמנם קשה להאמין שהספר הקטן תופס שם באמת 69 דף) ומחברו לא נזכר בשום כ״י מאלו. ועל פי כל האמור כאן, וגם על פי הסגנון, אי אפשר להניח שזהו ס׳ שער השמים לר׳ יוסף גיקאטיליא שר׳ שם טוב בן שם טוב מביא כספרו של ר׳ יוסף גיקאטיליא בס׳ האמונות דף 45^b: ״והרוצה לעמוד על הדבר היטיב יעיין בספר האורה ובספר שער השמים שחבר המקובל הגדול הר׳ יוסף בן ג׳יקיטיליא ומה שפירש במרכבת יחזקאל״. ובאמת הדברים שר׳ שם טוב קרא בספר ההוא על דבר פרטי מרכבת יחזקאל, אינם כתובים בס׳ שער השמים שלפנינו שאינו מדבר כלל על סוד מרכבת יחזקאל. (וכבר שיער שטיינשניידר שאין שער שמים זה אלא שם אחר לס׳ שערי צדק, כדבריו ברשימת הבודליאנה). ס׳ שער השמים או מקור השכל נתחבר בודאי רק דור או שני דורות אחרי בעל ס׳ שערי אורה. וכמובן אין כל יסוד שהוא ליחסו להרמב״ן כמו בכ״י

שלנו. גם נראה שיש ממנו נוסחאות שונות כי בכ"י מינכן מצאתי בדף 188a מאמר ממדרש רות שאינו בכ"י הזה וכן מביא שם בדף 198a את הרמב"ן וגם לשון זה אינו כאן. שם המחבר יצחק (בן?) אהרון ברשימת מינכן מיוסד על דברי Wolf III עמ' 550 המביא את "ביאור הספירות" המתחיל כמו כ"י שער השמים בשם זה, על פי כ"י ברשותו (אבל איננו בהמבורג עכשיו). אבל יתכן שנתחלף לו שם המעתיק בשם המחבר.

2. דף 34a—37a [פירוש לעשר ספירות] נראה מאד שכל החרוזים הכתובים למעלה מ"סיום" הפירוש הקודם אינם סיום אלא פתיחה לפירוש השני הזה, והריוח שהשאיר הסופר בין החרוזים האלה הקשורים כאן עם הקודם (שיש לו סיום משלו כפי שנזכר למעלה) ובין תחילת הפירוש הזה, איננו מוצדק. הפירוש מתחיל: "הספירה הראשונה כתר עליון מוכתרת מכל צדדיה, מחשוף הלבן הטוב, מכל פאות הטוב" והוא פירוש קצר עד מאד בסגנון פיוטי ובסופו מאריך מעט בסוד ייחוד הספירות והשמות ומסיים "וסודו כתר והוא העלה העליונה אשר אין לה סוף ואין לדרוש ולתור בה ועליה נאמ' במופלא ממך אל תחקור".

3. דף 37a—38a פירוש אחר לעשר הספירות, פותח: "ועתה אחל פי' הספירות וה' ית' יעזרני. כתר חכמה בינה כתיב ה' בחכמה יסד ארץ פי' כתר עליון הוא השכל הוא עלת העלות ית' שמו הוציא דבר מן הכח אל הפעל בלא זמן שהזמן נברא ולא היה לו מציאות טרם צאת היצור באחד ומה היא הפעולה שפעל כבוד והוא שנ' בתפלת יוצר טוב יצר, טוב יצר בגימ' רחמים והכבו' היא חכמה שיש לה ל"ב שערי' גדולים כמנין כבוד והוא שאמ' בס' יצירה בל"ב נתיבות והחכמה משפעת הבינה ובכח החכמה היו כל ההויות ולא יצאו לפועל עד מדת התשובה והתשובה לפי הבינה ומתשובה יסוד הנשמות ושם ישובו ... ועל [כן] נק' תשובה והתשובה על יד התבוננות סדר ההויות ולהוציאם לפעל ...", מסיים: "[משיח] יגלה סו' כ"ב אותיו' שהם יסוד לכל הכבוד ולכל הישר ע"כ היו גם אלה הג' ספירו' סג"ול ואז תשוב מלכו' הש' למקומה ותשוב העטר' ליושנה כמו שנ' והיה ה' למלך על כל הארץ".

4. דף 38a—38b [בלי כל הפסק בינו ובין הקודם] "אמשול לך משל הספירו' שהם אדוקות בלי פירוד כי הם כאשכול ..." [עם סוד המנורה, כמו בכל כתבי היד] ומסיים "עוד הדבר [ענין הספירות] נרמז כטפה שממנה יוצאה עצם ובשר וגידי' וכל שאר כלי הבריאה כי ממנו נשפע הכל וכן כתר שהוא אין סוף". עיין כאן 8° 330 דף 68 ורשימת מינכן לכ"י 112 דף 161 (ושם נזכרה עוד ספרות אחרת).

5. 38b הערה קצרה "הנה יש לנו עשר מדרגות זו אחר זו כאלו הם חדרים..." [ענייני חשבונות וגימטריאות בספירות].

בסוף נרשמו שני הצנזורים: Dominico Irosolimitano

Visto per me Gio[vanni] Domi[ni]co Carretto 1618

17

80 4⁰ .Hebr—נייר, 28 : 18 צ"מ. 82 דף, בערך 35 שורות בעמוד, הרבה ציורים. נכתב בפאס בשנת ש"ס.

כ"י טולידאנו, ברשימתו משנת תרפ"ז, נקנה בסיון תרפ"ז במכירה פומבית בלונדון.

1. דף 1^a-4^a פותח: "הרבה חתרנו ומצאנו התהלה לאל ית' במצוא למלות זרות שבספר הזוהר ביאור וי"י עזרנו, גם בתיקון השבושים והטעיות אשר נפלו בו ע"י המעתיקים בבלי דעת והורקו מכלי אל כלי". למטה מזה כתוב, אולי בכתיבה אחרת: "שפי' הרב המחבר בעל ספר הגבול והוא בעל פירוש סוד הנקודות וספר מראות הצובאות" – המחבר איפוא על פי דעת הכותב, ר' דוד בן יהודה החסיד נכד הרמב"ן (עיין עליו קרית ספר שנה ד' עמ' 302—327 ועל הקטע שלפנינו שם עמ' 324). ביאור המלים הזה הוא כמעט שוה עם זה הנדפס מתוך כתב יד ישן שלא נזכר עליו שם מחברו, בס' ישע יה, ויניציאה ש"צ, ונמצא גם בכתבי יד אחרים בעילום שם המחבר. וגם כאן נוסף בסוף הביאור, כמו בדפוס:
2. דף 4^b-6^a זהו מה שחסר בפ' בלק דף צ"ו עמוד שפ"ב – בדפוס קרימונה שיצא שנה אחת לפני כתיבת כה"י הזה. ונראה שהעתקה מהעתקנו נתגלגלה לאביו של מו"ל ס' ישע יה.
3. דף 6^b-7^a "אלו הן ד' מאות וששים וארבעה בתים שחוזר הגלגל פנים ואחור". והוא לוח של צירופים.
4. דף 7^b אלו הן ל"ב נתיבות החכמה. א' שכל מופלא וגו'. [הרשימה הנדפסת הידועה].
5. דף 8^a-12^a מברית המנוחה. שער השלישי מדבר בענין צבא מרום ... והוא בדפוס אמשטרדם דף כ"ו עד ל', אמנם בשנויים רבים בפרטי הנוסח.
6. דף 12^b סגולות אלפא ביתא של אשרי תמימי דרך. אות א' אמור אותה ה' פעמים ועסוק במצוה ותצליח, אות ב' אמור אותה ז' פעמים שלא תשכח מה יש לך לעשות וגו'.
7. דף 13^b זה הלשון מהראב"ד שחבר על ספר יצירה. מכיל התחלת פירוש למשנה הראשונה אבל אינה מלשון הפירוש הנדפס על שם הראב"ד. פותח: "עשר ספירות בלימה מלשון ספיר גזרתם ... וצא"ל כי כל זה הספר מסודר על ג' דרכים בעולם ובשנה ובנפש וגו'". הפירוש כתוב בחלקו בתוך עגולים. לפי סימני הדפים הישנים חסרים אחרי כן שני דפים.
8. דף 14^b זה פי' ר' סעדיה גאון שחבר על ס"י, והוא מהפירוש הנדפס המיוחס לר' סעדיה גאון.
9. דף 15^a-73^b **ספר הגבול** שחבר הרב בעל מראות הצובאות והוא מקובל

אלהי ולא נודע שמו. והמחבר הוא ר׳ דוד בן יהודה החסיד וכבר דובר על הספר ועל כ״י זה בקרית ספר שנה ד׳ עמ׳ 307—310. הספר הוא הפירוש הראשון שנתחבר על האדרא רבה. חסר כאן בראשו, אבל חסרונו נמצא בכתבי יד אחרים כמו אוכספורד 1911 המכיל רק את ההקדמה ובשני כת״י בבית מדרש הרבנים בניו יורק. הוא קורא את הזוהר בשם מכילתא דרשב״י. בסוף הספר: „והנה חברתי וסדרתי לך זה הספר וקראתי אותו ספר הג׳בול והתחלתיו מעתיקא דעתיקין (כ״ע) עד עולם הטבע כדי שיסתלק לך כל ספק וכל הרהור לבלתי שלא תצטרך למחשביות עמוקיות כי זה הגבול" ואח״כ קולופון הסופר: „... ונשלם במדינת פאס באל מלאח ט״ו יום לכסלו משנת ואשיב״ה שופטיך ליצירה [שהוא שנת שי״ט] על ידי הצעיר ... סלימאן בכה״ר אברהם ז״ל ן׳ מג׳ירה ... והיום שמונה ועשרים שנה כשהייתי עם רבותי זכרם לחיי העולם הבא שמעתי שומעו וגם המעשה שאירע בו בבואו מארץ מרחקים והיה טמון עד שיצא המ״טמון ע״י אנשים חסידים ומעולים שבאו מארץ מרחקים". רמיזות אלו על האופן המיוחד שבו נתגלה ספר הגבול במערב כעין מטמון שחסידים הוציאוהו מגניזתו, מזכירות ספורים דומים לזה על התגלות הזוהר כפי שמביא הרמ״ק בהקדמת פירושו לזוהר בכתבי יד.

10. דף 74^a—77^a [מעשה בראשית, גם הוא מר׳ דוד בן יהודה החסיד], חסר בראשו.

11. דף 77^b—82^b אתחיל לדבר במעשה מרכבה, גם הוא מר׳ דוד הנ״ל. על שני המאמרים האלה ועל כתבי היד האחרים שבהם נשמרו עוד, עיין בקרית ספר ד׳ עמ׳ 310—311.

18

Hebr. 8° 409. — נייר. 20 : 13 צ״מ. 252 דף, לרוב 26 שורות בעמוד. כתיבה רבנית איטלקית אולי מהמאה הט״ז. הדפים האחרונים ניזוקו וחסרים למחצית. נקנה בחברון תרפ״ז.

[פירוש על התורה לר׳ מנחם בן בנימין מריקאנאטי] מסוף פ׳ וישלח עד פ׳ האזינו, חסר גם בסופו מעט. עם הגהות והוספות מס׳ הזוהר. בדף 49^b כתוב בגליון מס״א נוסח שונה ובסוף, „כתו׳ בקלף שלפנינו", אם כן כה״י הועתק מתוך אחר שהיה כתוב על קלף. הנוסח מתאים לרוב להנדפס בויניציאה רפ״ג.

19

143 .Hebr. 8⁰ – נייר, 17 : 12 צ"מ. 43 דף, שמקצתם נתקלקלו וחסרים למטה. עד דף 15 קורסיבה ספרדית (33 שורות בעמוד) מכאן ואילך כתיבה רבנית ספרדית (28 שורות בעמוד) מהמאה הי"ז בערך.

נקנה מר' יצחק באדהב תרפ"ח.

חלק קטן מספר רחב וארוך מאד על חכמת הצירוף וקבלה פילוסופית למחבר בלתי ידוע, גם לא נודע בשלימות ונראה שנתחבר במאה הי"ד ויש בו פופולאריזציה של קבלת ר' אברהם אבולעפיה.

פותח בשיר: בין אחי חכמת ממתקים	ילקוט שושנת העמקים
קום לדלות מים החיים	מבור כי מימיו נמתקים
הכנס חי את גן עדן	ושמרת מצוה עם חקים
כי בגן עץ דעת אכן	כחותיו במאד נחלקים
השמר פן יבא נחש	לטעותך בדברים רקים
ומשול בו טרם ימשול בך	וברח מנו עד מרחקים
אך אם לשכל תתחבר	תרקיע עמו לשחקים
ושמור רגל בעת תלך	לדרוש חכמת אל לפרקים
כי חכמה זאת קשה היא אך	עץ חיים היא למחזיקים

ואחרי הקדמה מליצית ממשיך: "דע אחי ישמרך האל שאני פותח לך שערי הפרדס כדי להודיעך ענינים נפלאים וסודות נוראים ולהם יסודי סודות בפשט ובתוך מיוסדים בחידות ואולם המה מצד הקבלה מקובלים ומדרך השכל מושכלים וכלם סודי ההויות והנמצאות ואמנם כי בהם דרכים להכנס לידיעת עלת העלות וסבת כל הסבות. וקודם התחילי בענינים האלה אני רוצה להדריכך בדרך טובה כדי להורות לך הדרך אשר תלך והערים אשר תבא אליהם וכדי להתנצל אני רוצה להקדים לך הקדמה קודם התחילי לדבר בענינים אשר דעתי נמשכת אחר ביאורם. וסבת זה מפני ראותי רוב החושבים שכבר השיגו תכלית החפץ הורסים גבול ההשגה ומדלגים ומקפצים כדי להשיג המושכלות העליונות במושכל ראשון ואולם מפני שאינם חושבים בדעתם כי בין אותה המעלה שהם רוצים להשיג בעפיפה אחת יש כמה בקעות והררים גבוהים וכמה מחיצות ומסכים מונעים להם מכמה צדדים שאינם מרגישים בהם ולפיכך אפיל תחנתי לפני כל מעיין בחבורי זה לבל יהדפנו ביד רמה לא מצד קנאה ושנאה ואם יראה בו דברים שהם מועילים לו ישמח ויודה השם על מה שהשיג ואם יראה בו דברים שהם נוטים מצד אמונתו יבלום פיהו מלדבר ולא ידין לכף חובה לאיש המחבר כי אולי מה שהוא מבין הוא הפך ממה שמגמת המחבר לבארו ולפיכך אני פ' מפיל תחנתי לפני כל רואה

ספר זה לתקן המעוות ולדין לכף זכות כי אין כונתי זולתי להועיל דעת ולהסיר מכשול מדרך אותם ההולכים בלי סדר ולהיות מעריך נרות לפקוח עינים עורות ולהדליקם במבואות האפלים וכדי לבקר דעות החולים אותם שחלו חליי הנפש ואינם מרגישים ואולי כי מתוך התעוררותי יתעוררו ישיני עפר ויתקע בשופר השכל לחירות סכלותם ..." וכהקדמה ומבוא לעצם חכמת הצירוף מבאר עד דף 8b את הסודות העיוניים הרמוזים בששה הצירופים של מלת כתר, הכל בשפה פילוסופית כדרך מפיצי חכמת הפילוסופיה בין המקובלים במאה הי"ד והט"ו. הקדמה זו פותחת: "דע אחי ישמרך האל כי זאת החכמה האלהית היא היא ימין והיא שמאל מפני שהיא תכלית המדרגות וסוף ההשגות..." (במלים האלה פותח כ"י קויפמאן הנזכר למטה).

דף 9a על חלוקת הספר "וראיתי להיות הספר מיוסד ופתוח לשני שערים. השער הראשון הקדמה מוכרחת לשער השני כי לכך הכונה. וראיתי לחלק השערים לדרכים והדרכים לחלקים כל דרך ודרך הקדמה מוכרחת למה שאחריו ... להיות הדרכים באים על סדר הקבלה. והשער הראשון באמת כלו קבלות כי הקבלה מפתח למה שאנחנו בו והשער השני קבלה ומושכל דבקים זה בזה למלאת הצורה ולהביא המופת למה שצריך להביאו עליו ... השער הראשון ... קראתיו לפי מעלתו זה שער השמים ... והשער השני לפי פנימיותו ... קראתיו זה השער לי"י ... ובו תכלית ההשגה האנושית". השער הראשון אינו אלא ספר למוד מפורט מאד לחכמת הצירוף ונמצא כאן עד החלק השמיני שבדרך השני; בתחלת החלק התשיעי הפסיק המעתיק ולא העתיק יותר. אם כן הספר השלם היה גדול פי כמה וכמה, כי חסר כאן כל הדרך השלישי (על התמורה) בשער א' וכל השער השני בשני דרכים (על שמות האישים ושמותיו ית'). המחבר אינו מזכיר ספרים אחרים. עיקר כוונתו של המחבר: קשירת העיון הפילוסופי בתורת המלאכים והשמות (בלי ספק על פי הרמב"ם) עם חכמת הצירוף, אינו מתברר בחלק הנשאר. לתורת הספירות אין זכר בכל הספר עד כמה שנמצא כאן.

על פי כל הסימנים הניתנים כאן, נוכל להחליט בודאות כי זהו הספר הנמצא בכ"י דוד קויפמאן סי' 238[4] בבודאפסט וכן בכ"י האלברשטם 444 (עכשיו בסימינר בניו יורק) ויתר על כן: על פי התיאור הנמצא ב"הצופה לחכמת ישראל" י"ג עמ' 193 ברשימת כ"י ברשות פרופ' בלוי בבודאפסט, הרי זהו סי' 26 שם ולא הכיר בו הרושם כי הוא אידנטי עם כ"י קויפמאן הנמצא בעירו. בכ"י בלוי חסרה כנראה כל הפתיחה ולכן לא ידע הרושם שיש גם חלוקה לשני שערים. גם שם נמצא דווקא עד החלק השני, כמו אצלנו.

20

Hebr. 8⁰ 355.—נייר, 20 : 14 צ״מ. 47 דף, בערך 35 שורות בעמוד, בשתי עמודות. קורסיבה ספרדית מערבית; ניזוק ע״י מים עד שהכתב בכמה דפים נטשטש לגמרי.

ס׳ **ברית מנוחה** לר׳ אברהם מרימון הספרדי. ג׳ הדפים הראשונים (עם שער) נעתקו בכתיבה אחרת ומאוחרת, אבל גם כל הבא אחריו הועתק, כנראה, כבר מדפוס אמשטרדם שנת ת״ח כי מתאים לו בדיוק. בסוף הספר רשום ״ע״ה [עבד ה׳] יוסף בן דוסא אבו חיים דידיע יוסף בן דוסא אבו חיים״ וכן עוד פעם 47ª ושם כתוב ״דושא״. בדף 26ª חתם בין העמודות את שמו, כנראה כבעל כה״י, יצחק מוייאל הי״ו ן׳ הרב ר׳ יאודא מוייאל זלה״ה.

21

Hebr. 8⁰ 362.—נייר, 21,5 : 15 צ״מ. 23 דף, כ 50 שורה בעמוד. כתיבה רבנית ספרדית קטנה וצפופה. נכתב כנראה במערב בשנת ת״ס בערך.

נקנה מר׳ יצחק באדהב, ירושלם תרפ״ח.

[קטע מתוך] ספר **ברית מנוחה**׳ מאמצע ההקדמה עד נקוד הי׳, בשנויים קלים מהנדפס. מדף 18ᵇ דפים ריקים.

22

Hebr. 8⁰ 130.— נייר, 21,5 : 15,5 צ״מ. 50 דף, 35 שורות בעמוד. קורסיבה איטלקית מהמאה הט״ז או י״ז.

מתנת אזולאי תרפ״ה.

[ס׳ **אור השכל** לר׳ יהונתן], פירוש על התורה בדרך הקבלה, מערבב קבלה ופלוסופיה ומחדש גם סודות מדעתו. נתחבר כנראה באיטליה במאה הי״ד או הט״ו. חסר כאן רק דף אחד או שני דפים, כי נפסק כאן בפ׳ האזינו. כתב יד אחר שלם כזה אינו ידוע ובכלל לא נזכר הספר בשום רשימה נדפסת, ורק בניו יורק בכ״י דיינארד 357 דף 70־72 נמצאו ״לקוטות מס׳ אור השכל שחבר ר׳ יהונתן״ וכן נמצא בספריתנו 8⁰ 541 דפים אחדים מהספר שהיו בידי ר׳ יעקב משה

טולידאנו בשנת תרפ״ח. הספר נזכר גם בכ״י 266 8^0 דף 7 באוסף שלנו. המחבר משתמש הרבה מאד בגימטריאות.

פותח ב״הקדמת המחבר, בשם האל הגדול והנורא אכתוב פירוש התורה״ ומדבר על ענין שבת ואח״כ מוסיף (2a): ״אמנם בעבור שראיתי אני יהונתן צעיר מצעירי אבא קטן מכל משפחתי קדמתי לחבר זה החבור הנקרא אור השכל המאיר לחשך להולכים בחשך ... אבל אני משביע הקורא בספר שאם יראה דבר שלא יערב לו שידינני לכף זכות ויתקן שכלי כפי השגתו כי מה שאני כותב הנה באמת כי ברובו יש לי קבלה מצד רבותי [שלמדוני] אבל מעט דברים אני מחדשם מלבי לבדי לתקן דרכי הקדמונים ולישבם על אמתתם ובשביל שראיתי על דרך האמת ונסתכלתי בשכלי כי מצות שבת על דרך האמת הקדומה לכל התורה דקדקתי דקדוקיה ועניניה על דרך הקבלה קדם לכל שאר דברי הספר ומאחר שכתבתי מה שחנני ה׳ לענין שבת הקדום לכל אדבר מעט על ענין מעשה בראשית בע״ה כפי השגתי שהשגתי ומה שקבלתי״.

מביא את ספר הבהיר (10b), אבל לא את הזוהר. בדף 13a מביא את שמות שלשה מארבעה הטבעים רק בשמותיהם הלועזיים פלימה קולור ומאלינקוניאה, ואולי אפשר להקיש מהמלים האיטלקיות האלה על ארץ מולדתו של המחבר. דף 15b ענין לויתן כפי מה שהשכילני השם. דף 19a ״כי סוד מצרים הוא רקיע וסוד פרעה אשמדאי [צ״ל אשמדי] והינו דאמר אנוסה בלשון יחיד כי אשמדאי היה נלחם עם שכל הפועל השליט על ישראל״ ומן הלשון הזה מוכח שספרנו היה ידוע גם לר׳ יוחנן אלימאן שכן מעתיק בליקוטים שלו כ״י אוכספורד 2234 דף 136b: ״מצאתי על פסוק אנוסה ...״ את עיקר הפירוש הזה. והגימטריא הזאת מביא כבר ר׳ יוסף בן שלום האשכנזי בס׳ פרשת בראשית שלו בלשון ״אמרו הדרשנים״ (בכ״י פאריס 841 דף 38b).

23

541 8^0 .Hebr. — נייר ממינים שונים, 20,5 : 14 צ״מ. 65 דף, מכורכים יחד מכתבי יד שונים; 25—30 שורה בעמוד. כתיבות רבניות ספרדיות שונות מהמאה הט״ו והט״ז, כנראה כולם מהמערב.

נקנה מל. שוואגר, ווינה, תרפ״ט. כ״י טולידאנו.

קובץ מדברי קבלה של הראשונים, והם שרידים מאספים גדולים מתוך שלשה כתבי יד. חסר כמה פעמים באמצע.

1. דף 1^a-7^a [קטע מס׳ אור השכל לר׳ יהונתן.] ראש ההקדמה חסר ומתחיל „... המאמין אמונת שבת זוכה להיות נפשו דבקה בשורש". עיין כאן בכ״י 8^0 130 הספר הזה ביתר שלמות; מסיים כאן בפסוק והנחש היה ערום „זה כח המתעורר והוא מלשון נחשת שהתחיל לנסות לילך אחרי החומריות והתחיל לפתות האשה" ובכ״י השני נמצא זה בדף 5^a למטה.

2. דף 7^a-8^b קטעים קצרים שונים, מקצתם כנראה מתוך פירוש קדמון לאילן הספירות. א) „א״ב ג״ד ה״ו ז״ח ט״י א״ב ג״ד ה׳ א״ב ג״ד ה״ו אבג״ד ה׳ אותיותיו כ״ו מלותיו ד׳ חשבונו קי״ו ..." מסיים אחרי תשע שורות „והוא מקיים כל ההויות כלם". ב) ציור האותיות בעגולים ובאמצעו ציור האות אל״ף, נחלקת על פי הספירות (כמו שנדפס בס׳ תקוני זהר תקון נ״ה (ועיין גם בק״ס א׳ עמ׳ 131) ואולי זהו ציור „החותם הגדול" של שם הוי״ה הנזכר בקטע הקודם. ג) ציור שם הוי״ה בציור עיינין „זה השם הוא בצורת כ״ד נקודות וכל נקודה עולם בפני עצמו". ד) „בספירת מלכות בחוץ מצאתי כתוב משני עבריה [אם כן יש כאן פירוש לציור האילן] במקום הזה הוא מלחמת בית דוד עם הקליפות של ערלה שהם סובבים בס׳ [בסוד] האמונה וזה בחטאו של אדם הראשון" על סוד מלחמת עמלק, מסיים „וכתי׳ כי שמש ומגן יי. ובכאן כתוב צורת הספירות ולא כתבתי אותם בכאן". ה) ציור אופן שממרכזו יוצאות י״ב קרנים ובסופם כתובים בהיקף האופן י״ב צירופי שם הוי״ה בניקודים שונים.

3. דף 8^b-10^a [פירוש קצר על עשר ספירות] מתחיל: „תחלת הידיעה מי שרוצה להכניס ראשו בסבכי יער הקבלה האלהית העיונית ידע שהסבה הראשונה ית׳ וית׳ שמו האציל ממנו אור בהיר זך ... ויושבי המערה דנו לזה הענין בע״סב." יושבי המערה הם בלי ספק רשב״י ובנו והפירוש כתוב אחרי התגלות הזוהר. מזכיר את תורת השמיטות, ומצייר מעמד העולמות בכל שמיטה ושמיטה על פי הספירה הפועלת בה, והדברים האלה נמצאו ביתר אריכות בס׳ סוד ה׳ פירוש לע״ס (בדרך ספר התמונה) הנדפס בסוף זהר חדש דפוס קושטא ת״ק.

4. דף 10^b „אמרו רז״ל שהקב״ה היה בונה עולמות ומחריבן והוא יודיע מראשית אחריתן בכאן יש גריעותא חס וחלילה" ומפרש את הסוד בדרך זרה מאד ולא מצאתיה בספרי המקובלים האחרים: „וכוונתם בדבר זה שהב״ה בורא עולמות ומחריבן כיצד ׳הכתר ברא לחכמה והחכמה ברא עולם ומפני שלא היה נשלם מכל עשר הספירות נחרב מפני שכל עשר הספירות הוא שם מלא ומפני שלא נברא משם מלא אלא מן החכמה שהוא שם אלוה לפי׳ לא נשלם. ומן החכמה נתרבה בינה ובינה ברא עולם כמו כן לא עמד מפני שלא נברא אלא מכח החכמה והבינה שהם אלוה יה. והבינה ברא עולם ומפני שלא נברא בשם מלא כמו כן לא עמד שלא נברא אלא מכח החכמה והבינה. לאחר כך נתרבה ממנו חסד והוא שם אל. החסד ברא עולם כמו כן ולא עמד מפני שלא נברא בשם מלא ... [וכן הלאה עד

הספירה העשירית שהיא שם אדני] אזי נשלמו כל י׳ ספירות שהוא שם מלא, מבלו [?] ברא העולם ועמד משם מלא יתברך הבוחר בעמו ישראל להודיע להם שמו הגדול ברוך הוא אמן״.

5. דף 11^a-12^a **פירוש עשר ספירות בלימה** [פותח] „דע כי קודם שעלה במחשבה הטהורה לבריאת [!] העולם היה האויר הקדמון עיקר עומד במהותו״. הפירוש הזה מורכב הרכבה ספרותית מעניינת: ההתחלה מתאימה עם מדרש שמעון הצדיק (מסוג ספר העיון), אח״כ מפרש הספירות ברוח ר׳ עזריאל ובני דורו וחלק מדבריו נמצא בס׳ כתר שם טוב לר׳ אברהם מקולוניה (בגנזי חכמת הקבלה עמ׳ 45) וגם ביאור הרמב״ן למשנה עשר ולא תשע בס׳ יצירה בא כאן בלי ספק משם, אם גם קשר אותו עם דרוש אחר, אבל גם כאן נמצאת ההערה „לא נראה״ שבעל כתר שם טוב מעיר על ביאור זה, ואח״כ מעתיק כשש שורות משם מלה במלה אבל חוזר לרעיון המיוחד לו, ואח״כ מדף 11^b שורה 10 ואילך הכל לקוח מההקדמה השלישית בפירוש שיר השירים לר׳ עזרא אבל כנראה לא ישר משם אלא מתוך החלק האחרון של ס׳ כתר שם טוב הנ״ל, ויש בו גם נוסחאות מענינים ומסיים בתוספת מלים אחדות אחרי המאמר בסוף ההקדמה: „אעפ״י שאין לה גבול מצד התחלת עצמה״ והן: „והגבול הנמצאת בו תחילה הם הספירות שהם כח לפעול [כ״י לפועל] בהשלמה וחסרון וההשלמה הם הדברים המבדילים בין דבר לדבר, ועתה נתבאר למעלה כל אחד במקומו״ והמלים האחרונות האלה מתייחסות כנראה על פירוש הפסוקים מס׳ איוב כ״ח שהעתיקו כאן. ואמנם ספק הוא אצלי אם באמת אין הפירוש הזה אלא מלאכת חייט שתפר קרעים וקטעים שונים. ועל כל פנים הדפסתי חציו הראשון כאן בנספחים למען יראו וישפוטו. ההערה „ולא נראה״ אמנם סותרת כאן את דבריו כי הוא מביא את הפירוש הזה כתשובה לשאלה וכפתרון פרובלימה ולא כבעל כתר שם טוב המזכיר דעות שונות בענין ההוא ולכן מסתבר שדוחה אחת מהן.

6. דף 12^a-14^a **סדר י״ג מעיינות הנובעות מן הכתר** ונקראות מעיינות הישועה. הוא המאמר הנמצא בשלימות בכ״י 488[18] 8° כאן ומדבר על ענינים הנידונים במקורות הידועים עד עכשיו רק באידרא רבא (ועיין כאן בנספחים), ונמצא בכ״י זה רק עד סוף המעין הששי, וממשיך כאן אחרי המלים „הכל רמוז״ בסיום זה: „ודע כי מן המקור הזה נאצלו כל העולמות בסוד אחד ד׳ יסודות הם גלגלו [ח׳ גלגלי] הככבים ז׳ גלגלי [א׳ גלגל] ערבות למעלה אחר [ובסוד אח״ד] נמשכו י״ג מדות שהתורה נדרשת בהם בסוד [ובסוד אח״ד] נמשכו י״ג [מדות] של רחמים״. ונראה ששורות אלה עלו בערבוביא והוספתי הגירסאות הנכונות מהנמצא כאן בסימן 10 במרובעים.

7. דף 14^b, 17^a-17^b **סוד הקדושה** „שני שרפים עומדין לימין יסוד ולשמאלו וזהו סוד שאמ׳ הכתוב שרפים עומדים ממעל לו והם שומרי המזוזות לבל יגע דבר

טמא לספירת יסוד". המלים האחרונות בדף 14 ״וראשם לא יגלחו סוד גדול בענין הספירה כהן גדול הוא סוד המשכת״ ... [מלה אחת לא אוכל לקרא] וההמשך הנכון נמצא בדף 17 ״מספירה לספירה. מסיים ״כי אז בודאי יתחבר בעשר ספירות. תם׳ תם.״

.8 דף 15^a הדפים החסרים הכילו בלי ספק את סוד השבת לר׳ יוסף גיקאטיליא כי כאן נמצאו עוד שש השורות האחרונות כפי שנדפסו בס׳ היכל השם דף מ׳ ע״ב.

.9 דף 15^a–15^b **סוד חג המצות׳** כנראה גם הוא לר׳ יוסף גיקאטיליא כי לשונו מעידה עליו. פותח „דע כי כל הדברים הנמצאים בעולם התחתון אין בהם דבר שאין להם [!] יסוד ומקור בעולם הגלגלים והכוכבים ולמעלה מהם בעולם המלאכים ולמעלה מהם המרכבות הנאספות הנעלמות הדבקות במציאות עליונה" [הדף ניזוק מעט מן הצד]. גם הוא חסר בסוף מפני חסרון כה״י והמלים האחרונות כאן: ״ואם כן דע כי חג המצות הוא סוד כל הנסים והנפלאות וסוד כל מיני ...״ ואמנם הדף הבא מתחיל גם הוא במלת ״מיני״, אבל הפעם לא מצא מין את מינו כי אין כל שייכות בין שני הדפים והוא מקרה יקר מציאות של התאמת שומרי הדף ואי־התאמת הטכסטים עצמם! ולאמתו של דבר המלה ״מיני״ העומדת באמצע השורה הראשונה של דף 16^a, שייכת כמלה חמשית שם. חסרים כנראה דפים אחדים.

.10 דף 16^a–16^b [עוד פעם קטע מתוך י״ג מעיינות הישועה, עיין למעלה בסימן 6] פותח בתחלת המעין השני „[ומן חכתר הזה נובעים] שלש מאות ועשרים וחמשה מיני מאורות", וגם כאן הועתק רק עד סוף המעין הששי וכנראה לא ראה הסופר יותר; ואיני יודע מה הביא אותו להעתיק אותו הטכסט שתי פעמים בקובץ אחד, כי כתיבה אחת היא בכל הדפים האלה עד דף 35.

.11 דף 16^b **סוד התפילין** [לר׳ יוסף גיקאטיליא] פותח ״קודם שאבאר אותם ראיתי לכתוב לך תכונת הספירות כמו שהודענוך וזו היא תכונת הספירות על דרך השגתן [חסר הציור] ואחר שכתבנו אותם לפניך כבר הודענוך כי השלש ספירות עליונות". [מכאן כמו בס׳ היכל ה׳ דף ל״ח ע״א ונפסק בשורה 10 של הנדפס, כי חסרים דפים].

דף 17 שייך למעלה אחרי דף 14 ועיין בסימן 7.

.12 דף 17^b [רק שלש שורות] פי׳ שחיטה ע״ד הקבלה [בלי ספק מר׳ יוסף גיקאטיליא] מתחיל: ״הסכין בלא פגימה הוא שכינה שנקרא חרב״. הדפים החסרים הכילו גם תחילת סימן 8.

.13 דף 18^a–21^b [קטע מפירוש על עשר ספירות וכנוייהם, חסר עד סוף הספירה השנית] מתחיל בשורה השלישית בספירה השלישית ״בינ״ה עץ הדעת עדן מענין (ז) ראש השנה י״ה דרור נחל שופר ...״ ומכאן שלם עד סופו. מביא הרבה מס׳ הבהיר אבל גם מאמר אחד בארמית (דף 20^b למטה) הנמצא אתנו בס׳ הזוהר. קורא את כתר עליון בשם סבת כל הסבות! מסיים ״וכל המפריד אחת

מהן לבד עליו הכתוב אומר ונרגן מפריד אלוף ונקרא מקצץ בנטיעות״. אח״כ פסוקים אחדים לסיום.

.14 דף 22^a–23^a **עשר ספירות בדרך קצרה** ״הספירה הראשונה כתר קראוה לפי עילויה ורוב התבודדותה והיא סוד הייחוד הנשגב מראש אחד המתייחד באמיתת מציאותו ... והיא נקראת רצון״. מסיים ״הרי לך כל הטובה עשר ספירות כלולות במלות ארוכות וקצרות, אמרות ה׳ אמרות טהורות״.

.15 דף 23^a–31^b **כלל מדרכי הקבלה הנבואיית** [ובאמת אינו אלא ס׳ **כתר שם טוב** המיוחס לר׳ אברהם מקולוניא ונדפס, ומפליא לפי הנראה שקורא אותו בשם זה המיוחד לקבלת ר׳ אברהם אבולעפיה אבל טעמו ונימוקו עמו, כפי שאבאר]. פותח: ״בזאת יבא האדם אל הקדש בנפש טהורה ובשפה ברורה״. ואמנם נתגלה לי מתוך השוואה עם הנדפס (וכן הרגשתי כבר בכמה כתבי יד שראיתי מספר זה אבל לא הספקתי לבדוק אותם בפרוטרוט) שיעלינעק הדפיס רק נוסח מקולקל וחסר וכאן לפנינו נוסח שלם וכמעט הייתי אומר ספר אחר והוא האמיתי, כי מצאתי בו לשונות שמביאים הראשונים ואינם בנדפס, ויתר על כן: גם הכנוי ״קבלה נבואית״ לדרך הספר הזה יש לו על מה לסמוך! במאמרי על ס׳ שערי צדק מתלמידו של אבולעפיה (כאן כ״י 148 8^0) העירותי על מאמר אחד שבעל הספר ההוא מביאו ומפרשו באריכות כ״ענין אשר גלה בספרו מקובל שלם בראשי פרקים על דרך צירוף זה לשונו אמ׳ י״ה מעמקת ו״ה מעתקם י״ה ואמר כי הוא סוד מצורף צרפהו ותבינהו״ ושיערתי אז (קרית ספר א׳ עמ׳ 129) שזה אולי מאמר מכתבי אבולעפיה רבו. אבל כל המאמר נמצא בנוסח הזה של ס׳ כתר שם טוב דף 28^a ו 28^b (שייך לסוף ע׳ 41 בגנזי חכמת הקבלה) ואם כן אין כאן עיבוד מאוחר אלא כבר בשנת ה׳א נ׳ א נ״ה ראה בעל ס׳ שערי צדק דברים אלה בספרנו ומכאן ומשאר הוספות שבכ״י זה שהשמיטו כנראה בנוסחאות אחדות ניכר שר׳ אברהם מקולוניא או יהיה מי שיהיה בעל הספר הזה, באמת היתה לו שייכות לחוגי המקובלים שמהם קבל ר׳ אברהם אבולעפיה את חכמת הצירוף שלו (ר׳ ברוך תוגרמי ואחרים) וראוי להדפיס כל הספר מחדש על פי הנוסחאות האמיתיות. מביא כאן גם ״דין נבואה בצירוף״ (28^a). גם נשמרה בנוסחאות האלה הטרמינולוגיה הישנה ביתר דיוק, וביחוד הדמיון בין שמוש לשונו במונחים ידועים כמו כבוד ואחרים קרוב מאד לדרך הרמב״ן בפירושו האמתי לספר יצירה שהדפסתי זה מקרוב.

.16 דף 31^b מאמר קצר על סוד הגוונים; קדום ותחלתו אינה מובנת כל צרכה. וזהו: ״חמש ספירות שם המפורש ראשון קדוש ומיוחד קדוש הנשרש בשורש האילן מלא כל הארץ שנבראת ביום ראשון בארצות החיים, המני״ח לפי שקבלתו מן הכל הוא ח׳ וכך קבלתי. [ובצד יש כאן ציור מחמשה שמות מצורפים, אינו ברור אם המלה קבלתי סובבת על הציור או על הדברים הבאים] אלו הן מראות

אלהים האחד אור מתעלם המקבל כל חילוף והוא נמשל למראה שאין לה גוון ומראה ומגלה כל גוון. השני אור החכמה ... והוא תכלית הגוונין והוא כח לכל גוון. השלישי אור השכל שהוא ירוק והוא כח הנשמה שהיא ירוקה. הרביעי זיו הלובן הנקרא חוט של חסד ... החמישי מראה אודם ועליו נאמ׳ חמוץ בגדים מבצרה והם הנקראים בגדי נקם. הששי לובן ואודם ועליו נאמ׳ מרכבו ארגמן ותרגום שש גוונא כלומר ששה גוונין שכלולין בו שהוא הכל והוא סובל הכל ופירושו שהוא אורג מן לעולם והמן במראה אודם ובמראה לובן. השביעי כח הלובן הכובש את האודם כאילו אינו אעפ״י שכח האודם גנוז בו. השמיני הוא כח האודם הכובש את הלובן. התשיעי כח המושך והמחליף מראה אודם ללובן ומראה לובן לאודם ופעמים מראה כח שניהם. העשירי מראה הגוונין כולן וסופן נעוץ בתחלתן כשלהבת קשורה בגחלת להודיע שהכל מעיקר אחד והוא שרמז הכתוב רשפיה רשפי [אש] שלהבת יה בשכמל״ו אמן״. הקטע שייך לספרות מסוג ס׳ העיון ומצאתי אותו גם ביתר קצור, בספר הנעלם, קובץ משונה מאד מדברי קבלה מהמאה הי״ד, הנמצא בכ״י פאריס 817 דף 62b, בשם ״עשרה מראות אלהים״.

17. דף 31b–32b [לשון הזהר ח״א מדף קפ״א] ״ר׳ שמעון פתח אך אל הפרוכת לא יבא״. ואח״כ לשון ״הספרי קדמאי״ [שם דף ק״פ ע״ב] עד תחלת המאמר הקודם.

18. דף 32b–33b ״... ומעתה אתחיל ואומר כי ראיתי לכוין בפרשה הזאת פרשת ויצא יעקב, לפרש בה היאך מדת יעקב אבינו ע״ה עולה עד למעלה עד הכתר״ [סוד הסולם שראה יעקב], מסיים ״שער השמים שהוא ודאי המקום שיכנסו בו התפלות כמו שמבואר בפי׳ רחב בספר האורה״. ואחרי־כן עוד שתי הערות קצרות ״אם בת שבע היתה ראויה לדוד אמאי אתיהיבת לאוריה״ והנמלים עם לא עז אל תקרי הנמלים אלא הנימולים, עם לא ע״ז מז״ל ... [ר״ל שאין מזל לישראל, על פי גימט׳].

19. דף 34a [ציור] ארבע מחנות שכינה.

20. דף 34b–35b [קטע מספר קבלי־פילוסופי על תורת הגלגלים בקשר עם עניני צירוף ושמות קדושים וסוד תנועת הגלגלים בכח השמות המצורפים] מתחיל ״תנועת הגלגלים נשמכת מאמיתת שם י״ה בדרך זה באותיות א״ט ב״ח ג״ז ד״ו י״ה״ הכל בדרך גימטריאות ואינו מזכיר ספירות. חסר גם בסוף ומסיים ״להיות התנועות נרמזות באותיות א״י ט״ן ... אי הוא סוד״ והשאר חסר עכשיו.

21. דף 36a–55b [בכתיבה מערבית אחרת מתקרבת יותר לקורסיבה; קטע מספר גדול מאד לא נזכר עליו כל שם והוא ס׳ **תולדות אדם**, כפי שאוכיח, ספר רחב על תורת הקבלה, כעין Pistis Sophia יהודית על פי חיבת המחבר לרשימות מדוייקות, קטלוגים ממש, מכל מיני מאורות וכחות בעליונים וכנגדו ספר ברית מנוחה כאין וכאפס, והוא שייך לסוג הספרות שרצוני לקרוא אותה

ריאקציה גנוסטית בתוך הקבלה העיונית ולא נמצא בשום מקום בשלימות אבל כבר גליתי חלק חשוב ממנו בכ״י פאריס 841[6] ומחברי רשימת כתבי היד בפאריס לא הרגישו כי המלים הראשונות שם מעידות על שם הספר, וראה מה שהבאתי עליו בקרית ספר שנה ו׳ עמ׳ 274, ועיין להלן עוד פרטים אחדים על חלוקת הספר. כאן חסרה כל ההתחלה וכה״י פותח באמצע רשימת י״ג המאורות המיוחסים אל החכמה כנגד י״ג מדות הרחמים וזה לשונו:]

״אור הששי כנגד ארך אפים שבי״ג מדות וארז״ל ארך אפים לצדיקים וארך אפים לרשעים והוא כנגד גוון ששי שבעין שהוא צד ירקרקות שנדבק באדמימות וזה נקרא אור הנערב ששם ישרים מוכתרים ומשם נגלית מצות תרומה ... ונחלק זה האור לכמה מיני מאורות שהזכרתי למעלה ומשם נמשך לחוג [לחוץ?] והמן הקדוש היוצא בחוטמות הקדושות לפיכך נקרא ארך אפים מפני שנמשך משם לחוטמות העליונות״. והנה מה פלא הוא כי דבריו אלה על האור הששי הזה הובאו בקיצור בספר הזוהר מס׳ שמות דפוס מנטובה הנמצא תחת ידי וכולו מלא הגהות מגירסות כתבי יד ומדברי ראשונים[1]) ובדף קנ״ג ע״א מביא שני מאמרים הא׳ ״מצאתי בפרק לידוע ז״ל״ [! גם הוא דבר בלתי ידוע] והשני הוא ענינינו ״מס׳ תולדות אדם״ ומכאן ראיה נוספת לשם הספר.

כל הפרק הזה מוקדש כנראה לביאור או הרחבה של דברי האידרא רבה. וכן בדף 37[a]: ״בענין אזנים ופנים וחוטמות שנמשכים ממדת החכמה והוא סוד ראש שלשלת העליון הקדוש והטהור וענין האזנים הוא התפשטות החכמה הנבדל מאור הקדמון״ וכן שם באריכות על עניני האידרות ושעור קומה. באותו העמוד פותח הפרק על הבינה ויש בו פירוש בלתי ידוע ממקורות אחרים על פרטי חמשים שערי הבינה [כל זה גם בכ״י פאריס], עד דף 47[b], אבל אחרי 41[b] חסרים עכשיו הדפים שהכילו פירוש השער העשירי עד סוף העשרים ואחד, וכן חסר משער מ״ד ואילך, גם כל הפירוש לשאר הספירות, ודף 48[a] פותח בסוף הפרק על היסוד ובתחלת פירוש המלכות (וחסרים כאן דפים רבים). משער כ״ג נבראו לדעתו השדים והלילין. 48[b] למטה עד 52[a] מדבר בפרטות על כחות הטומאה ועשר ספירותיה (על פי מזמור צ״א). אחר 48 חסר דף אחד. בדף 52[a]: ״נשלם החלק הראשון של י״ג מדות בענין הייחוד [כי מכ״י פאריס ניכר שהמסגרת היותר כללית של השער הראשון הוא פירוש לי״ג מדות שהתורה נדרשת בהן, וכל הספר כלו יש בו עשרה שערים ענקיים כאלה]. החלק השני שבשער הראשון גווני הספירות כיצד נכלל גוון עם גוון וכל המאורות שנבראים מכל מדה ומדה בס״ד הנני מפרש ברעד ברתת ובזיע ובחלחלה. הספירה העליונה היא

1) על פי השוואת כתיבת היד עם זו שבאוטוגראפים של ר׳ מנחם די לונזאנו בספריות שונות קרוב אצלי שהוא כתב ידו של הרמד״ל, ויאה הוא לו על פי ערך הגליונות האלה. קניתי ספר זה בברלין בשנת תרע״ט.

הנקר׳ א״ן ...״ מפרש כאן בראשונה את ״עשרה הנקבים״ שבגוף האדם הקדמון ואח״כ חוזר בדף 53b לגווני הספירות. גוון כתר עליון הוא לבן ״שאמרו רז״ל נבקע זיו אור קדמון ונברא העולם״ (כנראה מתכוון למדרש המזוייף על שם ר׳ שמעון הצדיק). אחרי דף 53 חסר הרבה ומקום שני הדפים האחרונים בחלוקת הספר אינו ברור לי. דף 54b מביא עוד הפעם ״ענין עשר מדרגות הטומאה והרכבתם בדרך קצרה״. דף 55b סבל מאד מרטיבות ולכלוך, והמלים האחרונות כאן ״וחורקים שניהם של [על?] ישראל ומחרחרים ...״ והשאר חסר.

הספר נתחבר כנראה במאה הט״ו בספרד או (מה שיותר קרוב, לדעתי) במארוקו או תוניסיה. ר׳ אברהם ב״ר שלמה ארדוטיאל מביא אותו כבר בס׳ אבני זכרון (כ״י גאסטר 956 דף 114a) וספר זה נתחבר בדור אחר גירוש ספרד (עיין כאן לכ״י 404 8o).

כ״י די רוסי 1254 [2] בפארמא טעון בדיקה, כי על פי דבריו הקצרים של די רוסי נראה, שיש בו חלק מספר זה, וגם שם נקרא בשם ס׳ תולדות אדם.

.22 דף 56a–57b [קטע מס׳ באורים על דרך הנסתר לר׳ נתן בן אביגדור?] מתחיל: פרשת ויקרא הטעם אחר שאמ׳ הכתו׳ ולא יכול משה לבא אל אהל מועד ... והמדרש ... והנסתר, וכן עוד דף אחד עם פירוש על לא יטמא בעל בעמיו לפי הנסתר, ואין זה קבלה אלא כפי שמוש הלשון בימי הבינים רק דרך אליגוריא ברמזים על כחות הנפש והנהגת האדם לפי השכל. [בכתיבה רבנית מערבית גדולה].

.23 דף 58a–59b [קטע מספר חידושים על פסוקים שונים, בכתיבה רבנית גדולה ויפה] מתחיל: ״העוברים על פני האיש שרואין אותו עד שהולך ומתרחק״ מדבר על הפסוקים ודור רביעי ישובו הנה, זה שמי לעלם, כי אין חרצובות למותם, לאמר הן ישלח איש, צדק ילין בה ועוד אחדים, בדרך נגלה. נפסק בביאור הפ׳ כי אפפו עלי רעות ומסיים ״לא היה רואה היכן החור היה כדי לפתוח אותו והיה יושב בחשך כך אמ׳ דהע״ה ....״.

.24 דף 60a–65b [פרקים מס׳ **פרדס רמונים** לר׳ משה קורדובירו] פותח באמצע פ״ט [משער מהות והנהגה ומסיים בתחלת פרק י״ב]. נכתב יפה, כנראה עוד במאה הט״ז בטרם נדפס ספר הפרדס.

24

Hebr. 8o 266.— נייר חלק, 14 : 9,5 צ״מ. 95 דף, 18 שורות לעמוד. כתיבה רבנית מזרחית מהמאה הי״ז או תחלת המאה הי״ח.

נקנה תרפ״ד מהרב שלמה אהרן ווערטהיימר.

אוסף מדברי קבלה.

1. דף 1^a-8^b [סודות] על ענינים שונים, בסוף כל אחד ואחד חתימת סעדיה נר״ו. חסר בראשו ופותח כאן "... לטובה שנא' בפרוע פרעות בישראל". אח״כ סוד בכ״ל כח״ו, סוד שמע ישראל וכו' וכו'. דף 2^a אלו הן השעות שיתפלל אדם ויענה בהן יום א' בו' שעות ביום ... דף 3^b כוונת ר' בחיי הדיין בפ' שופטים, 6^b מצאתי כתוב בפירוש הגדה לה״ה שם טוב בן שם טוב (הידוע, עיין שטיינשניידר ברשימת מינכן לכ״י 264^3), 7^a מעתיק סוד מס' אור השכל בפ' ואלה שמות, והוא ס' אור השכל לר' יהונתן הנמצא כאן 130 8°. דף 8^a הר״ם ב״מז״ל בספר מדע, בסוף מהזוהר ונפסק באמצע. חסרים דפים. אח״כ בדף 9^a נמצא עוד סוף של קטע מדרשי על מלחמות משיח, רק חמש שורות "יוסיף קום עד לעולם ויפיל הב״ה שרו של עשו לפני המשיח שנא' יפקוד י״י וגו' ויכבוש מלך המשיח לכל ארץ ישראל ולכל היושבים בה ויגרש אדום וישמעאל. חסר."

2. דף 9^a-16^b קטע מתוך [אגרת סוד הגאולה לר' אברהם בן אליעזר הלוי משנת רע״ט]. נדפס מכאן בקרית ספר שנה ב' עמ' 130—135 ועיין שם עמ' 271 על מהותו, ועיין שם גם על כתבי היד שהאגרת נמצאת בהם בשלימותה.

3. דף 16^b-18^a קטע מתוך ס' [מערכת האלהות] נמצא בדפוס מנטובה דף ל״ו ע״א עד סוף השער.

4. דף 19^a-21^a [היכלות] קטע מהנוסח הנדפס בשלמותו בספר היכלות לר' ישמעאל הנקרא ג״כ ספר חנוך פרק י״ח, וכאן חסר בתחלה ובסוף, מדבר על המלאכים המוסרים איש לרעהו את כתר הכבוד, והוא גם פרק י״ח של ספר חנוך לר' ישמעאל כ״ג הנדפס ע״י Odeberg בשנת תרפ״ח.

5. דף 21^a-28^b [ס' טעמי המצות לר' מנחם בן בנימין ריקאנאטי] קטע מתוך ההקדמה שעדיין לא באה בדפוס אלא בתוך ס' מנחת יהודה לר' יהודה חייט על מערכת האלהות כי שם מעתיק כמעט כלה. פותח כאן "דע כי אין בבורא ית' ויתעלה שמו שום שנוי בעולם". מביא כאן את ר' אליעזר (!) מגרמישא, ס' מעשה מרכבה ואת ר' אשר בן דוד, הכל כמו בס' מנחת יהודה.

6. דף 29^a-40^a [ס' הפליאה] קטע מתחלת הספר בדפוס קארעץ תקמ״ד דף ב' וג'.

7. דף 40 ספר העיון לרב חמאי, רק ראשיתו, כמו בנדפס.

8. דף 40^b-51^b [פירוש למזמור קמ״ה תהלה לדוד בדרך קבלה]. מתחיל "יען היות הת' יותר גדולה בנפלאותה במספ' מכל האותיות ותמונתה רמוזה לי' עליונות ידועות נבדלות קדושות וכחה ומספרה לתחילת עיכול זוהמות שהם הגלויות". הפסוק חנון ורחום וגו' הוא "סוד גדול לפתיחת הלב". נפסק בתחלת אות ס'.

9. דף 51^b-53^a בספר מנורת המאור של ר' נתן אמר ... הוא מאמר אגדה הנדפס מכאן בס' מדרשים כתבי יד לר' שלמה אהרן ווערטהיימר, ירושלם תרפ״ג עמ' 26—27.

10. דף 53^a–54^b "ששה פעמים כתו' אמת באמת ויציב וכו' כדי להודות להב"ה ...": אח"כ "מספר הזוהר בענין תפלין בחולו של מועד על דרך הקבלה העושה אותן חייב מיתה בידי שמים ... ועוד לקוטים משם על הפסוק לריח שמניך טובים (מהזוהר לשיר השירים).

11. דף 54^b–58^a [ס' הנפש החכמה לר' משה די ליאון] מחלק הסודות אשר שם. פותח כאן בסוד כסוי הדם. נדפס: בסוד עשרה מאמרות ועשרת הדברות גם המאמר מס' הזוהר פר' ויקרא דף י"ב ע"א והרב ווערטהיימר הדפיס אותו מכאן כמדרש בלתי ידוע.

12. דף 58^b–59^b "גרסינן בספר הנעלם רבי חייא ורבי אבא שרו בבי אושפיזיהו", והוא לשון מדרש הזוהר בפ' תרומה דף קס"ה ע"ב שורה אחרונה ואילך, ואינו ממדרש הנעלם (שם נמצא אמנם ספור מקביל במדרש רות על הפסוק ויאכל בועז וישת ואולי נתחלפו לכותב שני המקורות?), וגם בספר הנעלם ילקוט בקבלת הראשונים בכ"י פאריס 817 לא נמצא.

13. דף 59^b–63^b קטעי דרשות אגדתיות, על כי ימוך אחיך ("אמר בועז לטוב חלקתי השדה אשר לאחינו לאלימלך ..."), עשה לך שתי חצוצרות וכו'. אולי מדרשותיו של ר' יהושע אבן שועיב?

14. דף 63^b–65^b ן' שועיב על צדיק ורע לו רשע וטוב לו ... וכן על גן עדן בארץ מביא "ספר שעשה ג"כ אלסכנדר" [והם לקוטים מס' הדרשות לר' יהושע ן' שועיב].

15. דף 65^b–81^b עוד פעם סודות [מתוך ס' הנפש החכמה לר' משה די ליאון] בסדר שונה מהנדפס בבאזיליאה שס"ח. סוד תפלין, ענין ספר הברית, טעם את שבתותי תשמורו, ענין העגל, טעם הנדר שנדר יעקב וכו' וכו' עד טעם מילה, סוד שבע ברכות, טעם הזיווג, טעם כהן גדול, בענין מעשה בראשית אמרו רז"ל. בסופו כתוב "חסר".

16. דף 81^b – 82^a זהו השם הנארג בבית מדרשו של ר' עקיבא כל מי שזוכרו בעת צרה ינצל וגם כן מי שנושאו עליו דרך קמיע מועיל. אח"כ הערה קצרה: "ענין הנקודות על דרך הסוד".

17. דף 82^b–86^b סוד י"י ליריאיו מהמרכבה: פותח "הענין האחד הוא בסוד ד' חיות הנרשמות מעלה ומטה" והוא קטע מתוך [שער יסוד המרכבה לר' משה די ליאון] ועיין כאן 381 .8º. בסוף: ע"כ מצאתי.

18. דף 86^b–95^b [קמיעות ועניני קבלה מעשית]. 87^b–90^a על שם בן מ"ב, פותח: "כל השמות מצטרפין מן האלפא ביתות חוץ מן ויסע ויבא ויט [השם בן ע"ב] זהו השם של ארבעים ושתים אותיות אביגת"ץ ..." 90^a–91^b חשבון קץ הגאולה, קטע מתוך ספר קדמון, פסוקים רבים המדברים על הגאולה וביניהם חשבון זה 91^a: "אם תמנה שמ"ע תמצא ד' מאות ועש' הוא מנין בית ראשון ואם תכפול ג"פ יהיה מספר ימי גלותינו ואז יתבררו ויתלבנו ויצרפו ימי הגאולה

וחבלי משיח והוא מנין קדוש קדוש קדוש ואחר כך מלא כל הארץ כבודו והמשכיל יבין". ניכר מכאן שחשב את שנת ה' אלפים נ"ח שהוא אלף ומאתים ושלשים לחורבן הבית לשנת אתחלתא דגאולה. מנין בא קטע זה? בקמיעות האחרונות כאן הרבה שמות יוניים ובדף 92a מביא אפילו "שם הדרש פומן פוטה זרון זבטה זראי מראי פרקליטוש יב"ם [ישוע בן פנדיראו!] מקבלת פראי דומינגו מוי דאושקה". פרקליטוש παράκλητος הוא מונח קבוע למשיח בתיאולוגיה הנוצרית ולכן קשה לקרוא את השם יב"ם במלים אחרות. בנוסח המקורי שקבל מהכומר Fray Domingo Moy de Huesca היה השם בודאי בצורתו הנכונה (כמו שנמצא בהשבעות נוצריות רבות מאד!) Paracletus Jesus Christus והסופר היהודי "יהד" את שם המשיח! דף 93a "גורל בחומש".

בסוף הספר דברי הסופר: "וכתב העבד הצעיר ... ונקלה שבסופרים אין לו מצח להרים ... הלא הוא משה בן אדוני ומורי ועטרת ראשי ר' לוי קצאב ס"ט. ונכתב על שם היקר ונעלה על כל תפארת ותהלה כמה"ר ישי הכהן יודע עלי ס"ט הש"י יזכהו לקרות בו הוא וזרעו ...".

25

19 4° Hebr.—נייר, 30 : 18 צ"מ. 279 דף, בערך 40 שורה בעמוד. קורסיבה אשכנזית מהמאה הי"ח. הנייר מכורכם והדפים האחרונים מקולקלים במקצת. חותמת: Tobiasz Güntzberg. Miedzyrzeg

קובץ מדברי קבלה של הראשונים והאחרונים.

1. דף 2a–15a **פירוש על ספרא דצניעותא**, פותח "להיות שהרשב"י ע"ה היה ניצוץ מרע"ה" והוא הפירוש הנדפס בס' למודי אצילות תרנ"ז דף ל"ד ואילך ומתאים רק בחלק קטן לזה הנדפס ג"כ בשם האר"י בס' זוהר הרקיע דף ק"ל ואילך ואפשר מאד שזהו הפירוש האמתי של ר' יצחק לוריא שהעיד עליו בתשובתו לר' שמואל פודילה. עיין מה שבא כאן בכ"י 465 8°.

2. דף 16a–45b ס' **למודי האצילות**, כמו בדפוס, בשני חלקים ועל החלק הנקרא עולם הבריאה מעיר המעתיק בדף 36a "מכאן עד סוף ס' זה נדפס בס' עמ"ה [עמק המלך] בסופו". עם הגהות ארוכות שלא נמצאו בדפוסים, והראשונה פותחת "ולי עזרא הצעיר נראה".

3. דף 46a–57b ס' **התחלת החכמה** [מיוחס להאר"י] עיין למשל כ"י בריט. מוז. 809 וכאן 347 8°. מכיל כאן ע"ז פרקים והוא הנדפס בשנויים קטנים בשם ס' מעין החכמה ע"י ר' אריה קלמאנקש באמשטרדם תי"ב, אבל נזכר כבר כספר

שמחברו אינו ידוע, ברשימת כתבי היד מקנין יש״ר מקאנדיה בסוף ס׳ נובלות חכמה דף קצ״ה, א׳, ונמצא בכ״י אוכספורד 1753 בהעתקה משנת שע״ו.

4. דף 58a–73b **סוד המרגלא׳** השווה גם כאן 330[8] 8º נמצא גם באוכספורד 1706 דף 491a. גם הוא מהקטעים הישנים של קבלת האר״י ונזכר כבר בסוף ס׳ נובלות חכמה, ואחריו עוד סודות ולקוטים קצרים מכתבי האר״י. הערות רבות מאת חכם החותם בר״ת א״ך. דף 64 נדפס בס׳ זוהר הרקיע כהקדמה לפי׳ ספרא דצניעותא.

5. דף 74a–77b [ארבעים כללים בקבלת האר״י] גם כאן הערות רבות מא״ך. פותח ״הנה המאציל ב״ה הוציא י׳ נקודו׳ עצמות וכלי״.

6. דף 77b–81b **דרוש אטב״ח׳** גם כאן 330 8º דף 240b וגם למשל בריט. מוז. 804[4]. נזכר כבר בסוף ספר נובלות חכמה כדרוש בפני עצמו.

7. דף 81b–103a סודות וכוונות שונות כמו בכ״י בריט. מוז. 804[4]. הערות רבות מא״ך.

8. דף 103a–109a [כוונת] ספירת העומר, על פי האר״י.

9. דף 109a–114b [סוד] על מה יאמרו המושלים, כמו בכ״י 330 8º דף 183a, ועוד סודות כמו בכ״י ההוא, אמנם מרובים מזה. דף 113b ״שקבלתי אני חיים ממורי זלה״ה״.

10. דף 115a–193a ס׳ **כנפי יונה** [לר׳ מנחם עזריה מפאנו], חלק ראשון עד חמישי. החלק החמישי לא נדפס בדפוסים הרגילים אבל נדפס לחוד במונקאטש. מסיים בסימן מ״ה ב״סוד גדול להדריך הנפש ולהאירה ולהוסיף בה כח ... יכוין לכל הכוונה ... אשר מסרם (!) הרב מורי זלה״ה להחכם הר״ר אליה ז״ל די ווידאש. המדבר כאן הוא ר׳ חיים ויטאל כי כל הספר נסדר מכתביו, ולא חובר ע״י הרמ״ע בלשונו הוא, שלא כדרכו ב״מאמרות״ שלו, ועיין ס׳ תולדות רבינו מנחם עזריה מפאנו עמ׳ 50.

11. דף 194a הקדמות לכל המתחילין בחכמה הנפלאה הזאת. פותחת: ״בענין אי״ן סו״ף מיוסדת ע״ד שאמרו הפילסופי׳ האלהיי״.

12. דף 194b–196b ״דרוש אדם קדמון והאצילות עם ההקדמות הצריכים להם בקיצור מופלג״. בסוף הערה קטנה אמ״ע [אמר מנחם עזריה] יש מקשין בזאת החכמה, והוא שייך כבר לספר הבא!

13. דף 196b–198b ס׳ **ע״ב ידיעות** [להרמ״ע מפאנו] כפי שנדפס בלבוב תרכ״ז. ונראה שהוא מקושר עם מה שקדם כאן שכן לשונו בתחלה ״והנה כאשר ראינו הדרוש האצילות הזה בקיצור מופלג וגם כן בכנפי יונה ספר הנכבד וגם כן בפי׳ ספרא דצניעותא בתחלת ספרו ראינו לנקוט כללות בקיצור בהקדמות אל המתחילין בחכמת ... כמהר״ר יצחק אשכנזי ... שורש של חכמתו נראה שהיא יוצאה מתמצית ספרא דצניעותא וראינו לסדר אותו בקיצר אל הידיעה ...״.

14. דף 199a–256b ס׳ **אוצר הכבוד** לכמהר״ר טודרוס הלוי [אבולעפיה] זלה״ה. מכיל כאן י״ג מסכתות בסדר זה: ברכות, שבת, מגילה, תענית, חגיגה,

ראש השנה, סוכה, פסחים, חולין, עירובין, יבמות, כתובות, קדושין. הסדר, איפוא, מתאים בדיוק לזה שבכ״י בריס. מוזיאום 742 ועיין גם מינכן 103. חסר כאן סוטה, גיטין ובבא קמא פרק המוכר (הנמצאים בכ״י אוכספורד 1599). הדפוסים בנאוויד־וואהר תקס״ח ועכשיו סאטמאר תרפ״ו מכילים רק שמנה מסכתות. והדפוס השלם יותר הנדפס בשנות הששים למאה שעברה בורשה לא ראיתיו. הנוסח כאן אינו משובח ביותר אבל עודנו עדיף מהנמצא בדפוסים הנזכרים.

15. דף 257^a–262^b **פי׳ שיר היחוד על דרך הקבלה**, עד תחלת יום חמישי. פותח: "אין שיר אלא מתוך שמחה ואין שמחה אלא ממרה אדומה". פירוש זה שחובר בערך במאה הי״ד או הט״ו באשכנז, נמצא גם כן בכ״י מֶרצבך 105 בספריה העירונית בפרנקפורט דמיין (ראיתיו בשנת תרפ״ג שם). אין זה הפירוש הנדפס לר׳ יום טוב ליפמאן מילהויזן בעל ס׳ הנצחון (בכ״י מרצבך מזכיר פירוש זה ושנת חיבורו שהיא שנת קפ״א, בהגהה). דף 257^b "דעו כי כמו שיש עשר ספי׳ בענין הייחוד כאשר קבלנו מפה אל פה וכאשר ראיתי בציור [של אילן הקבלה] כן יש עשר ספי׳ בכל כת וכת מחיות ואופנים ... ועיין במיימוני בספר המדע ושם תמצאם." ספר בלתי ידוע ובעל שם חידתי מאד מובא כאן פעמים. דף 257^b על חמושים עלו בני ישראל "אמר הרב בספר איצקליטי אל תקרי חמושים אלא חמשים ר״ל חמשים שערי בינה". בכ״י מרצבך הגירסא כאן "בספר האיצטלקיטי" (ובאמת הדרשה נמצאת בספרי קבלה רבים מאד!) ועוד הפעם בדף 261^b "כמו שמבואר בספר ציקליטא" ובכ״י מרצבך עוד גירסא אחרת "כדאיתא בס׳ האיצלקי" [כך!] ולא ידעתי מהו ואיזו מארבע גירסאות אלו מכילה את השם הנכון. בדף 258^a אומר על ענין השמאל בקבלה, שבקושיות אלה "נשתבשו כמעט רוב המקובלי׳ בראשי הפרקי׳ אלו השם יוציאם משגיאה זאת". את ס׳ מורה נבוכים, ביחוד ח״ג, מביא פעמים אחדות. 259^b "קבלתי בפרק התוארים". דף 260^a "ובהיותך מגיע למול תשס״ה אל תתמ״ה שהרי בספר רב חמאי הגאון כתי׳ אמ׳ זה הלשון ממש". וכנראה שאיננו ספר העיון, אלא אותו הספר הנזכר גם אצל ר׳ יצחק בן יעקב הכהן במאמרו על האצילות (מדעי היהדות ב׳ עמ׳ 245). דף 260^a והיה בדעתי לרמוז לך סוד הגלגול לבד ממי שקבל מפיו לפיו אלא שארך לי העניין ואפזריהו במקומ׳ מפוזרי׳ ותחבר׳ ותדעם ומזהיר אני בחרם לכל זר שלא יפרש דבר זה כלל כי ח״ו ידבר טועה על השם." גם מחקרים אם יש זמן בספירות וכדומה. בדף 261^a ו־262^a מביא את ספר הבהיר. בדף 260^a מביא עוד "דע כי יש מלאך ביום שכתוב על מצחו אמת ויציב ובלילה שכתוב אמת ואמונה במצחו." דף 261^a מדבר על נקוד השם בן י״ב אותיות "ותמצא בספר שם טוב כי נ״ל שכך שמעתי באזני מפה אל פה". נראה שכוונתו לס׳ כתר שם טוב לר׳ שם טוב ן׳ גאון המדבר על סוד השם בן י״ב ומבטאו לגבי סוד ברכת כהנים. כ״י מרצבך מכיל יותר ונמצאו בו עוד דברים מלאים עניין כמו מאמר ארוך על השמוש

בקבלה מעשית, אבל גם שם הפירוש אינו שלם. ס׳ הזוהר כנראה לא נודע לבעל הפירוש הזה.

16. דף $263^a - 268^a$ פי׳ על השירים של שבת אשר שר לה׳ אחד קדוש ישראל האר״י, והוא פירושו הנדפס של ר׳ ישראל סרוק.

17. דף $269^a - 270^b$ **מאמר המלואים** להרמ״ע מפאנו, הנמצא גם בדפוסים יחד עם הסימן הקודם!

18. דף $271^a - 273^b$ **פירוש לזוהר על איכה** [לר׳ משה קורדובירו]. מזכיר בדף 271^b את ספ״ר שלו ר״ל ס׳ פרדס רמונים. הפירוש חסר בסופו, ונמצא יותר שלם בכתבי יד אחרים, למשל אוכספורד 1815, אבל לא ברור לי אם בכלל חובר על כל החלק הזה מן הזוהר.

19. דף $274^a - 279^a$ [קבלה מעשית] פותח: ״אמר צעיר המעתיקי׳ בהיות אמת כי זכני ה׳ שבא לידי ספר א׳ ישן נושן ... [שתי מלים מטושטשות. מזקנים] הקדמונים מהשמות הקדושים והטהורי׳ אשר קבלו קדמוניהם מאנשי כנסת הגדולה ובו שמות נוראים ובמקצתם כתוב בהם כחם הרב ותועלתם אמנם מעורבי׳ באחרי׳ ולא יכירם כל רואה על כן אמרתי להביא אותם פה לבדם להיותם מיוחדי׳ וכו׳ וכו׳״.

דף 276^a תנאים למי שרוצה לכתוב קמעות, 278^a ע״כ הם השמות ... כתבתי פה מהספר הקדוש. מכאן ואילך נתחיל לכתוב השמות המיוחדי׳ אשר מצאתי בספרי׳ ישני׳ מכמה שני׳ ומהם שקבלתי ממקובלי׳ גדולי׳ שראוי לסמוך על דבריהם. וזה החלי בעזרת האל ית׳ אמר הצעיר המעתיק מצאתי בקונטריס ישן נושן בזה הנוסח ... העתקתי אותו מלה במלה ואלו הן דבריו ז״ל זה נוסחתי מספר החכם ר׳ יצחק אלעאכאנוי ז״ל [=ר׳ יצחק דמן עכו!] אני הצעיר יידע [ר״ת משמו] אייל אינו חיל יום מימים נפל בידי ספר קטון ובו סוד שם הגדול על ע״ב כסדרן עם הנקוד שלו ...״ וכן מביא אחר כך עוד הפעם ״אני הצעיר הייתי מדבר עם חכם ... אמתי בא מדמשק ואמר לי הט אזנך ואמסור לך שם גדול ...״ וכל המאמר השני הזה נמצא באמת בקונטרס של ר׳ יצחק דמן עכו בכ״י אוכספורד 1911 (דף 157^b) שנייבויער לא הכיר את טיבו וחשבהו בטעות ללקוט מס׳ מאירת עינים. בסוף בא הקמיע של ז׳ אתין להרמב״ן (עיין מה שכתבתי עליה בקרית ספר שנה ד׳ עמ׳ 318—320).

בסוף מכורך כאן דף אחד מתוך ס׳ אור ישראל (פרנקפורט דאדר תס״ב דף ה׳ (על סודות היד והאצבעות).

26

Hebr. 8⁰ 1 — נייר, 17,5 : 14,5 צ"מ. 344 דף, מספר השורות שונה מאד. קורסיבות אשכנזיות שונות, רובו מאמצע המאה הי"ז וחלק מהמאה הי"ח. גנזי יוסף.

קובץ גדול מדברי קבלה של הראשונים והאחרונים.

1. דף 1ª—2ᵇ שני קטעים מר' חיים ויטאל, מפירוש מרכבת יחזקאל ומפירוש לאדרא.

2. דף 3ª—25ª חסר בתחלתו, והוא ביאור ארוך ומפורט מענין המלבוש, ולא נדפס בצורה זאת ועניינו נתבאר כבר בס' עמק המלך בשער שעשועי המלך פ"א—ה', ונראה שהוא הקדמה ופירוש לספרא דצניעותא. מדף 9ᵇ ואילך יש קטעים הנמצאים גם מלה במלה בפירוש הנדפס בס' למודי אצילות ומזכיר גם כאן "כבר פירשתי בלימודים" ודומה לו נדפס שם (מונקאטש תרנ"ז) דף ל"ז ע"ג למעלה. אבל אין הספרים שוים כלל. מי הוא המחבר האמיתי, לא אדע. בדף 15ª מביא "כמו שסידר הרב ז"ל בשיר שלו". אם כן, איננו פירושו של האר"י עצמו. על כל פנים לא נכתב ע"י הרח"ו כי אוחז בדרך ר' ישראל סרוק בתורת המלבוש. הפירוש נמשך רק עד לדבור המתחיל חפי תקרובתא דבוסמא לרישא דלעילא.

3. דף 25ª—92ᵇ **הנוף הרביעי מנוף עץ חיים** והוא שער דרושי הנשמות והגלגולים והעיבור והיבום וכמה פרטי' שבהם. מתחלק לע' פרקים והוא הנוסח השלם מס' הגלגולים כפי שנדפס עד עכשו רק בס' הגלגולים שהוציא ר' יחזקאל האלברשטאם משינאווי בפרעמישלא תרל"ה. בסוף: תם ונשלם ספר הגלגולים. 44ª חתום על הערה בגליון: פייבש.

4. דף 92ᵇ—97ᵇ שני דרושים מכתבי הרח"ו, אחד על ויאהב יצחק את עשו והשני על הקליפות, פותח: "בהיות שהקליפה קדמה לפרי ..."

5. דף 98ª—105ª כוונת התפילין [על פי האר"י].

6. דף 106ª—108ᵇ כוונות ושמוש בשמות ידועים ל"בטל קליפי'". למעלה מהעמוד כתוב "יאאהדהוניהיה בטל יצחק איילונבורג דוקי". ועיין שמו גם למטה בדף 134ᵇ, 150ᵇ.

7. דף 108ᵇ—110ª "**סדר האצילות בקיצור מופלג** מפי הארי ז"ל לתלמידו הר"ר שמשון בק ז"ל" ונדפס בס' תעלומות חכמה ליש"ר דף נ"ה ע"א ואילך. הוא ר' שמשון בק שמכתביו מצפת על דבר האר"י נדפסו ע"י קויפמאן בירושלם ב', עמ' 141—147. ולפי עדות כ"י בריט. מוז. 860 נשלח סדר זה בשנת שמ"ה מצפת.

8. דף 110ᵇ—112ª ראש [צ"ל דרוש] ההשתלשלות[!] העולמות ותיקוני' מפי האר"י ז"ל לח"ר שמעי' ז"ל אשכנזי תלמידו. מתחיל: "הדרוש

הנ"ל יספיק לתת הבנה ציורי' ידיעות על מה אדני הקבלה האמיתית שנתגלתה באזנינו הוטבעה. ומה שמקשי' קצת אנשי בבל[?] שמכ"ת החכם איש אלקי' הקורדווירא וכל המקובלים שחיברו ספרים מזמן הרשב"י ואילך ... זרעו לריק וילדו לבהלה ח"ו לפי דברי' אלא שמעתי ששאלו לחכם המקובל האשכנזי זצ"ל על זה והשיב להם שלא דברו כי אם בעולם התוהו בזמן מיתות המלכים ... אבל קבלתינו היא אחרי התיקון והזיווג נמצא שמה שהיה יותר נעלם מהראשוני' הוא פי' מהאדרא דנשא והאזינו שבזוהר והיותר מבואר להחכם המקובל איש אלקי' הרב מהר"י הוא פי' האדרא וכבר עשה וחבר כמעט כל פירושיו". הכוונה בזה לר' יוסף מערבי בן טבול שמקצת פירושו (ונראה שלא השלים אותו!) נמצא בכתבי יד, ועיין כאן 452 8^0. בשאר כתבי יד לא נזכר כאן שמו של ר' שמעיה אשכנזי (למשל בכ"י אוכספורד 1819 נמצאו הדברים לפני ס' מרפא לנפש, וכן בלי שם ר' שמעיה בכ"י 106 באוסף רייט בטריניטי קולידג' בקמברידג' וביחוד בבריט. מוז. 860 דף 30^a שהדברים נמצאו כמו כאן אחרי הקטע הקודם. ובאמת חסר הדרוש גם כאן, ובמקומו באים אחרי ההערה הנזכרת סודות קצרים אחרים (סוד כוונת ק"ש ואחרים), ורק השם הכללי נתגלגל הנה. ר' שמעיה זה אינו ידוע מתולדות האר"י.

9. דף 113^a–134^b **סוד הצמצום ומלבוש ואדם קדמון ואויר קדמון'** והוא נוסח שונה במקצת ביחוד במחציתו הראשונה, מהחלק הראשון של ס' למודי אצילות. בסופו קולופון: "תם ונשלם ... ליל ג' פר' האזינו כ"ח והאל המאזרני חיל יתן לנו כ"ח ואומץ ושלו"ם... כע' [כעתירת] הקטן והטרוד יצחק בלא"א מהר"ר אברהם משה ישראל זצ"ל איש איילונבורג מק"ק קראקא". (שפ"ב לפ"ק). נמצא גם בכ"י אוכספורד 1958 יחד עם ס' לימודי אצילות עצמו, אבל ביתר קצור, וכן שם 1730.

10. דף 135^a–150^b "אחרי שהראנו ה' את כל אלה בעולם האצילות ... ויראנו נפלאות ... לדבר בעולם הבריאה", ונקרא בראש הדף האחרון למודי בריאה (וכן שמו בכמה כ"י) והוא נדפס כחלק שני בס' למודי אצילות. בסוף קולופון הסופר הנ"ל "היום יום ד' פרשת תבא ט"ו אלול שנת א' מ' כתבינו בספ"ר גאל"ה ..." שהיא שנת שפ"א. עיין גם 330 8^0.

11. דף 152^a–178^b **[פירוש לספרא דצניעותא]** הנדפס בדפוס שני של ס' למודי אצילות אחרי המאמר הקודם.

12. דף 179: הערות הסופר ר' יצחק איילונבורג על משפחתו. "שמעתי מן הישיש כ"מ געטשלק מק"ק האציפלאץ שאבי אבי היה נקרא בשמו יצחק קאליש מק"ק פוזנא והיה לו ב' אחי' משה קאליש והשני היה נקרא ליזר פרנס. ואם אבי הית' נקרא' בשמה קילא והיה לה אחי' האחד נקרא מהר"ר שמשון גנז והיה דר בק"קק [קראקא?] ועו' היה אח והיה נקרא מהר"ר יחזקאל ובנו מהר"ר געטשליק חיבר הגהות על מנהגים." בעמוד ב' מספר מעשה נסים שקרה לו, כי נפלה סוכתו בשנת

אורי וישע״י [ש״ץ] ולא ניזוקו הוא ובני ביתו׳ וכן איך ניצול ממיתה חטופה ביום ה׳ טבת ש״ץ ועוד סיפור׳ כתוב כבר ביד כהה ורפה כנראה בימי זקנתו: ״... כעל כל טוב גמלני ה׳ בנסיעתי מיערסלב ביום ב׳ י״א אלול ד״ת לפ״ק בבאי עם שאר אנשי קהלתינו לכפר וויטקאוויץ סמוך לסענדראשב התחילו שונאינו להתגרות בנו ובא פריץ א׳ גם כפרים עם כלי דישה שלהם והכו אותי הכאות אכזריות ... וכל מלבושי היו מגואלי׳ בדם ובתחלת ההכאה נפלתי לארץ ועוללתי בעפר קרני ... יהי שם ה׳ מבורך שהקימני ... ויתן לי כח להרביץ תורה בישראל... הכותב ער״ה שנת אתן שב״ח סל״ה״ [ת״ה]. ובעמוד א׳ הוסיף אחד מצאצאי (?) הרב המעתיק או מיורשי כת״י הזה עוד סיפור ממה שעבר על עצמו, וקורא את ר׳ יצחק איילונבורג שם הגאון אב״ד דק׳ ליסא מוהר״ר איזק פריפילש זצ״ל, ומספר אך ניצול מאסון שקרה לו בדרך מפוזין לליסא בשנת תקי״ב וחותם עצמו אליעזר ליזר בלא״א הרב ... מהר״ר יצחק איזק מליסא׳

13. דף 180^a—196^a אמר מהר״ר יצחק הכהן בר יעקב תנצב״ה כבר עמדתם על שרשי אצילות המעלות וכו׳. והוא מאמרו הגדול של ר׳ יצחק הכהן מראשוני המקובלים שהדפסתי מתוך כתבי יד אחרים במדעי היהדות ב׳, עמ׳ 244—264. ובכ״י זה נמצאת גם ההוספה שהדפיס הח׳ טולידאנו מתוך כ״י שלו בהצופה לח״י תרפ״ט עמ׳ 261—262 (לא יותר; הפירוש לעשר ספירות לא נמצא כאן), אבל לא אחרי מה שהדפסתי מכבר, אלא באמצע, בין סי׳ י״ח וי״ט, ועוד יש כאן גם תוספת על התוספת של כה״י טולידאנו ואולם הדברים אינם שייכים הנה באופן מקורי, כי מביא בדף 187^a אחרי סי׳ י״ח פירוש על דברי הרמב״ן לפסוק וירדו בדגת הים, וכלו מתאים מלה במלה למה שפירש באריכות לפסוק הזה בביאור סודות הרמב״ן לר׳ יהושע ן׳ שועיב או תלמידו ר׳ מאיר ן׳ אביסהולה ואי אפשר שר׳ יצחק הכהן יכול היה לדעת ספר זה מצד סדר הזמנים. וגם אין לו כל קשר עם מה שלפניו בנדפס ומה שלאחריו בתוספת הפותחת כאן בפתיחה חדשה ואעתיק כאן מה שחסר גם בכ״י טולידאנו:

(דף 188^b) ״ועתה שמע קצת מה שראיתי בזה וזהו הלשון. דע כי סבת כל הקנאו׳ אשר הם בין השרים שרי התגר שזכרנו ובין שרי השלום שאמרנו שהם שומרי החומות הוא סבת סמאל ולילית סבתא הנקרא׳ צפונית מצפון תפתח הרעה ששניהם ג״כ נולדו תולדה רוחנית דו־פרצופין כנגד צורת אדם וחוה ממטה ומלמעלה שתי צורות תאומיות. וסמאל ולילית סבתא שהיא צפונית עץ הדעת טוב ורע כנוי לשניהם. ועליהם היתה האזהרה למה שלמעלה ולמה שלמטה מאת המעלות העליונות על הכל שנאמ׳ ויצו ה׳ אלי על האדם וגו׳. והאזהרה היתה לבלתי בא תערובות זרה ביניהם. וגרם העון ששניהם היו שמנים שבאו וערבבו את כל העולם, עולם שלמטה ועולם של מעלה. ונתמעטו קצת רגלי הכסא. והגיעו ריח אילו לאילו ... ריח צפונית עלה לרוח מזרחית וריח הדבק והנושק את הצפוני׳

עלה לרוח מערבית והיא בת מלך שהריחה ציקי קדרה באמצעות גמליאל הרכיב והרוכב סמאל והאמצעי ביניהם המפתה והמסית הוא נחש העמוני נחשיאל המכונה בשם הנחש. ומאז ועד עתה שולחו הנחשים צפעונים בצורות הדמיונות של מעלה לנסוך את החטאים וזה מה שכתוב וישלח ה' בעם את הנחשים וגו'. ובת שאחז"ל ציקי קדרה היא צדק. ויש לך לדעת כי מה שנקרא סמאל סמאל הרשע אינו מצד עצמו אלא מפני שהוא רוצה לקבל בשפע שאינו שלו. וכמו כן יש לך לדעת שהוא מלך לכל אותם כחות ממיני הטומאה וכלם תחת ממשלתו אבל לא ניתנה שלימות משתנ' אלו מאלו הוא לא נשתנה ולא ישתנה לעולמי עד ית' שמו ויתעלה זכרו. והנה ידעת כי לפי דעת המקובלים כי בת מלך שהריחה ציקי קדרה ותאמר יש לה גנאי, הוא רמז כי כשהרגישה שהיו השבטים מיחדים ש"ש ואמרו שמע ישראל וגו' כשם שאין בלבך אלא אחד וכו' וכבר ידעת כי לדעת המקובלים צדק לא נזכרה בייחוד זה הפסוק אלא ברמז הדלי"ת והיתה מצטערת בשלא נזכרה בכבוד שמים כלומר כשם שהוא אחד כך היא שאין ייחודו נודע וניכר אלא בה. ולא הזכיר מרע"ה שהיה במקום כנסת ישראל ברוך שם כבוד מלכותו שהוא רמז למדה הזאת אלא בחשאי ע"כ. וידעת לפי דעת המעמיקים באותם העניינים שהזכרנו תחילה מהו ציקי קדירה ותבין אותו ממה שאמרו ביקש לגלות הקץ לבניו ונסתלקה ממנו שכינה. אמר שמא ח"ו יש פסול בזרעו והנה נתבאר לך כי מפני הפסול השכינה מסתלקת ודי בזה. וזה ענין שהזכרתי ואם הוא רמז מעט הוא עיקר גדול ניתן מיד חכמים גדולים מיד ליד ולא היה ראוי לכותבו כי לא ניתן ליכתב בשטר אלא מפני האהבה ויש לך לדעת כי הענין שכתבתי בפסוק וירדו הוא מפתח גדול לענין זה שהזכרנו ולעניינים אחרי' רבים ושימהו כחותם על לבך נאם דורש טובתך ונאמן באהבתך הבא בברית עמך לבל יצא זה מתחת ידך. והנה אדוני חברתי לך אלו הדברים שהם סוד נעלם בענין פסוק וירדו שהם רמז לדו פרצופין וכוונת הרמב"ן ז"ל בו כמו שנדנד(?) מסתרי סתריו ויתבאר לך לפני(!) הדרך ההיא ידיעת עץ הדעת טוב ורע וכמו כן אילו השני סודות לפי הדרך האחרת מהו שבזה תלוי ידיעות הריח הבא לבת מלך. ע"כ."

מכאן והלאה בא בפרק חדש מה שנדפס בהצופה כנזכר. כה"י הזה עדיף על הנדפס שם. ואם הקטע הזה אמיתי הוא ויצא מתחת ידי ר' יצחק, נקבע על ידו זמן חבור המאמר הגדול לאחר פטירת הרמב"ן.

14. דף 196ª באמצע השורה הראשונה בלי כל סימן סיום מהקודם או מעבר, עד דף 199ª: מצאתי כתוב בביאור ספר יצירה שחיבר הרב החכם השלם רבי שמואל אבן מוטוט ז"ל בסוף הביאור בענין זה [ר"ל בעניין שבו מסיים מאמר ר' יצחק הכהן כאן והוא סי' כ"ד בנדפס] כי המלכות בלבד היא מדתם של ישראל וכו'. והוא מהחלק האחרון של ס' **משובב נתיבות**, ומדבר על הספירות באצילות השמאלית על פי "חכמי הקבלה האחרונים" (ודבריו לקוחים מס' עמוד

השמאלי לר׳ משה מבורגוש או ממאמרו של ר׳ יצחק לפי התוספת הנדפסת מכ״י טולידאנו), וקושר תורה זו בתורת אלפאראבי ״וכתב אבונצר כי הגלגל פעמים יעשה בעולם ובמדות בני אדם כרצון השכל הפועל ופעם יעשה שלא כרצונו. והחומר העושה שלא כרצון הכת״ר מן התכוניות נקרא תאומיא״ל״ וכן שאר ספירות הטומאה. מסיים ״באו מחלוקות ודעות שונות בדבריהם [של המקובלים האחרונים] והכל ישא רוח יקח הבל זולתי הדברים המתבוננים לבאים לדרך בעל ס׳ יצירה והיא הדרך אשר תפשתי והנתיב אשר הלכתי. ולא הטיתי אזני בכל המשאלים לדברי זולתי מן המקובלים״.

.15 דף 199a–201a סוד הקדיש׳ בצירופים ושמות קדושים.

.16 דף 201a–203a מתחיל ״סוד ה׳ ליריאיו ובריתו להודיעם עיקר זה הפסוק מתחלק לעשרה בנינים. והוא פירוש על עשר ספירות שנכתב על ידי מחבר מדרש ר׳ שמעון הצדיק או ע״י מי שהיה קרוב לו. שייך לסוג ספרות העיון ולא נודע לי אלא מכ״י 488 8° דף 38 כאן, ונדפס כאן בנספחים.

.17 דף 204a–205b [פירושים לשם בן מ״ב] אחד בלי שם, פותח: ״אב״ג פי׳ אב לג׳ אבות״, והשני בשם סוד מרבינו יודא החסיד ופותח ״אב״ג ית״ץ בגי׳ שור והוא חקוק על ראש שור בכסא הכבוד״. שניהם נמצאים יחד בכתבי יד רבים.

.18 דף 206a–206b [קצור עשר ספירות הטומאה מתוך ס׳ עמוד השמאלי לר׳ משה מבורגוש] ועיין בס׳ אמונות לר׳ שם טוב בן שם טוב דף נ״א ואילך. וכאן קצרו עוד יותר.

.19 דף 207a–344b [לקוטים מכתבי ר׳ חיים ויטאל] על כוונות התפלות והנהגות האדם, מעץ חיים ופרי עץ חיים. חלק מזה כתוב בדיו שורפת.

27

Hebr. 8° 330 .— נייר, 19,5 : 15 צ״מ. 324 דף, מספר השורות שונה מאד. קורסיבה אשכנזית ישנה, גדולה ויפה מסוף המאה הי״ז, ומקצתו נכתב בשנת שפ״א. שנים או שלשה סופרים שונים.

נקנה בירושלם, תרפ״ד.

קובץ גדול מדברי קבלה של ראשונים ואחרונים, וגם הוא רק חלק מקובץ יותר גדול שמחציתו הראשונה אבדה. מתחיל בסימני דפים ישנים רנ״ד. בדף הראשון נתוסף בידי סופר אחר תוכן קצר של הנמצא כעת בכ״י אבל מדלג בו על חלקים רבים.

1. דף 2ª–35ᵇ **פירוש ספרא דצניעותא** להאר״י: הוא הנדפס בסוף ס׳ למודי אצילות (דפוס שני) ועיין כאן 19¹ 4⁰.

2. דף 37ª–64ª **ספר בריאה** ובאמת אינו אלא ה-חלק השני״ מס׳ למודי אצילות הנדפס (במונקאטש תרנ״ז דף כ״ג עד ל״ג) ונקרא בכתבי יד רבים בשם זה ועל פי זה יש לתקן מרגוליות בכ״י בריט. מוז. 817 שלא ידע מהדפוס. עיין גם 1¹⁰ 8⁰.

3. דף 64ª–66ᵇ [פירוש עשר ספירות] הוא הנדפס עכשיו על ידי במדעי היהדות ב׳ עמ׳ 227–230 (כנוסח ב׳), כי נתייחס בכתבי יד אחדים לר׳ יעקב הכהן ובס׳ לקוטי שכחה ופאה נדפס בשם ר׳ יוסף ב״ר חיים.

4. דף 66ᵇ–68ª **כלל אחד מעניני הקבלה** ״אודיעך כלל הדברים שהיו מתנהגים בהם בעלי המרכבה. אמרו שהכתר הוא גג חופתו של הקב״ה ר״ל שצורה העומדת הכתר עמד כמו גג החופה פי׳ המושכת שפע עומד כמו גג והחכמה היא כמו כותלי החופה והבינה כמו פתחי החופה והחסד והגבורה כמו זרועות העומדים בפתחי החופה שהם המזוזות והתפארת הוא הקב״ה יתעלה שם בן ד׳ אותיות רם ונשא הוא הנקרא חתן באותו הכח שהוא מתנהג בו ע״ז מנהגינו לשית פאר [בכ״י פאור] לחתן כנגד דוגמא זו שהזכרנו כי הפאר לחתן כמו הכתר לת״ת ויושב על כסא לימין ומלכות שהיא הע[טרה] יושב׳ משמאל כמו הכלה היושבת אצל החתן מקבלת שפע ממנו״. מכאן ואילך אין בו חדוש בהשקפתו ובסימבוליקה. מביא שבעלי הקבלה ממשילים הדבר [דבר הזיווג העליון או ה־ἱερὸς γάμος] לתמר. ״תמר לא ישא פירות לעולם כל זמן שהוא נטיעה יחידי בשדה אחד עד שיטעו תמר אחר בן זוגו כנגדו״ ועיין בסוף ס׳ הבהיר. המאמר קדום מאד. מסיים ״והיא [המלכות] נקראת כל אני ה׳ עושה הכל והוא ירושלים של מעלה וכח הציון שלמעלה היא הת״ת שהוא ציון ... וה׳ יראנו נפלאות מתורתו״. (עיין שטיינשניידר ברשימתו מכתבי יד גירונדי־שענבלום עמ׳ 36–37).

5. דף 68ª–68ᵇ אמשול לך משל מענין הי׳ ספירות שהם אדוקות בלי פירוד ... (עם פי׳ המנורה כמו בכל כתבי־היד). שלשה הקטעים 3־5 נמצאו יחד בכתבי יד רבים, למשל מינכן 112. עיין גם למעלה 418⁴ 8⁰. בין דף 68 ו 69 חסרים שלשה דפים.

6. דף 69ª–69ᵇ [תחלתו חסרה] ״... חסד לאלפי׳ ד״א קוקו האמצעה שלם בו קיום י״ג בריתות ואויר מקיף הוא אוצר [כ״י: עוצר] הרזים ואור החיים ע׳ פי׳ הרב החסיד בשם רבו הקדוש ...״ [והוא מאמר מיוחס לר׳ אלעזר מגרמיזא בשם ר׳ יהודה מקורביל, נמצא בס׳ האמונות לר׳ שם טוב בן שם טוב דף ל״ה ע״ב ומקורו הראשון הוא בס׳ בדי הארון לר׳ שם טוב ן׳ גאון ספר רביעי פ״ד].

7. דף 69ᵇ–71ᵇ [סודות קטנים, מאוחרים יותר] א) כתיב זה השלחון [!] אשר לפני ה׳ ור״ת זה אלי ואנויהו, והוא בדרך קבלת האר״י כי משתמש במונחים הקבועים תבונה וישראל סבא בהוראתם הלוריאנית. ב) לשחרית ג) למנחה. (כוונות קצרות).

8. דף 71ᵇ–75ᵇ ״סוד המרגלא מאמר עולם קטן, ועיין תוספתא זוהר קס״ד וה׳ יאיר

ענינו״ [ולא אבין זאת, כי אין תוספתא בזוהר דף קס״ד בשום חלק וגם מאמר עולם קטן אינו סוד המרגלא]. **סוד המרגלא** שפרוכת אחת בין עולם הבריאה [כ״י בריאות] לעולם האצילו׳ ... (והוא מאמר הבא לפרש דברי הזוהר ח״ב דף קצ״ד ע״א על ״תרין מרגלאן וסיכתא״) ונמצא בכתבי יד רבים. ועיין 19^4 4^0.

.9 דף 76^a–109^b **סוד הצמצום ומלבוש ואויר קדמון**, [ואינו אלא ח״א מס׳ למודי אצילות, שונה אמנם מעט מהנוסח הנדפס אבל מתאים להנמצא כאן בכ״י 19 4^0]. בסוף: סליק עולם האצילות. נמצא בשם זה גם בסימן הקודם 1 8^0 דף 113.

.10 דף 112^a–119^a **פרטי עולם האצילות** פותח: ״ועם היות שעד עכשיו אמרתי לך מקצת פרטי עולם הא״ס ועולם האצילו׳ מ״מ צריך שאפרש לך פרטי ... כדי שתכנס בעולם אבי״ע.״ מביא ״כמו שכתבנו בקונטרס(ים)״. בסוף: סליק פרטי עולם הא״ס ועולם האצילות. [והוא הנדפס בס׳ למודי אצילות דף 21^a ואילך].

.11 דף 120^a–152^b [פי׳] **אדרת האזינו**, מתחיל: ראוי שתדע שכל מציאות האצילות הוא כי סוד האין סוף הוא אשר אנו קוראים אותו עתיקא דכל עתיקי׳ ... וג׳ 20 8^0 (והוא הפי׳ בשם שער גלי עמיקתא בכ״י בבית המדרש בלונדון 84^2) לא נדפס. 154^a רשם הסופר ״השאלתי לימודי אצילות לר׳ יעקב״.

.12 דף 154^b–163^a [דרוש] עקודים נקודים מתחיל: מציאת א״ס ית׳ שהיה ממלא ...

.13 דף 165^a–181^a שיר של שבת שעשה הרב יצחק לוריא אשכנזי ... עם פירושו של הרב ר׳ ישראל סרוק נר״ו ליקרא דשכינתא. [נדפס כ״פ].

.14 דף 183^a–195^a [סוד] על כן יאמרו המושלים באו חשבון וכו׳, מפורש עם זה סוד עמון ומואב הם ב׳ קליפות האוחזות בשתי ההי״ן שבשם ... [על פי האר״י]. ואחריו עוד סודות קצרים שונים, ביניהם: ענין ברכת המזון כבר התבאר אצלנו ומצאתי בו שנוי א׳ ... סוד האכילה [גם בכ״י 19 4^0 סי׳ 8].

.15 דף 198^a–203^b **סוד היבום** יבם יבמה איש רעהו חלצה נעלו. [על פי קבלת האר״י] וגם סוד פטום הקטורת.

.16 דף 204^a–207^a ס׳ **מעין החכמה** שנתן מיכאל לפאלי ופאלי למר״עה [נדפס פעמים רבות.] נכתב כאן ע״י סופר אחר.

.17 דף 208^a–208^b זה **פירוש מן השם של מ״ב** [אותיות] אשר אבאר אתכם. למעלה מזה כתוב: אסור ואסור למסור דבר זה הדבר רק לצנועי׳ ולתלמידי חכמי׳. פותח: ״אבגית״ץ אבג״א נותצין אבג״א [כתב מטושטש מאד] שלמעלה ולפנים מן היריעה כשבא השטן לקטרג נותצין [בכ״י נרתצין] וקוראין (!) ספרי׳ של קטריגות (!) שמוציא השטן לקטרג על ישראל כן בספר המרכבה.״ נראה לי שהוא פירוש מר׳ אלעזר מוורמש שכן מצאתיו גם בכ״י אוכספורד 1568 בספר החכמה של ר׳ אלעזר שנקבצו בו כמה פירושים לשם בן מ״ב. והוא הפירוש הנדפס בסוף ס׳ רזיאל בפתיחה מיוחדת (א״ד תס״א דף מ״ה). בסוף רשום כאן: ע״כ העתקתי שנת שפ״א יום א׳ בחודש אלול. לא ברור למדי אם כתיבה זו היא גם כתיבת

הסופר של הסימנים הבאים והקודמים (מלבד סי' 16 הנכתב בלי ספק ע"י סופר אחר).

.18 דף 208^b אלו הן **שבע מעלות שניתנו לאדם הראשון** בשעה שהיה מתחנן ובוכה לפני הקב"ה בשעה שחטא וגירש אותו מג"ע בא הקב"ה ושלח לו ביד רזיאל המלאך הנקרא שמו גליצור בספר של אבן יקרה וכל מעלה ומעלה יש בו שמות וא"ל הקב"ה מאילו המעלות תדע מה שעתיד עליך לבא ולעשות כל מה שתרצה אבל השמר לך מהם כי אש אוכלה הוא ותעשה כל דבר כתיקונו וכל מעלה ומעלה יש לה כח לבדה מעלה א' אם רצונך לילך לפני שלטון או מלך ... [מזכיר "שמות" מחרבא דמשה ומההיכלות]. נמצא גם בכ"י 397 8° דף 168^b (ס' מגדל דוד).

בגליון נמצא (בכתיבת הסופר הזה) "ע"כ מצאתי **אלפא ביתא דמטטרון** שר הפנים במסורת בידינו מאבותינו ..." עד אות כ', והיא האלפא ביתה הידועה מכ"י רבים (עיין הערתי בMGWJ 1926 עמ' 203), ובכ"י אחדים נמצא גם פירוש קדמון על צורת האותיות האלה. גם בכ"י **גירונדי** 14 נמצאו כל הקטעים האלה יחד.

.19 דף 209^a–210^a [**פירוש הקמיע של שבע אתין**] פותח: "אלו הן שבע אותיות שחקק הקב"ה בבריאת עולם על שביעיות ולכל אות שם" ועיין בס' תולדות אדם ווילהרמשדארף תצ"ד דף כ"ג ע"א וע"ב, ובקרית ספר שנה ד' עמ' 318–320 ששם הוכחתי כי זהו הקמיע הערבי היותר מפורסם בחכמת כשופיהם ונודע בשם שבע חותמות سبع خواتم. כאן לא נזכר עליו שם הרמב"ן. ואחריו כאן עוד קמיעין אחדים.

.20 דף 212^a–212^b **סדר המשנה** [קבלה מעשית] "מאימתי קורין וכו' נכתב בצדו יְהֹוָה בנקוד מִשְׁנָה" ועוד שמות וצירופים לששה סדרים, וכיצד מכוונים בתורה, במשנה, בזוהר ובהלכה.

.21 דף 213^a–216^a **הארת הפרצופין אל התיקון** בענין יראה ואהבה תורה ומצוה לפי שטת האריא"ל. פותח: "אמנם באומרו הנביא כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו..." ומסיים בסוד על "ישר יחזו פנימו".

.22 דף 218^a–220^b **תפלה לאומרה בחצות** לאזווגא למטרונית'. אחריה בדף 222^a "קבלה זו נמצא וז"ל אם בקשת לכוון בתפלתך ביום התענית ויענה לך מן השמים..." (תפלה עם שמות קדושים).

.23 דף 223^a–229^a **סוד שרטוט תפילין**. כשיתחיל לשרטט תפילין אם הוא בעל נפש ויודע דעת עליון בחכמה הרמה ... [לר' חיים ויטאל.] 224^b **סוד כתיבת תפילין מהאר"י זצ"ל**; 225^a [כוונות לסופר] מביא ס' פרדס רמונים וגם "**שמעתי מפי מורי שקבל מרבותיו** שצריך הכותב לכוון בכל פ' ופ' ע"ד שכוון האר"י ... דף 225^a "ועוד **שמעתי משם חכמי קסטליא** שנהגו בזה האופן שהיו לוקחין פרוטה א' מכסף כשהיו כותבין מצוה אחת ממצות עשה וזהב או חלק מוזהב כשהיו כותבין מצות ל"ת והטעם שמצות עשה הם מרומזים לחסד ומצות ל"ת מרומזים לגבורה ..." ועוד פרטי כוונות לסופרי ס"ת.

.24 דף 232^a-235^a סוד כתיבת השם מהאר"י ז"ל ומאחרונים (והם לקוטים שונים מכתבי רח"ו ואחרים). ומביא בו גם "קבלתי זה השם ממורי רבי כמהרר"י סרוק". דף 235^a-239 [לקוטי קבלה מעשית]. דף 235^a קבלה פא"מ מי שרוצה שתהיה נשמתו בלי פירוד בגופו קשורה יכוון בכל יום שמו עם אותיות נשמה בזה האופן דברי אשל מאיר מנאשימרה (מכאן שסופר החלק הזה שמו אשל מאיר [העשיל מאיר]. 236^b שלא יכנסו הנשי' הכשפניות ליולדת. דף 238^b "סוד נפלא לקדושת הקולמוס ... [ובסופו:] קבלתי פא"פ בשם חכמי מערב בשם החכם השלם כמהר"ר אברהם אלקלי ז"ל". בסוף שוב פעם "סוד כתיבת השם מהאר"י ומאחרונים", בדברים אחרים.

.25 דף 242^b-246^b **דרוש אטב"ח** והוא מבאר מציאות אלפא ביתא דאטב"ח ... [לר' חיים ויטאל], ואחריו עוד שאר סודות קטנים. (עיין כאן בכ"י 19 4° דף 77 ואילך; בריט. מוז. 804^4).

הסימנים הבאים עד סוף כה"י נכתבו בידי סופר אחד.

.26 דף 248^a-249^a **(פירוש על ספר יצירה)**, אבל באמת אין זה פירוש! מתחיל: "כ"ב אותיות יסוד והם יסוד העולם כמו שנפרש לקמן [בכ"י: שנפל ק"א] קבועות בגלגל פי' תמצא בהם כל דבר לבריאותו (!) ותולדותו (!) ועניניו כשתגלגל רכ"א שערים לפי קבלת מורי או רל"א שערים לפי קבלת רבינו סעדיה וחוזר הגלגל פנים ואחור ..." ונותן כאן כל משפט מלאכת הגולם באריכות. והוא המאמר הנמצא בשלימותו בשם [**פעולת היצירה**] בכ"י בריט. מוז. 753 דף 66^a ובקמברידג' Add 647 דף 18^a, וגם בכ"י בריט. מוז. 752 דף 85 נמצא בלי שם (לפני ספר הישר) ולא נזכר ברשימת מרגוליות שם. ובכ"י שלנו נכתב כל המאמר הזה בצירופי אותיות בכמה מלים חשובות, בלי ספק כדי להסתיר את הסוד, למשל "עשה גם מעפר הטהור ההוא למו"ג שתחפוץ לרוב"א והליחו"ת" במקום "... גולם שתחפוץ לברוא ולהחיות"! "מורי" הנזכר כאן הוא או ר' אלעזר מגרמישא או ר' יהודה החסיד ונראה לי שהכוונה כאן לראשון, ועל כל פנים מחוגי חסידי אשכנז יצא המאמר ומהם נתפשט לארצות אחרות (בכ"י קמברידג' הכתוב באיטליה במאה הי"ד, נזכר בפירוש כי "כל אלה הענינים מצא בקונטריס שהביא החכם ר' ראובן בבואו מארץ אשכנז") ואין יסוד לדברי מרגוליות שמצא ב"מורי" זה את ר' שלמה אלקבץ.

.27 דף 249^a-258^b מתחיל: "בל"ב נתיבות ברא הקב"ה את העולם, נתיבות פי' דרכים כמו הולכי נתיבות והעולם הזה תחילה תהו ובהו ומים במים וכסא כבוד מרחף על המים וכאשר נתיעץ הקב"ה בתורה אמרה רבש"ע אם אינך בורא התשובה קודם, לא יוכל העולם להתקיים" מאמר קצר מדרשי־קוסמולוגי כדרך ס' סודי רזייא. למטה בעמוד הזה מאמר חדש על "בראשית ברא אלהים בגי' בתורה יצר. כיצד? התורה היא כ"ב אותיות ובצירוף מהן טהור"ה אל"ף ביתו"ת כדי שיתקיים ... וגילגל

[בכ״י וגולגול] שמו הנכבד עם טהור״ה אלף ביתות וברא שמים וארץ וכל צבאם. וכן סדר היצירה ... ילך למקום טהור ויעשה שם כעין יורה גדולה מחומר ...״ וזהו עוד פעם נוסח אחר ממשפט יצירת הגולם, ונותן כאן עד דף 255 רשימת כל צירופי האלפא ביתות בפרטרוט. ואחרי־כן רשימה ארוכה משמות קדושים עם צירופיהם וגימטריאות ושמות מלאכים המכוונים כנגדם ושמושי השמות האלה לפעולות, וכל זה נמצא גם בסדר זה בכ״י בריטיש מוזיאום 752[6] (מן המאה הי״ד) מדף 29a ואילך, אלא שבכ״י ירושלם נבלע בדף 257 קטע מדרושי האר״י על עולם הבריאה. ואולי היתה בזה רק טעות המעתיק כי אחרי שהעתיק את כל הדף עם שומר הדף הבא מאותם הדרושים, חזר והעתיק עוד פעם השורות הראשונות של הדף הזה השייכות הנה, יחד עם המשכם הנכון כפי שנמצא גם בכ״י בריט. מוז. עד דף 34b שם (ההשבעות הבאות שם אח״כ אינן כאן). הגירסאות נשתבשו כאן מאד. קרוב לסוף מביא ״שם״ מהבדלה דר׳ עקיבא. מסיים ״נתכפלו [בכ״י בריט. מוז. 752 עדיף: נחסלו] טהור״ה אלפא ביתות מבוארים היטיב״.

הסימנים הבאים 28—33 נמצאים בסדר זה גם בראש כתב יד בריט. מוז. 752, אבל תיאור כה״י אצל מרגוליות טעון תקון, כפי הבא כאן.

.28 דף 259a—261b ״שלשים ושתים נתיבות הן י׳ ספירות וכ״ב אותיות ומנצפ״ך צופים אמרום״ והוא [פירושו האמתי של הרמב״ן לס׳ יצירה] ונדפס עכשיו מכ״י שונים (וגם מזה) בקרית ספר שנה ו׳ עמ׳ 401—410 ועיין חקירתי הארוכה על אמתות הפירוש הזה שם עמ׳ 387—396. בסופו הערה המתיחסת לפי׳ ר׳ עזרא או ר׳ עזריאל לס׳ יצירה שנכתב פעם עם פירוש הרמב״ן בכ״י אחד, ועיין הערותי לזה שם עמ׳ 410. ואם גם נראה בשני כתבי יד האלה, ירושלם ובריט. מוז., ששם הרמב״ן נשמט כבר בזמן קדום, מצאתי גם כתב יד אחר והוא הנזכר למעלה מספרית האוניברסיטה בקמברידג׳ Add. 647 שבו הועתק הפירוש הזה לפרק הראשון ומזכיר את הרמב״ן כמחברו. והמשכו גם שם לר׳ אלעזר מגרמישא או לאחד מתלמידיו והוא אחד מאלה הנרשמים כאן (אבל לא היה לי בשעתו פנאי להעתיק ממנו פרטים כדי להשוות) — והנה סופר כה״י מעיד שם בפירוש שהעתיקו ״מספר שהשאילו לי האשכנזים מווינציאה״. מכאן מוכח שגם בחוגי חסידי אשכנז, שמהם נתגלגל ספר זה עם פירושיהם לס׳ יצירה לאיטליה, ידעו בזמן קדום מי היה המחבר האמיתי של הפירוש הזה לפרק הראשון.

.29 דף 262b ״אגלא הג׳ נדגשת להבדיל בין לשון הרומני [כ״י בר. מוז: מחמט !] שקורין לגבירה אגילה בנקודה על הג׳ מלמעלה ...״ ואח״כ עוד הערה קצרה אחרת על סוד שלח תשלח את האם (מספר הבהיר) עם תוספת פירוש, רק שורות אחדות.

.30 דף 262b—264b [חלק מתוך פירוש לס׳ יצירה] מסוף הפרק הראשון (שלש אמות אמ״ש) עד תחלת פ״ב, שבו נבלע המאמר מס׳ דקדוקי הטעמים שהראה עליו מרגוליות בכ״י בר. מוז., וגם פירוש זה מבית מדרשם של חסידי אשכנז מוצאו.

מביא את פירושו של רב האי גאון לשם בן מ״ב, על פי תמורות בשני הפסוקים הראשונים של התורה, ופירוש קצר כזה בא כ״פ בספרי ר׳ אלעזר מגרמישא, למשל בספר השם. הפירוש נפסק באמצע המשפט, אבל בכ״י בריט. מוז. 752 לא הרגיש הסופר בדבר וכתב הלאה כמו שמצא בדוגמתו (דף 9ª שורה 10 שם) ולכן גם מרגוליות לא הרגיש בדבר. בכ״י שלפנינו השאיר הסופר ריוח של שלש שורות בין שני הקטעים. מסיים ״אלא אם תשים מניין הקו״ף לפיכך עולה את ...״

.31 דף 264ᵇ–267ᵇ [עוד פירוש אחר לס׳ יצירה] מחסידי אשכנז, בארבעה הפרקים הראשונים רק כעין הגהות קצרות ובפרק ה׳ מאריך כשלשה עמודים. פותח: ״בל״ב נתיבות פלאי חכמה ...״ ומעתיק כאן רק ראשי הפרקים של המשניות ומקצר תמיד בלשון וכו׳. ואינו מן הנמנע שהפרק החמישי הוא פירוש ס׳ יצירה המיוחס לר׳ סעדיה גאון שנדפס רק עד תחלת הפרק החמשי (וההתחלה הזאת נמצאת כאן), אבל אינו מתאים ביותר עם תאור אופי הפרקים האלה בכ״י השלמים (מינכן 40 ו115) הניתן ע״י שטיינשניידר במאגאצין 1892 עמ׳ 82–83, ואין בידי העתק מכ״י מינכן כדי להשוות. מסיים כמו בכ״י בריט. מוז. 752 דף 11ᵇ ״... והמקום והזמן נשתנו בעבור המקרה״.

.32 דף 267ᵇ–269ª ״עתה נפרש הספר בעזרת האל״ – בכ״י בר. מוז. באה פתיחה זו לא כאן אלא בראש כה״י (כנגד דף 259ª כאן). [פירוש אחר לס׳ יצירה] פותח: ״אמר בתחילה בל״ב נתיבות ופי׳ כי המקום ברוך הוא רשם וחקק דרכי החכמה ושבילי הדעה בי׳ יסודי חשבון והן מא׳ ועד י׳ ...״ הם לקוטים או קצור מפי׳ ס׳ יצירה לר׳ דונש בן תמים כפי שהכיר כבר מרגוליות, וכאן החסיר המעתיק באמצע כמה דפים הנמצאים בכ״י בר. מוז. ומסיים כמו שם. הגירסא כאן משובשת עד שכמעט אין ערך להעתקת הקטע הזה, וניכר שהסופר לא ידע לקרוא בדוגמתו.

.33 דף 269ª–275ᵇ ״סוד ה׳ ליריאיו ובריתו להודיעם. קבלנו מרבותינו מאבותינו ששם המפורש שהוא הנקרא יהו״ה ונקרא שם של ד׳ אותיות רמז הוא לו׳ קצוות״, הוא מאמר ידוע [לר׳ אשר בן דוד בן הראב״ד] הנמצא עוד בהרבה כ״י (עיין שטיינשניידר ברשימת מינכן 209², וכמה לקוטים ממנו נדפסו במאמריו של סואבי באוצר נחמד ח״ד (תרכ״ג) עמ׳ 36–43 ושל שטיינשניידר בהמזכיר ז׳ עמ׳ 68 ושם י״ב עמ׳ 79–85, 113–116. נפסק כאן באומרו ״שהפילוסופים קראו אלו הי״ס גלגלים״. מביא את פירושו לי״ג מדות הרחמים.

למעלה מכמה מהדפים האלה כתוב בכתב הסופר עצמו: ״פי׳ נפלא על ספר יצירה המכונה לאברהם אבינו״. גם כאן וגם בכ״י בר. מוז. 752 נוסח הספרים אינו משובח, אמנם יש שגם גירסת כה״י המאוחר עדיפה על הקדום.

בדף 276ª רשום כתוכן החלק האחרון של כה״י: ״ביאורים על פרדס רמונים להגאון מהמר״ק. באורי׳ על בחיי שלו ואחרים. דרושי׳ ספי׳. כתב

א״י. צורת ארץ״. אבל מלבד הראשון לא נשמרו במצבו הנוכחי של כה״י.

.34 דף 276^b–324^b **ביאורים על פרדס רמונים**· אשר נטיעותיו נטעי נאמנים. שתול על פלגי מים חיים מים עליונים ותחתונים. ובביאור הזה יתעדן בו נפשו וימצא תאותו. ויוציא לאור תעלומתו ··· ובעזרת האל ··· אתחיל לבאר שער הראשון (עכ״ל ההקדמה). ומחברו לא נודע לי, אבל ע״פ טיב הביאורים המפולפלים האלה יש אולי מקום להשערה כי זהו פירושו של ר׳ יואל סירקיס בעל הב״ח על הפרדס, הנמצא באוכספורד כ״י 1805[1] ועדיין לא יכולתי לבדוק כ״י אוכספורד· הביאורים שרובן הגהות קצרות, נמצאו כאן עד שער ז׳ שער הצינורות פ״ה ונפסקים באמצע.

28

Hebr. 8° 151 .— נייר, 11:15 צ״מ. 107 דף, 20–22 שורות בעמוד. קורסיבה איטלקית־אשכנזית מהמאה הט״ז בערך. בדף הנדבק על הכריכה הישנה מבפנים, תוכן כה״י בקצור ואח״כ הערת קנין: ״התקפ״ז ר״ח ניסן 26 אבריל 1827 באה (!) לידי זה הספר ממעל׳ השד״ר מעה״ק טברייא החהש״ו כהרר חיים עלוורש סמאגה (?) ונתתי לו תמורתו ס׳ כסא דוד דרושים למוהר חידא זצוק״ל היה לבאר כי נתתי לו זה הספר מחמת שהוא כפול אצלי״. בדף הראשון ובכריכה בסוף הספר רשומים בכתיבה חדשה שמות אנשים.

גנזי יוסף, כנראה מעזבון ד״ר גרינהוט ז״ל.

.1 דף 1^a–34^a [סגולות וקמיעות והשבעות]. דף 1^a מביא את הדרן עלך והדרך [כצ״ל] עלן וכו׳ כסגולה ״לשכחה וגם למזיקים״ וזוהי קבלה ישנה מאד שכן נמצא באמת בהבדלה דר׳ עקיבא! בדף 5^a מזכיר פּוּתָה וּפְלֵיטָה שרי השכחה. דף 6^a להתעלם ביום תקופת טבת בשעה ז׳ או ח׳ (וזוהי הסגולה הראשונה ממין זה הנודעת לי, ואין ספק שיסודה בהשקפה שהתקופה שעת הדינים, עיין זוהר ח״ב דף פ״א ע״א וקצ״ה ע״ג ומאמרו של אפטוביצר בהצופה שנה ב׳ תרע״ב עמ׳ 122). כל הקובץ מועתק בסדר זה מתוך כתב יד אחר כי בדף 14^b מעיר הסופר ״חסר כי לא רציתי להעתיק אותם המתחילים לט״ו לב״א לכ״ו כי לא נראה לי להעתיקם״. דף 21^b למקשה ... נתקבלנו מפי הר׳ שמעון הצרפתי. אחריה קמיע בדוק ... מהרב הגדול ר׳ משה בר נחמני זלה״ה שבע איתין (עיין כאן 19 4° בסופו). דף 23^b שמירת הדרך מפי הר׳ שלו׳ בר חיים זלה״ה. 24^b שאלת חלום ... קבלתי מהרב ר׳ אליהו נר״ו. 25^a שם הכנף צמרכ״ד ... מקובל מפי הרב ר׳ דן. 27^a למקשה ... מפי הרב ר׳ שם טוב פלכון נ״ע. 29^a קבלת עשיית הקמיעים וכתיבתם ותפירתם, ועל שרי המזלות ״לפי מה שקבלתים מס׳ רזיאל.״ 32^a פתיחת

לב הועתקה מספר יצירה(!). 33^b דע לך כי שם בן ארבעים ושתים אותיות כל אות ואות מהם הוא שם גדול וקדוש וכבר אמרתי לך קבלתם פה אל פה ובין תבין (לוח המלאכים שר״ת שלהם הוא שם בן מ״ב).

.2 דף 34^b—44^a בעזרת שדי נמצא בצרות / אתחיל קבלת עשר ספירות. ספירת כתר מושלת על הכתיבה. בסוף קורא הספר: תמו שימוש הספירות. זהו פירוש מסודר על שמושי הספירות בקבלה מעשית, והוא חשוב ונמצא גם בכ״י אוכספורד 1960 דף 27—32, אבל לא נזכר ברשימת נייבויער.

.3 דף 45^a—66^a ס׳ **פנים במשפט** לארנבט דוילא נובא בתרגום ר׳ שלמה ב״ר אברהם בן משולם אביגדור. על דף 44^b רשום באותיות לטיניות ישנות Arnaldo di uilla noua, (ראה שטיינשניידר, העבר. איבערזעצ. עמ׳ 782). מאמר על יסודות האסטרולוגיה. בסוף (כנראה הועתק מכ״י הדוגמא) ״נכתבה המגלה הזאת ע״י הכותב תנחום בכ״ר משה זלה״ה אל הבחור תלמידי החשוב ... יוסף בכמ״ר יוסף הכהן יצ״ו שנת ה׳ אלפים וקפ״ג ליצירה פה פרסו״.

.4 דף 66^b—67^b ״לוח ההקפים ולוח השנים הפרוטים. אמר ר׳ עמנואל בן יעקב בעל הכנפים״. כנראה קצור מלוחותיו. עיין שטיינשניידר, העבר. איבערז. עמ׳ 536.

.5 דף 68^b—80^a ס׳ **פנים לפנים** [המיוחס לאבוקראט] בתרגום ר׳ תנחום בן משה; עיין שטיינשניידר בספרו הנז׳ עמ׳ 666. פותח: ״אמר המעתיק הריים לא ידעו נתיבות משפט. בדף 72^b קורא המתרגם את עצמו תנחום בן משה דבלקאיירי. מסיים: ובכאן נשלם מה שרצינו לבאר בזה הענין ונשלמה העתקתי בנחיצה רבה שנת ... [חסרה השנה! והיא קס״ו] ולמטה מזה כתוב: הספר הזה העתקתי אני משה בכמ״ר בנימין רבא יצ״ו מספר אחד כתיבת יד מקלף שנכתב שנת מעשה ידינו כוננה עלי״נו [קס״ו] במקום ששמו קסטיל דוראן.

.6 דף 82^a—103^a **ספר התמר** לאבו אפלח השקרסטי [צ״ל הסרקסטי] והוא נדפס מתוך כתבי יד שונים, וביניהם גם זה, על ידי בירושלם תרפ״ו (גם בקרית ספר שנה ג׳ עמ׳ 181—218) ועיין שם בהקדמה.

.7 דף 103^b—107^b [סגולות והשבעות שונות] למצוא גנבה, הכל בדרך מראה הבדולח. רוב הדברים באיטלקית. בהשבעה אחת דף 104b משביע את פִּיטְרַאס קידוֹנַאס פְּרִימַא מוֹנַאס (prima monas (!!.

29

144 Hebr. 8⁰—נייר, 19 : 14 צ״מ. 46 דף, 25—26 שורות בעמוד. כתיבה רבנית ספרדית יפה, משנת ש״ו.

נקנה מל. שואגר, וינה, תרפ״ח.

פירוש לס׳ שערי אורה למחבר בלתי ידוע, נתחבר בין שנת ר׳ וש׳ בערך, ונודע ממנו עוד כ״י אחד שנכתב בשנת ש׳, והוא סי׳ 321 ברשימת הירשפלד מאוסף מונטיפיורי (האלברשטם 25). פותח: ״בשם אל עליון ונורא. אתחיל לכתוב פי׳ לספר האורה. שחבר הה״ר יוסף ג׳יקיטילייאה זלה״ה. ידוע הוא ומפורסם לכל אנשי דורינו ורבותינו בעלי הקבלה כי החכם הזה קנה לו חכמות הרבה וייסד את הספר הזה על עמוד הזוהר שהוא נקרא מדרשו של ר׳ שמעון בן יאחאי(!) ע״ה וקרא אותו ספר האורה על שם שהאיר בו עיני החכמים ונתן להם פתח ליכנס בו ומוכיח במסכת שבת בפ׳ במה מדליקין כי ר׳ שמעון בן יאחאי ובנו ע״ה נתחכמו שלשה עשר שנים במערה של משה ואליהו ע״ה ועשה להם הש״י נס ואיברו להם חרובא ועינא דמיא ...״

הפירוש חשוב לא רק להבנת דברי ס׳ שערי אורה, אלא גם לחקירת הזוהר. המחבר מביא במקומות רבים אותם מאמרי הזוהר שלדעתו היו ביסוד הלשון בס׳ שערי אורה, ולכמה מראיותיו אלה יש ערך רב לחקירת יחסו האמתי של ס׳ שערי אורה אל הזוהר שעוד לא ניכר כראוי, כי רגילים לראות בו פירוש על הספירות בדרכי הרמב״ן ובאמת הוא בא כבר לפרש את הכנויים הנוהגים (וכפי שנוהגים) בס׳ הזהר כפי שבעל הפירוש הזה הבין בהרגשה נכונה; ויפה כוון בכמה מקומות על מקורם האמתי בזהר!

כל דברי הספר מוכיחים שהיה לפניו, כמקור חשוב, ספר לבנת הספיר הגם כי לא יזכירהו בשמו, ואלמלא סימנים אחרים המרחיקים את הספר הזה מהמאה הי״ד, הייתי סובר שבעל לה״ס בעצמו חיברו. כי מדבר על הרשב״א כמי שקרוב לדורו (20ª: וכן נראה דעת רבינו הגדול הרשב״א) וכל דרכו בהביאו לשונות הזוהר לרוב בשם מדרש נעלם, ורק לפעמים מעטות בשאר שמות, מתאימים בודאי לבעל לבנת הספיר. ויותר מזה: בעל לבנת הספיר מביא לכל הפחות שתי פעמים חכם מקובל בר״ת רש״ס שלא נזכר בשום מקום אחר (בפר׳ בראשית בדפוס כ״ה ע״ג לפי נוסח כתבי היד המתוקנים, וגם מצאתי זכרו בס׳ לה״ס על ויקרא כ״י בריט. מוז. 767 דף 389ª: ומרש״ס נר״ו קבלתי), והנה בכ״י שלפנינו מביא בדף 30ª ״עו׳ שמעתי מרש״ס נר״ו ראיה לזה כי חיי הרשעים והצלחתם היא סבת מיתתם״, ואולי זהו הלשון המובא בכ״י בריט. מוז. (שלדאבוני לא העתקתיהו לי בשעתו). אבל דבר אחד מכריע כנגד כל זה ומוכיח שמחבר הפירוש ה ע ת י ק רק דברי הראשונים ואינו בעצמו אחד מהם, והוא כי מביא את פירוש ס׳ יצירה לר׳ יוסף בן שלום האשכנזי (שנתחבר בדורו של בעל לבנת הספיר כפי שכבר הוכחתי במאמר המיוחד לו בק״ס שנה ד׳ עמ׳ 286 ואילך) כבר בשם הראב״ד, דבר שכל הראשונים לא נכשלו בו ולא ידעו ממנו, ולכל המוקדם במאה הט״ו התחילו לטעות ולייחס הפירוש להראב״ד; וכאן דף 43ª ״ומה שנראה לי במעשה בראשית שנברא בחכמה בעשרה מאמרות כנגד עשר ספירות דכי חשבינן

ל״ב נתיבות חכמה חוץ מן המאציל דהא עשרת ספירות בלימה ר״ל בלי מהות הבורא ית׳ המאציל וכמו שפי׳ הראב״ד ז״ל וכן נראה מל״ג אלהים דמעשה בראשית״ והדברים נמצאו בפי׳ הנדפס על שם הראב״ד; וגם דברי המחבר על ר׳ יוסף ג׳יקיטילייא בהקדמה מראים שלא היה קרוב לזמנו. גם מביא בדף 7^b ״ועו׳ כתב ז״ל [ר״ל בעל שערי אורה] השגת שמותיו מהם על הרחמים ומהם על הפרנסה פי׳ הכל הוא כפי כוונתו בנקודת השם הגדול כידוע בספר החכם ר׳ יוסף משושן הבירה״, והנה הספר שהוא רמז לו כאן, מקצתו נמצא בשמו של ר׳ יוסף הבא משושן הבירה[1]) בכ״י פאריס 770 מדף 233 ואילך, וממנו בירתי שכל הספר הגדול והמוזר הנמצא בבריט. מוז. 464 ועוד פעם שם 780 וכן בסימינר בניו יורק (מרשימת שוואגר את פרענקל XI סי׳ 190) שאיש לא הצליח למצוא את מחברו ומרגוליות העלה ברשימתו השערות התלויות על בלימה — הוא הוא ספרו של ר׳ יוסף משושן הבירה, השייך לסוג הספרים המחקים את לשון הזוהר ומורים בלשונו דברים אחרים וזרים לרוחו מאד, וספר זה נתחבר בודאי רק בסוף המאה הי״ד, כפי שאוכיח בהזדמנות אחרת בארוכה; פירושנו לס׳ האורה, איפוא, שייך למאה הט״ו או לתחלת המאה הט״ז.

מחבר הפירוש ידע נוסחאות שונות של שערי אורה מלבד ס׳ שערי צדק (דף 36^a ״בפתיחת שערי צדק שהוא פתח לספר האורה כתב החכם ז״ל״), כי שתי פעמים מביא ס׳ האורה הארוך. דף 3^b „וכתב החכם ז״ל בספר הנקרא האורה הארוך ארבע מחיצות ראה יחזקאל והד׳ דקה״, ובדף 15^b ״מה שכתב החכם ז״ל בספר האורה הארוך כי פלא שלש עליונות״ [ולא רק ספירת החכמה]״ והנה נשארו באמת כתבי יד השונים מנוסח שערי אורה הנדפס ונראה שכה״י הנרשם ברשימה 5 של שוואגר את פרענקל סי׳ 936 (איהו עכשו?) מכיל את ס׳ האורה הארוך הזה כי מעידים עליו ברשימה ״שנוספו בו פרקים שלמים״, אמנם שאר כתבי היד השונים מהדפוס מכילים נוסח קצר, ולא נוסח ארוך (בריט. מוז. 786 וגירונדי 92)!

בדף 8^a ״ועו׳ כתב ז״ל כי השם יש לו נ״ד שמות מרובעים ידועים הם בספר השמות וסימן להם ירושלם יר״ו שלם בשם ההויה״. לאיזה ספר כוון? רשימת השמות המרובעים האלה וכן הסימן הנרשם כאן נמצאו בס׳ חיי עולם הבא לר׳ אברהם אבולעפיה, ואינו מן הנמנעות שכוון לספר זה שעל פי חיצוניותו המבהילה ביחוד בחלק הראשון ראוי היה לקרוא לו בשם ס׳ השמות. דף 10^b מביא פירוש לל״ב נתיבות המזויף על שם רב סעדיא: ״...ל״ב נתיבות עליונות הגאון רב סעדיא ז״ל פי׳ אותם והם מבראשית עד ויכלו ואזי הכל כלול זה בזה ואלו הם ל״ב דברים שהביא אותם הגאון רב סעדיא ז״ל וזה לשונו: ל״ג

1) השם אולי בדוי; ספור נפלאות על מסע להרי החשך הביא הרכבי (ב״הגת״ תרנ״ז) בשם הנשיא ר׳ יעקב משושן הבירה.

אלי״ם מבראשית עד ויכלו אחד כנגד יחודו ומורה עליו והל״ב שמות כנגד ל״ב דברים שנבראו במעשה בראשית שמים וארץ תוהו ובוהו חשך רוח מים אור יום לילה רקיע מלאכים גהינם יבשה ימים דשא עשב גן עדן שמש ירח כוכבים שרץ המים עוף תנינים חיה בהמה ורמש וחיתו ארץ ואדם וחוה ונפשות וכ״ל בנגד ל״ב חוטין שבציצית להראות כי שלשים ושתים דברים שנבראו במעשה בראשית כולן תלויין בזאת המדה הנקראת ל״ב והנה ראש התורה וסופה יורה על זה והורה כי כלם תלויין בישראל דכתי׳ אם לא בריתי יומם ולילה וגו׳ ואם אין ישראל אין ע״כ״. הלשון הזה לא נמצא בפירוש ס׳ יצירה המיוחס לו וגם לא יתאים לו כי מפרש כאן ענייני ספירת המלכות, דבר שאינו ידוע למפרש ההוא. ונראה כי זהו זיוף יותר מאוחר.

דף 24[b] כמו שפירש רבנו האיי גאון ז״ל בתשובה במסכת יבמות גבי ההיא דישעיה. (על הסתכלות הנביאים באספקלריאה המאירה ושאינה מאירה) והיא התשובה הידועה (תורתן של ראשונים ח״ב עמ׳ 40) — וגם היא (כמו רוב לשונותיו כאן!) הועתקה כאן מס׳ לבנת הספיר לס׳ ויקרא (בכ״י בריט. מוז. 767 דף 272[a] ואילך). וכן ״נראה לדעת רבינו הגדול הרשב״א׳ לקוח משם ובנוסח קבוע זה מביא בעל לה״ס את הרשב״א תמיד. לא מס׳ לה״ס בא הלשון הזה בדף 33[a]: ״ומצאתי במעשה מרכבה: בי״ט גלמוציא שמו, ופירושו שם כי גלמוציא הוא ארך אפים — והנה דברים אלה נמצאו בכתבי יד של היכלות זוטרתי ושל ההבדלה דר׳ עקיבא, וזו האחרונה היתה תחת ידי המפרש לפי דבריו בדף 35[b] ״ומצאתי בפירוש השמות לר׳ עקיבא כי השם שהאש מהוללת בו לש״י הוא יכ״ה״ וזה נמצא בתחלת ההבדלה הנ״ל ופירושו לשם גלמוציא נמצא כבר בפירוש הר׳ אלעזר מרגמיזא על ההבדלה דר׳ עקיבא הנמצא בכ״י אחדים יחד עם נוסחתה.

פעמים אחדות באו גם לשונות מדרש ר׳ נחוניא בן הקנה שהוא ספר הבהיר, כמו בלבנת הספיר (דף 9[a], 16[a], 32[b], 37[a]). ס׳ הזהר נזכר כמעט בכל עמוד ועמוד ורק לעתים רחוקות מאד קורא לו (כפי דבריו בהקדמה) מדרשו של ר׳ שמעון—וגם במקומות האלה נמצא השם הזה כנראה בלבנת הספיר, למשל בדף 23[a]. אבל בדרך כלל בא כאן רק השם מדרש הנעלם: ״הבנתי במדרש הנעלם בפר׳ פנחס״ (דף 9[a], 14[a] ועוד), ״במדרש הנעלם באידרא״ (13[a], 26[b], 34[a]), וכן מביא גם דברים מהזוהר שאינם לפנינו שם, אבל נמצאו בס׳ לבנת הספיר על ויקרא, כפי שמצאתי בדף 15[b] ״במדרש הנעלם בפרש׳ צו את אהרן אמר פלא דא חכמה עילאה פליאה מכולה כדמתרגמינן [בכ״י: כמדאמ׳] כי יפלא ארי יתכסי וכתוב בה ונעלמה מעיני כל חי, יועץ דא נהרא דיועץ ואשקי לכולא על הבינה אל דא אברהם גבור דא יצחק אביעד דא יעקב״ ואינו בזוהר פרשת צו אבל קראתיו בס׳ לה״ס! המחבר מדגיש לפעמים גם את ההפרש שבין שיטת הרמב״ן ושיטת ה״מדרש הנעלם״ ובדף 16[a] מעיד שר׳ יוסף גיקטאטיליא פירש בס׳ האורה הארוך סוד מלת פלא יועץ שלא כדעת הזוהר, אבל ״חזר אחר כך בספרו וביאר בדרך המדרש הנעלם כל הפסוק״.

בסופו: ״תם ונשלם ... בשנת סימן הכלל ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשד״ה [=ה״א ש״ו] והפרט יהיו (!) רצו״י אחיו י״ד לחדש ניסן״.

בדף 1^a, 21^a חתום שמו של הצעיר חי משה רפאל פיגוטו ס״ט כבעל כה״י.

30

Hebr. 8⁰ 404.— נייר, 19,5 : 15 צ״מ. 140 דף. 19—20 שורות בעמוד. כתיבה רבנית ספרדית יפה, מהמאה הט״ז. דף א׳—י׳ מכה״י חסרים, לפי סימני הדפים הישנים. נקנה בחברון, תרפ״ז.

[ס׳ אבני זכרון] ספר גדול על כל חלקי תורת הקבלה וחשוב מאד בידיעותיו לתולדותיה וכבר הארכתי לחקור אותו בהשוואה עם כ״י גאסטר 956 וגאסטר 720 במאמר מיוחד, קרית ספר שנה ו׳ עמ׳ 259—276, וגם קיימתי שם את שם הספר מתוך גליון בכ״י אחד ב Jews' College בלונדון, וכל כתבי היד האלו אינם שלמים, אבל בשנת תרפ״ט קנה ה׳ שוואגר מוינה בצנעא כ״י שלם מהספר הזה ובאמת שמו ס׳ אבני זכרון ושם נזכר גם שם המחבר וממנו ניכר שהקדמתי הספר יותר מדי. מחברו הוא לפי עדות כה״י ההוא ר׳ אברהם בן ר׳ שלמה ארדוטיאל ולפי דבריו בהקדמה שם מתברר שהיה מתלמידי תלמידיו של ר׳ יצחק קנפאנטון שנפטר בשנת רכ״ג – ועל פי זה נוכל לומר שהוא הוא החכם הנקרא עד עכשו בשם ר׳ אברהם בן ר׳ שלמה מטרוטייאל בעל ההוספות לספר הקבלה של הראב״ד שנדפסו ע״י נייבויער (וגם בכ״י שהיה בידי הרב חיד״א ונמצא בספריתנו 123 8⁰ נקרא בשם זה שאין לו פרוש), כי הלא בעל ההוספות האלה לא די שמגלה חבה ואינטרסה מיוחדת לקבלה אלא מעיד עליו בפירוש שאביו ורבו ר׳ שלמה היה עשרים שנה תלמידו של ר׳ יצחק קנפאנטון ומעלה אותו על כל חכמי דורו. ואם השם טרוטייאל אינו אלא שבוש ישן מארדוטייאל או אדרוטייאל (עיין על צורותיו הרבות של השם הזה שטיינשניידר ברשימת הבודליאנה עמ׳ 2518 ובערך ר׳ שם טוב ארדוטיאל בEncyclop. Judaica החדשה), הרי המחבר ידוע היטב כאחד מגדולי חכמי המערב בדור אחרי גירוש ספרד והשערתי שהספר נתחבר במארוקו נתקיימה אלא שיש לאחר אותו כמאה שנה, עד לתחלת המאה הט״ז. ועיין על המחבר למשל בס׳ נר המערב לטולידאנו עמ׳ 84. [ובשעת ההגהה האחרונה הודיע לי פרופ. מארכס כי מצא את הספר ג״כ בכ״י אדלר 1463 וגם שם נמצאת ההקדמה ושם המחבר ועיין לשון ההקדמה בקרית ספר שנה ז׳ חוב׳ ב׳, עפ״י ההעתקה ששלח לי בטובו.]

מלבד הלשונות ממחברים אחרים שהזכרתי במאמרי, יש בחלקים הנמצאים תחת ידי ה׳ שוואגר עוד אחדים. בדפים הראשונים מזכיר את הרב רבינו נסים

ז״ל בסוד הייחוד, ואת בעל ספר הלשכות שכתב בלשכת השמות... (ואני לא ראיתי את כ״י שוואגר עצמו רק את רשימותיו עליו, אבל נראה לי שצריך עיון בלשון המאמר ההוא, אם אין הכוונה לפירוש, ואולי אפילו לפירושו של ר׳ יהודה חייט, לס׳ מערכות האלהות? כי ראיתי מחברים שמביאים דברי החייט ״בלשכת השמות״ (דהיינו במערכת השמות). ובחלקים הנוספים שם בסוף הספר מביא את פירוש האותיות לר׳ יעקב הכהן וטעמי התגין להחכם ר׳ יצחק פיקו — כך מצאתי רשום אצל ה׳ שוואגר אבל מפקפק אני אם אין לקרוא ר׳ אברהם והכוונה תהיה לספר הידוע על סוד התגין שנתחבר ע״י ר׳ אברהם פיקס באיטליה בשנת רנ״ז (כ״י אוכספורד 1441). בכ״י שוואגר יש 145 דף בתבנית 4º.

31

Hebr. 4º 86. — נייר, 24:34 צ״מ. 6 דף, 36 שורות בכל עמוד. כתיבה רבנית ספרדית (כנראה במארוקו) מהמאה הי״ז בערך.
מתנת אזולאי.

קטע מתוך ס׳ צפנת פענח׳ ס׳ בקבלה עמוקה ובצירופים על סודות המסכתות שבש״ס וסדרן. הקטע הזה מכיל החלק על סדר מועד עד מסכת סוכה. פותח כאן באמצע הדברים: ״... בו דוד אחר י״ח מזמורים ג״כ חתמו בו אנשי כנסת הגדולה״. בשורה 12: ״וכבר הקדמתי שאיני אומר מעצמי אלא דברים מועטים והחזרתי הדברים בכאן לפי שבזה הסדר אני צריך להסתייע מעט מדברי החכם הראב״ע ז״ל ומדברי הר״ם במז״ל ומזולתו מהחכמים התוכנים ומעכשו לא אצטריך לומר הדבר בשם אומרו ובודאי זה הספר חכמים ילדוהו ואני גדלתיהו ודי לי מעלה שאקבץ הדברים הנפרדים והיו לאחדים ומהאל אשאל עזר ... הצעה. כבר ידעת מההקדמה שסדר מועד הוא כנגד י״ב חותמות ונקראים י״ב הוויות והם נחלקים לד׳ דגלים ...״

שם המחבר לא נזכר כאן אבל נודע לי מפי ה׳ שוואגער מווינה שנמצא אצלו הספר הזה בשלימות על כל הש״ס ושם מחברו הוא ר׳ יוסף ב״ר משה אלאשקר מחכמי תלמסן בדור ראשון אחר גירוש ספרד והוא ספר גדול. על חכם זה עיין ב״תולדות״ של א. כרמולי באוצר נחמד מחברת שלישית עמ׳ 106 ואילך וגם ספרו זה נזכר שם בשמו אבל לא ניכר טיבו, רק שהוא ״המבחר מחבוריו הרבים״. וזה עתה הבטיח ר׳ יעקב משה טולידאנו להדפיס לקוטים מן הספר (הצופה לחכמת ישראל י״ג עמ׳ 260). המחבר מביא גם בקטע הקצר שלפנינו

את הרמב״ן וכמה לשונות מ״מדרש הזוהר״ או ספר הזוהר, מס׳ יצירה, מדברי חכמי התכונה (דף 2^a: ״ואמרו חכמי התכונה שזה הכוכב [שבתאי שהוא כנגד יום השבת] הוא קר ויבש והוא מורה על ההשחתה והחכמה והעצבות ובכי ואבל ובחלקו מנשמת האדם המחשבה ובחלקו מאנשי העולם היהודים ועובדי האדמה והעבדים והנבזים״), דעת התוספות דף 2^b. בסוף מס׳ שבת 2^b מביא את המשנה על אות ה׳ מפ״ה בס׳ יצירה בפתיחה: כתוב בספר הגן, וכן בסופי המסכתות עירובין ופסחים על אות ו׳ וז׳, אבל ממס׳ שקלים ואילך מביא אותן בשם ספר יצירה עצמו ולא אדע במה יסוד השנוי הזה.

32

Hebr. 8º 147. — נייר ממינים שונים, 21 : 15,5 ואח״כ 20 : 14,5 צ״מ. 132 דף, 31 אח״כ 22 שורות בעמוד. כתיבות שונות מזמנים שונים מהמאה הט״ז עד הי״ח. נקנה מר׳ יצחק באדהב, תרפ״ח.

קובץ דברי קבלה.

1. דף 1^a–89^a [כללי ספר הזוהר ועניניו] על ספר בראשית. ספר המוסר בקיצור ובפאראפראזה עברית על פי סדר הדפים של דפוס מנטובה את מהלך הדרשות, תוכן הספר ופירוש קצר בדרך פשוטה, והיא עבודה מלאה ענין ואינה חסרת ערך מדעי להבנת הזוהר. פותח: ״פרשת בראשית. א׳ כלל שבשכינה יש י״ג מכילן דרחמי הסובבים אותה מכל צד ...״ הסעיפים פותחים במלים כלל, ענין, יסוד או טעם לפי הנידון בהם. וחבל שספרים כאלה המנתחים את תוכן הזוהר ומפרשים אותו בדרך ״הפשט שבסוד״ לא זכו להדפס ע״י בעלי הקבלה. נכתב כנראה ע״י המחבר עצמו החותם בסוף ספר בראשית בדף 80^b: ״תם ונשלם ... ביום א׳ ה׳ ימים לחדש אדר שנת השל״ו ליצירה פה מצרים ואתפלל לפני שוכן ערבות ... יזכני להשלים חמשה ספרים וגם רעיא מהימנא וספר התיקונים ...״ ואח״כ מפתחות הפסוקים. בדף 76^b מזכיר בגליון ״וראיתי מי שפי׳ ...״ אבל בפנים אינו מביא דברי זולתו. הכל כתוב בקורסיבה ספרדית קטנה ויפה.

הוא כ״י הנזכר בפרד״ס התורה והחכמה לר׳ יצחק באדהב (התרנ״ח) סי׳ 101.

דף 90^a–123^a חסר בראשו ובסופו. כתוב בקורסיבה ספרדית גדולה במאה הי״ז או י״ח. והם סודות מוזרים ומתמיהים מאד על התורה. מפ׳ נח עד פר׳ תולדות כאן, וגם באמצע חסרים הרבה דפים. חלק מספר ששמות שונים לו אבל עוד לא התעמקו בו רושמי הרשימות ולא קבעו לו שם אחד. הספר נמצא ביתר שלימות (אבל גם שם חסר בראשו ובסופו) מסוף פ׳ בראשית עד פ׳ ויצא בכ״י בריט. מוז. 766 ומרגוליות קבע לו את השם ספר העיון אבל דבריו שם טעונים

תקונים רבים. גם ר׳ יצחק באדהב רשם כאן בראש כה״י את השם ס׳ העיון על פי המאמר מראש פ׳ לך לך דף 98^b (המועתק ברשימת מרגוליות), וגם מערבב אותו עם ס׳ העיון המיוחס לרב חמאי. אבל השם הזה אינו נכון. הספר מתימר לגלות כל סתרי התורה והמדבר בו (לא רק ״לפעמים רבות״ כדברי מרגוליות אלא מתחלתו ועד סופו!) הוא הקב״ה בכבודו ובעצמו ואין ספק שהמחבר הבלתי ידוע נתכוון להפליג בסודות יותר מס׳ הזוהר ומי לנו גדול בקבלה יותר מרשב״י אם לא הקב״ה עצמו המדבר כאן על דברי הזוהר רק כעל ״דברי שמעון בני״ ולדעת המחבר הגיעה עכשיו, קרוב לביאת הגואל ״העת לפתוח מעייני הישועה שהם הם הב׳ ספרים האלו ספר העיון וספר המעשה ולא תבדל ידך מהם״ (בכ״י בריט. מוז. דף 53^b, ומרגוליות לא השגיח על זה). אם כן ״שני הספרים האלו הגדולים שהיו יהיו ביאור לסתרי התורה״ כדבריו שם בדף 33^a (מועתקים אצל מרגול׳) אינם הזוהר והספר הזה שהוא ספר העיון, כהשערת מרגוליות, אלא הם שני הספרים המהווים יחד את הספר הנמצא כאן, כי באמת יש בו חלק עיוני דהיינו סודות על דרך הקבלה העיונית (ועל חלק כזה מתייחסים דבריו בראש פ׳ לך לך) ועל ידו חלק מעשי כי כמה וכמה דפים בספר (גם בכ״י שלנו ועוד יותר בכ״י בריט. מוז. המונח לפני בצלום) מגלים סודותיה ושמושיה של הקבלה המעשית מפי הקב״ה! ולא זו בלבד אלא אפילו כל חכמת השדים (ושמות הטומאה והשבעותיהם) שומה כאן בפיו כפי שאזכיר, ובלי ספק לחלקים אלה נתכוון בשם ספר המעשה, ואין כאן שם כולל לכל הספר. וכן נזכר שם דומה לזה למטה (מדף 106^a): ס׳ מגלה סתרי תורה ובאמת היה לספר עוד שם אחר וכולל אם גם לא נזכר בשני כתבי היד האלה והוא **ספר המשיב** (וכן מצאתי חלק קטן ממנו בשם זה בכ״י החשוב סי׳ 290 עמ׳ 558 — 564 באוסף הח׳ ששון בלונדון (נמצא גם בכ״י ירושלם, בפ׳ לך לך) וחכמי המערב קבעו לו שם צנוע יותר כדי שלא להזכיר את הקב״ה כמחבר ומדבר וקראוהו ס׳ **המלאך המשיב** ובשם זה באו לשונות ומאמרים אחדים בספרי ר׳ אברהם חמוי, המלקט המערבי של דברי קבלה מעשית (בס׳ נפלאים מעשיך דף מ״ה ע״ב, בס׳ לדרש אלהים דף נ״ד ע״ב ועיין שם על טיב הספר ומביא שהיה בכוונתו להעלותו על מכבש הדפוס) וגם בידי הח׳ יעקב משה טולידאנו היה כ״י שהכיל ״קונטרס מס׳ המלאך המשיב״ (מכתבו אלי מי״א טבת תרפ״ט). וצורת הספר מתאימה לשם הזה כי נכתב בצורת תשובות לשאלות השואל וכן לשונו בראש פ׳ נח ״הנה התשובה על סודות פרשת נח אשר שאלת עליהם שאכתבם לך כמו שיעדנו במפתחות הספר ... לתת לכם בשלמות א׳ אל א׳ כל הסודות היושבים כמוסים וגנוזים בזאת הפרשה״ ומזכיר את המפתחות הללו (שלא נשמרו בשום כתב יד, כנראה) עוד במקומות רבים. פרשת וירא פותחת (בריט. מוז. דף 55^a ״סודי ורמזי וסתרי תורה מן הקבלה העיונית מפי הגבורה מסוד ורמזי פרשת וירא״ וכן בראש פ׳ תולדות (שם

דף 89ª ובכ״י ירושלם דף 115ᵇ) ״רמזי וכללי סודות פרשת תולדות יצחק על דרך הקבלה העיונית מפי הגבורה״.

הספר נתחבר בלי ספק בשנים האחרונות של המאה הט״ו או בתחלת המאה הט״ז, אחרי גרוש ספרד ולפני רס״ד ולא אדע אם בצפת או אולי במערב, אבל נוטה אני לחשוב שמארץ ישראל מוצאו. המחבר רומז למעשה ר׳ יוסף דילה ריינה שטעה בהנהגתו: בכ״י בריט. מוז. דף 45ᵇ ״והרשע מר׳ יוסף אבד נפשו בו ...״ (בכ״י ירושלם נשמט כל המאמר הזה, וגם בכ״י בריט. מוז. שמוהו בסוגרים) ובכל הפרשה הזאת מאריך כמה דפים בשני כתבי היד על סוד אמון מנוא שר הטומאה והשרים העומדים תחת ממשלתו ומביא כל פרטי שמות הטומאה ו״הדרכים המותרים לכם שתוכלו להביא כל מקטרג או כל משטין שתקראו בשמו״. כידוע מעשה ר׳ יוסף דילה ריינה מקושר גם הוא בהשבעת אמון מנוא, שהקב״ה מגלה כאן נוסחאות של השבעות אמתיות שיפעלו עליו, בכ״י ירושלם דף 111—114, בכ״י השני עוד ביתר אריכות! ובכלל כל החלקים האלה מלאים ענינים זרים ורחוקים מדעת כלל המקובלים. הקב״ה קורא כאן את הקלפות בבטוי נועז ״סיגי אלהותי״ (מריט. מוז. דף 11ᵇ; כ״י ירושלם דף 101ª). שם דף 14ᵇ מנבא את חורבן רומי שתשרף באש מן השמים ממש בשנת תדע״ל למנין על האלף ללידת אותו [האיש!] כלומר לשנת 1504, בסוד הפסוק תדעל מלך הגוים! (בכ״י ירושלם חסרים הדפים האלה).

כ״י ירושלם פותח במלים אלה: ״... [שבזמן הישועה כל אלו] היסודות [צ״ל הסודות] ואלו המצפונות יהיו מגולים לכם בכח שמותי היקרים ובכח אותיותיהם או רמזיהם אין דבר למעלה שיעמוד כנגדם וזהו סוד השין הוא סוד אוצרות החכמה״ וזה נמצא בכ״י בריט. מוז. 766 בדף 3ᵇ שורה 15. מלבד הקבלה המעשית, ענייני הגאולה והמשיח הם המעסיקים ביותר את המחבר או את ״המלאך״ המדבר מתוך גרונו, וגם על ענין זה יש לו דעות זרות מאד (דף 99 ואילך: סוד ירידת משיחי וסוד מהותי לעיני כל חי). בין דף 104 (פרשת לך לך, בתחלת ענין לוט) ודף 105 (באמצע פ׳ חיי שרה) חסרים דפים רבים. (בכ״י בריט. מוז. נמצא כאן סוד גדול על ענין לוט שאפילו לבניו שלמה [המלך] ושמעון [בן יוחאי] לא גלה אותו „מפני שלא הגיע הזמן ואני נותן לכם זה הסוד בלשון בבלי כדי שכל אדם לא ידענו״ ומביא שם מדף 22ª ואילך סוד ארוך בלשון הזוהר!).

וזה לשונו מלא רמזים, על גלוי הספר הזה והמגלה אותו, בדף 106ª: ״ונשתכחה תורתי בדור הרע הזה שכולו הוא חייב ועד תשתכח יותר וזאת היתה סיבת הגלות שכחת תורתי שהיא מביאה חירות לעולם ומן היום והלאה אחר שנשתכחה אני רוצה להוציאה חוצה ולפרסם ידי וכחי בעולם ולזה בזה הספר הנקרא מגלה סתרי תורה יתבארו סתרים וקבלות שהם יודיעו מי אני ומי כחי ומה גבורתי והגיע העת לגלותם וע״כ נקחך לעשות זה הספר גדול ואינו

בידך שכל העולם ומעלת בני יושב בו ומפני זה יומם ולילה [לא] תשבותו מלכתוב ולשאול שכל חיילי מעלה עומדים מצווים ממני שככל שישמעו שמותי היקרים מפיך בכונה הגדולה אשר אתה זוכרם מיד יעשו חפצך וזהו סוד אליעזר עבד אברהם הוא הספר הגדול הזה שאני משלח לפניכם ע״י עבדו זקן ביתו שהוא עומד מצווה ממני וסוד אליעזר הוא סוד גדול אל״י עז״ר הוא סוד הגאולה ור״ל כן כשסוד אליעזר וספרי יתגלה לכם הוא סוד הגאולה שתגיע וסוד אלי הוא סוד גדול ר״ל אל״י עז״ר עזרה יהיה לכם לחזק לבבכם מצרותיכם עליכם שענייני הספר יהיה לכם לאות ומופת כי עבד אברהם בא. עבד אברהם הוא סוד המשיח... כאשר אגלה לכם להלאה וז״ס עבד אברהם יהיה לכם אות כשאשלחנו שעבד אברהם בא ומני קדם עומד מושבע ועומ׳ זקן ביתי לשלוח לכם זה הספר ולא היה יכול לירד עד עתה כשהגיע זמן שליחות עבד אברהם ... לשלוח לאליעזר בשליחות וזהו סוד זה הספר ולא לחנם העירותי לבכם בזה הענין אלא שהעולם צריך לו...״. האם יש ללמוד מכאן אולי שמחבר הספר הזה נקרא אליעזר? גם אח״כ אומר עוד פעם 107^{a}: כשתראו בעיניכם על ספרינו זה שהוא ספר אליעזר בסוד שליחות עבד אברהם. בדף 108^{b} מזכיר אפילו שנה, ונראה שהיא השנה שבה נתעורר המחבר בראשונה למראותיו ולחזונותיו. בפסוק הטי נא כדך ואשתה סוד כדך מספרו עם האותיות והמלה עולה רח״ם [גימטריאה מוזרה מאד, מחליף ד׳ בר׳!!] לרמוז שבשנת רמ״ח יקום אברהם״. גם מעשה ר׳ יוסף דילה ריינה הידוע למחברנו ושיש לו בלי ספק יסוד הסטורי, קרה לפני גרוש ספרד, כי מצאתי שר׳ אברהם בן אליעזר הלוי מזכיר אותו (בלי שמו אמנם אבל בתיאור פרטי המעשה עד שאין ספק בכוונתו) באגרת סוד הגאולה שלו (בכ״י אוכספורד 1743 דף 51^{a}): ״כי בימים ההם כעשרים שנה בקירוב קודם שנת ר״ן היה איש אחד משתמש בתגא דמלכא ונשאו לבו להוריד את סמאל ואת אמון [מנוא; והמלה נמצאת על נכונה בכתב יד השני באוכספורד] משרתו למטה לארץ וכו׳ וכו׳״. ור׳ אברהם הלוי הוא עד שיש לסמוך עליו.

בדף 117^{b} יש הפסק ״ע״כ מצאתי מזה הענין״ והסודות הבאים (מתחילים ב״סוד לב האלהות וסוד יהוה תזכרנו במילואו ...״) מדברים על עשר הספירות מעורבים בדברי קבלה מעשית ועל סוד מרכבת יחזקאל, ומסיים כאן בסוד על מיכאל ״יודע כי סוד מיכאל הוא סוד מהותי ואלהותי על הדרך שרמזנו וכל סוד אל בו ומפני זה הוא גוון הלבן וסוד מיכאל חלק התיבה ודרוש אותה ...״.

אולי יעלה על ידי חקירה יתירה ביחוד בכ״י בריט. מוז. או על ידי התגלות כתבי יד שלמים לגלות את שם המחבר שכנראה חבר את הספר בעזרת שמושים מאגיים, שאלה בהקיץ וכדומה. אני חשבתי זמן מה דרך השערה על ר׳ אברהם בן אליעזר הלוי עצמו שכמה דברים כאן אינם רחוקים מרוחו, אבל סגנון ספריו שכתב שלא בעזרת שמות קדושים ושאלות במלאכים, רחוק מסגנון ספר זה

וגם כמה קושיות אחרות מתעוררות נגד השערה כזאת. אבל אינו מן הנמנעות שבכל זאת יתברר שהוא המחבר, ואולי חברו בימי נעוריו, זמן קצר אחרי הגירוש בשנים שאין לנו כל יצירות ספרותיות אחרות ממנו. אבל בודאי היו הרבה אפוקליפסטיקאים בדור ההוא שלא נשאר לנו זכרם, ויתכן שמתחת ידי אחד מבני בלי שם האלה יצא הספר. ועל כל פנים הוא מן היצירות החשובות ביותר של הקבלה בזמן שקדם לתקופת צפת.

בדף 108ª רשום למעלה בגליון „אישטי ליברו איש די ח׳ ר׳ שמואל פלורינטין."

דפים אלה נרשמו ברשימת פרד"ס החכמה לר"י באדהב (תרנ"ח) סי׳ 170.

3. דף 124ª–125ª בקורסיבה ספרדית מהמאה הי"ח: דף קל"א ודף קמ"ב מתוך כ"י של [ס׳ עץ חיים] לר׳ חיים ויטאל.

4. דף 126ª–131ᵇ בקורסיבה ספרדית גדולה מהמאה הי"ח [מנהגי האר"י מר׳ חיים ויטאל] כמו שנדפסו בראש ס׳ הכוונות, מתחיל כאן מדף ג׳ ע"ב באמצע, אבל בסדר שונה. „בענין ההולכים על קברי רשב"י ובנו במירון ביום ל"ג... העיד לי הרי"ס [ר׳ יונתן סאגיס] ששנה אחת קודם שהכרתי אותו שהלך שם ... גם העיד ההר"א [אברהם] הלוי שהוא היה נוהג לומר תמיד נחם בברכת המזון", ומסיים כאן בדבריו על הפיוטים הקדמונים והחדשים. חסר בסוף.

33

416 Hebr. 8º — נייר, 17 : 12 צ"מ. 178 דף, 27–28 שורות בעמוד. דף 175 שייך אחרי דף 176. כתיבה תימנית חדשה. כריכה תימנית.

נקנה בירושלם, תרפ"ו.

ס׳ **אבן השהם** לר׳ יוסף בן אברהם ן׳ ציאח מרבני ירושלם ודמשק באמצע המאה הט"ז, נתחבר בשנת רצ"ח בירושלם. עיין על המחבר וביחוד על ספרו זה במאמרו הארוך של חיים הירשנזאהן בהמסדרונה א׳ (ירושלם תרמ"ו) עמ׳ 192–201, 255–259. בספריות הידועות נמצא עד עכשיו רק קטע קטן מהספר, בתלמוד תורה בליוורנו (רשימת ברנהיימר 77). כ"י זה שלם ונראה שהספר היה נפוץ בין יהודי תימן כי בשנת תר"ץ ראיתיו בירושלם בכתב יד תימני ישן מלפני שלש מאות שנה ושמעתי מחכמי התימנים על העתקות אחרות. והוא ספר חשוב על חכמת הצירוף בכל מעמקיה, דברים שלא נמצאו בכל ספר אחר.

ההקדמה פותחת: „נאם הצעיר יוסף בן לאדוני אבי אברהם ן׳ ציאח ז"ל נב"ת. יען כי ראיתי איש חיל רב פעלים. לו שם כשם הגדולים. קדוש יאמר לו. בטוב יושר מנעלו. לכן ייעדתי לחבר ולסדר לפניו ספר. באמרי שפר. לתאר לפאר

ולבאר. להורות מאורות. ספירות בהירות. בגוונים עליונים שונים. במעגל גלגל סגלגל. ערוגות ארוגות סרוגות. זקוקות חקוקות פקוקות. ביסודות סודות חמודות. במדות אגודות. בדברי מאורי פתרי כפתורי. תורי סתרי כתרי. אותיות פנימיות בנויות בתלפיות. תורה ברה יקרה טהורה מאירה. למלאות שאלות עולות. לאדוני גאוני ואוני. נקי ובקי ..." וכן במליצות ארוכות, ורק בסוף הספר קורא את שם החכם שלבקשתו חבר הספר הזה והוא "החכם האלהי האמתי הכולל כה"ר אברהם קאשטרו יצ"ו (מחכמי ירושלם בדור ההוא). והוא אותו החכם שעל שמו חבר ר' יוסף ן' ציאח גם את ספר צרור החיים שלו, פירוש מוזר מאד לס' אוצר הכבוד לר' טודרוס אבולעפיה בדרכי הספר שלפנינו, הנמצא בכ"י 318 ברשימת הירשפלד מאוסף ספרית מונטיפיורי (האלברשטם 75). אמנם ס' אבן השהם קדם לו כי מביא אותו (ואת ספרו האחר צפנת פענח שאינו ידוע כלל) פעמים אחדות בס' צרור החיים (דף 12^a, 57^b). מהמשך דבריו בהקדמה ניכר רושם הקבלה האכסטאטית של ר' אברהם אבולעפיה: "... גם כי ראיתי כבוד תורתך משתדל תמיד להחזיק ידי כל רב ותלמיד ... כל אלה החזיקוני לנער חצני ... ונדרשתי למלאת שאלת האדון בדברים נסתרים שביררו חקרו וביארו חכמי הקבלה העולים במסלה מעולה ... ונכנסים באש להבה במעשה מרכבה בדרך קצרה ורחבה.. בסוד הפרד"ס אשר הוא ידוע להם שהוא להתבודד בעניינים ידועים אצלינו בחכמה הזאת ולכוף כאגמון הראש בין הברכים עד אשר יתבטלו מורגשיו לסבת העדר חושיו. ואז יראה המאורות העליונות תמידות במראה ולא בחידות וצריך אז רבו לעמוד על גבו בפעם הראשונה למען תהיינה ידיו אמונה ולהשיב חושיו למבוקשיו והרגשיו ... לבלתי היותו מציץ ונפגע כאשר מצינו שאירע לקצת מהחכמים הראשונים". וכל דבריו אלה מזכירים את ס' חיי עולם הבא! אח"כ מזכיר את "חיבורי הקטן אשר בידך" על סודות הקבלה (אולי הוא הס' צפנת פענח?) ונותן טעם לשם הספר אבן השהם, ועל דרכו שאחז בה כדי להעלים את הסודות הכתובים כאן מאלו שאינם ראויים להם "והנה בו סדרתי וחברתי קצת דברים שנראים הפוכים וסותרים קצתם לקצתם ובלתי צודקים כדי להעלימו מהבלתי יודעים. אמנם ליודעים הם דברים ישרים ... ומה שהעלמתי במקום אחד גליתיו במקום אחר ברמז מופלא דק ... והכל עשינו בכוונה ידועה ורצויה אצלינו בסוד העתים ותמורותיהם ... לכן העצה היעוצה על כל מי שירצה להתבונן בספרינו זה שלא יבהל מוחו ... רק יקראנו כולו ואח"כ יחזור להתבונן בו לפני רבו כי הדברים נעוצים סופם בתחלתם ותחלתם בסופם כשלהבת שהיא קשורה בגחלת ...", ובסוף ההקדמה שיר ארוך בסימן "אני יוסף בן אברהם ציאח חזק".

הספר מקשר את חכמת הצירוף (שמגלה בה פנים עמוקות מאד ולא כדרך רוב הספרים המדברים עליה רק בהקדמות ראשונות למתחילים) בפרטי תורת

האצילות ומבאר בחלק הראשון (אמנם אין חלוקה מפורשת בספר) את עניני הקשר הזה מתוך סודות שרטוטי האצבעות והידים, ודרכו רחוקה מאד מדרך הפשטנים כמו הרמ"ק. וכל דבריו על חכמת היד שמביא עליה דברים מעניינים, אינם לפי דרך הזהר בפ' יתרו אלא בדרך המסורת הכירומנטית הכללית (ענין המשולש שביד וכו'). המחבר אינו מביא כל טעם לדבריו ואינו מסתייע בשום ספר לרבות את ס' הזהר, ורק לפעמים מזכיר דרך כלל מה שקבל מרבותיו מבלי לפרש את שמותם. ותורתו בסדר האצילות טעונה חקירה מיוחדת. מדף 21—28 מפרש את פרטי סודות הל"ב נתיבות כפי שבאו שמותיהם בהקדמת פי' ס' יצירה המיוחס להראב"ד, אבל כאן מתקן להם סדר אחר לגמרי. עיקרו של הספר מכיל תורת עשר הספירות לפי דרכו ומקשר אותה עם חכמת התכונה, סודות הצירוף ועניני ה„חותמות" (רבועי־מספרים בעלי איכויות מתימטיות ידועות), ועם פרטי סודות המאורות הבוקעים מחדרי הספירות, עד שאפילו דברי ס' ברית מנוחה על סודות המאורות הפנימיים כאפס לעומת עושר ידיעותיו של המחבר בענין זה. בחלק האחרון, מדף 120 ואילך, מביא תיאוריה שלמה על דבר החותמות המתייחסים לשבעה כוכבי לכת לפי דעת חכמי הטלסמאות, ומביא בסוף ענין כל כוכב וכוכב גם פרטי „שמושם בכח צד החיצוני" כלומר תואר עשיית הטלסמאות והציורים הנחקקים עליהם כדי להוריד את רוחניות הכוכבים, ומעתיק בזה הרבה מספרי האצטגנינים ובעלי הקבלה המעשית, והדפים האחרונים 174^b עד הסוף הם קבלה מעשית טהורה, ומביא בדף 175^b כי כל סודות חותמות הכוכבים נגלו לאדם הראשון בשנת ש' שנה לחיי ירד בן מהללאל וכתבו לו באבן ספיר ולמד ממנו רזי פלאים (מבוא קרוב מאד לזה של ספר הרזים, הנדפס בס' רזיאל דף ל"ד ע"א).

בסוף בא עוד שיר מהמחבר, „קחה לך גביר מנחה שלמה ערוכה היא בסוד סתר ומכמן" בי"ג בתים ואח"כ מליצה לר' אברהם קאשטרו ובסוף הכל: „ונשלם בשנת הרצ"ח ליצירה למנין שאנו מונין פה ירושלם עיר הקדש...", ולמטה מזה היתה חתימת הסופר החדש ונמחקה כולה והוסרה מעל הנייר, (כנראה כדי לרמות את הקונים שיחשבו כי זהו כתב יד משנת רצ"ח עצמה ?).

34

75 Hebr. 4⁰.—נייר עב, 26 : 20 צ"מ. 256 דף, 36 שורות בעמוד. קורסיבה איטלקית יפה של המאה הט"ז.

מתנת האינג' Gualtiero Cividalli שבמשפחתו נמצא כ"י זה זמן רב.

[פירוש על התורה] בדרך הקבלה בדרושים ארוכים ומתוכו ניכר בברור שהוא לר' משה קורדובירו ולא נודע כ"י אחר ממנו. נראה שהוא כה"י שראה

הרב חיד״א בשנת תקל״ו בפיסארו כפי שמעיד בס׳ מעגל טוב (הו׳ פריימאן עמ׳ 76). פותח: ״מלת בראשית ירמוז כמה ענייני׳ ראשונה אל החכמה ויאמ׳ שהבורא שהוא הכתר הנעלם שאין סוף שוכן בו ובורא על ידו ברא בראשית בתוך החכמה שלשי׳ ושתים נתיבו׳ פלאי׳ חכמה...״. הרמ״ק מביא כאן את שאר ספריו, את ספ״ר שהוא ר״ת ספר פרדס רמונים (הרבה פעמים), את פירושו לזוהר, את ס׳ אלימה (דף 163^b: כדפירשנו בספר אלימה בפרק עין חצור), את פירושו לס׳ יצירה דף 182^b. פר׳ בראשית תופשת רביעית כל הספר, שדרכו אינה כדרך ס׳ פרדס רמונים אלא כדרך פירושו לזוהר וס׳ אלימה, בעמקות ומבלי להביא דברי אחרים. לפני ס׳ ויקרא, דף 124, נמצא ציור בית המקדש וכליו. (30,5 : 30,5 צ״מ). על פרשת ויחי אין פירוש וכן מכל ס׳ שמות יש רק שני דפים לפר׳ שמות ונראה שנפסק כאן. סימני הדפים הישנים נפסקים גם המה כאן עד שאי אפשר לדעת, אם כתה״י הכיל פעם יותר, אבל נראה שלא. בדף 124^b נשאר מקום פנוי. ולמטה רשומה הערת הצנזור (הנמצאת עוד הפעם בסוף כל הספר) Reuisto per mi fra Luigi da Bologna giugno 1599. הפירוש הזה אינו קובץ הדרשות של הרמ״ק שרבות מהן מובאות בכתבי יד (למשל בבריט. מוז. מרגוליות 848; כ״י באדהב 84) כי בתחלת פ׳ צו דף 138^a מעיר קורא אחד בגליון ״בדרשות דף קפ״ג יש תוספת נכבד למקום הזה״, וכן עוד הפעם בסוף ס׳ במדבר, אם כן היה ספר מיוחד לדרשות הרמ״ק על התורה. מסוף אחרי מות עד סוף ס׳ ויקרא חסר ונשארו הדפים 175—180 ריקים. מפ׳ ויקרא והלאה לובש הפירוש יותר ויותר צורת טעמי מצות, וזה מה שקרא הרב חיד״א לספר זה בשם הכפול פירוש לתורה וטעמי המצות. בתחלת ס׳ דברים אומר: הנה בפרשה זו לא נמצא זוהר ונכתוב בה כפי מה שיעלה בגורלנו בס״ד.

בדף 70^b הערה בכתיבה רבנית ספרדית: ״נלע״ד נתן...״, כנראה מר׳ נתן שפירא ירושלמי.

בסוף הספר יש הערה: Perus de(') çinque libri del Cordouero in due tomi. In d(ett)o libro non ci e cosa contro il s(anto) officio Jacob... Extra Notarius S(ancti) Officii Reggii.

[שם משפחת הפקיד בלתי ברור].

35

10 Hebr. 4^0 — נייר׳ 29 : 20 צ״מ. 45 דף, 30—32 שורות בעמוד. במקומות אחדים הדיו קלקלה ושרפה את הנייר. קורסיבה איטלקית יפה, מסוף המאה הט״ז. בסופו הערת הצנזור Camillo Jagel משנת 1613. על דף השער ״אי״ש ג״ר אנכי בארץ״ ועוד: ״לאברהם גראציאנו למקנה מאת אלמנת כמ׳ יוסף חיים אגייו בונדי

ז"ל הנקראת מרת ויטוריאה ת"מ"א ומאת אביה כמה"ר הלליינו פואה יצ"ו מרייו [Reggio] כמו אפוטרופוס מיורשי ויתמי ר' יוסף חיים ז"ל הנ"ל ומר' מנחם קורקוס ור' יהושע אשכנזי קרוביהם העושים גב' [=גביה] בעדם ובשמם במעות מנויות שמכרו בהכרזה ושומא שאר ספריהם בבית הנפטר ז"ל הנ"ל והיה זה פה מודינא ביום ראשון בשבת יו' שבט שנת תי"ט לפ"ק".

מתנת מר אזולאי, בתל אביב תרפ"ה.

פירוש ספר יצירה כ"י מהחכם השלם המקובל האלוהי הגאון כמוהר"ר משה קורדוויאירו ז"ל. והוא חלק מספרו הגדול אור היקר שכן לשונו בראש הפירוש: "שער ארבעה עשר יהיה בביאור ספר יצירה להיות ענינו בפירוש הספירות ואותיות שבהם נבראו שמים וארץ וימים וכל אשר בם. ואל יקוה ממנו המעיין שנבאר בו דרך היצירה שלא קבלנו בו דבר אבל יהיה עסקנו בביאור הספר החתום. הפירוש קובע את השערים עד תשע עשרה, שער לכל פרק. מזכיר הרבה את ספ"ר [ס' פרדס רמונים שלו] ואת פירושיו לחלקים שונים בזהר.

המחבר אינו מביא הרבה ספרים מזולתו, רק את ספר הזוהר, הבהיר (7^b, 42^b) תפלת ר' נחוניא בן הקנה (דף 12^b, 18^a), ספר הקנה באותיות בראשית (דף 19^b), הרמב"ם (דף 42^a). את דברי המפרשים דחה בכמה עניינים, למשל דף 36^a: "ולא אחוש לדבדי המפרשים בעניין זה כלל". הוא אחז בנוסח הארוך ועומד כאן גם על הנוסח הנכון. בדף 10^a (פ"א משנה י"ג): "אמנם בכל נסחי ספר יצירה שבאו לידינו יותר מעשרה, מצאתי נוסחה זו שהיא כתובה לפנינו וכך פי' כל המפרשי' לכך ג"כ אנחנו נבאר בה כפי דעתנו". דפוס מנטובה שכ"ב עוד לא נודע לו, ונראה שהפירוש חובר בשנות החמשים למאה הט"ז.

בדף 19^b על הכח העליון שבאלפא ביתות "וכבר נתבאר עניין זה על פי מגיד" ואולי גם בזה כוונתו לס' הקנה הנזכר אחריו, המכונה בפרדס רמונים בשם "ספר המדבר מפי מגיד" ואולי כוונתו למגיד אחר. רמז בלתי ברור גם בדף 34^b בדבר ז' כפולות: "אבל בשבע ... הוצרך לומר ולא שמנה, מפני שעדיין יש בזמנינו זה מי שרצה למנות הבינה בכלל השבע ואמר שהיא עם התחתונות" ועוד מביא שם דבריו של מפרש זה ומתפלפל עמו בארוכה. בסוף הפרק החמשי מעיר הסופר: "בכאן הניח הרב חלק נראה שעדיין לא השלים הפי' של המשנה", מסיים "חסלת ספר יצירה דמתקריא ברייתא דאברהם אבינו".

כתבי יד מן הפירוש הזה אינם מצויים ביותר; עיין רשימת הבודלייאנה לשטיינשניידר עמ' 1793 וכ"י אחר ברשימת גירונדי סי' 95. עדותו של ר' יוסף סמברי בלקוטים מס' דברי יוסף שלו ע' 64 "ועשה פירוש על ס' יצירה וקרא שמו מאה קשיטא" אינה מוצאת לה סמך בכתבי יד, שאינם מזכירים שם זה כלל ואולי טעה כאן.

36

Hebr. 4⁰ 74 . — נייר, 29: 19,5 צ״מ. 142 דף, בין 40—45 שורות בעמוד.
הפנים בכתיבה רבנית ספרדית והפירוש בקורסיבה, מהמאה הי״ח?
נקנה בחברון, תרפ״ז.

פירוש לזוהר על שיר השירים לר׳ משה קורדובירו. הדף הראשון חסר. הוא אמנם חלק מפירושו הגדול ס׳ אור היקר אבל קיים כספר בפני עצמו, וכן נמצא גם בכתבי יד לחוד (אוכספורד 1813—1814, בריט. מוז. 749[8]). הפירוש מכיל גם את לשון הזוהר עצמו באותיות גדולות. הספר חשוב ביחוד על ידי מאמרו הארוך הנמשך כאן מראשית הספר (כאן חסרה כנראה רק ההקדמה או שער מיוחד) עד דף 30 המכיל תורת המלאכים של הרמ״ק בפרטות רבה ומראה את הרמ״ק מצד שאינו בולט למדי בשאר כתביו: ביחסו לקבלה המעשית שכמה פרקים ממנה נידונים כאן באריכות. וזאת הקדמתו לדרושים האלה: ·בענין האדם עם המלאכים יש כמה דרישות ובכל דרישה כמה חקירות ידועות כאשר נבאר. ואולם שכל הדרישות הם הא׳ מספר מדרגות המלאכים וכל הדיעות הנמצאות בזה הב׳ מהותם בכלל ובפרט הג׳ כוונת מציאותם הד׳ סדר מעלתם הה׳ דרך היאך האדם נפעל מהם ונשפע הו׳ על איזה צד (האדם) ירכב האדם עליהם הז׳ בכמה בחי׳ משעבד האדם אותו לרצונו. ועתה נפרש דרישות אלו אחת לאחת. [וארשום פרטי ראשי הפרקים לתת תמונה מהקף הדרשה:]

הדרישה הא׳ [החקירה הא׳] ראוי לחקור בה אם אפשר לתת מספר למדרגותם אם לאו.

החקירה השנית בשמות המונחים למלאכים כמו לשם מטטרון או לסנדלפון או ליופיאל וכיוצא וכמו השמות הנז׳ בס׳ ברית מנוחה או בס׳ המלבוש או בס׳ החשק וכמו הנמצאים בפעולות בקונטריסין כי זה יעבר ידיעתינו בו והעסק בו מסוכן. [ספר המלבוש הוא הספר על מלאכי התקופות והחדשים וכו׳ שמקצתו נדפס בראש ספר רזיאל והרמ״ק מביא אותו בכמה מספריו[1]), וספר החשק הוא ספר מפורסם בקבלה מעשית שלא נדפס אבל נמצא בכמה כ״י למשל בריט. מוז. 748].

החקירה הג׳ בשמות המלאכים היוצאים מפסוקי התורה והנביאים והכתובים כגון הס״ר תי״ו אה״ן מפסוק הנסתרות לה׳ אלהינו וכגון אוריאל ··· מיכאל וכן מכב״י וכגון אגל״א ··· וכגון צמרכ״ד מסופי פסוקי פרשת בראשית וכן ראשי

---

1) בס׳ תפלה למשה (פרעמישלא תרנ״ב) דף מ״ח ע״ב; בס׳ שעור קומה דף ל׳ ע״ג ובפירוש לזוהר ח״ב דף ר״ט א׳ הנדפס בס׳ אור החמה לר״א אזולאי.

פסוקים בוווי [1] וכגון יואחצצבירו״ן מפ׳ הנני עומד שם על הצור וכגון יוה״ך כל״ך ... וכיוצא רבים עד אין מספר.

החקירה הד׳ אם השמות היוצאים מפסוקי התורה או הבלתי היוצאים שוים כולם או יש בהם בחי׳ ומדרגות ... [מביא כאן את תפלת ר׳ נחוניא בן הקנה וענין הצירופים ״כנודע בסוד ההשבעות בפרקי ר׳ ישמעאל יש השבעה כמאה פעמים י״ה ויש בהשבעות כמה פעמים יה״ו ויש בהשבעות אחרות סוד הוי״ה ויש קמיע שתחלתו וראשו י׳ אחת לבד׳ בסופו מזכיר עוד פעם ש״יש מלאכים מופקדים על התקופות והימים והלילות והחדשים והשבועים וה״ס [והוא סוד] ס׳ המלבוש״].

החקירה הה׳ באמונת המאמין בשמות הנז׳. ראשונה נמצא בפרקי ר׳ ישמעאל אומר פעמים רבות טוטרוס״ייה ה׳ צבאות הרי ששם זה מייחס אותו לשי״ת. (מביא ש״פירשו בספרי הפעולה כי שם רח״ש תמי״ף הם ר״ת״ וגם מביא כי ״נמצא בקצת המקומות בספרים מייחסים השמות ההם בעצמם בזולת הבורא ושתי הבחי׳ אמת״).

החקירה הו׳ בסדר המדרגות במלאכים ובכסא הכבוד דרך כלל. [אומר על ס׳ ברית מנוחה ״אחשוב כל דברי הספר ההוא דברי רוה״ק נמסר מפה אל פה או על פי [בכ״י: פה] מגיד נאמן לחסיד וקדוש״ ומביא פרקי מעשה בראשית ושאר ספרים במ״ב ״שאעפ״י שהם מסודרים לפני הכל אני אומר הרי לחם והרי סכין ואין לנו פה לאכול כי בהיותי עוסק בחבורים האלו ... אני רואה בעצמי שאני צריך למודעי״].

החקירה הז׳ במנין וסדר עשר כתות המלאכים ושמותם [ע״פ סדר הרמב״ם והוא משיג עליו השגות רבות, והוא סומך על הסדר הכתוב בס׳ ברית מנוחה. ומביא כאן בדף 3b ״ובפרקי מרכבה וכן בפרקי מעשה בראשית מנה עולמות שבהם המלאכים וקראם קצתם גדודים וקצתם טפסרים ... ובתוספתא דנבואת יחזקאל נתן מדה פרטית לקצת פרטיים מהחיות״ וכוונתו במאמר האחרון אולי למה שכתוב בפ״ב דחגיגה על קרסולי החיות וכו׳ כל סדרי איבריהם.]

הדרישה הב׳ מהותם בכלל ופרט. החקירה הא׳ בטעם למה המראות הדקות כעין המלאכים ושאר החזיון הכל נמצא ונראה בדמות אש ולהבת שלהבת. [נמצא בו ״ואם באנו לקרב הדרוש הזה אל החכמה הפנימית נאמר כי כל מלאך נמצא מכח הגבורה שה״ס השמיטה הזאת.״ וסופר יותר קדום הוסיף כאן הגהה בפנים וז״ל ״הנה הרב המחבר חזר בו מדעת זו בשיעור קומה שלו סימן כ״ג [צ״ל פ״ג] והאריך שם לבטל קבלה זו ע״ש וכ״כ הרב האר״י בש׳ מאמרי הזוהר בפירוש לאדרא רבא וע״ש״.]

החקירה הב׳ במראות המלאכים. החקירה הג׳ בפעולת המלאכים בגשמים מהם בפגישת גשם בגשם ומהם בהשפעה בדקות. החקירה הד׳ מציאות המלאכים

1) עיין מה שכתבתי בדבר שמות אלו בקרית ספר שנה א׳ עמ׳ 35.

מבורא כל. החקירה הה׳ במהות הכסא הנברא. החקירה הו׳ במהות מלאך הנוצר. החקירה הז׳ במהות הנפרד הנעשה. [כאן מביא את פירוש הסבא שלו כחלק מספרו הגדול שכבר נגמר].

הדרישה הג׳ בכוונת מציאותם. החקירה הא׳ אם יספיק כל הנדרש בשתי הדרישות בסדר עניינם או נצטרך אל טעמים אחרים. החקירה השנית בטעם מציאות הברי׳ מצד עצמה. החקירה השלישית בטעם מציאות הבריאה מצד זולתה. [מביא כאן מאמר מפירושו לויקרא שנגמר בשנת שכ״ג, לפי עדותו בכ״י בריט. מוז. 775.] החקירה הרביעית בטעם היצירה מצד עצמה (מביא את ר׳ מנחם בפי׳ התפלות, שהוא ר״מ ריקאנאטי). החקירה החמישית בטעם היצירה מצד זולתה. החקירה הששית בטעם העשי׳ מצד עצמה. החקירה השביעית במהות העשיה מצד זולתה.

דרישה רביעית בסדר מעלתם. החקירה הא׳ בפ׳ ואראה את ה׳ יושב על כסא רם ונשא. החקירה הב׳ בשמות כסאות שייחסו בפרקי מרכבה. החקירה הג׳ בשיעור הכסא שפי׳ בפרקי מרכבה. וז״ל כסא רם ונשא ארכו שמנה מאות אלפים רבבות פרסאות וכ׳. ועניין הפרסאות פי׳ ר׳ יהודא [חייט] בס׳ מנחת יהודה. מביא כאן גם את פירושו לס׳ יצירה (הנמצא כאן בכ״י 4^0 10). החקירה הד׳ בפ׳ שרפים עומדים ממעל לו וגו׳. (על פי ס׳ ברית מנוחה). מביא כאן שתי פעמים כבר את חלק תפלה למשה שהוא פירושו לסדר התפלה ונדפס, אבל כנראה רק מקצתו נשלם אז, כי בפעם השניה רומז לדבר שרצונו לבאר שם! החקירה הה׳ בפ׳ ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא. מביא ס׳ ברית מנוחה. החקירה הו׳ בפ׳ ומתוכה דמות ארבע חיות. החקירה הז׳ בפסוק והנה אופן אחד בארץ.

הדרישה החמישית דרך היאך האדם נפעל מהם ונשפע. החקירה הא׳ דרך יפעל האדם מכסא לבד. החקירה הב׳ דרך יושגח האדם מכסא ומלאך יחד. החקירה הג׳ בסוד ההנהגה המתפשטת למטה בעשיה. החקירה הד׳ בהנהגה המתפשטת למטה ע״י החיצונים. החקירה הה׳ דרך מבוא החיצונים בענייני העולם. החקירה הו׳ בנתיבות החכמה החיצונית לפעול בנבראים התחתונים. (המושג ח׳ חיצ׳ למאגיה לקוח מס׳ ברית מנוחה. מפרש כאן סוד פעולת הטלסמאות.) החקירה הז׳ דרך מבוא באדם בעצמותו הנשמה המתעברת בו או המלאך או השד. מפרש בו סוד התלבשות מלאך באדם "וזה שיקראוהו בני אדם מגיד" וסוד התלבשות רוח רעה ושד באדם. (מלת "דיבוק" אינה ידועה בקבלה!) הרמ״ק מבדיל בין עיבור רע, שהוא התלבשות נשמה רעה באדם (שרומז לה גם בשמועה על ענין הגלגול סוף סי׳ ו׳) ובין התלבשות שד בו. הוא מכיר את "משפחות השדים": "והחכם שישביע השד צריך שידע מאיזה משפחה הוא, לדעת מאיזה חלק הוא ... כדי להבריחו מהאיש ההוא".

הדרישה הו׳ על איזה צד ירכב האדם עליהם. החקירה הא׳ דרך ירכב האדם על החיצוני וכמה בחי׳ יש בו שצריך אליו ערמה להנצל ממנו. החקירה הב׳ דרך יזכה האדם אל הנפש ואל הרוח ושאר המדרגות. (מפרש כאן דברים שרק באו ברמז דק בס׳ פרדס רמונים בשער הנשמה). חחקירה הג׳ דרך היאך ירכב האדם על אופן ומלאך וכסא. החקירה הד׳ במעלת האדם על המלאך ... ומוסיף עוד על זה בחקירה הה׳ שהאדם יחידי מרכבה והמלאך כולם יחד הם מרכבה, והוא אבר פרטי מאיברי המרכבה׳ מפרש גם סוד פרק שירה. החקירה הו׳ בסוד יצירת כסא חיה ואופן ויצירת האדם. כבר פי׳ בס׳ יצירה וכו׳. החקירה הז׳ בחיות העולם בשפעו בדקות וגסות.

הדרישה הז׳ על כמה דרכים משעבד האדם אותם לרצונו׳ החקירה הא׳ איזה דרך משובחת מכל הדרכים. (מדבר על הרשות להשתמש בשמות לצורך הרבים "כגון ר׳ יוסף גיקיטילייא [כ״י דקיטילייא] וחבריו שנשתמשו בשם לצורך הצלת הרבים" ומזה נראה שראה דברים בכתבי יד על ר׳ יוסף גיק׳ שאינם ידועים לנו. אח״כ מדבר בגנות המשתמשים בתגא שלא כהוגן ומעיד שלאיש כזה "הקב״ה מפריד נשמתו מהקדש וטורד אותה בחיצונים וכל אותם הרוחות שהוא הטריח בפעולות כולם אויביו ומבקשי רעתו בעוה״ב ורוב הפעמים מסיתים אותו ומטעים אותו בענייני המשיח ומראים לו שמות שישתגע לעשות עצמו משיח או נביא כדי לרוממו בעיני עם ישראל לרוב חשקם ותאותם במשיח ואח״כ נשאר בבושת וחרפה ומעולם לא ראינו מי שנכנס בזה שלא יפול בזה זולתי הקדושים הטהורים כגון ר׳ יהודה החסיד ור׳ יוסף גיקטיליא ור׳ אלעזר מגרמיזא והרמב״ן וכיוצא רבים שהיו יודעים כח השם ולא נשתמשו בו ולא בפעולות" ובסוף מתנצל שכל עסקו בקבלה מעשית כאן אינו אלא לדעת כח השם בלבד! ונראה שרמז בדבריו לר׳ אברהם אבולעפיה או לר׳ יוסף דילה רינה או לשניהם.)

החקירה הב׳ בענין אתמחי גברא הנז׳ בתלמוד. מדבר בו על סוד הזכרת השם ומביא ס׳ ברית מנוחה וגם "דרך הזכרת השם כדפי׳ בס׳ אור השכל לר׳ אברהם אבולעפיה". חקירה ב׳–ה נדפסו כאן בנספחים.

החקירה הג׳ בהזכרת השמות לפעול בהם אם דין אם רחמים. [מזכיר כאן כמה דברים מדרכי הקבלה המעשית הנקראת אצלו תמיד פעולה. "הפעולה בעצמה יורה אם יש בה דבר מכוער אינה קדושה כגון קטרת או היות האדם ערום או מקום מטונף או ישתתף בה אשה או סגולתה בלילה או במבואות בשדות בבית הקברות במקום המצאם נדע שהם חיצונים או כתיבתם בעור כלב או חתול וכיוצא יורה על פעולתו בחיצונים וכן חותמות המזלות והכוכבים כולם פעולות בצד העשי׳ מבחוץ ואף אם יהיו באותיות קדושות וכן אם תהיה הפעולה מגונה כגון להבא אשה, לראות השד והסתת ענין"].

החקירה הד׳ ביחס הזמן עם הפעולה. (מביא עוד הפעם את ס׳ המלבוש.)

החקירה הה׳ בדרכי פעולות השמות. [מביא בה שהזכרת שמות ידועים מותרה אבל „הזכרת ההויות אסורה מטעם האויר שההויה מתלבשת בו כדפי׳ במקומות אחרים לכך אם ירצה להזכיר יהיה בסתימת פה שלא יוציא מפיו אויר אלא בהנעת גרון ולשון בשתיקה בלי קול ויקרא זה בין היודעים בחכמה הזאת הבלעה״[1].]

החקירה הו׳ בלחשים וכיוצא. החקירה הז׳ בדרך התפשטות החכמה וידיעת הנסתרות למטה.

בכל הפרקים האלה, ובייחוד בדרישה השביעית, מראה רמ״ק בקיאות מפתיעה בחכמת הכשוף ודרכיה ויש בהם כמה ידיעות יקרות עד שברור, שהקדיש גם ללמודים אלה זמן רב ואין כל יסוד להגדיל את המרחק בינו ובין הקבלה המעשית יותר מכפי המדה. אחרי סוף הדרישות האלה בא עוד קטע קצר, מאמר מהקדמונים וביאוריו עליו, בענין שבעים שמותיו של הקב״ה שמסודר בשלשה אלפא ביתות והרמ״ק מעיד „ראיתי בשם א׳ מן החכמים שיש כח באלפא ביתא השלישית להוריד נפש הנפטר ולהגשימו עד ידבר עם האדם בזמן חיותו וזו פעולה קטנה בערך כוחם הנפלא״.

מכאן מוסף בדף 23^{a} – 30^{b} „ואפרש שמות אלו המלאכים ופעולתם ומקומם״. והוא מלון מלא ענין דומה בהרבה לזה שהזכרתי מס׳ אבני זכרון ומס׳ תולדות אדם בקרית ספר שנה ו׳ עמ׳ 273, אבל שונה ממנו הרבה גם בתוכן וגם בסדר המלאכים, וגם חלק גדול מהשמות נשארו בלי ביאורים ואינם אלא דבורים מתחילים בלי ערכים אחריהם. הדפים האחרונים הוקדשו לביאורים ארוכים על השם בן ע״ב שמות.

ואם הפירוש בחלק הראשון הזה היה שונה באופן ניכר משאר חלקי ס׳ אור יקר והתקרב באופן הרצאתו הרבה יותר לס׳ פרדס רמונים, בהזכרת לשונות מספרי זולתו וכיוצא, הרי מכאן ואילך בפירוש לעצם הזוהר (חדש) לשיר השירים חוזר הרמ״ק למנהגו. הפירוש לחלק זה מכיל כמה דרושים עמוקים על חכמת הצירוף, דברים התופשים רק מקום מועט בשער הקטן המוקדש להם בסוף הספ״ר. בדף 94^{a} „ומי שירצה עוד לעמוד על סוד כח הצירופים האלו ופעולתם, צריך לעיין במה שכתב בספר מראות הצובאות בפ׳ אחרי מות ובלי ספק יש בו כח להכניע כל הבריאות״. כל הפירוש מתחלק לכ״ה סימנים. בסוף חותם הסופר תושלב״ע ע״י הצעיר ע״ה דוד נטף יצ״ו (הוא הכותב כ״י הירש 83 בניו יורק).

---

1) ודעה זאת וטעם זה נמצאים כבר בפירוש שם בן מ״ב המיוחס לרב האי גאון בספרו של ר׳ משה מבורגוס, עיין ס׳ לקוטים מרב האי גאון וורשה תקנ״ח דף ח׳ ע״ב: „אומרים קצת אנשי לבב כי שמותיו של הקב״ה אינן נקראין בקדושה אלא מתוך שרשי לב האדם, שאם נקראים בפה מתפשטים באויר והאויר מגיע לידי טומאה ונמצא מתחלל שם שמים.״ (עיין כאן בנספחים).

בדף הראשון בגליון: „קניתי האי ספרא רבה ויקירא של מורינו הרב מה״ר משה קורדוירו מאת הרב סבא דמשפטים בנן של קדושים מה״ר ישעיה אזולאי שירש ממורינו הרב אביו מהאר״י אזולאי ז״ל בעיר אנקונא בעשור לחדש סיון שנת התקפ״ג ליצירה נאם הצעיר אברהם אפרתי ס״ט״.

עפ״י כל הנ״ל היה אפשר להסיק מסקנא שהפירוש הזה שייך לדבריו האחרונים בס׳ אור יקר, אבל עדות כתב היד האחד הנמצא במודינא שיש עליו תאריך, סותר את הדעה הזאת. שם נמצא הספר בתוך הקובץ הגדול היחיד במינו מכל ספר אור היקר בכרך י״ג (עיין S. Jona: Catalog der ebräischen Handschriften ... in Modena 1883 עמ׳ 14). שם נאמר בפירוש שהספר נגמר בי״ט כסלו שכ״א, וגם מזה ניכר שלא חיבר את ספרו בסדר כי השלים את ס׳ ויקרא רק בשנת שכ״ג, ונראה שהפרקים שמביא מתוכו כאן (מן הפרשיות הראשונות שבו) היו מסודרים אתו כבר קודם לזה. וס׳ שעור קומה שיש בו דעה אחרת על תורת השמיטות נגמר באמת רק בשנת שכ״ז בערך.

37

Hebr. 8⁰ 117. — נייר, 20,5 : 15,5 צ״מ. 4 דף, 24 שורות בעמוד. כתיבה רבנית ספרדית.

מתנת אזולאי, תרפ״ה.

[שמועה] בענין הגלגול [לר׳ משה קורדובירו] בשמנה פרקים.
פותח: „ראשונה כי מיני הגלגולים רבים עד מאד אמנם יתחלקו לב׳ חלקים״. בתחלה ובסוף רשום איש גר שהוא אברהם יוסף גראציאנו. בסוף הספר רשימות הצנזורים Renato da Modena משנת 1626, Gir. da Durallano 1641.

הספר נמצא גם באוכספורד 1960[3] ובבריט. מוז. 777 וגם נייבויער וגם מרגוליות לא הכירו בו שכבר נדפס כולו, אמנם בלי להזכיר עליו שם הרמ״ק כמחבר, והוא בס׳ היכל השם ויניציאה (שס״א—שס״ב) אחרי ספר השם, דף ל״ו ול״ז בשם שמועה בענין הגלגול לדעת הרשב״י ז״ל ופיטאגורס ומתאים בכל הפרטים עם כה״י שלפנינו. מכיון שמזכיר בו את פרדס רמונים ברמיזה „הארכנו בביאורו בסוף בשער הנשמה״ מה שמתייחס בלי ספק לפרדס ששער הנשמה עומד בסופו, אין ספק כי באמת הרמ״ק עצמו חיברו. השמועה מעניינת בייחוד מצד דבריה על ענין ה„עיבור״ (כתוספת לגלגול) שאחדים מן החוקרים חשבוהו עד עתה לחדוש מיוחד בתורת האר״י. והנה כאן נמצאו כבר כל הפרטים המציינים את מעמדו המיוחד של העיבור בס׳ הגלגולים

לר׳ חיים ויטאל. וחבל שהרמ״ק לא נתן לפנינו כאן את מקורותיו, וגם בפרדס שער הנשמה פ״ט ובס׳ שעור קומה סימן פ״ד ששם נמצאו רק רמזים לענין העיבור, לא פירש אותם כ״כ. (ראה גם בכ״י הבא, 489 8^0). ובאמת אין ספק שההבדל הזה מזמן קדום הוא שכן מביא אותו כבר ר׳ יצחק דמן עכו בס׳ מאירת עינים (כ״י מינכן 17 דף 100^a) „סוד העיבור אינו מדרך סוד הגלגול כאשר חושבים מקצת בני האדם אלא למעלה למעלה מסוד הגלגול הוא ואמר בו רמז הר״ר יצחק בן הראב״ד בפי׳ ספר יצירה שלו״. ומוזר הוא כי גם הרמ״ק אומר בכל זאת בפרדס רמונים במקום הנזכר שענין העיבור הוא סוד מסודות הגלגול״. מענינת מאד גם הרמיזה הבאה כאן כנראה ל״דבוק״ בסוף סעיף ו׳ שעניינו מתבאר כאן כ״עיבור רע״.

38

489 8^0 .Hebr — נייר, 19,5 : 15 צ״מ. 67 דף, 24 שורות בעמוד, נכתב בתחלת המאה הי״ח בערך. כתיבה רבנית מערבית.

נקנה מל. שוואגר תרפ״ח; כ״י טולידאנו.

ביאור דברי הסבא שבפרשת משפטים מספר אור יקר שחבר הקדוש האלהי ר׳ משה קורדואירו זצ״ל. מכיל כחצי הספר. פירוש זה מכיל פרטי תורת הנפש והגלגולים של הרמ״ק, ענינים שבס׳ פרדס רמונים (שער הנשמה) ובס׳ שעור קומה רומז להם רק בקיצור כנוגע ולא נוגע, ושולח את קוראיו לספר שלפנינו. בדף 22^b ואילך מדבר על ענין העבור כסוד שהגיע עכשיו זמנו להגלות, ומפרש כאן דרכיו וסוגיו השונים; מביא כבר את „ביאורו בבבא מציעא״ (כלומר פירושו לתקוני זהר המתחלק לג׳ בבות) ואומר ששם האריך על מין העבור הנקרא „הרכבה״.

בדף 23^b—24^b בא מאמר מלא ענין שניכר ממנו דעה אחרת ויותר קיצונית בענין תורת היובלות והשמיטות, שדחה אותה אח״כ בס׳ שעור קומה. וכן דבריו כאן דף 23^b: „... שצריך לדעת כי בבינה סוד היובלות ואולם הם לאין תכלית. והטעם כי מבינה ולמעלה הבחינות המתגלגלות הם לאין תכלית וחשבון וכל בחינה ובחינה מהם יובל ולפי׳ אין השגה מבינה ולמעלה שאין תכלית וכמדומה שעל זה נאמר מה לפנים מה לאחור ירצה מה שקודם היובל הזה ומה שאחריו. ואולם יובל א׳ הם ז׳ שמטות ואין ספק שיובל הקודם אינו יובל זה שאנו בו אינו ביובל שיבא שהבחינות משתנות לאין תכלית ואין הבחינה זו הבחינה הקודמת ולא הבחינה שתבוא וכן ז׳ שמטות

שביובלות אין ראשונה כב׳ ולא ב׳ כג׳ וכן עד תומם וכן שמטות שביובל זה אינם כשמטות שביובל החולף כי כפי השתנות בחינות היובלות כן ישתנו בחינת (!) שמיטתם וכן שנים אשר בשמטה אין שנה א׳ כשניה... [וכן בחינות חדשים ושבועות וימים ושעות ורגעים] שהזמן אינו [בכ״י אינם] במציאות א׳ עומד בכל רגע ובכל שעה, והנה היובל ההוא נ׳ אלף שנה והשמיטה ז׳ אלפים שנה והבחינות יתרבו והם שמונה ... כבר פי׳ בספ״ר בשער השערים ... לכך יש שעות ידועות לעשיית קמיעין ושעות ידועות לפעולות ידועות ושעות ידועות לקבלת התפלה כגון ערב ובקר וצהרים״. מכאן יוצא שהרמ״ק החזיק (לכל הפחות זמן מה) בדעת אותם המקובלים שהאמינו בריאה חדשה של העולם גם אחר היובל הגדול של נ׳ אלף שנה (דעה שנתפרסמה בין הנצרים כ-דעת המקובלים״ סתם ע״י ס׳ ויכוח על האהבה של ר׳ יהודה אברבנאל), והיא דעת רבינו בחיי בן אשר בפ׳ בהעלותך.

דף 26ª—28ª ״ראיתי עתה לבאר ענין ג״ע בארץ שנתחבטו בו גדולי עולם יש רבים שהכחישוהו מפני שהחקירה תרחק הדברים (!) האלו מפני סבות רבות״.

הספר נפסק כאן בפירושו הארוך מאד לדברי הסבא על האילן המסתורי [דף ק״ה ע״א בדפוסים], שמקדים להם מדף 60ᵇ ואילך ״עשר הצעות״ ומסוף ההצעה הששית חסר עכשיו.

הספר נמצא בשלימות במודינא, בבריט. מוז. 777, אוכספורד 1955, ניו יורק כ״י פישל הירש 107ᵇ ועוד, ואני ראיתי בירושלם פירוש זה עם ביאור ארוך עליו מאחד תלמידי הגר״א (בידי מר מיכל רבינוביץ).

קצור הפירוש נדפס בס׳ אור החמה לר״א אברהם אזולאי על פ׳ משפטים, אבל השמיט שם כל הדרשות הארוכות שהן עיקר הספר והשאיר רק הדברים הנוגעים ישר להבנת דברי הזהר.

39

132 Hebr. 8⁰.— נייר, 19,5 : 14,5 צ״מ. 146 דף, 27—28 שורות בעמוד. מדף 136 עד הסוף העמודים נתקלקלו למעלה ע״י עכברים. עד דף 50ª כתיבה רבנית איטלקית יפה, משם והלאה קורסיבה איטלקית, בערך משנת ש״ס.

מתנת אזולאי, תרפ״ה.

ס׳ **אלימה** לר׳ משה קורדובירו, חלק שני, מכיל: מעין ד׳ עין השמש תמר א׳—ו׳. נדפס כמעט כולו בדפוס ס׳ אלימה ברודי תרמ״ד, מלבד תמר ו׳ פרק כ״ג—ל״ד. הספר נמצא כולו בכ״י אחרים, למשל בכ״י פישל 20, עכשו בבית מדרש לרבנים בניו-יורק. בדף הראשון רשום ב״מגן״ יאודה זרחיה אזולאי. בדף

146[a] הערת הצנזור visto per me Gio. Dominico Carretto 1628 (אבל על פי הערתו הכללית של Popper בדבר חתימות הצנזור הזה אפשר לקרוא אולי גם כאן 1618, עיין Censorship of Hebrew Books etc. עמ׳ 142 ולוח III). מעבר לדף חתימתו של Clemente Renatto.

40

Hebr. 8⁰ 113.— נייר, 19,5 : 14,5 צ״מ׳ 32 דף, בערך 25 שורות בעמוד. קורסיבה איטלקית, בערך בשנת ש״ס?. הנייר מכורכם והדפים הראשונים מקולקלים. מתנת אזולאי, תרפ״ה.

פירוש סדר עבודת יום הכפורים למהר״ר משה קורדואירו זצ״ל (עם סוד נשמה יתירה) כמו שנדפס בויניציאה שמ״ז.

לפני התחלת גוף הספר שתי שורות קשות הקריאה על דבר קנית כה״י, ועל פי כ״י 10 4⁰ אפשר לברר כי ז״ל: ״לאברהם גראציאנו למקנה מאת אלמנת כמ׳ יוסף חיים בכמ׳ ויטאל אגייו בונדי ז״ל ומיורשיו ע״י כמ׳ הלליינו יצ״ו מרייו ור׳ מנחם קורקוס ור׳ יהושע אשכנזי במעות מנויות ביום א׳ י״ו שבט שנת תי״ט לפ״ק״. בדף 30[a] הועתקו בכתיבה מאוחרת דברי ר׳ גדליה קורדובירו בסוף דפוס ויניציאה שמ״ז ושיר למעלת מנוחת החסיד האלהי כמוהר״ר משה קורדואירו זצ״ל אשר שר החכם ... שמואל ארקוולטי נר״י (גם הוא מהדפוס), ובדף 32[a] שער הדפוס ההוא והגה״ה שמצא בדף י״ד ע״ב בדפוס מכתבי קדש מוהררב״ך (ר׳ בנימין כהן).

41

Hebr. 8⁰ 493.— נייר׳ 20,5 : 15 צ״מ. 410 דף׳ קורסיבה מערבית גדולה מתחלת המאה הי״ח, לפעמים צפופה ולפעמים רחבה ואולי בידי סופרים שונים. ההעתקה מראה כמה סימני מהירות נחפזת. ההתחלה הושלמה ע״י ר׳ יעקב משה טולידאנו.

נקנה מל. שוואגר תרפ״ט ; כ״י טולידאנו.

ס׳ ירח יקר לר׳ אברהם ב״ר מרדכי גלאנטי תלמידו של ר׳ משה קורדובירו. פירוש רחב מאד לזוהר ס׳ שמות ונמצא כאן עד פרשת תרומה דף קל״ו ע״ב. הספר נזכר אצל רושמי הרשימות אבל לא נמצא בשום ספריה כ״י ממנו.

נדפס רק קיצורו של ר' אברהם אזולאי (ס' זהרי חמה לשמות, פרעמישלא תרמ"ב) עד תרומה דף קל"ט והפירוש כאן הוא ארוך פי ארבע או חמש מהנדפס. מפרש הזהר בעקבות רבו הרמ"ק שמביא אותו ואת ספריו כאן פ"ר (ועל פיו נקרא שם הס' ירח יקר לעומת ס' אור יקר של הרמ"ק, בבחינת מאמר רז"ל פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה!). הדברים בסוף הדפוס כאילו לא נשלם הספר על שמות אינם נכונים, וכ"י זה הועתק מתוך כ"י שלם (עיין למטה). המחבר פירש את הזהר על פי הסדר הנדפס ולכן הכניס גם את הרעיא מהימנא במקומות הצריכים לפי הנדפס, ולא כרבו הרמ"ק שפירש על פי סדר משלו מתוך נוסח כתבי היד! לפעמים רחוקות מביא כבר את האר"י, למשל בדף 141^a פירש החכם השלם האלהי הר' יצחק אשכנזי זצוק"ל וכן דף 141^b שמעתי מהחכם הה"ר יצחק אשכנזי ועוד דף 133^a, גם מביא פעמים אחדות פרקי מרכבה (221^b).

על הדפים ע'—ע"ה (חכמת הפרצוף וחכמת היד) גם כאן לא נמצא פירוש. בדף 263^b ספור על האר"י "וכבר סופר לנו בגדי אחד שעשאוהו סעודה לת"ח שהשלים שיתא סדרי משנה והאלהי הריא"ש הכיר בו וקראו בשם פ' מי הביאך עד הלום וידע שבסעודה ההיא יתתקן והוא ז"ל חלק אבר לכל חבר וחבר... ואז דרש להם דרוש נפלא בענין הגלגולים עד שגעו כולם בבכיה וחרדו איש אל אחיו" ועוד שם מעשים אחרים מענין הגלגולים, ואומר "שמעתי משם הקדמונים שאפשר שהאדם יתגלגל בבעל חי מדבר ובבע"ח בלתי מדבר ובצומח ובדומם", ולא שמע דעה זו מן האר"י דווקא! וכל החלק ההוא מלא ענין. ומספר בדף 264^b על "זקן אחד שהיה בימינו רודף אחר מצות מעקה עד שהיה כותב פתקין ותוקען בחנויות ובפתחי הבתים להזהיר הרבים על המצוה ההיא וכן זקן שהיה רודף אחר לא תשא שסבב את העולם על המצוה הזאת ובידו פסקין מחכמי הגולה כולה שלא ישביעו את החתן כשנושא אשה ועשה והצליח עד שהלך לערכאות ודרש לפניהם שכל המגפה הבאה לעולם היה בשביל שבועת שוא עד שיצא כרוז מאת דייני פליליהם שלא ישביעו" (וכל זה מסבת גלגולי נפש ידועים). דף 273 — 326 פירוש מפורט על הסבא. בדף 325^b מעיד ש"יש מי שכתב בספרו" שהסבא לא בא מן החיים אלא נשמה מן המתים היה שבאה לגלות הסודות, והוא דוחה דעה זו, ואולי כוונתו לפירוש ר"ש ן' לביא?

הסופר חותם בסוף רוב הפרשיות: 74^b, 112^b: הצעיר דניאל בהלול יצ"ו ב"ר יהודה בהלול יצ"ו; 188^a נשלמה פרשה זו היום יום חמישי ראשון לחדש כסליו שנת וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו[?] פה בעיר מקנאסא רבתי; 260^b אנכי הכותב דניאל בהלול יצ"ו יום ג' ט' ימים לחדש שבט עם יעקב צרפתי יצ"ו [ובאמת נכתבו דפים אחדים ביד אחרת]; 382^b רק: דניאל בהלול. כה"י היה בידי המקובל המפורסם ר' יעקב ב"ר ראובן אבן צור שהגיה אותו במקומות רבים וחתם את שמו בדף 406^a. ותולדות כה"י הזה ניכרו ממה

שמצא ר׳ יעקב משה טולידאנו בכתב יד אחר שהועתק מזה שלפנינו בשנת תקי״א ושם רשם ר׳ יעקב ן׳ צור הדברים האלה (נתוספו בכ״י שלנו בדף א׳ בידי טולידאנו): ״הספר הזה נעתק מחיבור ירח יקר אשר הביא בידו שליחא דרחמנא שליח א״י תוב״ב הלא הוא החכם השלם החסיד כמוהר״ר אלישע אשכנזי זלה״ה ונתבקש בישיבה של מעלה ביום ש״ק מ״ט לעומר חמשה לסיון בשנת תג״ל לפרט האלף הששי במכנאסא יע״א ונשאר הספר עם שאר עזבונו בבית אכסניא שלו הלא הוא החכם כה״ר שמעיה מאימראן ז״ל עד שבאו שלוחי א״י בהרשאה ונטלו הספר עם שאר עזבונו וקודם שנטלו אותו הספיק החכם השלם זקן ונשוא פנים הוא הראש כמה״ר חיים טולידאנו ז״ל להעתיק ממנו עד דף קל״ו מזוהר שמות״. מכאן שהספר הכיל הרבה יותר ולא רק עד זהר דף קל״ט שבודאי היה המעתיק אז גומר את העתקת כל הספר. על ר׳ אלישע אשכנזי אביו של נתן העזתי עיין בס׳ נר המערב לי. מ. טולידאנו עמ׳ 117, על ר׳ שמעיה מאימראן שם עמ׳ 121 וכן שם עמ׳ 120 על ר׳ חיים [בן ברוך] טולידאנו. ונראה שכ״י שלפנינו הוא כה״י שהועתק אז במצות ר׳ חיים טולידאנו ולא על ידו ממש.

42

Hebr. 8° 539 .— נייר, 15,5 : 10 צ״מ. 190 דף, מספר השורות אינו שוה. קורסיבה וכתיבה רבנית ספרדית מתחלת המאה השבע עשרה. הספר לא נכרך נכון. דף 125–147 שייכים לפני דף 110–124.

נקנה בירושלם תר״ץ.

קובץ מדברי קבלה וחדושי אגדות ומדרש מלוקטים בחלק גדול מכתבי יד ר׳ אברהם גלאנטי תלמיד הרמ״ק. בתחלה חדושי מדרשים ואגדות מהם על פי פשט מהם על פי סוד. האוסף נעשה כנראה עוד בימי הרח״ו והמלקט ידע מכתבי האר״י כנראה רק קונטרסי החברים?

דף 13ª–17ª „מספר הה״ר יהודה משען נר״ו בשם רבו הלא הוא כמהר״ר יצחק אשכנזי עליו השלום׳ והם הנהגות ולא נדפסו, אבל יש מהן החוזרות במנהגי האר״י בכתבי ר׳ חיים ויטאל. [הוא החכם הנזכר הרבה בשמנה שערים].

פעמים אחדות: מצאתי כתוב בשם הרריא״ש [ר׳ יצחק אשכנזי, האר״י] למשל דף 17ᵇ, 85ᵇ, 87ª, 166ª, 175ᵇ.

דף 18ᵇ ״אלו הם נחמות משם כמהר״ר אברהם גלאנטי זלה״ה״ [אותות משיח על פי החדשים].

דף 19ᵇ פרק שערי גן עדן בילקוט פר׳ בראשית וזהו פי׳ מהר״ר אברהם גלאנטי נ״ע.

דף 24a–40b קונטרס בכתיבה אחרת (רבנית ספרדית יפה, בראש מצוייר): "אתחיל לכתוב קבלות עצומות פנימיות ורמות". והוא מאמר מסודר על סוד הנפש והנשמה, פותח: "נר אלהים נשמת אדם. צריך לנו לעורר על סוד הנשמה". מביא הרמ"ק והאר"י (28b) גם "שמעתי מתלמידי החכם האר"י ששמעו מרבם ורבם מפי אליהו כי גלגול נשמת קין לא נשלמה ביתרו כ"כ ואח"כ באה ברשב"י" (39a), ושם 39b מאמר מר' מנחם הריקנאטי. מסיים "והשאר מבואר ע"כ תם ונשלם".

דף 41a "דיני חיבוט הקבר מהר"ר אברהם גלאנטי" ושאר לקוטים על חיבוט הקבר וקיצור ז' המדורות בזהר פ' בראשית כנראה להנ"ל.

דף 47a דרושי ר"ה מהרר"א גלאנטי [לראש השנה, וסוד השופר].

דף 50a תיקונין כתיבת יד [פותח: הבא להורגך השכם להורגו כלומר בא השטן להורגך אין לך מדה טובה שתתגרה בו אלא בהשכמה לבית הכנסת].

דף 55a ענין מגילת [כתוב פעמים] אנטייוכוס. דף 59b שני לקוטים מס' אלימה [להרמ"ק] ומס' ברית מנוחה.

דף 62a זה כתבתי בס' כנפי יונה בדור הפלגה נתעשקו שתי נשמות קדושות ... [אבל הערה זו נכתבה בכל מקום מיד אחרת וכנראה העתיק קורא מאוחר לו דברים מכאן לשם]. הערה זו גם בדף 90a, 95a, 100a, 105a, 119b, 168a, 174a, 183a.

דף 65a–73b מדרש איכה מהזוהר.

דף 74a מספרי החכם השלם כמהר"ר אברהם גלאנטי.

דף 92b מצאתי כתוב בספר מלאכת סופר וזה לשון דוד המלך ע"ה היה מכיר התמורות ... ובגליון כתוב ביד אחרת: זה כתבתי בס' כנפי יונה. הלשון הזה מס' מלאכת הסופר נמצא גם בכ"י מינכן 334[3] באוסף מקבלת האר"י ולפי השערת שטיינשניידר ברשימתו הוא לקוח מספרו של ר' משה זבארה מגולי קשטיליא. ועיין בן יעקב בערכו. ואני מסופק בזה.

דף 93a–94b מהר"ר אברהם גלאנטי [לקוטים].

דף 95a מאמר מפירוש ר' אברהם גלאנטי על הזהר [ס' ירח יקר, עיין כאן 493 8°]. אח"כ פירושים מהרב הנ"ל לאגדות ולמדרשים שונים, וכן 170b "מפירוש ספר ירח יקר מן החכם [א"ג]".

דף 102a בסוד הגלגולים משם הררי"א ז"ל; ועוד פעם 168a לשון אחרת: סוד הגלגול ממורי זלה"ה.

דף 122b מספר חרדים, ובדף הבא למעלה מהעמוד מאמר מהחכם ר' אלעזר זארקו יצ"ו (!) (באותיות אחרות נוסף: מהחכם האלהי הרב אליעזר אזיכרי נ"ע).

דף 134b שאלתי לר' בנימין למה נהגו בני העולם לשפוך המים הנמצאים בכלים שלנו אחר יציאת המת מן הבית והשיב לי שאינו זה חדוש שכך נהגו ישראל במדבר ...

דף 146^b מעשה בבת כהן גדול שנשבעה להתנשאת עם בנו של משנה למלך שלמה ... [אגדה].

דף 177^a–181^b פירוש מעשה הסבא מן הזוהר מן החכם הר' אברהם גאלאנטי [נמצא בכ"י 493 8º בס' ירח יקר].

דף 183^a–190^b [חסר בסופו, כתוב בכתיבה אחרת מהקודמות] ·מצאתי כתוב משם הרריא"ש זלה"ה" ומכיל טעם באליהו· כוונת ספירת העומר יסוד ראש חדש אלול.

43

Hebr. 8º 397 .– נייר, 20 : 16 צ"מ. 405 דף, 18–20 שורה בעמוד. כתוב הדור בקורסיבה אשכנזית של המאה הי"ז, בכריכה יפה מאותו הזמן, אבל סדר הדפים אינו נכון. הסדר צ"ל 1–42, 55–58, 79–90, 51–54, 47–50, 43–46, 59–78, 91 ואילך.

נקנה מהמו"ס קופמאן בפרנקפורט, תרפ"ח.

ס' **מגדל דוד** לר' דוד בן יצחק (המכונה גינצבורג) מפולדא, והוא אוצר מדברי קבלת הראשונים.

הספר החשוב הזה נמצא גם בקמברידג' Add. 1751 ובבית המדרש בלונדון המכונה בשם המתעה Jews' College, ברשימת נייבויער[1]) 120, וגם שני כתבי יד אלה שראיתים בשנת תרפ"ז, כתובים בהדור רב, ואיני יודע איזה מהם (ואם בכלל אחד מהם) הוא כתב־יד המחבר עצמו. הס' חובר בשביל בנו ר' מאיר ונשלם בשנת שנ"ה.

בדף 1^a–11^a הקדמות ארוכות ושונות לספר. הראשונה פותחת[2]): המאיר עיני החכמים לו יאיר לך נתיב נתיבות אור עולם ··· אתה בני ידידי ··· הר"ר מאיר יצ"ו אליך תערג נפשי בראותי חמדת תאותיך וחשק לבביך לחסות בצל החכמה ויען וביען שאלת ממני להאיר עיניך ... בסודי תעלומות נסתרי דרכי צינורי ושבילי דעת הקבלה עם איזה צרופין ושמות טהורים וקדושי' נאמר בהן המסתעפי' בשרשי עיקרי יסוד חכמת הקבלה ... אמנם דברי המה מעוטים וזעיר שם מאפס הפנאי וקפץ עלי רוגזו של עולם ע"י איזה מבטלין בלא חק יהא עמהם שכרם ופעולתם לפניהם שמצערים ומצירים אותי על לא חמס בכפי ... והנה נתתי

---

1) Catalogue of the Hebrew Mss. in the Jews' College, London 1886.

2) בכ"י קמברידג' יש לפני ההקדמה, בדף השני של השער המיוחד, עוד דברים אחדים מר' דוד לבנו ומזכיר שם כי בנו אחרי שעברו עליו תלאות וגירושים, זכה עכשיו להיות אב"ד במדינות מגיצן [כך! אולי צ"ל מגינץ=מאגינצא ?].

לך רוח בין הדביקי׳ ושמתי לך עדר עדר לבדו בסדר אליף בי״ת אני מונה כדי שבקלות חוש ומהר תוכל לעמוד ולמצוא חפצך ... רק הכל בדרך רמיזה וסימן בעלמא הצבתי לך ציונים ואפי׳ בזה לא הי׳ לי זמן הכושר להודיעך כאשר עם לבבי מטרדות הקמים עלי לבלעיני חנם ... ונחמתי כי אלקי׳ יבקש את הנרדף ... קצרתי ומהרתי בקיצור מעניין לעניין ומאות לאות כדי לגמור האליף בי״ת עד ישקיף ה׳ מן השמים ירא ה׳ וישפוט ויזכיני לתור לי מקום מנוחה וירחיב לבי והוא יהי׳ בעזרי ואז אוסיף לך כהנה וכהנה כאשר עם לבבי ויהי׳ תוספות כתיבתי יותר גדול מעיקר כתיבתי כדת משה וישראל ואם לא זכיתי או לא אזכה הנחתי לך זה למאן דהוא מקום שכחה ופאה ... לתלות בו זייני׳ ולחבר עוד תוספות ... בהשגת יד אלהי לטובה ... וידעתי גם ידעתי בני שיהי׳ איזה מקומן של זכאין קדושים שיחת״ן בצפון וטמון לבם ידברו עלי כאויבי בשער לאמור מי הגישך הלום למקום קדוש וטהור ונורא הוא מאוד אבל את והב בסופו כשיעמדו על התנצלות כי לא נעלם ממני שפל ומך ערך ידיעתי אפי׳ כטפה מן הים. מכל מקום ילמדו עלי זכות ולדון אותי כננס על גבי ענק ולא אחוש לצפצוף בורים הנשרפי׳ בהבלי פיהם מרנני׳ ויפטירו על[!] שפה וילעיגו ויניעו ראש וכנגדם לא אתנצל לא מהם ולא מהמונם כי טח עיניהם מחשכת ענן וערפל מלראות במראות אלקים ולא יגישו לנגוע בקציהו ... ואתה בני כבר עוררתיך בקול עונ״ש גבורה באזהרתי פן ואל והשמר בנפשך אל תעלה על חלודי דעתך לשמש באיזה שמות ופעולה בשימוש זוטא או בשימוש רבא כי כל הקרב יתחייב בנפשו וסכין ישים בלועו וחלף מאן דמשתמש׳ ולעומת זה מחברתי קראתי בשם מגדל דוד מן הטעמים שנתתי לך בהקדמותי משם תראנו ... אנכי המחכה ומעתיר עני ואביון דוד הוא הקטן בלא״א הר״ר יצחק זלה״ה פולדא פרט השקיפה ממעון קדשך בשמח״ה לפ״ק (שנ ה).

בהקדמה השניה יספר כך על תלאותיו. דף 3:

„ולבי חלל בקרבי לבי לבי על חללי בת עמי שהתנכלו [בכ״י שהתנכלי] אותי אתי עמי כלומר אלי ועלי במזימתם איזה אנשי׳ רעי׳ קריעי עדה אוכלי לחמי שלמו לי רעה תחת טובה שעשיתי עמהם שזה לי יותר מעשר שנים שהייתי להם לרבי ולאב״ד כאן בק״ק פולדא וסביבותיה לארכה ולרחבה ובמדינת ורנקין גרפיעלד והעסין והי׳ לי המקום קבוע לת״ת ואספתי לי עדרים עדרים חבירים מקשיבין לקולי בחורים וגם נערים והעמדתי תלמידים שיצאו מלפני בכתר שם טוב גדיים נעשו בעלי קרניים הוספתי והגדלתי הקהילה בהנהגה וסדר עד שיצאו לשם ולתפארת כאחת מן הקהלות בשטח אשכנז והיינו יושבין בשובה ונחת ושומעין לקולי עד לבסוף עמד עלי איש אחד זקן ממרא ואלים מלשין והי׳ לו מהלכין בחצר השררה יר״ה כי הוא רופא רפה ורפיון וביטול הישיבה בחורים ונערים שבתו ובשנת שנ״א לפק ע״י מעשיו וגרמותיו ותחבולותיו גרם שבעו״ה ביום צרה יום פקודה הוא יום תשעה באב שנא שונאינו בעלי מלחמותי ועם איזה

אנשי ריקם ודלים שבמקום שלחו בביזה ידם ולקחו כל אשר נמצא בבתינו גם לי לא נשאר בביתי אפי׳ כלי חרס לחשוף מים מגבא ולא נשאר לי רק ספר תורה הזה המה הספרי׳ ספרי הקודש שלי שחברתי אותם ה״ה חשקתי חמדת לבבי ובהם שמחתי ותחי נפשי בהם אף כי אבדתי איזה ספרי׳ שקורע [!] ורומסו אותו הבוזזים תחת כפות רגליה׳ ברוך ומבורך שמו יתעלה שהיצל [!] והשאיר לי את אלה. ואם באתי לספר את התלאות גלגול וסיבות הדברי׳ ואיך השתדלנו ע״י שררה י״רה לכוף את המורדי׳ שבתוך המקום אותם הרשעי׳ ואותו איש הנזכר הי׳ ידו ובעזרת אנשי שונאינו הדברים ארוכים אי אפשר להעלות על הספר. וגם אנכי הייתי אחד מן השתדלנ׳ לכוף שונאינו ובעז״הי השררה יר״ה הטיבו עמנו את אשר דברו וחזרנו למקומינו לכאן ק״ק פולדא ונתיישבו שם. אבל באותו זמן שהלכתי בהשתדלות בשליחות הקהל יצ״ו שהכריע אותי על כך עזבתי את ביתי ונחלתי אשתי ובני ונלקח כל אשר לי כנזכר וגם אשתי ובני גרשו מביתי ערום וערי׳ חשופי׳ שם [!] כמעט שהי׳ להם לכסות בשר ערוותם והי׳ מבקשים לחם על הפתחים איזה ימים על פתחי גוים יודעיי ומכיריי והי׳ להם לחם צר ומים לחץ אשתי ובני צמאים ורעבים קרועי ובלואי בגדים ואח״כ כשחזרתי לביתי ובאתי מן ההשתדלות אז וינצו במחנה העבריים ויצא איש [בכ״י האיש] המחלוקת והי׳ הקהל לשני מחנות כמה שנים כי האיש הנ״ל אסף [בכ״י האסוף] אליו אנשים דומים לו יגידו עליו ריעיו קרוביו ומחותניו והי׳ מצה ומריבה ביניהם ובין הקהל יצ״ו והדברים רבים ועתיקי׳ ובתוך כך בנה בניין ממעות הצדקה והעמידו וחברו בכותל מזרחית של בית הכנסת. וכותל מזרחית של בית הכנסת היא עצמה כותל מערבי. של אותו בניין ועשו ויחדו לבית המרחץ ונמצא שבכותל מזרחית של בה״כ היא עצמה הי׳ כותל מערבי של מרחץ וכל בניין של בית המרחץ הזה היה נועץ ותוחב ומחובר בכותל של בית הכנסת שעשאו בה נקבים ותוחב בה קורות בניין בית המרחץ ובשעת התפלה בבית הכנסת עומדים בבית המרחץ ערומים ואחוריהם אל ההיכל ושמעו את השם הנכבוד [!] והנורא יוצא מפורש מפי הש״ץ קדושה וברכו ואיסרתי להם הבניין להיות מוכן לבית המרחץ. והאלים והמוסר הולך אל השררה יר״ה לכוף אותי להתירו ואח״כ הולך ותלה באב״ד ר׳ הירץ מק״ק ורנקורט [!] והוא עם עוד איזה רבני׳ התירו לבית המרחץ וע״י השתדל[ות] מן השררה לגרשיני מנחלתי ומביתי (ו)נתגלגל הדבר שהי׳ מחלוקת רב ביני ובין ר׳ הירץ מק״ק ורנקורט והי׳ כפשע רב ביני ובינו וטעו הוא וכל המסכימי׳ עמו טעות מגונה שהתירו את האיסור והגיע לי היזק גדול ורב ולא הי׳ איש עתי שהסכים עמי לאיסור כי נפל עליהם פחד של האלים והי׳ להם מורא מפני אב״ד שבק״ק ורנקורט עד שהאיר ה׳ עיני ותליתי עצמי באילן הגדול הזקן ומופלג בדורו הגאון ה״ה ר״י ואב״ד דק״ק פראג הוא החסיד והאלוף מוה״ר ליב יצ״ו[1]) ושארי אלופי רבותינו שבק״ק פראג

1) כלומר המהר״ל מפראג.

הסכימו לאיסור ולולי זאת וחסדי ה׳ מי יודע מה הגיע לי והוצרכו בעל כרחם לסתור הבניין ולהרחיקו מכותל בה״כ והדברים ארוכים. כמה [בכ״י כמו] דיואים נשתפכו כמה קולמוסים נתרוצצו ומ״מ ע״י האלים עומד כנגדי הוא ובני משפחתו ה׳ יכפר בעדו וביטל אותי ובני ישיבה והיודע כל נסתרות הוא יודע צרות נפשי ומר לבבי ורוחי שגרם לי האלים עם צירופו כיוצא בו והמה תלמידי אוכלי לחמי יותר מכולם שהגדילו עלי עקב בחציפותם מצחם נחושה עם עוד צירוף איזה אנשי קריע״י עדה ממשפחתו ... ורק מצטער אני על זוגתי הזקינה והחסידה שזה משך כמה שנים יושבת בתעניות מדי יום יום חוץ משבת ומדי חודש בחדשו לכל הפחות ב׳ ימים רצופין ולפעמים ג׳ ימי׳ רצופי׳ ולפעמי׳ ד׳ ימי׳ רצופין מלבד שאר פרישות מיין ובשר כך הנהיגה זמן רב כמה וכמה שנים ... וקבעתי לי עתים בביתי בית המדרש מדי יום ויום בהילכות גפ״ת אבל בכל זאת דוה לבי לאנחה ולא שקטה דעתי ולבי נקפה עלי ובמסתרים תבכה נפשי שאין לי חבירים מקשיבין ...״ והוא קורא את הקדמתו זו בשם המיוחד מצודת ציון ואחר כך מדבר בהקדמה המכונה מצודת דוד על מקורות ספרו, ספר הבהיר, שערי צדק ואורה, מערכות אלהות וספר היצירה, תקוני זוהר, מראות אלהים, גנת אגוז ושאר ספרים ישנים ודברי מחברים ופרשנים. גם בא ״לכתוב איזה דברים שאסורי׳ לגלות רק להעלימם ולהסתירם מה שיגעתי ומצאתי בחדרי חדרים יש מהם שמצאתי בספרים ישנים [בכ״י ישינים] שנכתבו לפני כמה מאות שנים יש מהם על דפים קלפים קרועים ובלועי׳ מושלכות בחוצות ארצה נרמסה ברגל כל רואיהם לא יכירום והי׳ בעיניהם לשמצא ואנכי מאשפות הרימותי בהגבה׳ ובמשיכ׳ ובחוזקה אותם קניתי ושמתי עליהם עיני ומצאתי בהם דברים עתיקים ... ואנכי עשיתי אותם עטרת לראשי לקטתי ועשיתי מחברת נקשרת וקרבתי זה אל זה והי׳ בעיני כצל שדי ומחזה״.

החלק האחרון של ההקדמה נקרא בשם מגדל עוז ומפרש בה את שם ספרו מגדל דוד בכמה רמיזות, בעשרה דרכים.

בדף $11^b - 12^a$ רשימת הערכים הבאים בספר, אצילות אמש ברכה גלגול ... עד סוד תפלה, ובדף $13^a - 30^b$ מפתח מפורט מאד (שלא נמצא בכ״י קמברידג׳ שבדקתי בדיקה יסודית יותר מכה״י בבית המדרש בלונדון) ״סימנים ורמזים לפרטי חדושים וסודי הכוונת על דרך אלף ביתא״. אח״כ דף $31^a - 40^b$ עוד מעין הקדמה ״מבא ושלשלת הקבלה״ על אמתת חכמת הקבלה והשתלשלותה, פותח בתשובה הידועה של הריב״ש על המקובלים וספרי ר׳ יצחק בן לטיף ולדעת המחבר נתגלו רוב סודות הקבלה ע״י שמוש בשמות קדושים ושאר פעולות כאלה. מזכיר ס׳ חנוך וס׳ שבע מעלות הניתן לאדם הראשון (עיין כאן 330 8^0).

בסוד הגלגול מביא ״כתבו המקובלים בספר הפליאה ובספר הייחוד ובעל תמונה שמתגלגל ומתערב נשמת של ישראל בנשמתן ובגופן של גויים״. בסוד ואו (דף 92^a) מביא ״ספר תיקונים שאינו בדפוס אלא בכתב״ (אבל אצלנו נדפס עכשיו

כנ״א בתקון ס״ט דף ק״ג ע״ב). בדף 102ª באה ההגדה על מתושלח ואגרימוס הנקרא כאן אגרימוס בן פיזכאי לילי [כך!]. עיין גינצברג בהגורן ט׳ עמ׳ 59 ואילך. 134ᵇ מזכיר שריפות הספרים הקדושים וביחוד הש״ס באיטליא ושאר ארצות. בפרק על ל״ב נתיבות מעתיק (בלי ספק מתוך כ״י של פירוש ס׳ יצירה לר׳ יוסף אשכנזי) גם את לשון ספר הבטחון על ארארימא. עיין הערתי בק״ס שנה א׳ עמ׳ 167. דף 138ᵇ קורא תגר על אנשי דורו הסומכים על מלאכת הדפוס ואינם רגילים להעתיק ולכתוב דברי סודות וקבלה כמו הראשונים וע״י כך ״דברי הסודות והנעלמים וחכמת סתרי הקבלה לא יעלו עוד לזכרון״. אחרי שהעתיק כל דברי הקדמת הפירוש המיוחס להראב״ד על ל״ב הנתיבות, מוסיף 145ᵇ: ״עוד שבידי קבלה מאנשי׳ חסידי׳ שפירשו הל״ב נתיבות על צד הנסתר יותר כאשר אבאר לך אי״ה וגם יש עוד קבלה בידי על צד הנסתר גם מהרב המקובל הראב״ד ז״ל ופירש אותם לפי קבלה ע״ד תואר וצורות אדם והכל בדרך סוד ונסתר״ ומעתיק את הקטע הישן הנדפס עכשו בס׳ מאור ושמש (ליוורנו תקצ״ט) דף 44ᵇ, ונמצא גם בס׳ אבני זכרון לר׳ אברהם בן שלמה אדרוטיאל (עי׳ ק״ס ו׳ עמ׳ 269), ובספרים ההם לא נזכר עליו שם הראב״ד.

דף 168ᵇ—170ª סוד שבע מעלות שניתנו לאדה״ר (=330 8⁰ דף 208ᵇ). בסוד ספירות הבטיח להעתיק ולפרש מקצת שאלותיו של ר׳ עזריאל על עשר הספירות, אבל לא קיים הבטחתו. 205ª—215 סוד פתיחת הלב ושכחה (קבלה מעשית בעיקרה ממקורות חסידי אשכנז), מדבר גם על שאלת חלום, ומביא כאן 206ª לגבי דברי רבינו בחיי (בפרשת נצבים על ש״ח) את ״ר׳ נפתלי טריוש ז״ל והמקובל האלוף דודי ר׳ יוזיפ׳ קשטיל ז״ל המה מגלי [כ״י מגלה] מצפוניו בביאורם שכתבו וחברו על רבינו בחיי״. מכאן שר׳ יוזפא קאשטיל המובא כ״פ בס׳ נפתולי אלהים לר׳ נפתלי טריביש היה דודו של בעל מגדל דוד, ומכיון שגם אביו של ר׳ דוד עסק בקבלה כפי עדותו בהקדמה ובדף 348ª, הרי כל משפחתו משפחת מקובלים היתה. 207ª מעתיק מתוך ״ספר ישן נושן והיו בו דברים נפלאים נסתרים ונעלמים״ את ״פתיחות הלב של רבינו אליעזר קלירי הפייטן וקלירי פי׳ עוג״ה ועל שם פתיחות הלב הזה נקרא קלירי״ (נמצאת גם בכ״י גאסטר 438 ובכ״י ניו יורק דיינרד 124 וגם בכ״י רשימת שוואגר את פרענקל 5 סי׳ 1079³ ועוד) והיא הנדפסת בעילום שמו של הקלירי בסוף ס׳ רזיאל דף מ״ב באריכות וכאן מביא רק תחלתה. ולעצם ענין ההגדה הזאת על הקלירי ראה בס׳ הערוך ערך קלר ומשם מוכח שהקמיע וכן המסורת הזאת ישנה מאד. ועיין הסגולה הדומה לשכחה שנדפסה בס׳ תורתן של ראשונים א׳ עמ׳ 58 ובספרו של Malter על רב סעדיה גאון עמ׳ 299, ושם נאמר שרב סעדיה ״הוה אשכחיה במערתא דר׳ אלעזר קליר ובו מתעסקין כל חכמי ישראל ותלמידיהם ומצליחים״ (גם שם בנוסח ארמי).

דף 208^a-210^a מעתיק מכ"י ישן שבא לידו, את כל „הספר הישר המעולה והנפלא שכתבו רבינו שמואל הכהן ראש ישיבה שקיבלו מן רב הונא בר סחורא כהנא רבא דמן אפריקי כתבו ונקודו כהגון ··· ורב הונא העתיקו מס' הישר הגדול של רבינו מנחם הכהן צדק ז"ל ונעתק כאשר הי' שם וזהו הספר שניתן לאדה"ר כי בשעה שחטא וגירשו הקב"ה מגן עדן ... ושלח לו הספר הזה עם ספר המעלות (עיין למעלה!) ביד גליצור המלאך והוא מסרו לשם ··· עד שבא הקבלה לרבינו שמואל הכהן הנגיד ז"ל וזהו שימושו". הספר הזה נמצא עוד בכתבי יד שונים, יחד עם ספר המלבוש ומקצתו מתאים להנדפס בתחלת ס' רזיאל, (עיין בריט. מוז. 752 דף 91^a, אוכספורד 1960 דף 95^a; 1965 דף 73 ולא נזכר אצל נייבויער, קמברידג' Dd. 3.4.2. דף 13 ובאוסף מוסאיוב בירושלם סי' 62). הכוונה בר' שמואל הכהן הזה בלי ספק לר' שמואל בן חפני שנתייחסו לו כמה דברי קבלה מעשית בזמן קדום מאד (כבר הרמב"ן מסר דברי קבלה מעשית בשמו, על פי עדות מפורשת של ר' יצחק דמן עכו בכ"י אוכספורד 1911). וגם ר' בחיי בן אשר מביא בפר' שמות "שם בן מאה אותיות מסורת מרבינו שמואל הכהן ז"ל שקיבל מפי רב הונא" (כמובא כאן!), וגם א. הרכבי יחס הדברים האלה לר"ש בן חפני (זכרון לראשונים א' מחברת א' עמ' 50) ועיין הערתי בק"ס שנה ד' עמ' 319. וכאן בסוף חספר נזכר באמת השם היוצא מהפסוק וירא ה' כי סר לראות וגו' כמו שבא בפי' רבינו בחיי ומזה מוכח שספר הישר הזה היה כבר מסודר לעיני רבינו בחיי.

אח"כ באים עוד כמה סגולות ושמות לפתיחת הלב, מהם מסורת מר' עקיבא לתלמידו ר' שמעון בן יוחאי (גם בכ"י שמניתים לעיל לגבי סגולת הקלירי), "קבלה איש מפי איש עד עזרא הסופר" ועוד בדף 213^b "מצאתי אח"כ בספר ישן נושן שהשם הזה נמסור (!) למשה רע"ה על הים ··· ואפשר שזהו השם ששימש בו פנחס בן יאיר והיודע לשמש בו יתפלל ויזכירו על הים מיד ירד אש מן השמים".

בדף 214^a אומר שמקצת דבריו נעתקו "מימות הגאוני" ויש מהם מספר הרזים". הוא ס' הרזים הנזכר בס' סודי רזייא לר' אלעזר מגרמיישא ומשם בס' רזיאל הנדפס דף כ"א ע"ב ומקצתו נדפס שם דף ל"ד—ל"ה. בסוף הפרק מנהג קדושים "השתמשו לרוב בזה כשהי' מושיבין ומביאין בניהם להרגילם ללמוד שהי' מתחילין ומביאין בניהם ללומדיהם ביום שבועות לפי שבו נתנה תורה והיו נזהרים שכל אותו יום לא יראו גוי או כלב רצוני באותו יום שמחנכין אותו ללמוד אותיות הקדושים ... מביאין התינוק ... ומכסין אותו תחת המקטורין מביתו לבית הרב או לבית הכנסת ... ונותנין אותו בחיקו של הרב ... ומביאין לוח שנכתב עליו אבג"ד וכו' תשר"ק וכו' תורה צוה לנו וכו' ויקרא וגו' והרב קורא כל אות ואות מן האב"גד וכו' והתינוק קרא אחריו ... ונותנין על הלוח מעט דבש והנער ילחך בלשונו הדבש מעל גבי האותיות ואח"כ מביאין העוגה שנילוש ונכתוב עליו ה'

נתן לי לשון למודים ... אחור לא נסוגותי והרב קרא כל תיבה ותיבה אלו הפסוקים והנער קורא אחריו. ואח״כ מביאין ביצה מבושלת שקלוף הקליפה ממנו וכתב עליו ויאמר אלי בן אדם בטנך תאכל ומפיך תמלא את המגילה הזאת... ותהי כדבש למתוק והרב קרא כל תיבה ותיבה והנער אחריו ומאכילין אותו העוגה והביצה. ובדבר זה נהגו לרוב בימי הקדמונים בימי הגאונים והוא דבר בדוק ומנוסה לפתיחת הלב. ולולי הייתי יודע דבר זה בעוד היותם בני קטנים הייתי משתמש בדבר הזה וסגולה הזאת לבניי יצ״ו אבל אנכי לא הייתי יודע רק בקירוב ימים קבלתיו ומצאתיו בספר ישן נושן״. מכאן שהמנהג הנזכר גם בס׳ האסופות סי׳ שפ״ב ומשם הביא אותו באריכות הח׳ גידימאן Geschichte des Erziehungswesens u. d. Cultur der Juden כרך א׳ עמ׳ 50—53 (ונזכר גם בתשב״ץ, סי׳ תי״ו) לא נהג בחוגים רחבים ביותר ועל כל פנים כבר היה נשכח אצל יהודי אשכנז (המחבר נולד בפרידברג!) בימי נעוריו.

דף 217b—222a סוד צירוף השם. ״וכתב המקובל הגדול ר׳ יעקב בר ששת ז״ל בעניין השמות והצירופים והוא שתדע כי ישב שם ארבע אותיות ובשאר שמות הקדושים כמה חלופים בין בצירוף אותיות המתחלפין על עצמן בין בניקוד שכל אחד מן הצרופי׳ ואין להם חקר ... ואמרו המקובלים שרבינו יהודא חסיד ז״ל בפירושו לספר יצירה סידרן [את הצירופים] ששה כגון המסדר״ן המסדנ״ר וכו׳״. והנה לנו בזה עדות שניה על מציאות פירוש ס׳ יצירה מר׳ יהודה חסיד שעד עתה נודע לנו רק מדברי ר׳ אברהם אבולעפיה בס׳ אוצר עדן גנוז ודבריו היו עלולים לעורר ספקות (עיין מה שכתבתי בזה בק״ס שנה א׳ עמ׳ 205—206) ועתה על פי שנים עדים יקום דבר. דף 221a מעיד על שם בן מ״ב שיש הפרש בקריאתו בין חכמי ספרד וחכמי אשכנז ובקשת ר׳ נחוניה בן הקנה היא כיד חכמי ספרד! דף 228a—233b סוד ציור האילן, נמצא בו ״זה לי עשרים שנה ויותר בהיותי שם בארץ מולדתי ובבית אבי מורי ז״ל שם מצאתי מרגוע לנפשי ... וה׳ יתברך ... הרחיב גבולי בחבירים ותלמידים מקשיבין לקולי ...״ ובדף הבא מזכיר בפירוש שמקום מולדתו זו היא הקהלה ק״ק ורידבורג (בכ״י קמברידג׳ דף 190b: ורידברג, ונראה שגירסא זו נכונה), ושם דרש דרושי קבלה לתלמידיו. ואח״כ יספר שוב פעם על תלאותיו בק״ק פולדא שנמצא בה עכשיו ומה טובות גמל להם ושלמו לו רעה תחת טובה, וביחוד למן שנת שנ״א והלאה. מעתיק בדף 229b מה שהעתיק לו לפני עשרים שנה בק״ק פרידבורג (!) מאמר מהקדמונים על אופן ציור אילן הספירות (פותח: ״הפסיעה היא ששה אגודלים״) ובסוף הפרק מזכיר אילן שהובא אליו בספר מן צפת ע״י ירושלמי אחד שנת של״ג וכן מזכיר חכם זה גם בסוד השבת 268b, ומתקן שם את הלשון המגומגם בזוהר דפוס קרימונה בלשון הטעייא בפ׳ בראשית ״כאשר קבלתי מפי איש מקובל שבא אלי מצפת לארץ מולדתי״ וכן למטה דף 364b.

דף 265b–279b סוד שעור מדות הקומה, הוא פירוש ארוך על הברייתא של שעור קומה, וגם הוא כבר מצא נוסחא אחת מהשעור קומה בס׳ רזיאל במקום שאנו קוראים אותה גם בדפוס (לפי תיאורו כאן דף 274b, הרי שגם לפניו היה כבר ס׳ רזיאל בצורתו המלוקטת שבה נדפס). והוא נוסח משובח!

דף 281a–373a סוד השם וצירופים הוא הפרק היותר ארוך בספר, כעין בית אוצר לתורת השמות הקדושים וה״תיאוריה״ של הקבלה המעשית. ראשונה מדבר על סוד צירופי שם הויה ואחר כך, מתוך התראות ואזהרות בלתי פוסקות מפני השימוש למעשה (כרגיל בכל ספרי הקבלה, לפי ״דרך ארץ״ מסתורי, אפילו אם אין להתראות אלו ערך אמתי) בא לדבר על שמות מיוחדים ושמושיהם. לרוב אינו מציין את מקורותיו. דף 336a על שם בן מ״ב: ״מצאתי שיש בעלי הקבלה מקובלים אנשי חסידי אשכנז בעלי קבלה ואנשי שם ומקובלים אשר המה מעבר לים בפרט מחכמי צפת תובב שמחולקים באות אחד מן השם והוא אות השבעה ועשרים ... שחסידי אשכנז גורסין וקבלתם היא חק״ד טנ״ע ... וחכמי צפת גורסין חק״ב טנ״ע ... ע״כ הנני אעתיק לך קבלת חכם המקובל האלהיי מוהר״ר משה קורדיוועריז ז״ל שהוא מחכמי קבלה האחרונים שרוב חכמי הקבלה [ב]זמנינו שמעבר לים קבלו ממנו ומחכמתו.״ זוהי הפעם הראשונה ששם הרמ״ק נזכר כאן, והדברים הועתקו כאן מס׳ פרדס רמונים שמזכירו בדף 339b ובדרך כלל אינו משתמש בספר הזה כאן אעפ״י שכבר נדפס בשנת שנ״ב (בדף 356 מביא אותו עוד פעם לענין אחר), אבל ר׳ דוד מוכיח שהיו בדורות אלה עוד כמה פנות שהשפעת הקבלה החדשה בצפת הגיעה אליהם רק בצורה חלושה מאד. (האר״י ותלמידיו לא נזכרו בספר זה בכלל!) דף 340a ״זאת התחינה שעשה הרב רבינו יהודה חסיד ז״ל מרעגנשבורג ... ובראשי תיבות נסמך שם בן מ״ב ושאר שמות ...״ (היא התפלה הפותחת אלהים בישראל גדול, באריכות רבה) גם מביא 343a סליחה מהמקובל הגדול שמו נודע בשערים ... רבינו אליעזר בר יואל הלוי ז״ל שכולה מיוסדת על צירופי שמות קדושים כפי גירסת חסידי אשכנז. ובסופה כתוב ״הגהה מדעתי המחבר הזה שהוא הגאון אבי עזרא ז״ל״. דף 345b ״וגם מצאתי באותו ספר ישן נושן הנזכר תפלה המתוקן ונחלק לשבעה חלקים לכל יום ויום תפלה מיוחדת ונקרא שבעה יחודים שאומרים אותם מעבר לנהר סמבטיון ובסופה חתם בני משה וכתב בו בני משה תיקנו אותה ... והובא משם ומרוב עוונותי לא זכיתי להעתיקה שהכתב הי׳ מטושטש כמעט ניכר רישומו והוא תפלה ותחינה ויחוד בדרך פלא מסודר ומתוקן על סדר איזה שמות קדושים ומלאכים טהורים״ ומכאן ניכר שתפלות מהמין הזה (שנדפסו מהם אחדות) נתחברו כבר בחוגי חסידי אשכנז הראשונים כי בודאי משם באו למחבר, ועל כל פנים אינן פרי הקבלה בצפת כמו שאפשר היה להניח.

דף 346ª פירוש שם בן מ״ב המיוחס לרבינו סעדיה גאון ״אבגית״ץ פירש רבי׳ סעדיה גאון שהוא אב הפותח י״ג חלונות שהתפילה עולה בהן ... [בסופו]: עוד יש קבלה בידי ומקצתו כבר נדפס [כוונתו לסדורו של ר׳ נפתלי הירץ טריביש הנדפס בטהינגן ש״כ!] פי׳ על עלינו לשבח ע״ד הקבלה ועל סוד בן מ״ב. ומכל העדים האלה מקים המחבר את גירסת חסידי אשכנז בשם בן מ״ב כגירסא הנכונה ומתרעם מאד על הרמ״ק שלא הזכיר אותה כלל. אבל ״אל יחשדינו שום אדם שלחלק יצאתי עם הגאון ר׳ משה קורדיוועדי [בכ״י כאן: קודינוועדי] חלילה לי חלילה ... ומי יתן אותי מצע תחת רגליו בעולם הבא״. 352ª—354 מביא קבלת הראב״ד [הכוונה לפסידו־ראב״ד, ר׳ יוסף בן שלום האשכנזי] על שם מ״ב ושאר קבלות ממנו כדי להוכיח שהוא הלך בעקבי קבלת שאר חסידי אשכנז (מפירוש ס׳ יצירה שלו) — ואין פלא בדבר מכיון שהמחבר האמיתי היה אשכנזי!

דף 359ᵇ ״ואגלה לך שמושא רבא ושימושא זוטא כאשר קבלתיו״ והם הדברים שנדפסו בבית המדרש ח״ו עמ׳ 109—111. דף 363ª שאלת חלום ונשתמש בו הרב המקובל ר׳ מנחם מריקאנטי ז״ל ור׳ דוד מעיד שקיבל אותה ״ממקובל אחד שהיה מופלג בחכמת הקבלה והוא היה מארץ רחוקה מארץ הקדושה תוב״ב ואמר לי שכך קבל מחכמי הקבלה שבירושלם ... ומפי ראשי ישיבות שם״.

דף 364ª ״ועוד יש קבלה שם ... הנקרא שם הפרחי והוא שם ס״ג תיבות לא הכרחתי (!) ולא נודע לי שם אחד מהם כוונתו וטבעו וצירופו או לאיזה עניין יחוסו ... ולא ראיתי דוגמתם ונשתמשו (!) בו בנו של הרב מלונדרש ז״ל ובסוף השמות כתיב אתון רגיגין וחמידין דכתיבין כאן חמלן עלי ... והוא שם לקפיצת הדרך לפרוח באויר כמה וכמה מילין ... וגם יש בידי השם לקפיצת הדרך שנשתמש בו הרב החכם אבן עזרא ז״ל (!) כל אלו שמות לא אגלה לך ולא אכתוב אותן כאן בספר״. בנו של הרב מלונדרש — זהו בלי ספק ר׳ אליהו מנחם ב״ר משה מלונדריש במחצית המאה הי״ג שכמה דברי קבלה מעשית מתייחסים אליו וגם בכתביו ובפירושיו נמצאו דברים הנוטים למסתורין בדרכי חסידי אשכנז ודורשי סודות המרכבה (עיין י. נ. אפשטיין במאמרו עליו במדעי היהדות א׳ עמ׳ 66) עד שאין כל טעם להטיל ספק גם באמתות התייחסות הסגולות המסתוריות ההן אליו. בס׳ רפואה וחיים מירושלם (סגולות וקמיעין וכיוצא בזה) לר׳ יצחק ב״ר אליעזר (ירושלם תרנ״ב) נדפסה בדף כ״ו ע״א ״שמירה לבית לר׳ מנחם חזן מלונדרש״ ומצאתיה בשמו גם בכ״י ישנים (בכ״י גאסטר 462 דף 29ᵇ ובכ״י ששון 290 עמ׳ 476). גם נמצא ממנו שאלת חלום. וגם בספרות הזאת נקרא לפעמים ר׳ מנחם ולפעמים ר׳ אליהו בן ר׳ משה כפי שכבר האריך בזה אפשטיין מתוך מקורות ספרות ההלכה.

דף 364ᵇ—370ᵇ שבעים שמות של מטטרון השר הגדול עם פירוש

והוא מתאים ברוב הדברים לנוסח הנדפס ע״י ר׳ אברהם חמוי בסוף ס׳ בית דין (ליוורנו תרי״ח) דף קצ״ו ואילך, ואינו שוה בשום דבר עם ס׳ החשק הנדפס בלעמבערג תרכ״ה. הנוסח כאן שונה מהנדפס בפרטים רבים וגם אין התאמה בין גירסת השמות ברשימתם ובין גירסתם בפירוש. פותח בסדר זה יהואל יופיאל יופפיאל אפפאל מרגמאל [צ״ל מרגויאל!] גיותאל וכו׳.

דף 380a—383a מעתיק בסוד תורה שבכתב ובע״פ ״לשון רבינו סעדיה גאון ז״ל״ והם החרוזים הנדפסים בשם אותיות דר׳ סעדיה במקומות רבים. הספר מסיים בסוד תשובה ובסופו תפלת המחבר על שזכה להשלים את ספרו על אף כל הצרות שעברו עליו.

בגליון הדף האחרון הערת הצנזור ואשור להחזקת הספר משנת 1837 ברוסית.

44

Hebr. 8° 452. — נייר, 15,5 : 10,5 צ״מ. 34 דף, 19 שורות בעמוד. כתיבה רבנית ספרדית מהמאה הי״ח.

נקנה בירושלם, תרפ״ז.

1. דף 1—4b ענינים קטנים שונים מכתבי האר״י: ״הקשר שיש לי עם החברים״ (מס׳ הגלגולים) ומפתח לכתב יד שדף 1 היה פעם בסופו; סוד ענין אביע מהאר״י זלה״ה.
2. דף 5—34a **פי׳ האדרא רבה** של פרשת נשא להרב המקובל כמהר״ר יוסף טבול זלה״ה. הפירוש עצמו מתחיל: ״ירצה ניתב בחד קיומא לומר שמצינו לקמן שר׳ שמעון אמר לחברים שיתקנו תקוני דאריך אנפין והיה אחד מהחברים מתקן תקון אחר והיה רואה אותם התקונים ומתישבין במקומם כדפיר׳ הוא ע״ה. והטעם שר׳ שמעון וחביריו היו רומזין לעשר של זעיר אנפין ולזה היו מכונים שיהיו עשרה כדי להיות הם מרכבה לז״א.״ פירוש זה של אחד מגדולי תלמידי האר״י לא נדפס עדיין. המחבר הוא הנזכר ג״כ בשם ר׳ יוסף המערבי סתם או ר׳ יוסף המערבי בן טבול. פירושו לא נמצא לכל האדרא כי אם נתחבר רק למקצתה, וכן נמצא ג״כ בכ״י 164 באוסף מוסאיוב בירושלם דף 112—132 בשם ״רמזים מאדרא רבא לר׳ יוסף בן טבול״ ובספרי חבריו נרמז כמה פעמים, עיין Herbert Loewe ברשימת כתבי היד העבריים שבטריניטי קוליג׳ בקמברידג׳ עמ׳ 95 וכן בהערה בכ״י אוכספורד 1819 ששם משבח הכותב את פירושו של ר׳ יוסף שחשב אז לגמור אותו על כל האדרא (ברשימת בריט. מוז. 860 דף 30a נמצאת הערה זו ג״כ אבל נשתבשה ויש לתקן אצל מרגוליות ח״ג עמ׳ 152 יוסף מוגרבי במקום יוסף מוכמרפי). אמנם אחרת היתה דעתו של ר׳ מנחם די לונזאנו על פירוש זה כי

חבר ס׳ אמרי אמת להשיג על דבריו ונמצא זה בכתבי יד מנחלת ר׳ יוסף זונדיל זאלאנט בירושלם (עיין ריבלין, הצדיק ר׳ יוסף סלאנט, תרפ״ז, עמ׳ 145) וכותב שם שראה את ספרו של ״ר׳ יוסף המערבי המכונה בן טבול״ רק שלש שעות, ועיין הקדמת הספר מכ״י שנמצא בווילנא, באוצר הספרים ערך אמרי אמת. הפירוש הזה לאדרא אין להחליפו עם הדרושים בקבלה מר׳ יוסף טבול הנמצאים בכמה כ״י (פארמא שטערן 77, אוכספורד 1844 בתוך ס׳ תורת נתן לס׳ שמות. רשימת אוצר כלי חמדה לשווגער את פרענקעל תרס״ו סי׳ 191) או עם פירושו לשאר חלקי הזוהר (כ״י מוסאיוב 81, רשימת כ״י הרבי מסאדיגורא תרפ״ו, סי׳ 13) שמקצתו נדפס בס׳ זוהר הרקיע (קארעץ דף כ״ה–ל״ג). והוא גם המחבר האמתי של ״דרוש חפצי בה״ הנדפס על שם ר׳ חיים ויטאל בס׳ שמחת כהן בירושלם תרפ״א, כפי עדות כתבי היד הטובים (כ״י הרבי מסדיגורא סי׳ 42 ועוד).

45

Hebr. 8⁰ 20 .— נייר, 22: 15,5 צ״מ. 16 דף, 25–30 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית, נכתב בערך בשנת ת׳–ת״ק. עם הערות רבות בגליונות מידי סופר מאוחר, בכתיבה נקיה ויפה.

הקדמת פי׳ אדרת האזינו להרח״ו ז״ל. [מחולקת בפרקים] **ונקרא גלי עמיקתא**׳ מתחיל: ״ראוי שתדע כי הלא כל מציאות האצי׳ הוא כי הלא סוד הא״ס הוא אשר אנו קוראים אותו עתיקא דכל עתיקין ...״ ההגהות גם הן נעתקו ממקום אחר שכן כתוב בראשן: ״אלו ההגהות שמצאתי על קצת חלקי הספר״. י״ג פרקים. בסוף: תושלב״ע. על ידי הפועל במלאכת הקודש זעירא דמן חברייא צמח דוד נטק. כנראה זוהי הקדמה ל״גלוי לאדרת האזינו״ הנמצא בכ״י רבים, וכן מאיר הכותב גם כאן בגליון אחרי שם הספר ״גילוי האדרא עיין בס׳ הליקוטים שעמו ס׳ טעמי המצוות״.

הספר נמצא כאן ג״כ בכ״י 8⁰ 330 דף 120ª ואילך, ובכ״י 8⁰ 393 בתחלתו.

46

Hebr. 8⁰ 406 .— נייר, 21,5: 15,5 צ״מ. 42 דף, 29 שורות בעמוד. קורסיבה איטלקית מן המאה הי״ח?

נקנה בחברון, תרפ״ז.

בדף 1[a] בכתיבה אחרת: ״ספרא דצניעותא עם פירוש מיוסד על הקדמות כנפי יונה״; והוא והפירוש הנדפס בס׳ זוהר הרקיע דף ק״ג ואילך בשם פירוש מהאר״י. בשולי הגליונות הגהות בכתיבות אחרות.

47

Hebr. 8⁰ 347 .— נייר עבה, 20: 17 צ״מ. 51 דף, בערך 30 שורה בעמוד. קורסיבה אשכנזית ישנה, מהמאה הי״ז.

1. דף 1[a]—24[a] [ס׳ **התחלת החכמה**] הנדפס בשם ס׳ מעין החכמה באמשטרדם ת״ב ע״י ר׳ אריה בן יוסף קלמאנקס מלובלין, ואיננו המחבר אלא רק המו״ל, והוסיף קצת הגהות ושנויים. עיין כאן כ״י 19 ⁰4.
2. דף 25[a]—30[b] קטע מתוך ספר על כוונות האר״י, כעין ס׳ כנפי יונה, פותח כאן בשורות האחרונות של פרק ס׳ ״...שזה השפע הוא ממלכות״ ומסיים בפרק ע״ה. ס״א מתחיל ״וצאל״ד כי נקודת החכמה וה״ח ונקודות בינה והג׳ הן הן י״ב צירופין...״. רוב הפרקים פותחים ב״וצריך אתה לדעת״ וכיוצא בו.
3. דף 31[a]—51[b] [פרקים מתוך ס׳ **פרי עץ חיים**] לר׳ חיים ויטאל. משער ראש השנה וביאור ענין הנסירה עד שער חג הסוכות. חסר בסופו ונפסק באמצע המשפט.

48

Hebr. 4⁰ 49 .— נייר עבה כמו הקודם, 30,5: 22 צ״מ. 136 דף, 45—50 שורה בעמוד. קורסיבה ספרדית צפופה מתחלת המאה הי״ט.

חלקים משמנה שערים לרח״ו בסידור בנו ר׳ שמואל ויטאל.

1. דף 1—74 **שער ההקדמות** נדפס ראשונה בירושלם תר״י.
2. דף 77—104 **שער הגלגולים** נדפס ראשונה בירושלם תרכ״ג.
3. דף 107—136 **שער רוח הקדש** נדפס ראשונה בירושלם תרכ״ג.

49

Hebr. 4⁰ 48 .— נייר עבה, 30 : 21 צ״מ. 133 דף, 40—45 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית צפופה מתחלת המאה הי״ט. בחתימת קניה מהצעיר מרדכי גלאנטי. מתנת מר יעקב חקלאי, תשר״י תרפ״ב.

1. דף 1—6 הקדמת הרח״ו לעץ חיים.

חלקים משמנה שערים לר׳ חיים ויטאל.

2. דף 6—44^a **שער מאמרי הזוהר** [ומאמרי רז״ל] לא שלם. נדפס ראשונה בשאלוניקי תרכ״ב.

3. דף 44^b—78^b **שער המצוות** נדפס ראשונה בשאלוניקי תרי״ב.

דף 40^a: "וזהו מה שמצאתי בבית מוז״ל ואינו מכ״י ודאי וכפי הנראה לי שהוא מהדרושים של הרמ״ק ז״ל שהיה דורש לתלמידיו ועכ״ז לא אספתי ידי מלהעתיקם אחר שמצאתים בביתו. סוד ייבום וחליצה ...".

4. דף 79^a—133^b **שער הפסוקים** נדפס ראשונה ירושלם תרכ״ג.

50

52 Hebr. 4⁰ .— נייר, 30,5: 22 צ״מ. 171 דף, בערך 35 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית מתחלת המאה הי״ט.

חתימת הקונה הצעיר אחי״ם ס״ט, וחתימת מדרש שבת אחים של הצעיר משה פינצי נר״ו.

חלקים משמנה שערים לר׳ חיים ויטאל.

1. דף 1—7^a [הקדמה לשמנה שערים].
2. דף 7^a—52^a **שער מאמרי הזוהר**.
3. דף 52^a—100^a **שער המצות**.
4. דף 101^a—171 **שער הפסוקים**.

51

405 Hebr. 8⁰ .— נייר, 20,5: 15 צ״מ. 77 דף, 35—40 שורה בעמוד. קורסיבה איטלקית צפופה מהמאה הי״ז או הי״ח.

נקנה בחברון, תרפ״ז.

חלקים משמנה שערים לר׳ חיים ויטאל.

1. דף 1^a—11^b **שער הכוונות**.
2. דף 11^b—53^a שער השלישי. **ביאור קצת מאמרי רשב״י ומאמרי רז״ל**.
3. דף 53^a—60^a **מאמרי ומדרשי רז״ל**.
4. דף 61^a—77^a **שער המצות**.

52

96 4º Hebr.—נייר, 31,5 : 20 צ"מ. 227 דף, 45—50 שורה בעמוד. קורסיבה אשכנזית מהמאה הי"ח.

כ"י ד"ר חזנוביץ.

ספר **דרך עץ החיים** ובו שׁבעה היכלו' ובו חמשים שערי' מה ששמע מה"ר חיים וויטל מפי הקדוש ... מהרר יצחק לוריא זצ"ל. יש בו בשם «הקדמת המעתיק» ההקדמה הגדולה של ר' מאיר פאפרש על סדרי כתבי האר"י שנדפסה רק בדפוסי קארעץ מס' ע"ח ונשמטה משאר הדפוסים, והמבקרים לא שמו לבם אליה, ויש בה כמה ידיעות חדשות המוסיפות על מה שכתוב בס' שם הגדולים על סדור כתבי האר"י וגם מתקנות כמה דברים שם. אח"כ הקדמות הרח"ו לס' עץ חיים שלא באו בדפוסים, וכללים שעשה מהר"ר חיים וויטל בעת זקנותו.

נשלם ביום ב' י"ג טבת תק"י לפ"ק הכותב יעקב (בן נח) כהנא בק"ק קאיידנוב.

53

51 4º Hebr. — נייר, 33 : 22 צ"מ. 399 דף, 35 הדפים הראשונים מתוך כ"י אחר בתבנית 24 : 17,5. החלק הראשון ניזוק למעלה ע"י אכילת עכברים. סופרים שונים. מדף 94 עד הסוף מידי סופר אחד, בכתיבה הדורה. בדף 397a כתוב שם המעתיק: אברהם מוצירי. במאה י"ח.

1. דף 1—396a ס' עץ חיים לר' חיים ויטאל עם הגהות מהרמ"ז, רנ"ש, צמח, רמד"ל [מנחם די לונזאנו?] ועם מהדורא בתרא.
2. דף 396b דברי מהר"ם זכותו זלה"ה [על סדר הספירות].
3. דף 397 «אני הצעיר אברהם מוצירי המעתיק מצאתי בס' אוצרות חיים של רב כהנא מהר"ר יאודה ליב זלה"ה דרוש זה ושייך לדרושי הנשמה לכן ראיתי להעתיקו וז"ל».

54

68 Hebr. 4⁰ .— נייר, 24,5 : 18,5 צ״מ. 168 דף, בערך 40 שורה בעמוד; דפים 164—167 24:38 צ״מ, 50 שורה בעמוד. קורסיבה אשכנזית מסוף המאה הי״ת.

1. דף 1a/b זה לשון הרב הגדול מ׳ יעקב צמח נ״י בהקדמת ספר רנו ליעקב. פותח: ״נראה לי כי גלוי חכמה זו עתה בדורות הגרועים הוא כדי שיהי׳ לנו מגן לאחוז בלב שלם באבינו שבשמים ...״
2. דף 1b—2b **כללים** שעשה מהרח״ו ז״ל בזקונתו והם ק״א סימנים.
3. דף 3a— הסוף [ס׳ **עץ חיים** לר׳ חיים ויטאל].

55

6 Hebr. 4⁰ .— נייר, 27 : 18,5 צ״מ. 127 דף, 50—55 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית חדשה, צפופה מאד. מאה תשע עשרה.

מתנת קרן הגאולה.

1. [**עץ חיים** לר׳ חיים ויטל]. מתחיל משער העגולים. שער הכללים נוסף בסופו מדף 116—119.
2. דף 120—127 הגהות מהרב החסיד רב שר שלום זצוק״ל [ר׳ שלום שרעבי] לס׳ עץ חיים. נדפסו בראשונה בע״ח דפוס שאלוניקי.

56

7 Hebr. 4⁰ .— נייר, 31 : 19,5 צ״מ. 201 דף, 30—35 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית יפה מן המאה הי״ת.

[ס׳ **עץ חיים** כנ״ל]. ויש בו גם דרושים השייכים לס׳ מבוא שערים וס׳ אדם ישר, נפסק באמצע שער ציור העולמות (עיין ס׳ אדם ישר, קראקא תרמ״ה דף ע״ח ע״ב). עם הערות ר׳ יעקב צמח.

57

Hebr. 8⁰ 153 .— נייר, 20 : 17 צ"מ. 87 דף, 48 שורות בעמוד, בשתי עמודות.
קורסיבה אשכנזית יפה מתחלת המאה הי"ח.
מתנת ה' אשר פומרנץ בתל אביב, תרפ"ה.

1. דף 1ª—65ᵇ ס' מהדורא בתרא לר' חיים ויטאל. חסר דף 7 ודף 8. עם הגהות רבות מר' נתן שפירא. בכ"י יש שלש הקדמות והחלק הראשון אינו מסודר כהוגן. בהקדמה הראשונה כאן: "אמר הצעיר והדל באלפי ישראל חיים בלא"א יוסף וויטל בהיותי בן שלשים לכח תש כחי וישבתי משתומם ומחשבותי תמוהים כי עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו ... לא עלתה ארוכה לחורבן בית קדשינו שכבר עבר אלף וחמש מאות וארבעה שנים אוי נא לנו כי פנה היום ... כבר כתבתי בהקדמת של עץ חיים ...". מכאן ניכר שהספר נתחבר בשנת של"ג ואין ספק שס' עץ חיים במהדורא קמא נתחבר מיד אחרי פטירת האר"י. ההקדמה השניה "אני הכותב חיים וויטל משביע בשם הגדול לכל מי שיהי' לו אלו הקונטרסים ... שיקרא הקדמה זאת" נמצאת גם בדרך עץ חיים כ"י 96 4⁰ כאן. בהקדמה השלישית בדף 5ª פותח כמו בדף 2ª "זה ספר מהדורא בתרא שחברתי אני הצעיר ... חיים וויטל אחר שחברתי כל העץ חיים", ודף 2 ודף 3 שייכים למהדורא בתרא באמת, אבל הדברים בדף 5—7 שייכים לס' אוצרות חיים שעובד מתוך המהדורא בתרא.

בדף 64ª מכתיבת יד מהרמ"ז ש"י. בסוף: תם ונשלם הספר מהדור' בתרא שחברתי אני הצעיר באלפי ישראל אחר שחברתי כל העץ החיים.

הספר נמצא גם בכ"י 419 8⁰ כאן. דף 66—70ª נשארו ריקים.

2. דף 70ᵇ—87ª שער המצוות להרח"ו כמו שנדפס, אבל בהקדמה אחרת.
3. דף 87 ענף ג' מספר פרי עץ חיים והוא שער תיקוני עונות (רק תחלתו).

58

Hebr. 8⁰ 419 .— נייר, 22 : 16 צ"מ. 247 דף שאחדים מהם נתקלקלו, בערך 30 שורה בעמוד. כתיבה רבנית ספרדית צפופה, מהמאה הי"ח?

ס' עץ חיים מהדורא בתרא לר' חיים ויטאל. מתחיל "שער בריאת העולמות. [דרוש] העיגולים ענף ראשון. עם הגהות מצמח, קול הרמ"ז,

ר׳ נתן שפירא בפנים, ועוד הגהות רבות בשולי הגליונות מחכם ספרדי בכתיבה יותר מאוחרת. שלם.

59

Hebr. 4⁰ 60. — נייר, 30 : 20 צ״מ. 289 דף, הדף האחרון קרוע רובו; בערך 34 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית צפופה מתחלת המאה הי״ח.

1. דף 1—166 **ספר עץ החיים** שער העגולים והיושר.
2. דף 168—175 שער הכוללים [!] הקדמת מבוא שערים [הוא הנדפס בתחלת ס׳ עץ חיים בשם שער הכללים ואיננו במבוא שערים שלנו.]
3. דף 176—279 [ספר הכוונות] בלתי שלם בסופו.
4. דף 280—289 [עוד פעם העתקה אחרת של פרקים אחדים מתחלת ס׳ עץ חיים, שער העגולים, שער אח״ף, שער העקודים].

60

Hebr. 8⁰ 370. — נייר עבה, 22 : 15,5 צ״מ. 156 דף, 30 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית מזרחית יפה.

יצחק באדהב, תרפ״ת.

1. דף 1ª—114ᵇ ס׳ **אוצרות חיים** שחיבר ... כמהר״ר חיים ויטאל ... נכתב פה מצרים יע״א שנת בחכמה יבנ״ה בי״ת [תע״ט] יצחק חמיץ. [כן לשון השער המצויר]. בגליון הגהות ורמיזות להגהות הרמ״ז שבסוף הספר. בסוף עוד פעם חתימת הסופר.
2. דף 116ª—156ᵇ [הגהות ר׳ משה זכות לס׳ אוצרות חיים ברפ״ט סימנים]. נכתבו בידי סופר אחר מהקודם. מביא בו גם את רבו ר׳ בנימין הלוי 126ª וגם כמה דברים מר׳ בנימין הכהן תלמידו. ורוב הדברים נמצאו ג״כ בכ״י 8⁰ 174 (המכיל יותר), עיין גם כ״י אוכספורד 1894².

61

Hebr. 8⁰ 403. — נייר, 21 : 15 צ״מ. 190 דף, 20—25 שורות בעמוד· קורסיבה ספרדית יפה מהמאה הי״ח. 15 דף הראשונים ניזוקו.

נקנה בחברון, תרפ״ז.

[ס׳ **אוצרות חיים** לר׳ חיים ויטאל] ראשיתו חסרה. סימני הדפים מתחילים ב״דף ח׳״ חסר גם מעט בסופו.

בדף 1[a] שתי הגהות לקבלת האר״י, חתומות: נ״ל אפרים ס״ט. ואח״כ חתימת יהודה די אבילה ס״ט. בסך ט״י מכ״ט משנת תפ״ה ליצירה.

62

Hebr. 8⁰ 468. — נייר, 22 : 16 צ״מ. 139 דף, 30—35 שורות בעמוד. כתיבה רבנית וקורסיבה ספרדית יפה מאד.

1. דף 2[a]—131[b] ס׳ **אוצרות חיים** סולת נקייה וקבלה אמיתית מהרח״ו [ר׳ חיים ויטאל]. עם הגהות ר׳ משה זכות הנמצאות גם לחוד בכ״י 8⁰ 370 כאן, יחד עם הספר עצמו.
2. דף 133[a]—137[b] מפתחות לאוצרות חיים, קצור העניין לפי סדר הדפים כאן.
3. דף 138[a]—139[b] דרוש העיגולים [מס׳ עץ חיים]. לא נשלם בסוף.

63

Hebr. 8⁰ 329. — נייר, 19,5 : 15 צ״מ. 206 דף, 25—30 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית מזרחית צפופה. משנת התק״ג.

נקנה בירושלם, תרפ״ה.

1. דף 1[a]—165[a] ס׳ **מבוא שערים** לר׳ חיים ויטאל, בתוספת ״הקדמה לספר עץ חיים״ והיא הקדמת ה״מהדורא בתרא״ (כ״י 8⁰ 153 כאן). הספר עצמו מתאים לדפוס וגם כאן כמו בכל שאר כתבי היד הידועים לי עד עתה חסרים כל חלקי השער

הראשון אחר ח״א פרק ב׳ כמו בדפוסים (קארעץ תקמ״ג, ירושלם תרס״ו). עם הגהות רבות שלא נמצאו בדפוסים, ביחוד מר׳ נתן שפירא וחכם אחד החותם בר״ת הרי״ם ולא אדע מי הוא (8^b, 20^b, 36^b ועוד פ״ר). בסופו: השלמתי זה הספר יום ג׳ י״ג יום בחדש מרחשון שנת התק״ג ליצירה לפ״ק.

2. דף 166^a–193^b אלו הם הדרושים מספר מבוא שערים של הרב מהר״ר חיים ויטאל. זהו דרוש מיעוט הירח וכסא הכבוד מספר מבוא שערים. ובסופו דף 173^b סדר המרכבה מר׳ אליעזר דגרמישא ז״ל (הנמצא גם בכ״י בריט. מוז. 802 בסופו, בתוך קובץ מספרי מהרח״ו. בכ״י מינכן 330 דף 99 נמצא זה בסוף ס׳ אוצרות חיים ולדעת שטיינשניידר זוייף על שמו או חלו בו ידים, ולי נראה שיסודו אמתי). דף 174^a החלק השני בפרצוף א״א ונחלק לד׳ פרקים [ובאמת נמצאו כאן י״ג, והם אלה שנכתבו כבר למעלה בדף 52^b–73^a ולא ברור מדוע העתיק אותם פעמים].

3. דף 194^a–201^b **פתח תקוה** מפתח לס׳ מבוא שערים, לא נדפס והוא תוכן הדרושים על פי סדרים בקצור נמרץ. נמצא גם בכ״י אוכספורד 1684 הכתוב כבר בשנת תס״ט, ובסי׳ 1721 שם.

4. דף 202^a–206^b אלו הם ההגהות דשייכי לס׳ ע״ח ומבוא שערים בח״ב (הגהות לר׳ יעקב צמח).

64

Hebr. 8⁰ 324 .— נייר, 19 : 15,5 צ״מ. 156 דף, 20—25 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית מן המאה הי״ח.

[ס׳ **מבוא שערים**] לר׳ חיים ויטאל עם הגהות הרמ״ז וכו׳. חמשה דפים חסרים בתחלה ואחדים בסוף. בסוף רשום באותיות חדשות: זה הספר שייך להנגיד אליעזר ליפשיץ.

65

Hebr. 8⁰ 353 .— נייר, 21,5 : 15 צ״מ. 203 דף, כ 30 שורה בעמוד. קורסיבה ספרדית יפה, מתחלת המאה הי״ט.

[ספר **מבוא שערים**] לר׳ חיים ויטאל עם הגהות צמח ושאר הגהות כתוב ע״י ר׳ אברהם בן שמואל מיראנדה מחכמי שאלוניקי עם קונטרס הגהותיו, ומתאים מדף 15a עד 188b לדפוס, אבל הדפים הראשונים והאחרונים אינם נמצאים שם.

1. 1a הקדמת הרב ... יעקב צמח זלה״ה נמשכת עד דף 5b. מביא בה את ספרו עדות ביעקב, והיא הקדמה כללית לס׳ עץ חיים.

2. 6a—7b אמר אמ״ן, אמר אברהם מיראנדה (על למוד הקבלה).

3. 9a—11b הקדמת מהרח״ו זלה״ה מועתקת מס׳ עץ חיים.

4. 12a—12b עוד הקדמה ממהרח״ו מכ״י מועתק׳ מע״ח שבדמשק (היא ההשבעה לקורא הספר, ונמצאת גם בכ״י 153 8º).

דף 14a -צמח. מצאתי כתוב נייר קטן מכתיבת הרב חיים ויטאל זלה״ה עצמו וראיתי לכותבו פה להודיע שעדין היה רוצה לעשות הקדמה מבוא שערים ונק׳ עץ חיים ונחלק לג׳ חלקים וכל חלק נחלק בהיכלות שערים חדרים ...״ היא החלוקה שמדבר עליה ר׳ מאיר פאפרש תלמידו של ר״י צמח בהקדמתו הגדולה לדרך עץ חיים (דפוס קארעץ) וגם הוא מזכיר שם את הנייר הקטן הזה. בדף 14b: אמר אברהם מיראנדה המעתיק אבל אני ראיתי בקונטריס הח׳ הש׳ שד״ר ... ר׳ ידידיה אבולעפיא [מחכמי ישיבת בית אל בירושלם] נר״ו הקדמת העץ חיים הגדול שבמצרים שהוא מכ״י הרח״ו עצמו והיה כתוב בו וז״ל ... [חלוקה אחרת, גם היא נזכרה בהקדמת מהר״ם פאפרש שם].

5. דף 15a—189a ספר תולדות אדם [וכן פותח בשם זה גם דפוס שאלוניקי תקס״ו שיצא בשעת מלאכת ההעתקה] והמגיה מעיר כי תולדות אדם ומבוא שערים ועץ חיים, הכל אחד. ובדף 97b בסוף שער ג׳: אמר אברהם המעתיק הנה כהיום הזה האיר ה׳ עינינו ויצא לאויר העולם הס׳ הק׳ הזה בדפוס ושם נדפס ע״ס השער הזה וגם בס׳ הק׳ הזה מכ״י נמצאו בו פרקים עד תשלום השער. נאמ״ן [חתימתו של ר׳ אברהם]. בסוף הספר. אחר דרושי הקליפות: אמר אמ״ן המעתיק ראיתי בס׳ ישן מכתי״ מעתיק קצת מס׳ שושן סודות להרמב״ן ז״ל (על מדרגות הטומאה סמא״ל ותניניעו״ר ולילית, ונמצא גם בדפוס קארעץ).

6. דף 191a -זה הועתק מדף א׳ קטנה מכתיבת הרח״ו זלה״ה׳ והוא הספור על גלגוליו הקודמים של רח״ו בר׳ יהושע סוריאנו ור׳ שאול טרישטי ונדפס בשנויי מלים בלבד בשער הגלגולים (ירושלם תרע״ב דף נ׳ ע״א), והנמשך שם אחרי זה עד דף נ״א ע״ב, ואח״כ גלגולי קצת אנשי דורינו [כמו בספר הגלגולים] ועוד לקוטים על גלגולים.

7. דף 196a—200a מפתחות הספר (פסוקי המקרא הנדרשים כאן ועוד סודי טעמים וענינים על סדר א״ב, ואינו המפתח פתח התקוה הנמצא בכ״י 329 8º. בסוף: חזק ונתחזק הסופר אברהם נר״ו בר שמואל מיראנדה ז״ל לא יוזק.

בדף 201^a–203^b מעתיק מס׳ מבוא שערים ״הנדפס מחדש״ דרושים אחדים שלא נמצאו כאן (מהדורא קמא בסוף שער ב׳ ח״א).

66

Hebr. 8º 103 .— נייר משני מינים (1—206, 207 עד הסוף), 21 : 16 צ״מ. 387 דף, בערך 27 שורות בעמוד. כתיבה מזרחית מהמאה הי״ח.

מתנת אזולאי, תרפ״ה.

שער הכוונות לר׳ חיים ויטאל. הכל כמו בדפוס ירושלם תרל״ג, בשנויי מלים בלבד. בסוף: ותהי השלמת הספר הזה ביום שנאמר בו ב״פ כי טוב בשלהי טבת בסדר ולכל בני ישראל היה אור שנת חמשת אלפים וחמש מאות וז״ך ליצירה.

67

Hebr. 8º 121 .— נייר, 21 : 16 צ״מ. 108 דף, בערך 20 שורה בעמוד. קורסיבה ספרדית מהמאה הי״ח.

מתנת אזולאי, תרפ״ה.

[**פרי עץ חיים** לר׳ חיים ויטאל] שער ראש השנה [ואילך]. חסר בסופו, מסוד הסוכה. והוא הנוסח הנדפס בשם ס׳ מחברת הקודש בקארעץ תקמ״ג, אלא שנתוספו כאן עוד הגהות רבות וחשובות מליקוטי החברים, ממהדורא בתרא ומכמה מקובלים: ר׳ מאיר פאפרש, ר׳ נתן שפירא, ר׳ יעקב צמח, ר׳ גדליה הלוי (88^b). דף 50^a: זה מצאתי בס׳ חדושין שמצא הר״א [ר׳ אפרים] פאנציירי ז״ל ובסדור אשכנזי מצאתי ··· ועיין ס״ד מהרש״א ז״ל ... ומוהר״או דקע״ח ודבו׳ בפי׳ ספ׳ דצניעו׳ שם ביאר זה האר״י זלה״ה ע״כ מכ״י מהרש״ל ז״ל. ס״ד מהרש״א יש לפרש ספרא דצניעותא מהר׳ שמעון אורי (הוא תלמיד חבר להרח״ו ונזכר בשער הגלגולים וכאן בדף 97^a מביא אש״ל בהגהה את ס׳ לקוטים מוהר״ש אורי ואין ספק כי הוא זה. המהרש״ל הזה הוא החותם כאן (וגם בשאר כתבי האר״י בדפוסים וכתבי יד) בר״ת אש״ל ולא אדע למי הכוונה. ולפי עדותו בדף 97 היה תלמידו של ר׳ שמואל ויטאל, ובדף 98^b רושם ״אש״ל ראה זה מצאתי

בס"ס אוצרות חיים שבא לידי בהשאלה וכנר' שהוא מעשה ידי אמן החכם השלם... כמה"ר משה זכות נ"י שהספר הנז' בא מויניציא ובקצת מקומות הוזכר שמו וז"ל' ונראה שחי בארץ ישראל וכן ר' אברהם אזולאי מזכירו בס' זהרי חמה על זוהר בראשית דף ג' ע"א ואומר שמעתי מהרש"ל. (ואולי זהו החכם אש"ל הנזכר בס' עניני שבתי צבי עמ' 106, כי על כל פנים אין אש"ל זה הנזכר בספר שכולו מוקדש לאברהם קארדוזו שוה עם ר' העש"ל צורף בווילנא שאליו נערך המכתב שנדפס בעניני ש"צ אחרי זה). דף 39[b] באה הגהה ״מכ"י להרב כמהרר"י שאראף ז״ל...״ והוא ר' יהודה שאראף במצרים, רבו של ר' שמואל פרימו. פעמים רבות באות הגהות בשם מהרר"א ולא אדע מי הוא וכן בשם מהרי"ש והוא ר' יהודה שאראף הנזכר. בדף 77[a] מביא אש"ל מתוך ״ס"כ מוהרר"א דק"י ומוהרש"א דקכ״ו דרוש נאה" ונראה שס' הכוונות מכתיבת ידם היה אצלו. הגהות אחדות פותחות בשם חכם החותם עצמו אה"ב, למשל בדף 68, 79. בדף 81[a] כותב אש"ל בהגהה ״ראה זה מצאתי בס' קטן חדושים ע"ד הסו' לא ידעתי אל מי מקדושים אמנם ראיתי כתוב במ"א מהספר וז"ל שרש נשמת ס' אלמוני ואמר שהוא תוגמי... אמרתי אולי הוא מוהר"ר אפרים פאנציירי ז"ל שכן תוגמ"י באתב"ש אפרים ורצה להסתיר שמו.״ והוא מעתיק מהספר ההוא כמה דברים.

68

Hebr. 4° 101. — נייר, 29 : 5, 17 צ"מ. 241 דף, בערך 40 שורה בעמוד. קורסיבה אשכנזית מהמאה הי"ח, מדף 218 ואילך מידי סופרים אחרים.

1. דף 1[a]–1[b] להר"ם יונה ולהר"ם נאג'רה ולהר"י ארזין (ר"ל ר' משה יונה, ר' משה נגארה ור' יוסף ארזין, כולם מתלמידי האר"י): הערות אחדות על ענין התפלה ופרטיה, ולא פירט כאן למי מהם כל הערה והערה.
2. דף 2[a]–237 ״ענף הראשון מספר פרי עץ חיים והוא ביאור כוונת התפלות מכל השנה. מהדורא בתרא כל זה עד שער הנזכר״ [כך!]. עם הגהות והערות רבות בגליונות מידי מגיה מאוחר. משער סוכה והלאה נכתב ע"י סופר אחר. בסופו, דף 238–241, הערות בודדות מכתבי האר"י. מעתיק הדפים הללו קורא עצמו בהגהה יעקב.

69

Hebr. 4º 4 .— נייר עבה, 25,5 : 18,5 צ״מ. 109 דף, כ 30 שורה בעמוד. קורסיבה ספרדית חדשה, משנת תקנ״ה. בראשו כתוב „... לא ימכר ולא יגאל הצעיר רפאל יוסף שלום הי״ו בכמה״ר ח״ר עבד אללה ס״ט.״

מעזבון ר׳ שמואל יוסף פין.

ספר הכוונות לר׳ חיים ויטאל, (והוא שער הכוונות הנדפס בירושלם תרל״ג). סיום המעתיק בדף 108a: „כתיבת ידי אני הצעיר ... יעקב אבוקאייא יצ״ו בן לאדוני אבי המון כהה״ר משה אבוקאייא ישצ״ו ותהי השלמתו ערב ר״ח סיון שנת התקנ״ה ליצי״״.

דף 109 הוא דף בודד בסימן מ״א מתוך ספר דרושים של האר״י.

70

Hebr. 8º 74 .— נייר, 15 : 10,5 צ״מ. 166 דף, כ־30 שורה בעמוד כתיבה רבנית מזרחית יפה מהמאה הי״ז.

גנזי יוסף.

1. דף 1a—18b [כוונות שונות לתפלת השחרית] חסר בתחלתו.
2. דף 20a—26a מנהגים של הרב זלה״ה [כמו שנדפסו בס׳ הכוונות]. בסופם: תם ... הכותב שנת התכ״ח ליצירה יהודה בן נח.
3. דף 27a—125a כונת הברכות והתפילה מס׳ עץ החיים. ואח״ז כונת התפילה [על הסידור]. פירוש מפורש על כל הסדור בדרך האר״י [מלוקט מפרי עץ חיים]. בדף 100 עוד הפעם שם הסופר ובדף 72 ב„מגן״ הצעיר סעדיה שלום ס״ט. דף 101—103 נשארו ריקים. ובסוף: „... והעתקתי אותו אני הצעיר ... יהודה בן החכם השלם הדיין המצויין כמה״ר נח ב״ר דניאל זלה״ה שנת נפשינו חכת״ה״.
4. דף 127a—134b **דרוש של קודם האצילות**: מתחיל „קודם האצילות היה אין סוף משתעשיע בעצמותו״. והם שלשה דרושים ועל השני והשלישי רשום „מעץ חיים״.
5. דף 134b—166b סודות מלוקטים מכתבי האר״י, רובם קצרים, וגם תקונים וייחודים משער רוח הקודש לרח״ו. הסוף חסר.

71

Hebr. 8⁰ 245 — נייר אכול עש, הדפים האחרונים מקולקלים וחסרים למטה. 20 : 15,5 צ״מ. 132 דף, מספר השורות שונה. קורסיבה אשכנזית יפה משנת תק״ל. גנזי יוסף.

1. דף 130^a-4^a סידור האר״י שער מיוחד המצויור כדמות שערי דפוסי פיורדא, במקום שם הספר נמצא אילן הספירות ומסביב לו כתוב „זה הסידור מהרב הגאון הגדול החסיד המקובל מוהר״ר יצחק לוריא זצ״ל״ ולמטה מהאילן „לסדר ולפרט קוד״ש יהי״ה לכ״ם (תק״ל)״; ואינו סדור האר״י הנדפס בזאלקווא תקל״ח, אבל גם הוא כולו בקבלה עמוקה ובכוונות בפרטי פרטים. מכיל תפלות החול ושבת וראש חודש בדרך כוונות.

2. דף 130^b [שמות קדושים וסגולות וקמיעות, ציור אלפא ביתא של המלאכים] תפלה קודם הלימוד, שם לדרשה. דף 131^a „סוד המרכבה העליונה כדמיון מן הרגלים עד הראש ועד המוח״, קורא שמות קדושים לכל איברי המרכבה כעין שיעור קומה אבל אינו שוה לשום נוסח ש״ק הידוע לי. מתחיל: „המוח שמו אהיה אשר אהיה והוא אבר הראש״. אח״כ קמיעות וסגולות שונות.

בשלשה דפים הראשונים כמה הערות קנין וכיוצא בו. הערה על פטירת א״א מ... מו׳ סענדער שלמה שהלך לעולמו ביום י׳ ניסן תקס״ד לפ״ק; דף 3^a זה הסידור שייך להבח׳ המופל׳ החשוב ידידי כ״ה זאב וואלף במו״ה סענדר ז״ל ולראי׳ באתי עה״ח משה בהגאון מוהר״ב נ״י מקראטים(?)״. ועוד פעם שם: „שייך להבח׳ ... זאב וואלף נ״י משלאנק״, ובדף הראשון אחרי ההערה על פטירת אביו כתוב באותו הכתב „דער שלאנקער״. בדף 2^a רשום: שלום לאהובי אחי אדמ״ו ה״ה הרב הגאון... כקש״ת מו״ה דוב בערש אב״ד ור״מ מק״ק חמעלניק יצ״ו״.

72

Hebr. 8⁰ 534 — נייר, 18 : 15,5 צ״מ. 174 דף, בערך 25 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית יפה ואותיות מרובעות, משנת תקמ״א.

מתנת מר אלעזר ווייסבלאט, קישינוב, תרפ״ט.

1. דף 158^b-1^a [סדור עם כל כוונות האר״י באריכות. שער מיוחד:] זה השער לה׳... סדר תפילה של כל השנה חול עם כל השייכין וסדר תפילות כל שבתות ה׳

וימים טובים וימי׳ נוראים הכל בכתב מיד ה׳ השכיל תלמיד תלמידו של בוצינא קדישא ... מורינו ורבינו ... יצחק לוריא אשכנזי זלה״ה ... ותשלם כל המלאכה הכתיבה והקשירה ביום א׳ כ״ח מרחשון שנת בית תפילה יקרא ישרא״ל אשר בך אתפאר [תקמ״א].

הסידור אינו שוה עם סידור האר״י הנדפס באותה שנה בזאלקווא, לא בסדר (כאן מתחיל מאשמורת הבקר) וגם לא בתוכן כי יש כאן כמה כוונות פרטיות שאינן בנדפס. דף 162—163 שייכים הנה.

2. דף 159^{a}—174^{b} **פירוש ספרא דצניעותא** [לר׳ יצחק לוריא] והוא הפירוש הנדפס בדפוס שני של ס׳ למודי אצילות. ונמצא כאן עמוד אחד פחות מאשר בדפוס, ומסיים „ע״כ מצאתי כך [ב]העתקה הש״י יזכני למצוא ולהשיג את כל הפי׳ דס״ד הנ״ל״. שנויי גירסאות רבות מאד מהנדפס.

73

Hebr. 8⁰ 526 .— נייר, 14,5 : 9,5 צ״מ. 334 דף, 16—19 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית מזרחית. סוף המאה הי״ח?

[ספר על כוונת סדר התפלה בפרטרוט, לפי כוונות האר״י, בלי כל חלוקה נוספת לדרושים או כדומה, אבל נראה שהוא ספר מסודר מדברי הרח״ו בשער הכוונות והוא מדבר כאן כ״פ בלשון אני] חסר בראשו מעט, דף או שני דפים, ובסופו יותר. פותח באמצע המשפט: „... עתיק יומין דההוא רישא עילאה דלא״א (?) הגנוז בין גלגלתא למוחא דא״א כמבואר אצלי באדרת האזינו וה״ס אוירא דיתיב על קרומא״. 3^{a} פותח פרק חדש „ועתה נבאר ענין ק״ש״. נפסק בתפלות מו״ש בכוונת ויהי נועם.

74

Hebr. 8⁰ 265 .— נייר, 15 : 10 צ״מ. 187 דף, כ20 שורה בעמוד. קורסיבה איטלקית, כנראה מסופרים שונים. באמצע נשארו בכמה מקומות דפים ריקים. נקנה בירושלם, תרפ״ז.

[תפלות וכוונות התפלות על פי קבלת האר״י] לאחד מרבני איטליה. דף 1^{b}—6^{a} מכיל חלק מאותן תפילות יהא רעוא שעל פי עדות ר׳ יהושע

סגרי בס׳ אבני חפץ (כ״י 255 8º כאן) נתחברו על ידי ר׳ שמשון באקי. אח״כ כוונות ופירושים להנהגת היום מנטילת ידים ואילך, מס׳ הכוונות. על יוצר אור נכתבו בשתי עמודות לשון ס׳ הכוונות ולשון מהר״י [ישראל] סרוג. (מנין?). דף 153ª קבלה מרבינו תם צריך לומר ד׳ פסוקים אלו בר״ה וי״ה קודם שאמר החזן המלך. ידעתי ה׳ כי צדק משפטיך וגו׳. 153ᵇ כוונות הארי זלה״ה על פיוט האוחז ביד מדת משפט. מדף 166 ואילך דפים ריקים, רק דף 183 תפלה קצרה. כה״י נמכר יחד עם אוסף שבא מעזבון ר׳ יהושע סגרי, שספריתנו קנתה מתוכו רק את כ״י 255 8º. ואולי היה ברשותו.

75

52 8º Hebr. — נייר, 19 : 14 צ״מ. 6 דפים, 23 שורות בעמוד. אותיות מרובעות מזרחיות יפות. מאה הי״ט.

[קונטרס מתוך סדור על פי האר״י] מכיל חלק מתפלות ראש השנה לפני תקיעת שופר עם כוונותיהן. דף א׳—ט׳ חסרים וגם בסוף חסר. סימני דפים מתחילים בי׳.

76

451 8º Hebr. — נייר, תבניות שונות. 44 דף. קורסיבה אשכנזית חדשה.

דף 1—6 ״סדר ספירות העומר לפי קבלת האר״י זלה״ה. הקדמה אחת אשר בררתי ולמדתי מספרי האר״י. דע כי זו״ן יש לו כמה בחי׳ מוחין ...״

דף 8—16 סדר ליל פסח לפי קבלת האר״י. הקדמה אחת כלולה וברורה אשר בררתי ולמדתי ודקדקתי מספרי האר״י ...

דף 17—44 [המשך מספירת העומר].

77

393 8º Hebr. — נייר, 21,5 : 15 צ״מ. 350 דף, מספר השורות שונה. קורסיבה איטלקית מידי סופרים שונים מן המאה הי״ז.

נקנה בחברון, תרפ"ז.

קובץ מקבלת האר"י.

1. דף 1—27^b^ "האדרא קדישא להאר"י ז"ל והוא כלל האדרא שבדפוס מועתק ללשון הקדש מלשון תרגום גם שאינו אות באות מלה במלה" [ובאמת הוא הס' הנקרא גלי עמיקתא, הנמצא כאן בכ"י 20 8ᵒ].

2. דף 30^a^—35^b^ מנהגים ויחודים [מהאר"י] מתחיל: בענין שכר שכיר היה נזהר מורי ...

3. דף 37^a^—62^b^ **פירוש תחלת מאמרי הזוהר על דרך כנפי יונה** [והוא מתאים בעיקר לפירוש על הקדמת ס' הזוהר הנדפס בס' זהר הרקיע בראשו בשם האר"י]. אח"כ דפים ריקים.

4. דף 69^a^—80^b^ [סודות] "טעם שנקר' המלכות רות ..." והרבה אחרים ורובם על פסוקים, נפסק באמצע סוד על שרקו ויחרקו שן; חסרים דפים.

5. דף 82^a^—118^a^ לקוטים, מחולקים ע"י הסופר לארבע חלקים. חלק א' פותח: "אמרו רז"ל כי בשם שד"י אמר לעולמו די"; חלק ב' דף 90^a^; ח"ג דף 98^a^ "כל הדינין כשהם מתפשטים ..."; חלק ד' דף 114^a^ "אלה הם הדרושים שמצאתי ביד החברי' יצ"ו והר"ר אליה די וידאש זלה"ה סוד כלב בן יפונה" (ושאר סודות).

6. דף 122^a^—148^b^ [סודות על פסוקים רבים] "זאת החיה אשר תאכלו וכו' הנה כל הבהמות ... הם תולדות המלכות ..." ומסיים בפירוש פרק השירה ומה עניינו 147^b^, ובסוד "ויצא הראשון אדמוני".

7. דף 150^a^—164^b^ [פירוש עַל מאמר במדרש] בראשית רבא ... פסיעותיו של אבינו אברהם היו שלשה מילין ... [על פי האר"י].

8. דף 168^a^—175^b^ ענין התפלה ופרטיה וציצית ותפילין ...

9. דף 177^a^—333^b^ **שערי תפלה**" והוא ספר גדול על כוונות האר"י מחולק לי"ד חלקים. א) פירוש התפלות מהכנפי יונה, עם הקדמת ר' חיים ויטאל לעץ חיים, השבעה למשתמשים בספריו, ואחד הקוראים המאוחרים חתם למטה כאילו בחתימת הרח"ו עצמו! ונראה שגם שאר החלקים מיוסדים על ס' כנפי יונה אבל מאריכים מאד. כל הספר מכיל קכ"ב סודות או פרקים (שאינם מתחלקים בשווה בי"ד החלקים). בגליונות נמצאו הגהות רבות. פותח ב"סוד ברכת אבות. ברוך היכל קודש הקדשים".

10. 338^a^—350^a^ [עוד דרושים וסודות על ענין התפלה]. פותח "דע כי יש ארבעה עולמות שהן אבי"ע ובכל אחד משלשה תחתונים ... מלכות מלובשת בהם וצריכים אנחנו לעורר למטה בכל בקר בתפלתינו ..." נפסק בסופו באמצע העמוד.

78

86 Hebr. 8⁰ .— נייר, 21 : 17 צ״מ. 43 דף, 25—30 שורה בשתי עמודות בכל עמוד. קורסיבה אשכנזית חדשה.

נקנה בירושלם, תרפ״ה.

פירוש התיקונים מהרב האר״י ז״ל ה״ה **עץ הדעת** לא נדפס. פותח „פתח אליהו ואמר ... פירש הענין הוא כי אליהו זלה״ה בא לומר ...״ והוא ספר מאוחר, ומחברו מביא בדף 12ª את האר״י (פירושו לאדרא רבא). גם בכ״י אוקספורד 1758,1759 ועוד מתייחס הפירוש הזה להאר״י. באמצע חסר חלק (בין דף 15 ודף 17). בדף 11ª : „אבאר ל״ב נתיבות חכמה כפי מה שמצאתי בספר (אולי ר״ת ספ״ר שכן נמצאו שמותיהם בס׳ פרדס רמונים).

פירוש אחר (?) לתיקונים מיוחס לאר״י נמצא בכ״י גירונדי 88¹.

79

392 Hebr. 8⁰ .— נייר, 20 : 15 צ״מ. 85 דף, בערך 30 שורה בעמוד. קורסיבה ספרדית יפה, מהמאה הי״ז או י״ח. רוב הדפים אכולים עש וניזוקים.

בתחלה טופס של שער נדפס מדוגמת ספרי ויניציאה באמצע המאה הי״ז, ובתוכו כתוב: פירוש הסבא להאר״י והרח״ו זלה״ה.

1. דף 1ª—1ᵇ **דרושי הסבא בסודות הגלגולים** ופרטיהם (לר׳ חיים ויטאל) כמו כאן בכ״י 120 8⁰.
2. דף 2ª—52ᵇ **פירוש סבא דמשפטים** מהאר״י זלה״ה והרח״ו זלה״ה [וביד אחרת נוסף: „רובו בשטתו הראשו׳ עד לא זכה לחכמת האר״י״] והוא הנדפס בס׳ זוהר הרקיע דף נ״ד ע״א ואילך ועיין גם כן בס׳ אור החמה לר׳ אברהם אזולאי על הזוהר בפ׳ משפטים. וביתר אריכות נמצא כאן בכ״י 417 8⁰.
3. דף 53ª—53ᵇ זה מצאתי למורינו הריא״ל על מה שהקשה החכם השלם כמהר״ר הרמ״ק זלה״ה בפי׳ הסבא, גם כאן בכ״י 417 8⁰, והם חמשה סעיפים קצרים, ונראה שהם באמת להאר״י עצמו כפי שניכר מהסעיף החמישי: „עוד על מה שאמר החכם הנזכר ואמנם ראיתי לבאר ענין גן עדן וכו׳[1]) והקשה

1) עיין למעלה לכ״י 489 8⁰ עמ׳ 101.

קושיות הרבה. כתב על זה בגיליון אמר יצחק לא מחכמה שאל על זה כי ג״ע אמצע העולם וגו״. ובודאי רק ר׳ יצחק לוריא עצמו העיז לכתוב בסגנון זה על הרמ״ק.

4. דף 54^a-62^b [מס׳ **עץ חיים** היכל ששי שער ראשון] שער תיקון הנוקבא עם מהדורא בתרא והערות בגליון, מקצתן ממזל״ן. אח״כ דפים ריקים.

5. דף 74^a-82^b שערי צדק, מפתחות למה שנמצא בכ״י הזה, בפרוטרוט; כתובים בשתי עמודות לעמוד.

80

Hebr. 8⁰ 154 .— נייר, 20 : 15,5 צ״מ. 43 דף, בערך 24 שורות בעמוד. כתיבה רבנית מזרחית.

[**פירושים על התורה**] לר׳ חיים ויטל [בר׳ עד פר׳ חקת] בקצור גדול, רובם נדפסו בשער הפסוקים ובס׳ הלקוטים. עם הגהות מעץ חיים ומצמח. עם רמיזות רבות לספר הדרושים. בראשו כתוב רק: להרח״ו ז״ל.

81

Hebr. 8⁰ 398 .— נייר, 20: 15 צ״מ. 209 דף, 25—30 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית צפופה, מהמאה הי״ח.

נקנה בחברון, תרפ״ז.

1. דף $1-98^b$ **שער מאמרי הזוהר** לר׳ חיים ויטאל.
2. דף 98^b-112^a **מדרשי רז״ל** [והוא שער מאמרי רז״ל] להנ״ל.
3. דף 113^a-209^b **שער רוח הקדש** להנ״ל. עם הגהות אחדות בגליונות.

82

Hebr. 8⁰ 399 .— נייר, 21: 15,5 צ״מ. 118 דף, בערך 30 שורה בעמוד. קורסיבה ספרדית מזרחית, אבל נכתב באיטליה.

נקנה בחברון, תרפ״ז.

שער הרביעי **שער הפסוקים** [משמנה השערים] לר׳ חיים ויטאל. עד דף 97^a כמו שנדפס בירושלם תרכ״ו, ואח״כ נוסף מדף 97^a–118^a קונטרס ״מה ששמעתי מזולתי בשם מורי ורבי ...״ והיא הצורה המקורית שבה סדר ר׳ חיים ויטאל את כתבי האר״י כפי עדותו (ועדות ר׳ מאיר פאפרש בהקדמתו לס׳ דרך עץ חיים) וממנו קבל אותה בראשונה גם בנו ר׳ שמואל ויטאל. בסוף: ותהי השלמתו ביום שני בשבת כ״ו לחודש אדר משנת התקנ״ג ליצירה בליוורנו יע״א.

83

Hebr. 8º 417. — נייר משני מינים, 20 : 16 צ״מ. 401 דף, שני מיני קורסיבות אשכנזיות ישנות. הראשונה (עד דף 39) יותר מאוחרת.

מתנת מר ויסמייאֶר בפראג, תרפ״ז.

בדף הראשון כתוב רק ״משכון מר׳ אברהם ערליץ (?) על סך ד׳ זהו׳״. שאר הדפים הראשונים ריקים.

1. דף 10^a–39^a ס׳ **התחלת חכמה** מהקדוש [האר״י ז״ל]. כמו שנדפס בס׳ מעין החכמה.

2. דף 40^a–96^a **פירוש לפרשת בראשית מהזוהר** באריכות רבה, מבית מדרש האר״י. פותח „בריש הורמנתא דמלכא קדישא גליף גליפא בטיהרא עילאה כוונת הפה הקדוש בוצינא קדישא דנהורא רשב״י ...״ המפרש פירש באריכות הזאת רק דפים אחדים מתחלת הפרשה. הפירוש לא נדפס באריכות זאת, מקצת דברים ממנו נמצאו בס׳ זוהר הרקיע.

3. דף 97^a–98^a ״דף ט״ו [בזוהר] כתב הרב ר׳ ישראל בנימין ז״ל בזוהר שלו כי דרוש זה נמצא מפי הרב הגדול הר״י לוריא ז״ל בעצמו פירש מאמר בריש הורמנותא״. מתחיל ״להבין מהיכן נתהוו הכלים תחלת האצילות אחר שא״ס פשוט בתכלית הפשיטות״ והדברים מכילים נוסח קצר ומלא ענין מתורת האר״י על התחלת האצילות ויתכן שהוא אמתי.

4. דף 98^b–358^b **נוף ב׳ מס׳ נע״ח** [נוף עץ חיים] וזה שריג [בכ״י שרוג] א׳ והוא ביאור מזוהר ספר בראשית. [לר׳ חיים ויטאל]. מתחיל: ״מצאתי כללא כי רוב פעמים כשאומר הזוהר עילא ותתא הם נצח והוד״. למעלה מזה כתוב: שייך כאן מס׳ ברנו [!] ליעקב דף ג׳. עם הגהות מר׳ נתן שפירא (מזל״ן) ואחרים. שריג א׳ נשלם בדף 190^a. דף 190^a–316^a שריג שני ספר שמות. דף 199^b ״כל זה עד דף ק״י (?) למורינו ז״ל. על מה שהקשה החכם השלם כמהר״ר קורדיוור (!) ז״ל בפי׳ והסבא... וכתוב ע״ז בגליון א׳ יצחק יש לי לתרץ ... (עיין גם כאן 392 8º). מדף 199^b–295^a

נמצא כאן פירוש הסבא ומאריך כאן הרבה יותר מאשר בכ״י 392 8⁰ ועיין בס׳ זוהר הרקיע דף נ״ד — צ״ח וגם הוא קצר מהנמצא כאן. דף 316^a-332^b שריג ג׳ ביאור ספר ויקרא. (יש בו קטעים מר׳ מאיר פאפרש, שסדר את כל הנוסח הזה). דף 332^b-352^a שריג ד׳ ביאור ספר במדבר. דף 352^a שריג ה׳ ביאור ספר דברים.

5. דף 359^a-374^b **פירוש על אדרא זוטא** [כנראה גם הוא מגוף עץ חיים].

6. דף 374^b-401^a **פירוש אחר על אדרת האזינו**, והוא הפירוש הנקרא בכתבי יד אחרים **שער גלי עמיקתא**; עם הגהות ר׳ יעקב צמח. עיין כאן 20 8⁰ החלקים 2—5 נכתבו בידי סופר אחד ויש עליהם סימני דפים ישנים א׳—שס״ב.

84

485 8⁰ .Hebr —. נייר, 19 : 15 צ״מ. 126 דף, 20—25 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית מהמאה הי״ח.

ש״י עגנון, תרפ״ח.

ספר הגלגולים מהחכם השלם כמוהר״ר חיים ויטאל זצ״ל ... רק ל״ה פרקים ולקוטים, כמו בדפוסים הרגילים. בסופו שער המלאכים ושער הנבואה וכו׳ והלקוטים והשערים האלה אינם מסודרים בסדר הדפוס.

85

120 8⁰ .Hebr —. נייר, 23,5 : 17 צ״מ. 5 דף, 16—20 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית יפה, בערך משנת ת״ק.

מתנת אזולאי, תרפ״ו.

דרושי הסבא בסודות הגלגולים הם ופרטיהן ואחלקם אל כמה פרטים. (לר׳ חיים ויטאל). עם הגהותיו של ר׳ נתן שפירא ירושלמי. בסוף: עד כאן מצאתי מכתיבת ידי הרח״ו זלה״ה. נמצא כאן עוד בכ״י 392 8⁰ והשוה גם בכ״י בריט. מוז. 806², 807².

86

Hebr. 8⁰ 401 .— נייר חלק, 22 : 16 צ״מ. 52 דף, 25 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית מזרחית, מהמאה הי״ח.
נקנה בחברון, תרפ״ז.

ספר התכונה לר׳ חיים ויטאל על חכמת התכונה, התקופות והמזלות. גם כאן, כמו בדפוס ירושלם תרכ״ו, נמצא רק השער הראשון. (בכ״י ניו יורק נמצא גם חלק שני).

בדף 1ᵇ נרשם: ״זה הספר אשר העתקתי אותו בהיותי במצרים מכתיבת יד הרח״ו ז״ל לעבודת קוני הצעיר אברהם ן׳ אשר ס״ט״.

87

Hebr. 8⁰ 479 .— נייר, 20,5 : 15,5 צ״מ. 363 דף ושער מיוחד, בערך 25 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית גדולה וברורה מאד, נשלם בשנת תס״ז.
ש״י עגנון, תרפ״ח.

ספר הליקוטים שאסף והעמיד וליקט החכם השלם ... כמוהר״ר חיים ויטאל זצ״ל מה שקבל מרבו ... כמהר״ר יצחק לוריא זצ״ל.

פותח: „ואשר לא צדה ר״ת של אנה לידו ושמתי לך אלול לרמוז כי חדש הזה נתנו הקב״ה לכפרה״. מכיל הרבה דברים שונים בלי סדר, ואינו ספר הליקוטים הנדפס. דף 59ᵇ: סדר האצי׳ בקיצור מופלג (= כ״י 1⁷ 8⁰ כאן). דף 61ᵇ וזהי תשובת שאלה ששאל החכם הר״ר שמואל פודילא יצ״ו אל החכם הקדוש האר״י ... (כמו בכ״י 465 8⁰) וגם כאן נמצא כמו בדפוס: ״תבקשהו [את פירושי לספרא דצניעותא] אצל אחי ותמצאהו״ (והוא ר״ש פודולא ששמע תורה מפי האר״י על פי כ״י מינכן 335 דף 134ᵇ). דף 65ᵃ דרוש אטב״ח. בכלל נמצא כאן מלבד חדושי פסוקים הרבה דרושים קצרים וארוכים השייכים לס׳ עץ חיים, לפרי עץ חיים ולספר הגלגולים. גם הגהות אחדות מס׳ מגלה עמוקות ושפתי כהן.
בסוף: ״ותשלם המלאכה ... ע״י המשכיל ונבון הר׳ יוסף ן׳ חרוש יצ״ו בעישור אחרון לכסלו שנת חסדך ואמת״ך ... לפ״ק ״[תס״ז].

88

Hebr. 8⁰ 241 .— נייר, 25,5 : 18 צ״מ. 90 דף, בערך 40 שורה בעמוד, לרוב בשתי עמודות. קורסיבה ספרדית מערבית. עם שער מיוחד.

מתנת מר אלימלך בלוי בדובנא, תרפ״ה.

ספר **קול ברמה** אשר חיבר החכם ... כהר״ר יעקב צמח מדרושי ופירושי ... כמוהר״ר יצחק לוריא ... ותהי השלמת הספר הקדוש הזה כ״ב יום לחדש אדר ... הפת״ח ליצירה פה העיר ... פאס המהוללה. (כן לשונו בשער מיוחד). בראשו נ״א כללים. אח״כ הקדמת המחבר ... ר׳ יעקב בן חיים צמח. ו״שיר כולל שי״ח סוד״. הספר מכיל כאן גם את האדרא כפְנים.

דף 63b **דרושי המלכים** לר׳ גדליה הלוי ז״ל מהרב זלה״ה (נדפסו במקומם). בספר יש כמה הגהות שלא באו בדפוס קארעץ תקמ״ה.

מביא קטעים מתוך: ס׳ אדם ישר, ס׳ הדרושים, ס׳ קהלת יעקב, ס׳ רנו ליעקב, ספר עולת תמיד (84b), ס׳ הכוונות, ס׳ ע״ח (כמו בכ״י הבא).

בדף הראשון רשום הצעיר חזקיה הלוי. וזה לשון ספורו של הסופר ר׳ יצחק בן אברהם אסבאג בסוף הספר, דף 89a:

עד הנה עזרני ה׳ שהתחלתי הספר הקדוש הזה וגמרתי אותו אמן כן יעשה ה׳ למען שמו הגדול שיזכני להתחיל לכתוב ספרי הקדש כאשר עם לבבי ולגמור ישלח עזרי מקדש ומציון יסעדני אף ידו תכון עמי אף זרועו תאמצני ותאות לבי יתן לי וארשת שפתי בל ימנע לנצח כי״ר וכתבתי אותו לזכות הכהן הגדול מאחיו עטרת תפארת ישראל שליחא קדישא דרחמנא איש אלהים קדוש יאמר לו ורוח ה׳ נוססה בו החכם השלם הרב הכולל חסיד ועניו כמוהה״ר דוד יקותיאל הכהן נר״ו איש ירושלים תוב״ב מגן אבות יהיה בעזרו עד עמדו על הר צבי קדש שלם בכל מכל כל כי״ר ואני מפיל תחנתי לפני כל קורא בספר הקדוש הזה או מעתיק ממנו שאם ימצא איזו טעות או שיבוש לשון וכיוצא שלא יתלה הסרחון בי משתי סיבות האחת שהספר שהעתקתי ממנו כמדומה שאינו מוגה כראוי והשנית שאנחנו אלה בעו״ה לעת כזאת דעתנו משובשת ומטורפת לרוב צער מרירות ילדי הזמן וקורותיו וחוסר הפרנסה ובפרט לתופסי התורה ששוט העוני כרוך אחריהם מום קבוע לדורות עד ישקיף וירא ה׳ משמים והאחרון הכביד כובד אבן ונטל החול שגזרה חכמתו יתברך שמת אדוננו המלך מולאי סמעאל אשריף ארחמו לאה [=ירחמו האל] יתעלה ונפל בלבול גדול בכל המערב ורבו מלחמות ושכח עובר אורח וליוצא ולבא אין שלום וכלנו נחבאים אל הכלים בחוסר כל מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה כי כל הימים אשר אדוננו חי על האדמה דהיינו נ״ה שנה היה שלום גדול בכל ארצות המערב והיינו הולכים מכאן

מתא פאס יע״א לארץ מרחקים מהלך עשרים יום ויותר בשיירות נושאות ממון רב והיינו פוגעים חבורות חבורות של נכרים ואין פוצה פה ומצפצף כי אימתו היתה מוטלת על כל הגויים ופחדו נפל עליהם כי היה מלך גדול וחזק וחכם ונבון וכל היום מפקח בענייני בני אדםשבכל עיר ועיר וזה ישפיל וזה ירים ועשה יישוב בכל המקומות החרבים וביערים ובאפיקים ובגיאיות עד שנמצא שכל הולכי דרכים היו הולכים לבטח דרכם ותכון מלכותו מאד ובעונותינו שרבו נפל למשכב בר״ח טבת שנת התפ״ז ליצירה וביום ר״ח ניסן מת ומלך בנו תחתיו סידנא מולאי חמד יר״ה [דף 89b] אבל בעוונותינו אנחנו אלה פה על מה אנחנו יושבים ובנס אנו עומדים כי מאז ומקדם היו הגויים אנשי פיס אילבייג׳ו כפופים לאנשי פיס החדש שכנינו יען שהם קרובים למלכות וכאשר מת אדוננו המלך היתה משטמתם של פיס אילבייג׳ו ממשמשת ובאה עד יום ט״ו לחשון שנת ופסח ה׳ על הפ״תח יום שלישי לחגם ועלו לפיס החדש בחיל גדול אשר לא ימד ולא יספר יען שכל העולם הסכימו שחשבונם יותר ממאה ושלשים אלף איש רגלי לבד מטף ולבד מאורחי ופרחי ולבד ממחזיקי הדת חכמיהם וסופריהם שהם יותר מששה עשר אלף ובעלותם חשבו לבלע שכננו קרובי המלך שהם מתי מספר פחות מאלף איש ולהתחיל בהם ולגמור בשונאי עם ייא אלה יען שיש להם על היהודים משטמה גדולה וטינה בלבם ידועה אצלנו ועלו בחיל גדול ובתופים ובמחולות ובהנפת חרבות ורמחים ותריסים ושפעת הקלגסים ונפלה אימה גדולה על שכננו אחר ששמעו וראו ההמון הגדול ויצאו לקראתם ארבעים רוכבי סוסים ותו לא מידי וערכו אתם מלחמה ושלי״ת נפלו אויביהם לפניהם לחרב ויכום ויכתום עד החרמה והפילו מהם חללים לאין מספר ואז יצאו אחרים לעזרם ועשו בהם מפלה גדולה ורדפום עד פתחי שעריהם וגם את בגדיהם ואת כלי זיינם שבו ויבוזו וחזרו שכננו לשלום ולא נפקד מהם כי אם ג׳ וביום השני יצאו גם כן בחיל גדול כי אמרו אתמול מקרה היא והוראת שעה היתה שנצחונו ועשו בהם ג״כ מפלה וברחו מפניהם וסגרו פתחי שערי מדינתם וביום הג׳ יום שבת קדש יצאו ג״כ לערוך מלחמה ונפלו עוד ונשתברו וחזרו בפחי נפש ויחדלו לצאת כמאז ותבוא עירם במצור כמו שני חדשים ויהי ביום שבת קדש סדר וארא אל האבות באל שדי הלך רוב שכננו מחוץ למדינה כמו מהלך חצי יום לסיבת מה ויוגד לאנשי פיס אילבייגו ובכן נתיעצו ואמרו שלא נמצא יום נקם בפיס החדש יותר מהיום ובשעת תפלת המנחה יצאו כארבעים אלף חלוצי צבא ועמהם קרדומות ואיתים לשבור ולהרוס החומה הסמוכה לקברות נוחי נפש ומשם יכנסו וכך היתה עצתם וקשרם שלא ישאירו בשונאיהם של ישראל שריד ופליט ואז יצאו אצל שכננו להתם ולכלה ועלו כל עם ייא לגגות אנשים ונשים וטף צועקים ובוכים והיינו רואים שהולכים ומתקרבים עד פתח השער הנקרא שער הנכלות ולא יצא להם שום אדם להלחם עמהם כמאז עוד הם הולכים וקרובים ליכנס לעיר והנה במאמרו ית׳ באו ג׳

רוכבי סוסים מדרך המערב והתחילו להפיל מהם חללים ומיד הביא ה׳ מורך בלבבם ונסו ואין רודף ואז יצאו הגויים ורדפו אחריהם והפילו מהם לאין חקר והיו משליכים כלי זיינם בחפזם ורבים מהם נפלו בנהר וטבעו שם ועלינו לשבח לאדון הכל וחסדי ייא נזכיר תהלות ייא כעל כל אשר גמלנו וכו׳ ועשה עמנו הנס הגדול והגלוי הזה אשר לא היה כמוהו מימי חזקיהו מלך יהודה ע״ה ומימי אלישע הנביא ע״ה במחנה ארם שהשמיעם ה׳ קול רכב וקול סוס וכו׳ ואמרתי מצוה לפרסם מעשה ייא כי נורא הוא כי לא עזב ולא יעזוב ברוך ייא שלא נתננו טרף לשניהם ובשנת פ״ח הפח נשבר ואנחנו נמלטנו אך ורק עדין הם מורדים במלכות ויסגרו בעדם ובאמצעות מרדם רוב היהודים בעו״ה אזל הכסף מכיסם כי היה עסקם עמהם וכעת כולם יושבים ובטלים ואין כל מאומה בידם והמלך יר״ה שלח עליהם מחנה גדול והנם יושבים במצור ואנחנו ליה וליה עינינו בעשרה לשונות של תפלה יאיר עינינו ויגיה חשכנו ויוציאנו מאפלה לאורה ותמיד ישלח חסדו ואמתו לעבדיו וצאן ידו לבל יסגירם ביד אוייב ותמיד יהיו עיניו פקוחות על כל ישראל לטובה ויקבץ פזורנו מארץ שביינו לארץ צביינו בביאת משיחנו ושם נשיר את שיר ה׳ בעגלה ובזמ״ק אמן כן יעשה ה׳ [דף 90a] עוד שנית אני מפיל תחנתי לפני כל קורא בספר הקדוש הזה וימצא בו איזה טעות מתוקן שלא יאשימני כי בטירוף הדעת הייתי כותב וכנז״ל ועוד שאדוננו שליחא קדישא החכם הנז״ל נר״ו היה דברו הטוב נחוץ יען שהיה נחפז ללכת לדרכו לחטו״ל [לחיים טובים ולשלום] יהי רצון מבעל הרחמים שיגיעהו לכל מחוז חפצו לשלום ויצילהו מכל שופ״ר [=שטן ופגע רע] בין בים בין ביבשה ועמדו רגליו רגלי חסיד קדוש על הר קדש ירושלים הרים סביב לה שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו בימיו ובימינו תושע יהודה וישראל ובא לציון גואל ושלום יהיה לו ולכל ישראל ירומו סלה נאם הדל ורזה אשר מימי תחנונים לפניו יתברך יזה שיברכהו בברכת כל חכם ונביא וחוזה המתאבק בעפר רגלי חכמי ישראל אשר מיום היותו על האדמה יצק מים על ידיהם ונפשו דבקה אחריהם ויט שכמו לסבול כל רצונם וחפציהם החותם פה בשים שלום טובה וברכה שנים ועשרים יום לחדש אדר המהודר שנת הפת״ח סדר וירא משה את המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה׳ כן עשו ויברך אותם משה. העבד ישראל יצחק א״א אברהם אסבאג.

89

Hebr. 8⁰ 237 .— נייר, 21 : 17 צ״מ. 215 דף, 12–20 שורה בעמוד. כתיבה אשכנזית משנת ת״ק בערך.

1. 1^a–210^a ספר קול ברמה [לר׳ יעקב צמח] עם הכללים בראשו, יותר מהנדפס (כמו בכ״י בריט. מוז. 797). ביאור האדרות להאר״י עם הגהות רבות מאד מר״ן וצמח, מס׳ אדם ישר ושאר כתבי האר״י, מס׳ קהלת יעקב, ס׳ עולת תמיד וכו׳ שאינם בדפוס קארעץ.

2. דף 210^b–214 מאמר שער המלואים, הוא מאמר המלואים לר׳ מנחם עזריה מפאנו. ובסופו עוד הערות בודדות על מלואי שם הוי״ה.

90

162 Hebr. 8⁰ .— נייר חלק, 20 : 14,5 צ״מ. 64 דף, 20—30 שורות בעמוד. כתיבת רש״י מזרחית. בסוף חסר.

1. דף 1^a–25^b [לקוטים מספר הכוונות, חסר בראשו הרבה?] בסוף קולופון זה: ״נשלם זה הספר מעיין חכמה וספר א׳ חלק עץ חיים [כלומר אולי פרי ע״ח = ס׳ הכוונות] מהרב ר׳ אברהם הלאנאטי זלה״ה ביום ה׳ בשבת י״א חודש אלול בשנת התפ״ה ליצי׳ אני הצעיר ... הכותב רפואה בן כמהר״ר אלעזר נ״ע ...״

2. דף 26^a–64^b ליקוטים מהאר״י זלה״ה [מחולקים בפרקים] על ענין תפלין, אמנם מפרק ט״ו באמצע [מתחיל דף חדש! 30^a] הספר הוא [ס׳ תפלה למשה] לר׳ משה קורדובירו אף על פי שלא נזכר, והוא פי׳ על תפלות הנדפס בפרעמישלא תרנ״ב. ומדף 47^b בפירוש: ״פירוש תפלת מוסף להר״מ קורדיאורו ע״ה״ עד הסוף. הוא מרבה להביא את ספריו ספ״ר וס׳ אור יקר. סופו חסר.

91

159 Hebr. 8⁰ .— נייר, 15 : 10 צ״מ. 146 דף, כ 25 שורות בעמוד. קורסיבה מזרחית מאוחרת, ואח״כ כתב רבני מזרחי יפה.

1. דף 1^a–88^b ס׳ קנה חכמה קנה בינה [מתוך ספר הקנה] כמו הנדפס ואין ספק שנעתק ממנו.

2. דף 89^a–103^b [מתחיל] כשעלה רצון א״ס להוציא המחשבתו (!) לפועל היא המחשבה הקדומה מבלי ראשית ... חסר בסופו. [מאמר על תורת הצמצום ועניני הספירות והאצילות].

3. דף 105a–141b כונת ל״ו שעות יום ולילה ויום ... ועוד כוונות וגם תקון לד׳ ימי השבוע. [מידי סופר אחר.]

דף 124 עמוד עם שמות כתובים באלפאביתא של יודין.

4. דף 141b–145 ספר יצירה. הנוסח המקובל, על פי הדפוסים. בדף 146a רשום ״של הרב נתן״.

92

135 .Hebr. 8⁰ — נייר, 16,5 : 11 צ״מ. 62 דף, 20–25 שורות בעמוד.
קורסיבה מזרחית מהמאה הי״ח.
מתנת אזולאי, תרפ״ה.

1. דף 1a–7a [מאמר על סוד הצמצום.] פותח: ״הנה עיגול זה מדבר על כל כללות העולמות מתחלת אויר קדמון עד סוף עגול עולם העשייה ... כבר ידעת שאלת הקדמונים ותשובתם מענין שינוי רצון ... והענין הוא כי לא״ס הכללי היה לו מחשבה קדומה״ וכו׳.

2. דף 9a–62b [מאמר אחר על סוד הצמצום והשתלשלות העולמות] ״ההקדמה הזאת צריכה אלינו מאד אף שאין מקומה כאן״. שני המאמרים בסימני דפים ישנים מיוחדים, והשני חסר בסופו, ונראה ששניהם ממחבר אחד, לא אדע מי הוא אבל אינו ר׳ חיים ויטאל כי מדבר על האר״י בלי ״מורי״ ודרכו רחוקה מאד מדרך ס׳ עץ חיים וקרובה לנובלות חכמה או לעמק המלך. כתוב בהתעמקות רבה. מספרים מביא רק את דרושי האר״י זלה״ה.

93

407 .Hebr. 8⁰ — נייר 20,5 : 14 צ״מ. 72 דף, בערך 50 שורה בעמוד.
קורסיבה איטלקית צפופה מאד.
נקנה בניסן תרפ״ז מן הרב פרנקו בחברון.

לקוטים [בקבלת האר״י] נתקנו ע״י הרמ״ע זלה״ה [ר׳ מנחם עזריה מפאנו] עם תוספת ברכה בעקר ממנו ... ועוד איזה חדוש מהצעיר המעתיק ... ובתוספת ג״כ ממרנא הלוי זלה״ה [אולי ר׳ בנימין הלוי?].

עם מפתח מפורט מכל הלקוטים בראשו. והם 551 סימנים. מתחיל: ״הנותן פת לתינוק צריך להודיעו לאמו ...״. הגהות רבות בלגיונות מן המעתיק.

94

Hebr. 8⁰ 276. — נייר, 18 : 13,5 צ״מ. 76 דף, 23 שורות בעמוד. קורסיבה איטלקית, כנראה מהמאה הי״ז. מקולקל ואכול עש.

1. דף 1a—9a **דרוש מטי ולא מטי** ואינו הפרק הנקרא כן בס׳ עץ חיים או בשער ההקדמות לרח״ו, אבל קרוב לשונו ללשון ס׳ עץ חיים. פותח ״נתחיל לבאר מציאות העקודים מה עניינם. דע כי הלא האור העליון אשר הוא הנעלם הראוי להתלבש באצי׳ אשר יש בו כח הי״ס ...״ ואולי הוא מדרושי ר׳ מנחם עזריה מפאנו? בסוף: ע״כ מצאתי מוגהה מכ״י הרב עז[ר]יה. (אות אחת אכולה עש עד שאי אפשר לקרוא אותה). ואולי הוא הדרוש הנזכר כבר ברשימה בסוף ס׳ נובלות חכמה דף קצ״ה.

2. דף 13a—76a ס׳ **כנפי יונה** לר׳ מנחם עזריה מפאנו (שם המחבר נוסף באותיות אחרות), שונה מאד מהנדפס בכמה וכמה פרקים. בשניהם גם הגהות רבות. בדף 1 רשום ״הצעיר אחי״ם ס״ט״.

בכריכה הקודמת (שהיה צורך להרחיק אותה) היתה הערה: ״ס׳ דרוש מטי ולא מטי להרב ר׳ יצחק לוריא ז״ל וס׳ כנפי יונה לרבינו מנחם עזריה ז״ל הכל בכתיבת יד הר׳ מש״ג [?] מאלמנת אלוף עירנו הרב מורינו יצחק פינצי זצ״ל ושני הספרים הללו הוגהו מהגאון מורי הנ״ל מכתיבת ידו הקדושה ממש״.

95

Hebr. 8⁰ 394. — נייר, 20,5 : 17,5 צ״מ. 68 דף, 20—25 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית ברורה מאד, מהמאה הי״ח.

נקנה בחברון, תרפ״ז.

בעזרת אלהי מעונה, אתחיל לכתוב ספר **כנפי יונה׳ נוסחא קצרה׳** (פותח) ״כשעלה ברצונו הפשוט ...״ מכיל כל החלק הראשון ותחלת החלק השני (מדף 66) והוא הוא דווקא הנוסח הנדפס (קארעץ תקמ״ו), רק בראשו יש שנויים בולטים.

96

389 Hebr. 8⁰ .— נייר, 21: 14,5 צ״מ. 102 דף, 26—27 שורות בעמוד. קורסיבה איטלקית יפה.

מתנת מר נתן קפלן, תרפ״ז.

מאמר מאה קשיטה לר׳ מנחם עזריה מפאנו [נדפס במונקאטש תרנ״ב]. בסופו: „אחרי שזכיתי לכתוב ספר זה, שבועה נשבעתי ואקיימה כי יבא מי שיהיה וישאל לי בהלואה שלא להלוותו בשום צד ואופן שיהיה לשום אדם שיהיה והיה זה דברי ליל א׳ עשרה לחדש טבת שנת ש״ע לפ״ק פה מנטובה״. ונראה כי אלו הם באמת דברי הרמ״ע עצמו שהיה גר במנטובה. ואולי זוהי כתיבת ידו? [השווה גם כ״י בריט. מוז. 841. מתחיל: הרביעי מאמר מאה קשיטה]. ובגליון כתוב: „החלק השני מספר עשרה מאמרות, מאה קשיטה, שבתות ה׳, מלואים, עתים, רקיעים, יסודות, שברי לוחות. מ״ע [מנחם עזריה]״.

97

252 Hebr. 8⁰ .— נייר, 15 : 10 צ״מ. 53 דף, בערך 20 שורה בעמוד. קורסיבה ספרדית עד 35^b, משם ואילך כתיבה רבנית ספרדית יפה.

א. טובר, תרפ״ו.

ס׳ **כנפי רוח** [לר׳ אברהם בן מרדכי אזולאי] פותח „הכנף הרביעי בסדר תפלת שחרית״ ונמצא כאן עד הכנף האחת עשר (ערב הרגלים) והוא קצור כוונות התפלות על פי האר״י. מביא בו את ספר מעשה חושב (הנמצא בבריט. מוז. 859), ועיין מה שכתב על כ״י זה א. טובר בקרית ספר א׳ עמ׳ 161 והוא לא ידע שאר כתבי היד הנמצאים מספר זה וס׳ מעשה חושב, וגם רוזאנס בתולדות ישראל בתוגרמא לא ידע כי נמצאו אתנו. בכ״י בריטיש מוזיאום Or. 9164 (קניה אחרונה שלא נרשמה אצל מרגוליות!) נמצא כל ס׳ כנפי רוח עם ס׳ כנפי שחר וס׳ מעשה חושב שלו והוא כרך גדול מכיל 525 דף. ס׳ מעשה חושב נמצא ג״כ באוסף גינצבורג (ח״א סי׳ 730 ברשימת הח׳ שניאור זאק״ש) ומלבד שני ה„כנפים״ האלה חבר עוד ס׳ כנף רננים קצור ס׳ הכוונות הנמצא בין הקניות האחרונות של הספריה הלאומית בפאריס סי׳ 1362 ונזכר גם ברשימת כתבי היד של יצחק פארדו (תרנ״ה) סי׳ 213. בדף 52^b רשומים שני בעלים: עזרא נסים יצחק ס״ט והצעיר משה ביטאן (?) פה צפת תוב״ב.

98

Hebr. 8⁰ 50. — נייר, 15 : 10 צ"מ. 11 דף, 19 שורות בעמוד. כתיבה תימנית יפה.

[קונטרס אחד מתוך] ספר **לחם שלמה** [לר' שלמה בן דוד הכהן מחכמי תימן. נתחבר בשנת ת' לאלף הששי] מכיל את „שער בחינת התיקונים".

חסרים דף א' אחרי 4 ואחרי דף 5. שני דפים האחרונים 11/10 שייכים להתחלה ומכילים את הסוף של „שער בחינת הזהר" שסופו נמצא בדף א'. הספר נמצא כולו בבריטיש מוזיאום מרגול. 852 ובניו־יורק בבית מדרש לרבנים קובץ דיינארד כ״י 516.

99

Hebr. 8⁰ 531. — נייר חלק, 20,5 : 15 צ"מ. 8 דף, 24 שורות בעמוד. כתיבה רבנית מצרית, מהמאה הי"ז או הי״ח.

סימני דפים ישנים כ"ז—ל״ד.

[קטע מתוך ספר לקוטי פסוקים ושאר סודות על פי קבלת האר"י]. פותח בסוד „גר אנכי בארץ הם סוד הויה אלהים הויה אדני עולים בגי' ג״ר..." בדף 3ᵇ שמעתי טעם נכון משם החכם זקננו על מי שיש לו מאתים זוז לא יטול מן הצדקה". רומז 4ᵃ על פירושיו על התורה „וכבר ידעת מה שביארנו בפ' בהעלותך. בדף 8ᵇ סמוך לסוף הקטע סוד „תרדמה בגי' תרגום ... ודע כי לשון תרגום הוא אל האחורים של הקדושה וכל האחוריים הם שמות בסוד פשוט כפול משולש מרובע ואלו נקרא' תרדמה שהוא התרגום וזהו ויפל ה' תרדמה על האדם". נפסק באמצע סוד על הפסוק האמנם אלם צדק תדברון, ושאר הדפים חסרים עכשיו.

100

Hebr. 8⁰ 525. — נייר, 21 : 15 צ"מ. 148 דף, 25 — 30 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית מזרחית, מהמאה הי"ח?

ס׳ מגלה עמוקות לר׳ נתן שפירא מקראקא. חסר בראשו (ההקדמה) ובסופו מאופן הקנ״ט ואילך ונראה שהועתק מהדפוס הראשון.

101

108 4^0 Hebr. — נייר, 28 : 19 צ״מ, דפים 128—153 בתבנית 30 : 19 צ״מ. 195 דף, בערך 40 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית מהמאה הי״ח.

נקנה מר׳ יצחק באדהב, תרפ״ח.

קובץ גדול מספרי ר׳ מאיר פאפרש, תלמידו של ר׳ יעקב צמח, שלא באו בדפוס, והוא הקובץ הנזכר בקצור בפרד״ס התורה והחכמה, רשימת כתבי יד עתיקים מר׳ יצחק באדהב, ירושלם תרנ״ח דף ב׳ ע״א. השם הכולל של כל הספרים הללו הוא ס׳ כוכבי אור.

1. דף 1a—29b הכוכב השלישי מס׳ **כוכבי אור**, ביאור על דברי הרמב״ן ז״ל קראתיו **תור״ה או״ר** כפי שרשי הקדמת הרב זלה״ה ושמתי כל מעיני בו וכתבתי בו כל סדר ענינו. הקדמה. אמר הכותב ... הרמב״ן ז״ל בפירושו על התורה עמוק עמוק מי ימצאנו ואין מי שיבין דבריו לרוב עמקם והרב ר׳ יצחק דמן עכו עשה חיבור קראו מאירת עינים ע״ד חכמת הראשונים וגם דבריו סתומים אשר ע״כ נפשי התאוה תאוה לחתור במחתרת אולי אמצא בו הבנת הספר הזה ואראה אבינה כי אחרי שזכינו לקחת מעץ חיים ולאכול מפרי עץ חיים דברי הרח״ו ז״ל תלמיד האר״י ז״ל כמעט כל דבריו מפורשים א״צ ביאור לכן קמתי ואתעודד לפרש דברי הרמב״ן זלה״ה ורמזיו במקום שאבינם ע״פ הקדמות רבינו הרח״ו ... והעליתי בכל פרשה אשר השיגה ידי וע״כ קראתי קונטרסים אלו תורה אור כי תורת משה איש האלהים הרמב״ן זלה״ה תאיר ע״י הצעיר מאיר בן הנדיב כהר״ר יאודה ליב כ״ץ ז״ל פאפרש. עכ״ל. הספר מיוסד על דעת רבו ר׳ יעקב צמח ושאר תלמידי האר״י האומרים (למשל הרב צמח בס׳ רנו ליעקב בכ״י 68 4^0 דף 1a) שהרמב״ן באמת ידע מקבלת הפרצופים שהיא קבלת האר״י אבל הסתיר אותה ברמזיו לפי חולשת הדורות הללו. ועל פי הנחה זו השתדל למצוא בביאורו את תורת ס׳ עץ חיים בפירוש הרמב״ן. הספר אינו שלם, בפ׳ בראשית חסר דף אחד, וכל ההעתקה נמשכת רק עד סוף ס׳ במדבר.

2. דף 30a—36b הכוכב הרביעי מס׳ כוכבי אור ביאור ע״ד ספר הבהיר קראתיו כפי שמו **אור בהיר** עיינתי בו בדרכי האר״י זלה״ה נחלק לבבות כסדר משניות ס׳ יצירה. הקדמה. אמר הצעיר והזעיר מאיר בן ... יאודה ליב כ״ץ זלה״ה פאפרש זה לי ימים שהיה בכוונתי לפרש פרישה על ספר הנורא הזה אחרי אשר

ראיתי כי הרמב״ן ז״ל בביאורו על התורה כל שעה מביאו כמדרשו של רנב״ה וכו׳ וכשזכיתי לפרש פי׳ הרמב״ן ת״ל בס׳ תורה אור אמרתי אל לבי אם יזכני קוני אעשה פירוש ג״כ למדרש הזה כולו ולא ערב אל לבי לעשותו כי זחלתי ואירא לקוצר המשיג ועומק המושג ואח״כ מצאתי ספר קדמון פי׳ על הבהיר הרב מאיר בן שלמה ז״ל ן׳ אביסהולה כתב בו דברים נכונים אמרתי אל לבי שמא גרים ומני ומניה יתקלס עלאה ובכן שמתי קסת הסופר בידי בטחתי בקוני יעלה מצודת שכלי דבר הגון כי הרב מאיר הנז׳ היה אור עיני ודלה לי חספא ואשכחנא ת״ל מרגניתא כי פרישותו היתה ע״פ דרכי הקדמונים ואני תפסתי דרך הרב ... [בסוף] ורוח שיר על פני חלף ויען ויאמר [בא שיר קטן בר״ת מאיר, ודוגמתו נמצאת בכל חלק וחלק כאן].

מתוך הקדמה זאת אנו לומדים בפעם הראשונה עדות מפורשת על מחבר הפירוש לבהיר, הנדפס על שם אחד מתלמידי הרשב״א בדפוסי ווילנא מס׳ הבהיר וגם בכ״י של הפירוש הזה שנמצא בספרית הקהלה בפראג לא נתפרש שם מחברו, וכבר בא הוכוח על הפירוש הזה ומחברו בקרית ספר שנה ה׳ עמ׳ 263—266 ובמזרח ומערב שנה ד׳ עמ׳ 22—25 ועמ׳ 130—131 ולא נודע לי אז ענין העדות הזאת (הבאה לסייע לדעת מר בקר במזרח ומערב). אמנם עדות זאת טעונה קיום שכן מעידים על הרב מאיר ן׳ אביסאהולה גם ביחס לספר אחר ובאמת לא הוא חברו: הלא הוא ביאור סודות הרמב״ן לר׳ יהושע ן׳ שועיב הנדפס על שמו של ר׳ מאיר לפי עדות ס׳ באר מים חיים לר׳ חיים עובדיה די בושאל, ועיין בקרית ספר שם עמ׳ 265.

הפירוש הזה נשמר כאן רק לחלק קטן מאד של הספר, עד סי׳ ט״ז (י״ז בחלוקת דפוסי ווילנא), וכתב יד אחר ממנו לא נודע. הפירוש הזה איננו הנמצא בכ״י גאסטר 996 בבריט. מוז. (על כל הספר) שגם הוא מפרש בדרך קבלת האר״י אבל נתחבר כנראה רק במאה הי״ח. הפירוש שלפנינו מתחיל „כתוב אחד אומר הקושיא דתרי קראי סתרין אהדדי ...״. בדף 33b מביא עוד פעם „לולא שראיתי בס׳ אחד קדמון מצאתי חברו הח״ר מאיר ן׳ שלמה ן׳ אביסהולה בפי׳ ברא הבריא... לא הייתי מפרסמו ואותו חיבור נעשה בקסטיליא שנת צ״ה לאלף הששי והוא האיר עיני בהרבה פירושים מס׳ והיה לי לעינים ודע כי אותו ספר הוא פשטני וכו׳ ״.

גם הידיעה החשובה הזאת על שנת חיבורו של הפירוש הקדמון חדשה היא, ונראה ממנה שבאמת היה לפני ר׳ מאיר פאפרש כתב יד שהכיל אולי הקדמה או כיוצא בזה, ואם כן הוא, יהיה ערך מכריע לעדות הזאת על המחבר. אמנם השנה כפי שנזכרה כאן מאוחרת מאד שהרי ר׳ יצחק אביסהולה אחיו של ר׳ מאיר נולד כבר בשנת ה״א ד׳ (1244). אבל אינו מן הנמנע שאחיו היה צעיר ממנו בכמה שנים וחבר הספר בימי זקנתו. וכל השאלה הזאת טעונה בירור.

מלבד זה מביא כאן עוד את ר״מ מרקנטי ואת שאר חלקי ספרו כוכבי אור.

3. דף 37^a–85^b [ס׳ מאורי אור], כנויי הספירות בסדר א־ב וחסר כאן הדף הראשון, אבל ניכר שהוא הספר ששמש יסוד לס׳ מאורות נתן הנדפס בפרנקפורט דמיין תס״ט. כמה דפים נכתבו כאן רק בעמוד אחד. ונראה שזהו אחד הכוכבים מס׳ כוכבי אור, ולא אדע איזה.

4. דף 86^a–88^b הכוכב החמישי מס׳ כוכבי אור בסדר אלפא ביתא כל המגולגלים הנז׳ בדברי האר״י זלה״ה ויועיל מאד לדרושי פסוקים בסדורן **אור נרי** העיקר חסר כאן, מאות ה׳ עד אות ש׳, ואני ראיתיו יותר שלם בכ״י ומביא בו כמה פעמים את ס׳ אור אבוקה שלו, שלא נמצא בקובץ זה. כ־י שני נמצא באוסף מוסאיוב 5 בירושלם.

5. דף 89^a–121^a הכוכב הששי מס׳ כוכבי אור מה שעיינתי ופלפלתי בג׳ ספרי האר״י זלה״ה דע״ח פע״ח נע״ח [דרך עץ חיים, פרי עץ חיים, נוף עץ חיים] ומה שהשיגה ידי ... קראתיו **אור זרועי** הם פירושים והגהות קצרות, מביא בהקדמה את הקדמתו לס׳ דרך עץ חיים על הנוסחאות השונות בסדור כתבי האר״י (שנדפסה בדפוס קארעץ), ובסוף ההקדמה שיר קטן. ועיין כאן 8^0 395 ושם קורא אותו כוכב ז׳!

6. דף 122^a–127^b [הכוכב השביעי מס׳ כוכבי אור והוא ס׳ **אור שבת**׳ כפי שרשום ברשימת באדהב] חסר בתחלתו והוא פירוש לשלשה פיוטים של שבת שחיבר האר״י. דף 127^b שייך לתחלת הספר. נמצא גם באוסף מוסאיוב כ״י 5 ושם נמצאת גם ההקדמה ואומר בה „היום אשר הוגליתי מירושלם ת־ו לחו־ל וראיתי כי נתפשטו בחו״ל כתיבות שאינם מקובלים ומתוקנים בעיני ויש ערבוב דברים מהאחרונים בפיהם ובפרט כי מצאתי כמה כתיבות פי׳ על אלו השירים המיוחסים למהר״ר ישראל סרוק ז״ל שהפירוש ההוא בנוי על תוהו על נוסחאות משובשות מלבד שהדברים מוכיחים שיש בהם כמה סתירות לדברי הרח״ו זלה״ה מה גם שבס׳ עץ חיים יש נוסחאות אחרות, א״כ גם פירושם בנוי על יסודות רעועות, על כן יתאמץ לבבי וכליותי אשתונן ואחרי ההפצר מחבירי ... עלה על לבי לבאר הביאור הקטן הזה אשר כולו מיוסד בנוסחא אמיתית מכ״י הרב זלה״ה.״ גם מהקדמה זו ניכרת ההתנגדות העזה ששלטה בחוגי תלמידי הרח״ו ביחס לקבלת ר׳ ישראל סרוק.

7. דף 128^a–195^b ספר **אור רב** פירוש על הזוהר. נמצא רק חלק קטן ונראה שהיה ספר גדול מאד; לפנינו רוב הפירוש לפר׳ משפטים ותרומה. הפנים מכיל לשון הזוהר עצמו, בכתיבה קורסיבית ספרדית, ומסביב לו הפירוש שרובו נכתב כאן בידי סופר אחר (אשכנזי).

בידי הח׳ באדהב היה עוד ס׳ אור פני מלך, סידור ע״ד הקבלה, שחיבר הרב מאיר פאפרש בשנת ית״ד בשבתו בקושטא (על ישיבה זו ספר גם בהקדמה לדרך עץ חיים), ושם הזכיר כי כל ס׳ כוכבי אור הכיל ט״ל אורות; ובודאי

גם ס׳ אור ישר ואור צדיקים ממנו שנדפסו זה כמה פעמים, היו נכללים בחיבור הזה. בכ״י מוסאיוב 5 נמצא גם ס׳ אור צח ממנו.

102

Hebr. 8º 395. — נייר עבה, 26 : 20 צ״מ. 77 דף, 20—25 שורות בעמוד.
כתיבה רבנית מזרחית יפה וגדולה.
נקנה בחברון, תרפ״ז.

ס׳ **אור הזרוע** לר׳ מאיר פאפרש. פותח: הקדמה. כוכב הז׳ מספר ככבי ב״ה [! ובכ״י 108 4º קורא לו כוכב ששי מספר כוכבי אור, והוא הנכון]. חדושיו בקבלת האר״י על ס׳ דרך עץ חיים, פרי עץ חיים ונוף עץ חיים. בהקדמה נאמר על כתבי הרח״ו: ״ומחמת רבוי המהדורות יש שינוים. וכמה סתירות וכמה ספקות עצומות לא נתפרשו וכמה כללים סותרים את דברי הרב הקדוש עצמו מכתיבת ידו ואנחנו לא נדע מה נעשה ולפי שאין מכיר בחסרון כבעל החסרון ואני נעדר בידיעת החכמה יותר מכל הנערים אשר כגילי וזה לי י״ז שנה עוסק בחכמה זו ובכל יום הקושיות מתחזקות על לבבי והשכחה גוברת קצת שישבתי ע״י קצת בקיאות ... על כן קמתי ואתעודד ... להעלות על ספר אשר העלה מצודת שכלי גם במקצת קושיות שהנחתי בצ״ע כי לעיון קלוש וחלוש כעיוני הוא בלתי מושג וקרוב לודאי שאיזה אדם ישיג בעיונו הזך וייטב דבר על אופנו לכן גם את זה העליתי על ספר ואם לא אועיל לא אזיק ...״ וחותם כאן: מאיר הכהן אשכנזי.

ואחר כך שיר קטן: מ׳י אנכי כי נטעתי עץ כל פרי באורב זרוע
א׳פול על אפי אפתח פי שיר צוף צפצופי כנחל ומבוע
י׳שתבח יתפאר על כל הלל זמרה עד כי כבודו יהי פרוע
ר׳נת חיות עלית תחתיות לשמו קול תנו לו ואין גרוע.

הספר מכיל רק את ההגהות על דרך עץ חיים, עד שער רחל ולאה, וגם בכ״י היפה באוסף מוסאיוב בירושלם (92 דף כתב הדור כמו כאן) לא נמצא יותר וכן בכ״י 108 4º כאן ואולי לא נתחבר על שאר החלקים? בסופו: ״עד כאן מצאתי כתוב. תם ונשלם ... הועתק על ידי בשמחה ובטוב לבב מר״ב כל שנת כי יש שכ״ר [תק״כ] לפעולתך ...״. בראש הספר חתום: קניתי זה קנין כספי דוד בכ״ר זלה״ה בנימין ראקח.

103

66 8º Hebr. — נייר, 15,5 : 10,5 צ"מ. 30 דף, מספר השורות שונה. כתיבה מזרחית צפופה, בערך משנת ת"ק.
נקנה בירושלם, תרפ"ד.

1. דף 1—19b **וימודו בעומר** [לר' נתן שפירא] כוונות לספירת העומר על פי האר"י. פותח: "פירוש וימודו הוא מלשון מנה כמו מודה ר"ל שתמנה ותספור מדה כנגד מדה הכוונה שיש מ"ט בחי' חסרים שנכנסים ג"כ בזעיר". והוא הכ"י שהיה בידי הרב חיד"א ומזכירו בשם הגדולים שלו בערכו ובסוף כה"י חתם את שמו ב"מגן". בדף הראשון חתום הצעיר אחי"ם ס"ט.

2. דף 23a—28a [כוונות לליל פסח]. פותח: "קדש. ליקבה"ו הנה אנכי בא לקים מצות כוס א' לתקן שורשו במקום עליון".

104

76 4⁰ Hebr. — נייר, 31,5 : 20 צ"מ. 84 דף, קרוב ל 40 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית, בערך משנת ת"ק.
נקנה בחברון, אייר תרפ"ז.

[ס' **מאורות נתן** לר' נתן שפירא ירושלמי בן כמוהר"ר ראובן דיין זלה"ה]: כוונות האר"י מסודרות לפי סדר העניינים על מתכונתם. עם הקדמת המחבר. חלק ראשון. חסר בסופו. אכול עש בגליונות. בשער נקרא הספר בטעות "ספר הכוונות, מכתבי האר"י זצ"ל. חלק ראשון". עם הגהות מ"קול הרמ"ז", עץ חיים, ועוד. הספר לא נדפס אבל נמצא בכתבי יד רבים. למשל גירונדי 130, אוכספורד 1850, בריט. מוז. 812, כ"י קויפמאן בבודאפעסט 221, ליוורנו ת"ת 93, ניו-יורק בסמינר.

105

82 4⁰ Hebr. — נייר עבה, 27,5 : 20 צ"מ. 159 דף, עד 36 שורות בעמוד. קורסיבה איטלקית גדולה וברורה.
נקנה בחברון מאת הרבנים פראנקו וחסון, תרפ"ז.

[פירוש הזוהר] מס׳ בראשית עד אמצע פר׳ תולדות עד דף ל״ג ע״א (27ª כאן) מר׳ יוסף חמיץ ומשם ואילך מר׳ משה זכות, הכל בשתי עמודות׳ על האחת כתוב תמיד י״ב ועל השניה פ״ה [=פירוש הזהר?] ונראה שהוא ס׳ יודעי בינה שמקצתו נדפס ונגנז ולא זכינו לו׳ והוא ספר מלא ענין וחשוב גם לבקורת נוסח הזוהר וגם לחקירת כתבי האר״י. הפירוש פותח כאן עם תחלת הזוהר אחר ההקדמה (בריש הורמנותא דמלכא), אמנם בכתבי יד אחרים, למשל באוכספורד 1879 וביחוד בכ״י בריט. מוז׳ 787 (ששם נמצא בשלימות), נמצא גם על הקדמת הזוהר. גם כאן כמו בכ״י אוכספורד הנזכר, נשאר חצי עמוד ריק בפירוש לדף ל״ג ע״א ומוסיף שם „עד כאן עשיתי אני הצעיר אוחילה אל ה׳ יוליכני למחוז חפצי לשלום ויזכני לזכות את הרבים״. ומעבר לעמוד באה הערה דלקמן המלאה ענין (רק סופה הועתק אצל נייבויער) וז״ל בשפה מליצית:

„אמר הצעיר משה בכה״ר מרדכי זכות זלה״ה. זאת עבודת הקדש הרי היא מקודשת לראשון כי בראשיתה הוחלה חלה והוטלה יפה כלבנה על גבי הרי״ח [= ר׳ יוסף חמיץ] נר״ו והמתחיל לו יוצג תהלה ותפארת וה״ן שבח״ה כפרי מהללי״ו אך כי נכסוף נכסף הוא להצלחת אושר שמור לא שקט בשקידת״ו עד בחו״ר הצב״י לנחלה לו ולא הספיק לעשות רק או״ת הנ״ל [1]) הזה ויגל עלי פרשת יתר״ו בחובת ביאו״ר שארית הנמצאה בדרך קצרה ע״פ דרכו קצהו תראה הולך באורח הקדמונים ואתה הקורא בינה שימ״ה זאת מכאן ואילך מצות כונה כי לעשות רצונו חפשתי בתוכו״ת חכמה במעט מחזיק את המרובה ובטלתי רצוני האדוק רק בדברי האר״י זלה״ה מפני רצונו להתנהל מעט בדרכי הראשונים הלא הם מרמ״ק זלה״ה והרח״ו זלה״ה קודם שזכה לשפע הקדש מרבו המקודש האר״י זצוק״ל וגם פי׳ רב א׳ פסי גדול בישראל שהניח הרי״ח נר״ו בידי ספרו והוא פי׳ על פר׳ בראשית ונח ולך לך אין עוד וכפי מה ששמע הרי״ח אומר שהיה הרב שהרביץ תורה בק״ק טריפולי ממערב ושמו ר׳ שמעון לבי״א ז״ל והוא הרש״ל הנז׳ בדברנו בדרך אלה שלשה מטיבי סעד אתנהלה לאטי אך כל שהוא עיקר אבאר כדרך האר״י זלה״ה בדרך כשרה וקצרה ואם אני אחסיר אתה תכשיר״. פירושו של ר׳ חיים ויטאל הנזכר כאן הוא הנדפס בחלקו הגדול בס׳ אור החמה לר׳ אברהם אזולאי, וס׳ כתם פז לר׳ שמעון לביא נדפס על כל זהר בראשית בליוורנו תקנ״ה. באמת מעתיק הרמ״ז מכאן ואילך הרבה מדברי הרמ״ק והרש״ל וכן גם הרבה ממה שכתוב אצלו מתלמידי האר״י בפי׳ מאמרי הזוהר. מזכיר גם דרושים להאר״י כמו „דרוש בלק ובלעם״ ו„דרוש נשמות״, ס׳ קצור חדרושים וכאלה רבים מכתבי האר״י. בדף 32ᵇ

---

1) מרגוליות קרא בכ״י בריט. מוז. את הגל הזה וחשב את זה לרמז כי ר׳ יוסף חמיץ גמר את יודעי בינה רק עד פרשת ויצא ששם באות המלים „הגל הזה״׳ ואמנם ברור מתוך הפירוש עצמו שכל מה שנכתב כאן אחרי ההערה הזו׳ מן הרמ״ז הוא ולא לר׳ יוסף חמיץ כי מזכיר אותו כמה פעמים!

(ובמקומות אחרים) מותח בקורת על בעל עמק המלך: "אעידה לך כי הסדר שסדר בעל עמק המלך [בענין ההיכלות] לא ידעתי מנין לו כי תליי [תודה לשם ית'] יש בידי סולת נקיה מדברי האר"י והרח"ו ולא פנו לדרכו בשום אופן ולא ידעתי מי ילד לו את אלה. תדע לך שהרש"ל לא דבר כלום בענין ההיכלות להיות שהיה לפניו הזהר הגדול [מדפוס קרימונה] שבו לא נזכרו ההיכלות בפר' בראשית". בדף 37a מביא "מה שכתוב בגליון זהר מהרב"ל נר"ו" שהוא ר' בנימין לוי. הערות רבות בפנים מהרב מזל"ן, שכנראה הכניס אותם הרמ"ז בעצמו מכתבי ר' נתן שפירא ירושלמי. דף 58b: "הבן כל הנז' על פי' מאמרים אלה כי יש בזה סודות עליונים לא אוכל לדבר בם כ"א בדרך קצרה ועוד כי כן צוויתי ממעלת הרי"ח המזכה את הרבים ואם חשקה נפשך בדרכי הקדמונים לך לך לס' הפרדס ... כי שם פי' הרמ"ק ז"ל מאמר זה".

הפירוש הנקרא בר"ת פ"ה מזכיר את הפירוש האחר פעמים אחדות והוא קצר ממנו פי כמה. גם הרמ"ז אינו מפרש את סוד המפרש הזה כי גם הוא קורא אותו רק ב"ה (דף 60a: "... נחקור מה היה החידוש שחידש מזה הב"ה). בדף 60b מביא כבר את הגהות ד"א, כלומר דרך אמת (שנדפסו בויניציאה שנת תחי"ה ע"י הרמ"ז). לפני בעל פ"ה היה גם פירוש הזוהר להרב "המד"ל" שהוא ר' מנחם די לונזאנו, והוא פירוש יקר ערך ומקצתו נשמר באוטוגרף הרמד"ל עצמו בכ"י אחד באוסף מוסאיוב בירושלם, ומזכירו כאן פעמים רבות, למשל דף 63a, 73a, 80a. דף 76 מביא "מאמר הפסיעות להרח"ו" על ענייני קפיצת הדרך ונראה שלא נדפס. דף 72 מזכיר את תשובת האר"י למהר"ש [שמואל] פודילא, עיין כאן בכ"י 465 8⁰ דף 370a. שנויי הגירסאות למלים קשות וזרות בזוהר הבאות כאן מתוך כתב היד של ס' כתם פז, שונים לפעמים מהנמצאים בדפוס הספר!

106

Hebr. 8⁰ 12. — נייר, 21 : 15.5 צ"מ. 64 דף, בערך 28 שורות בעמוד. כתיבה ספרדית מזרחית יפה, מהמאה הי"ח.

1. דף 1a—41b „הגהות על ס' הכוונות מהרנ"ש [נתן שפירא] זלה"ה ומהרמ"ז [משה זכות] זלה"ה. כנראה לא' מתלמידי הרמ"ז שהרבה פעמים מביא "שאלתי למורי הרמ"ז" [לר' בנימין כהן ז]. הגהותיו של ר' נתן שפירא מתחילות בר"ת מזל"ן, כנהוג בכתבי האר"י. דף 8a הקשה מהרב"ך להרמ"ז" מביא הרבה ספרים מכתבי האר"י. בדף 22a "ואני ראיתי בס' קטן שנדפס על ק"ש דשכיבה שיש לכוין ..."

2. דף 43a–63b [הקדמת רחובות הנהר לר׳ שלום שרעבי] כמו שנדפסה בשאלוניקי תקס״ו, אבל רק החלק הראשון, נקרא כאן בשם ״הקדמה״ סתם.

107

400 Hebr. 8° .— בשני כרכים, השני בכריכת קלף ישנה. נייר אכול עש, 19,5 : 14 צ״מ. כרך ראשון: 127 דף; כרך שני 71 דף; בשניהם בערך 30 שורות בעמוד. קורסיבה איטלקית מהמאה הי״ז.

נקנה בחברון, תרפ״ז.

עם טופס של שער נדפס מדפוסי ויניציאה באמצע המאה הי״ז. במקום הפנוי כתוב: ספר **שבולת של לקט** שנתערבה בגדיש הגדוש ומלא משך חכמה נשגבה יוצאה מפי הרב ומפי התלמי׳ האר״י וגורו זלה״ה בכמה דרושים עמוקי׳ ואני הצעי׳ משה בכ״הר מרדכי זכות זלה״ה קבצתי נדחיהם מן המקומות אשר באו שם וצויתי לכתבם במקום הראוי להם על סדר הפרשיות. ויניציאה, שנת מעש֗ה ידינו כוננה [תס״ו] נכתב על ידי הצעיר אהרן בכ״ר משה ישראל מיזא יצ״ו.

כ״א דף 1a בראשו כתוב: ״חידושי דרושי האר״י ז״ל על קצת פסוקי׳ ... מס׳ לקוטי׳״ (כי כל פרשה מחולקת על פי שלשה מקורות: ראשונה באו מאמרים מספר הלקוטים לר׳ חיים ויטאל, שנית מס׳ כנפי יונה ושלישית מס׳ לקוטים חדשים). פותח: והארץ היתה תוהו.... כמו בכ״י אוכספורד 1894[1], אבל שם נמצא רק על התורה [=כרך ראשון כאן], וכאן נמצא גם על שאר ספרי המקרא, בכרך השני. בכ״י דוד קויפמן 204 נמצא עד פ׳ וירא. בגליון הגהות החתומות מזל״ן.

בכרך השני חסרים דפים (עפ״י סימני הדפים הישנים).

בשער הכרך השני כתוב ״ברוב רחמיו ית׳ חנני לג״ח שבלת לקט הצעיר וזעיר חיים יוסף דוד אזולאי מתנה מבן כמהר״ר אליהו הכהן זצ״ל [בעל ס׳ מדרש תלפיות ?]. ובכרך הראשון בדף 1a: קניתי זה הספר של לקוטי הקבלה של האר״י זלה״ה מאת הרב ישעיה אזולאי שירש מאביו מהר״י [ר׳ יהודה] אזולאי ז״ל בעיר אנקונה בעשור לחדש סיון שנת התקפ״ג.

108

Hebr. 8⁰ 477 .— נייר, 21,5 : 14,5 צ״מ. 56 דף. מספר השורות שונה.
קורסיבה ספרדית צפופה וקטנה, מתחלת המאה הי״ט.
נקנה בירושלם תרפ״ו.

ס׳ **שרשי השמות** לר׳ משה בן מרדכי זכות. כל השמות הקדושים ושמושיהם בסדר א״ב. עיין במונוגרפיה המוקדשת לספר זה Moïse Schwab: Le Ms. 1380 du Fonds Hébreu (פאריס 1899). שוואב לא ידע מכתבי יד אחרים של הספר הזה, אבל באמת הוא מן המצויים ביותר בין הספרדים וכמעט אין לך אדם העוסק בקמיעין וסגולות בארצות המזרח שלא תמצא אצלו כתב יד זה והוא נחשב מאד בעיני בעלי הקבלה המעשית. בספריות הגדולות נמצא למשל בבריס. מוז׳ 854, בכ״י האלברשטם 27 (רשימת הירשפלד סי׳ 361), כ״י דיינארד 295 בסימינר בניו יורק, גירונדי 33, ובירושלם ראיתי במשך שנים מעטות יותר מעשרה כתבי יד!

109

Hebr. 8⁰ 155 .— נייר, 23 : 17 צ״מ. 13 דף, 40—45 שורות בעמוד. קורסיבה איטלקית.

ספר **שרשי השמות** [לר׳ משה זכות] אות א׳. חסרים 4 דפים באמצע. ועיין בכ״י הקודם.

110

Hebr. 8⁰ 402 .— נייר אכול עש, 23 : 17 צ״מ. 186 דף, 20 שורה בעמוד.
קורסיבה איטלקית מהמאה הי״ח.
נקנה בחברון, תרפ״ז.

ס׳ **ערכי הכנויים** אשר לוקטו מספרי האר״י זלה״ה ומדרושיו ... מקצתם באו לידי ומקצתם לקטתי אני הצעיר משה בכה״ר מרדכי זכות. [על פי סדר א״ב]. קצור מהספר הזה, המכיל ביחוד את הכנויים שלא נדפסו בס׳ מאורות נתן, נדפס ח״א בס׳ גולל אור לר׳ מאיר בוקייאס, בסופו (ל״א דפים), וח״ב בס׳ מאיר

בת עין להנ״ל, בסופו, (י״א דפים) ואינם הלקוטים שנדפסו מספר אם לבינה להרמ״ז בסדר א״ב בס׳ שערי בינה (שאלוניקי תקע״ב). בדף 1[a] נרשמו שלש הערות קנין אלו: א) זה הספר שלי הצעיר דוד רקח. ב) קניתיו מבנו ... הר׳ יעקב אליהו אני הצעיר חיים יוסף דוד אזולאי ס״ט פה ליוורנו חשון מדר״ש רבה [תקמ״ד]. ג) הספר הקדוש הזה הוא מהישיבה הכללית דפעה״ק חברון תובב״א הצב״י רחמים יוסף פראנקו ס״ט.

111

Hebr. 8⁰ 449. — נייר, 10 : 15,5 צ״מ. 130 דף. 27—30 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית צפופה, מהמאה הי״ח.

1. דף 6[a]—124[a] ספר **ערכי הכנויים** ע״ד א״ב אשר לוקטו מספרי האר״י ז״ל ומדרושיו א׳ הנה וא׳ הנה מקצתם באו לידי ומקצתם לקטתי אני הצעיר משה בכמה״ר מרדכי זכותו זלה״ה. בסוף ·ותהי השלמתו יום א׳ ער״ח חשון שנת בעת ה׳היא אביא אתכם לפ״ג [שהוא שנת ה׳ תק״ב]. עיין כאן 402 8⁰.
2. דף 124[b]—129 פי׳ אזמר בשבחין [שני פירושים, השני לר׳ ישראל סרוג].

112

Hebr. 8⁰ 484. — נייר, 14 : 18,5 צ״מ. 102 דף. בערך 40 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית קטנה מתחלת מהמאה הי״ח. דפים רבים ריקים.

נקנה מר׳ אליה מערבי, ירושלם תרפ״ו.

1. דף 1[a] חידושין שמצאתי בס׳ **אור רב** ממהר״ם פאפארס כ״ץ (הוא פירושו לזהר עיין כאן בכ״י 108 4⁰).
2. דף 2[a]—3[b] שייך לכוונות הלולב [מס׳ פרי עץ חיים]. דף 9[a] מעץ חיים.
3. דף 11[a]—70[a] ס׳ **ערכי הכנויים** ע״ד א״ב אשר לוקטו מספרי האר״י ז״ל ומדרושיו ... לקטתי אני הצעיר משה בכה״ר מרדכי זכותו זלה״ה. ראה כאן 402 8⁰. בסוף: תם ונשלם ביום י״ב לחודש תשרי שנת ונחה עליו וכו׳ רוח דע״ת ויראת ה׳ לפ״ק.
4. דף 70[b] פנימיות וחיצון ראיתי בס׳ **אור זרוע** ממהר״ח מאיר פפראש ז״ל [כך!] כתב על מ״ש [בס׳ עץ חיים] בשער פרצו׳.

5. דף 71^a-72^b פי׳ **אזמר בשבחין** ממהר״ן ז״ל [ר׳ נתן מעוזה נביאו של ש״ץ או ר׳ נתן שפירא ירושלמי?] מתחיל: ״דע כי רזא דתושבחתא תלוי בסוד ז׳ מרגלן וסודם מפורש בר״מ פ׳ יתרו״.

6. דף 73^a-74^b **פי׳ השירים דסעודת שבת** מא׳ מתלמידי הרב ז״ל כמהר״ר ישראל סרוג ז״ל [כפי שנדפס, אבל לא נשלם כאן]. דף 75—98 ריקים.

7. דף 98^b-99^a כוונת הפירות ליום ט״ו בשבט שהוא תיקון לאדה״ר והוא מסוגל לתיקון הוצאת זרע לבטלה.

8. דף 100^a-102^a תש״ך צירופי בראשית.

9. דף 102^b [חדושים על מאמרי מדרש אחדים.]

113

Hebr. 8^0 174. — נייר חלקי 21 : 15.5 צ״מ. 89 דף. כ30 שורות בעמוד. קורסיבה מזרחית יפה מן המאה הי״ח. גנזי יוסף.

[לקוטי קבלת האר״י לאחד מתלמידי ר׳ משה זכות] מביא הרבה מאד מס׳ קול הרמ״ז וגם פותח בסוד הלקוח משם: ״קול הרמ״ז סו׳ תלמוד ירושלמי הוא בלאה כי היא סו׳ ירושלים״ על סוד גלוי פנימיות חכמת הקבלה ע״י הרמ״ק והאר״י. גם מביא ״לקוטי קונטריסין שלי״ שבהם כתב הרמ״ז שס׳ ברית מנוחה נעשה עפ״י נשמת רב חמאי גאון. מביא הרבה מס׳ מבוא שערים, מעץ חיים, מהנשי״א [ר׳ נתן שפירא ירושלמי], ודברים רבים מר׳ בנימין כהן תלמיד הרמ״ז הנקרא כאן רק ב״ך (הקשה הב״ך 16^a, נלע״ד ב״ך 41^b, אמר הב״ך ז״ל 67^a). בדף 34^a קושיא הלזו הקשה אותה מוהר״ם די לוזאנו [לונזאנו] זלה״ה וז״ל... דף 45^b מביא הנשי״א את ס׳ הדרושים החדשים, וכן בעמוד זה ״מהדרוש אשר נראה דשייך להי״ר מינץ״ הוא בודאי ר׳ משה מינץ חבר הרח״ו הנזכר בס׳ הגלגולים. דף 46^a ״מהי״ר יונתן סאגיש ז״ל ג׳ כדים יש לשכינה״ (גם הוא חבירו של הרח״ו).

נראה שכל זה העתקה מסודרת מהגהות לס׳ עץ חיים או אוצרות חיים מבית מדרש הרמ״ז, כי נמשך אחרי סדר הדרושים והיותר נראה לפי הסדר הזה הוא שהם על פי אוצרות חיים, אבל אינם הנדפסים בס׳ מקום בינה בשאלוניקי תקע״ג. ובאמת מתאימים הרבה לקוטים כאן (גם בסדרים) להגהות אוצרות חיים שנמצאו בכ״י 8^0 370, ועיין גם 8^0 468. בסוף נשארו ארבעה דפים ריקים ואח״כ

באה עוד הערה על פ״ב דמטי ולא מטי [בס׳ עץ חיים] ומעבר לדף חתם ב״מגן ישעיה ן׳ ביניסטי כבעל כה״י.

114

465 Hebr. 8° .— נייר, 20 : 15 צ״מ. 380 דף, מספר השורות שונה מאד. בחלק חראשון נתקלקלו הרבה דפים וגם הכתב. כתב קורסיבי אשכנזי משלשה סופרים שונים. נקנה בירושלם תרפ״ד.

קובץ דברי קבלה שונים, חלק מתוך קובץ הרבה יותר גדול כי יש בו סימני דפים ישנים, הפותחים מדף תקנ״ב.

1. דף 1^a—117^a **סוד עמוק דקץ הפלאות** חסר בראשו ובסופו, בכתיבה קטנה וצפופה מאד, והם סודות עמוקים ורמזים בגימטריאות וכו׳ על הקץ והגאולה בדרך קבלה, כתובים בסגנון מעורפל עד שקשה לעמוד על כוונת הדברים וקשה להחליט אם נכתב בידי אחד ממאמיני שבתי צבי או לא. יוצא ממאמרי הזוהר על הגאולה ותולה דרשותיו בהם. הנמצא כאן הוא כנראה אך חלק קטן מספר גדול מאד המתחלק לפנים ולפירוש הכתוב מסביב׳ אבל המחבר שהוא עצמו כותב כתב היד השאיר בדפים רבים מקום פנוי לפנים ולא השלים אותו אחר כך. מערב שבת לערב שבת רשם המחבר למטה בסוף הדף את היום והשנה; החלק שלפנינו נכתב בשנות תמ״ו ותמ״ז. דף 39^b: ״עד כאן כתבתי בחצות הלילה ליל ח״י טבת תמ״ז לפ״ק״ וכאלה רבים, והאחרון בדף 110^a : ״שער זה כתבתי עד יום ו׳ פ׳ ואתה תצוה ... תמ״ז לפ״ק״. מדף 40 מתחיל בפנים פרק חדש שכתוב עליו ״לך לך״ ופותח: ועלו מושיעים בהר ציון, ולמטה מהפנים נרשם: ״מכאן התחלות פתיחות שערי י״ה כמה שנ׳ פתחו לי שערי צדק אבוא בם אודה יה״. פרק זה נמשך עד סוף המאמר. שם המחבר לא נודע לי, ונראה שחי בפולין כפי עדותו במאמר השני.

2. דף 118^a—279^b **סוד כח י״ב שבטים דששים רבוא מכרס אחד** מכללא האם הרובצת על הבנים או על הביצים, והוא כנראה המשך ישר מהמאמר הקודם, וגם בסימני הדפים שהכותב עצמו רשם, אין חסרון בין שני המאמרים אע״פי שפנים סוד קץ הפלאות נפסק באמצע! השם הארוך היה כתוב מעל כל דף ודף אבל נתקלקל כמעט בכולם וצירפתי אותו משרידי הכתב בדף 158 ובדף 266. גם הוא נתחבר לפי אותה הדרך. בדף 118 מזכיר את אדר שנת ה׳ אלפים תמ״ח כזמן התחלת חבורו זה. מדף 206 ואילך הדפים עלו בערבוביא ונכרכו שלא כהוגן. אחרי 206 נכנסו שני דפים השייכים לסוף, ואחרי דף 216 חסרים שלשה דפים, ולאחריהם שייך דף 242—264 לפי עדות סימני הדפים הישנים, אח״כ דף 222—241

(שביניהם ובין הקודמים חסרים יותר ממאה דף), דף 267—279, 265—266, 217—221, 207—208. וז"ל בדף 269b "עד כאן ... כתבתי כמעט לזמן הסימן ויהי יהוה משג"ב לד"ך ימים לחודש מר חשון ע"ץ פר"י גי' כ"ל הנשמ"ה גי' שוכ"ן ע"ד לפ"ק [=שנת ת"ן] וביום ג' פ' תולדות ביום כ"ה הלכתי בדרך לק"ק מיר ביריד עמלק"י דתמן בכ"ה כ"ה לקו ר"ן עד"ת קר"ת לקו בסוד חמשים ומאתים מכות כמנין עמל"קי ביריד מי"ר ... ומשם היה נסיעתי לק"ק מקו"ם ני"ע שוי"ז [Nieśwież] ומשם לק"ק מקום קפ"ו לי"ה [Kapolja] בסימנא כלל ר"ת מנ"ק יום נק"ם בלבי בתרין ו"ו אהיה אשר אהיה דא לבי דמצראי ודא לבי דלעתיד לנטלא נוקמא מן עמלק"י מר"י ומן ג' מקום דסימנא מנ"ק היה נסיעתי לק"ק מקו"ם סלו"ץ דא קפ"ו תמן קפ"ו תהומות בלבב י"ם כ"ה כ"ה דא מי"ר ני"ע שויז קפוליה סלוץ דא אלו יו"ד אתוון סלקין בחושבנא אל"ף מוע"ד ... והייתי נ"ע ונ"ד כצפור נודדת מן קנה מזמן יום כ"ה למר חשון מן מיר"ר המר"ק עד כ"ח שבת מיר"ר לפ"ק [ת"ן] באתי לביתי ועדיין לא באתי לידי כתיבות ידי בדיו בקולמוס דילי לכתוב עד יום ד' פ' יתרו". משורות אלה הנותנות גם דוגמא טיפוסית מסגנון רמזיו של המחבר, ניכר שהיה יושב בפולין, ונראה שהיה סוחר, ובעתותיו הפנויות השתעשע בפרדס ובסודות הגאולה. בדף 271a מזכיר את "בית הכנסת דנהר מקום סלו"ץ שנבנה מזמן שפ"ז ש' אנ"י יהו"ה עד שנת כ"ל הנשמ"ה דא ס"ג שנה".

3. דף 280a — 282b [פירושים בדרך קבלת האר"י על הפ' וישב יעקב בארץ מגורי אביו], נכתב על ידי סופר אחר, מאוחר. חסר בסופו.

4. דף 283a—286b חלק מן דרוש דעתיק [מס' הדרושים לרח"ו], חסר בראשו.

5. דף 287a — 363b **נוף הראשון מס' נוף עץ חיים** לר' חיים ויטאל, והוא ביאור מאמרי הזוהר להאר"י בנוסח שסדר מהר"ם פאפערש כפי שנזכר בס' שם הגדולים, ולא נדפס בצורה זאת, אבל נדפס בכדומה לה ומבלי החלוקה לסימנים בכל פרשה ופרשה הנוהגת כאן, בחלק הראשון של ס' "זוהר הרקיע" אלא שהוסיפו שם בדפוס עוד פירושים ארוכים מתלמידי האר"י לסבא ולפ' תרומה ושאר הוספות לרוב, שאינם מס' נוף עץ חיים, ולפנינו כאן צורה מקורית יותר. אמנם גם ס' זוהר הרקיע בצורתו האמיתית (למשל בכ"י בריט. מוז. 799) קרוב מאד לס' נוף עץ חיים. נכתב בידי סופר אחר (שכתב גם את ההמשך עד סוף כה"י) בכתיבה אשכנזית יפה של תחלת המאה הי"ח. בראשו חסרים דפים אחדים ופותח רק בסימן כ' של פרשת בראשית. סי' ע"ז—פ"א בפ' בראשית הם "למוהר"ר יוסף המערבי בן טבול" מביאורי הזוהר שלו ונדפסו גם בס' זוהר הרקיע. דף 307b לשון ס' מראות הצובאות. הספר מחולק לשלשה שריגים, על פי חמשה חומשי התורה: בראשית, שמות, ומויקרא עד דברים. בסוף: "תם ונשלם נוף הראשון".

6. דף 363b—380a ביאר מאמרי זוהר שיר השירים [ומדרש רות] שנמצאו בספרי מורינו האר"י זצ"לה"ה [ועוד עניינים שונים לפירוש הזוהר]. דף 369a ענין

י״ח אלף עולמות מכתב יד ר״י טבול, שהוא ר׳ יוסף בן טבול (עיין עליו למעלה בכ״י 452 8^0). שם גם ״שמעתי מהר״י [= ר׳ יהודה] משען ששמע ממורי ז״ל״ הוא החכם הנזכר גם פעמים אחדות בסוף ס׳ שער הגלגולים.

דף 370^a: השאלה ששאל כהר״ר שמואל פודליא [צ״ל פודילא] אל החכם הקדוש כמהר״ר יצחק לוריא זלה״ה והשיבו ז״ל תשובה זו. בחירי רצתה נפשי ...״, נדפס בשנויים רבים ומבלי להזכיר שם השואל בנוסח השני של ס׳ תורת נתן (ווארשא תרנ״ד) דף מ״ז. אומר בו ״זכורני שגליתי זה בפי׳ בספרא דצניעותא בדרוש לכל נתת בן זוג״ (ובדפוס מוסיף עוד: ״תבקשהו אצל אחי נר״ו ותמצאו״ וכן כאן בכ״י 479 8^0 דף 61^b). ומזה ניכר שבאמת האר״י עצמו חיבר את הפירוש לספרא דצניעותא, ואין לסמוך על דברי האומר שמעולם לא חיבר האר״י אלא הקדמה אחת קצרה, ודברי הרב חיד״א בשם הגדולים ודברי ר׳ מנחם לונזאנו בהקדמת ספרו ס׳ אמרי אמת (כפי שהעתיק אותם באוצר הספרים עמ׳ 42) שהאר״י עצמו חבר פי׳ ספרא דצניעותא בתחלת פעולתו, מתקיימים מתוך תשובה זו.

דף 370^b: וזה להר״א [=ר׳ אפריים] פנצירי משם הרב ז״ל שייך לספר התיקונים. והוא דרוש ארוך עד דף 374 שלא נודע לי ממקום אחר. ר׳ אפרים פנצירי נזכר גם כמה פעמים בכתבי יד של ס׳ בית מועד להאר״י הנדפס בשם ס׳ מחברת הקדש, וכן כאן בכ״י 121 8^0 דף 50^a ועוד 77^a. דף 375: באורי האר״י למשניות אחדות בס׳ יצירה. בדף זה נוסח של סיום: ״תם ונשלם המלאכה כולה, ויופי הפעולה, שבח לאל נורא עלילה. והא לך ביאור קצת מאמרי זוהר מחלק ג׳ וקצת ביאור לשון התיקונים ליקוטי בתר ליקוטי מנימוקי החכם מוהר״ר מאיר פאפרש כ״ץ יצ״ו.״ והם מפרשת אמור ואילך ומסיים כאן בדף 380^a במאמר ״מליקוטי ס׳ מאורי אור״ (לר׳ מאיר פאפרש).

115

Hebr. 8^0 491 .— נייר, 16 : 10,5 צ״מ. 133 דף, 22—26 שורות בעמוד. קורסיבה מערבית רחבה, מהמאה הי״ח. 48 דף הראשונים חסרים, ונמצא עכשיו מדף 49—185 לפי סימני דפים ישנים.

נקנה מל. שוואגר תרפ״ט; כ״י טולידאנו.

קובץ מדרושי [אברהם מיכאל קארדושו], ושמו לא נזכר כאן.

1. דף 1^a—26^b ד׳ [דרוש] זה אלי ואנוהו פ״א עד י״ד, וחסרים פ׳ ט״ו—י״ח הנמצאים בכ״י אדלר 1653 בניו יורק, ומוכיח כאן שגם ״בכל המקובלים מאלף שנים עד עתה לא נמצא אלהים אמת חולקים בניגוד על עצמות האלהות ועל עיקר העבודה

והאמונה יצא מכל זה שבכל העולם כולו לא יש מי שידע לאלהי ישראל ואין עמנו חכם שיכיר היום מי הוא האלהים באמת וזאת היא הפלא שהפליא הפלא הקב״ה שנסתר ונתעלם מעיני כל ישראל״ ומביא דברי בקרת גם על שיטת האר״י (פ׳ י״א). נתחבר בשנת תמ״ה. בסוף דפים אחדים ריקים.

2. דף 30a–35b דרוש השכינה, פותח: ״אמרו בפ׳ פנחס זכאה איהו מאן דאשתדל בגלותא בתראה למנדע לשכינתא״, והוא שונה מהנמצא לפני מכ״י אדלר 1653! בסוף: ״תם אני הכותב דוד פאלייאג׳י נר״ו״.

3. דף 36a–41a דרוש הקב״ה, פותח: ״כנוי זה קדמון כנראה מן הקדיש״. לא נודע לי בכ״י אחר. בסוף ג׳ דפים ריקים.

4. דף 44a–64b דרוש האלהים, פותח: ״כל האומות בחרו באיש אחד שיהיה להם למלך״. נפסק באמצע העמוד ״...כי אם אל השם ית׳ אנו קוראים ומתפללים, נמצא שמרע״ה״ ... והמעתיק השאיר כאן חמשה דפים ריקים וחשב אולי להשלים את החסרון.

5. דף 70a – 83b ד׳ שם הגדול אהוה(!) פותח ״אמר משה רבינו ע״ה הנה אנכי בא אל בני ישראל וכו׳ ואמרו לי מה שמו״, מגלה בה גם ״סוד שלא נגלה עד היום״ על פגימת החטא של אדה״ר בהויו״ת העליונות, וגם סודות על הקץ ומזכיר כי ״אנו היום בשנת ה׳ אלפים תנ״ב״ שהוא לדעתו ״קץ לענין הניצוצות״ שנפלו בחטאו של אדה״ר, דף 80a עד סוף הדרוש קרוב לסוף: וכל הקצים הללו לגילוי שכינה ואלהותו של הקב״ה ... כי בלתי התחלת ידיעתו של האלהות בעולם בתוך ישראל לדעת ולהאמין ולהבין מציאותו ואחדותו של הקב״ה ושכ׳ אי אפשר לנו לראות סימן ברכה בענין הגאולה ואתם ראיתם את הדבר הגדול הזה בימיכם מה שלא היה דבר כזה מיום חרבן הבית עד עתה ...״. לבסוף חתימת הסופר דוד פאלייאג׳י.

6. דף 84a–108a דרוש שם הוי״ה, פותח: ״אמרנו שעכ״ה אינו הס״ר, הקב״ה אינו עכ״ה מכל שכן שאינו ס״ר״. מתפלפל דף 98b על דברי ס׳ ברית מנוחה ״שכתב שבראשונה יצא מאת הס״ר שם אהיה ר״ל מי שנקרא או ראוי לקרוא בשם אהיה ואחר יצא שם יהוה ...״. לבסוף: ״אני הכותב דוד פאלייאג׳י נר״ו.״

7. דף 110a–133b דרוש שם הויה ושם אדני, פותח: ״צריך להקדים בקצור מה שבאורך כתבתי בדרוש האותיות ובדרוש זה אלי שהקב״ה יצא תמיד מהא״ס העליון המכונה עילת עכה״ע או ס״ר דרך אצילות מפואר ומשובח על כל הנמצאים הנאצלים״. (דרוש האותיות הנזכר כאן נמצא בכ״י בת״ת בליוורנו סי׳ 86). לא נמצא כאן בשלימות ונפסק אחרי רשימה של ניקודים שונים משם הוי״ה ״וסדר ההתלבשות אכתוב לך במדת ת״ת שמו של הקב״ה יהו״ה וה״א ראשונה מלובשת״ [עד כאן]. שאר הדפים חסרים עכשיו.

סי׳ 3—7 לא נזכרו ברשימת דרושי קרדושו ב.J.Q.R 1927 עמ׳ 109—110 וכל הרשימה שם אינה מדוייקת, ועיין רשימתי הנוספת בספר הזכרון לפרופ׳ חיות ז״ל (בדפוס). הספר איננו הדרוש שמא קדישא הנמצא בכ״י 129 בספריה הלאומית בווינה.

116

Hebr. 4° 3 .— נייר, תבניות שונות. 54 דף, דפים אחדים קרועים. כתב קורסיבי איטלקי של סופרים שונים מן 1700 עד 1750. באמצע נמצאים כמה דפים ריקים בלתי מסומנים.

גנזי יוסף.

אוסף מענינים שונים, ביחוד בקבלה.

1. דף 1—2^b טופס כתבי הראשון [תשובה בהלכה], מתחילה: עיר קטנה שביהודה ואנשים בה מעט וקצתם מסתחרים במכירת מנעלים וזה דרכם ... ושאלו את פי אם הנני מסכים בהוראה זו. שם המשיב לא נזכר.

2. דף3^a—4^b [מכתב] על עניני שכירת חנויות בכפר סקאנדיאנו (Scandiano) הממוצע בין מודינה וריגיו׳ על יסוד מעשה שהיה שנים אחדות אחר פטירת ר׳ בנימין כהן. הכותב מספר באריכות כל המאורע כדי להצטדק בפני רבני איטלייא על פסק דינו. מזכיר שטר מכירה לנכרי מרגיו שנת 1736.

3. דף 5^a—8^a [תשובה אחרת, כנראה באותו הענין] "לימים חלפו עברו למו הוצע לפני שאלה על ראובן המוכר בשבת בפרהסיא עורות ומנעלים ..."

4. דף 9^a—11^a [תשובות אחדות בעניני נדוניא].

5. דף 12^a—21^b **ספר היחודים** של האר״י זלה״ה, עם הגהות קול הרמ״ז לר׳ משה זכות, ביחוד לתקון שובבים. נדפס בקארעץ תקמ״ג. כאן חסר בסופו.

6. דף 22^a—24^b **דרוש המקיפים**׳ מתחיל: "דע כי מה שכתוב לפנים כי בגבורה וז״א ...׳ ואין זה הדרוש הנדפס בס׳ עץ חיים.

7. דף 25^a—32^b א) [אגרת] מר׳ מרדכי בן שלמה העומד לשרת בקדש בב״ה החדשה בווילנא לכמוהר״ר אברהם [רוויגו] ולכמוהר״ר בנימין כהנא [הוא הרב״ך], על המקובל ר׳ יהושע העשיל צורף, המקובל והנביא בווילנא. עיין עליו בס׳ עיר הצדק לצונץ ח״ב ע׳ 64/63. הזכיר בו את חמשה הספרים אשר חבר משנת תכ״ו עד הנה. העתק המכתב במלואו עיין כאן בנספחים. ב) קונטרס מכתבי ר׳ יהושע העשיל הנ״ל החותם בסוף וז״ל "עד כאן נכתב בשמי יהושע העשיל בן מהר״ר יהוסף זצ״ל", מועתק ע״י כותב האגרת הנ״ל המסיים: "ע״כ היה לי פנאי

להעתיק, בשבוע הבע״ל בעה״ו אעתיק עד מקום שידי מגעת״. מדבר על סודות הגאולה ורמזיה בק״ש. ג) קונטרס אחר ממנו והוא תשובה לאגרת הבאה אליו מאיטליה, בלי ספק מצד הרב״ך. מדבר גם הוא על סודות היחוד בק״ש, ועיין גם כדומה לו בס׳ עניני שבתי צבי ע׳ 99—102, 106—107 ובמאמרו של דוד קויפמן ב M.G.W.J. (1897) ע׳ 702 ואילך, שטעה והחליף את ר׳ יהושע העשיל צורף זה עם הגאון ר׳ העשיל בקראקא.

8. דף 33^a—36^b כללים וסודות בעניני הקבלה. א) כתב ר׳ יעקב ב״ר ששת ז״ל מלשון הר׳ יוסף ב״ר שמואל בפ׳ בראשית, והוא הקטע הידוע מהרבה כ״י. ושייך לסוף ס׳ משיב דברים נכחים שלו. ב) דף 34^a ״עוד בא אלינו בענין סדר מעשה בראשי׳ ואמ׳ לנו כי הוא מלשון רמב״ן ז״ל שעשה בתחלה כשעלה במחשבה לדבר בספי׳ כי חשב לגלות הדברי׳ בביאורם״ והוא למשל בכ״י אוכספורד סי׳ 1646, והדפסתיו זה עכשו בקרית ספר שנה ו׳, עמ׳ 415—417. ג) דף 35^b ענין הקשת. ד) סוד של תפילין. ה) תמצא ל״ב פעמי׳ אלקי׳ בפ׳ בראשית. ו) עילת העלות חכמה בינה חסד ... [הערות קצרות].

9. דף 37^a—41^a: אלו הם הכללים שנמצאו מכתיבת הר״ר חיים ויטל זלה״ה [והם כ״ד ועוד פעם ה׳ כללים]. מתחיל: א. החלוק שיש בין העה״ב לעתיד לבא...

10. דף 43^a [אגרת] אל האלוף כמוהר״ר ב״ק מבורך (?) ואל האלוף כמוהר״ר אברהם סגרי [בדברי הלכה].

11. דף 45^a שאלות ותשובות אחדות בהלכה.

12. דף 46^a—48^a מצאתי כתוב בקונטרסי׳ ... ועוד מאמר ״מאחר יקרת בעיני ... כאשר מיום שנסע מעכ״ת...״ [סודות על ענין הקטרוג] ובסופו: ״ומה ששאל מעכ״ת ע״ד דרוש אחימעץ אי אפשר עכשיו להעלותו על ספר כי הדברים עתיקים ונמשכים יותר משלש מאות נירות וכשיהיה לי פנאי בע״ה אכתוב בארוכה בשפה ברורה אם שיהיה כתוב באלפא ביתא של אתב״ש וזה לך האות שכל אות שתהיה מחולפת תהיה עליה נקודה אז תבין אשר לפניך ונא מעכ״ת יראה שאלתו זאת אל האלוף סרוול יצ״ו [Saraval] ולכדומה לו״. ספר כזה בשם דרוש אחימעץ לא נודע עד עכשו, ונראה שזהו ספר שבתאי.

13. דף 50 — 54 שו״ת בהלכה, ביניהם אחת מר׳ בנימין בן אליעזר כהן מרגייו משנת התע״ח ליצי׳.

117

Hebr. 8° 239 .— נייר, 20 : 16,5 צ״מ. 24 דף, 25 עד 26 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית יפה מאמצע המאה הי״ח.

גנזי יוסף.

[ס׳ קל״ח פתחי חכמה לר׳ משה חיים לוצאטו] בלי הקדמת המחבר, פותח בסי׳ א, הועתק כאן עד סוף סי׳ ל׳, כמו בדפוסים. שם הספר והמחבר לא נזכרו.

118

Hebr. 8° 255 .— נייר. 17,5 : 13,5 צ״מ. 137 דף, 15 — 20 שורות בעמוד.
קורסיבה איטלקית גדולה משנת ת״ק בערך. אוטוגראף?
נקנה בירושלם, תרפ״ז.

אבני חפץ לר׳ יהושע סגרי (רב בקסאלי). בשער מיוחד: „אבני חפץ מאסף לכל מחנות צלותהון דישראל אשר סדר המקובל האלהי כמוהר״ר שמשון באקי זצוק״ל ועוד כהנה וכהנה על המצות כולם ברורים כולם חבורים על אדני דברי הרח״ו ז״ל אשר קבל מרבו האלהי ארי״א דבי עילאי מחברת יהושע סגרי״.

עם הקדמה ארוכה, בו יספר שהיה בדעתו „לחבר יהא רעוא על כל מצוה ומצוה הכולל יחודיה ואותותיה בלקוטי מאמרים ... בלשון קצרה ... ספרתי מחשבתי לאיש כמוני נכון לקראת אלקי ישראל ואמר לי הכבד ושב אל תעשה עדיף כי קדמך אדם גדול ... המקובל ... כמוה״ר שמשון באקי זצוק״ל מעירך ... באגרת שלומים חלותי פני ... הרב ... אברהם סגרי נר״ו למען יאבה שלוח לי העתק שלם ... ושלח לי מה שמצא ... אורו עיני כאשר טעמתי בקצה המטה שבידי ... ושותא דמר קשישא ... ידענא שזכיתי לקרוא בחיבורו היקר רפואה למכה ... עודנו טמון בבית גנזי יוצאי חלציו ... לא ראה עדנה אור הדפוס מי יתן לי שומע לי בעט ברזל ועופרת אחקוק אוס״ף החסיד שאסף ורבץ וקבץ פעלים ... זאת ועוד ידי נטויה לבאר בלשוננו הקודש כל יהא רעווא דיליה ולחבר מה שהשמיט הרב הכולל ואחרי עקבותיו יצאתי עד כי יצאה מתחת ידי עיסה מתוקנת ... וספר הכוונות וספר משנת חסידים היו לי לעינים ... לא זזה ידם מתוך ידי כאשר עשיתי בהיכל יהושע שלי והאלקים אנה לידי הזמן שהבאתי המלאכה לידי גמרה ומיניה ומיני יתקלס עילאה ... זה שמו אשר יקראו לו מקרא דכתיב וכל גבולך לאבני חפץ ...״ ובסוף ההקדמה שני שירים, אחד בר״ת יהושע סגר(!). הספר עצמו פותח בכוונת ברכת הנהנין, ויש בו ל״ח פרקים, ובסופו עוד „שירת יהושע״ פזמון עם ר״ת שם הוי״ה כפול. כל הספר עצמו מנוקד. מלבד הערותיו של

ר׳ יהושע על הכוונות הסתומות שיש בתפלותיו האלה. בדף 131 למטה נזכר כנפ״י יונ״ה לכמוהר״ר אליעזר נחמן פואה זצוק״ל.״

על המחבר, בעל ס׳ אשם תלוי וס׳ ניקרת איסור מתלמידי ר׳ יהודה בריאלי במנטובה, עיין ב. Z.f.H.B. VIII (1904) עמ׳ 20–27, 43–45. הספר שלפנינו לא נזכר שם.

119

Hebr. 8⁰ 106 .— נייר, 15 : 10 צ״מ. 51 דף, 24–26 שורות בעמוד. קורסיבה מערבית.

מתנת מר אזולאי, תרפ״ה.

פירוש האידרא זוטא קדישא מהרב מהר״ר יעקב מאראגי זלה״ה. הוא כתב היד שהיה בידי הרב חיד״א׳ בראשו: ״ניתן לי במתנה מאחי וראש החי״ר יוסף זרקא הי״ו פה תונס״ עם חתימה ב״מגן״. נדפס בווינא תרמ״ז.

120

Hebr. 8⁰ 354 .— נייר, 20,5 : 16 צ״מ. 69 דף, בערך 35 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית מהמאה הי״ח.

נקנה בירושלם, תרפ״ו.

ס׳ **לדוד אמת ויד כהה** הגהות ופירושים על ס׳ תקוני זוהר מר׳ דוד יקותיאל הכהן. מחכמי ירושלם במחצית הראשונה של המאה הי״ח וכבר דבר על החכם הזה א. ל. פרומקין בס׳ תולדות חכמי ירושלם חלק שלישי עמ׳ 60 וגם הזכיר שם שני ספרים ״לדוד אמת פירושים על הזוהר ויד כהה הגהות על תקוני זוהר״ אבל לא ראה אותם בעצמו. אמנם עיקרי דבריו נכונים (ולא כדעת אל. ריבלין שם בהערתו המייחס הספרים לחכם אחר יותר מאוחר, ר׳ יעקב דוד יקותיאל, והכ״י שלפנינו מוכיח!). אבל באמת שני השמות מורים על הגהות לתיקוני זוהר אלא שנכתבו בשני אכסמפלארים שונים של התיקונים, ההגהות בדפוס האחד נקראו לדוד אמת ואלה שבדפוס האחר נקראו יד כהה (ולכן מביא כאן הרבה פעמים: ״כתוב בספר האחר״) והועתקו כאן מגליונות הדפוסים האלה בספר אחד (לא ע״י המחבר עצמו!) ולכן נקרא עליהם בראשי הדפים הראשונים

השם המשותף. והגהות יד כהה הן מאוחרות לנקראות לד״א כפי שניכר גם מסיפור מסיבות הס׳ יד כהה בהקדמה לפי מה שאביא למטה. גם דברי פרומקין על המחבר שהיה שד״ר באפריקה הצפונית, נכונים (ולא כתקונו של ריבלין) כי כ״י 241 8^0 (ס׳ קול ברמה) נכתב בשבילו בפאס בשנת תפ״ח ושם נזכר בפירוש שהוא ירושלמי ונראה שהיה אז שד״ר לערי המערב.

המעתיק אסף הגהות אחדות מראשי שני הדפוסים של התיקונים המדברות על טיב הספר ושם אותם כהקדמה בדף הראשון, וזה עיקר לשונם:

״הקדמה. כל הנמצא כתוב בגיליון הס׳ הקדוש הזה הוא לי הדיוט מצע תחת כפות רגלי רבנן ותלמידיהון דוד יקותיאל הכהן ס״ט אם אפשר וה׳ יצילנו משגיאות ויורני ... נפלאות כמ״ה נעים זמירות לעושיו ... ויקרא שמו בישראל בעה״י לד״א פי׳ לדוד אמת יה״ר יקויים בי סיפיה דקרא. עוד כתוב בגיליון תיקונים אחרים וז״ל כל ההגהות הכתובות בס׳ התיקו׳ הזה ד״י [דוד יקותיאל] הם לי הדיוט דוד יקותיאל הכהן ס״ט ושייכי עם הגהותי הנק׳ בשם פי ה׳ יקבנו לדוד אמת ... עוד כתוב שם וז״ל אמר הצעיר ד״י הכהן להיות כי בשנה זו טבת התק״י יסור יסרני י״ה בה״ל ובליל ח׳ לחוליי יום ג׳ הגעתי לשערי מות וכל הלילה הייתי מרגיש עקירת נשמה מכל אבר ואבר וצויתי לבני הי׳ ולכל בני ביתי עד סוף שליש אחרון לאשמורה שכבתי ובעת שכיבתי אמרתי רבש״ע בזכות הרשב״י ור״א בנו וסיעת מרחמוהי קדישין זיע״א אם כל הכתוב לי הדיוט על אמרותיהם אמרות טהורות הוא אמת והוא תורה שאין בו דופי זכותם יעמוד והם יליצו טוב בעדי ושכבתי ובאותה שעה היתה נשמתי ריקא וכו׳ ואמרתי לבני המתן לי עד אור בקר וקרא אותי אם אענה טוב ותתבשר ב״ש ואם לא דע לך שכבר ... נסתלקתי ותכף תשתדלו בי והנה ברחמיו בזכותם שב אפו ובאה זיעה מכף רגל וכו׳ ובאור בקר הבן יקיר לי קראני בלב נשבר מר אבא ועניתיו בני תתבשרו בשורה טובה כי סר מר המות שלי״ת הנחוני וישנתי עד שתי שעות בזיעה גדולה במה אקדם ה׳ ארוממך ה׳ וכו׳ ומאז עד חג הפסח נשארתי חלוש ולא יכולתי לילך לביה״כ הקרוב לביתי כי אם משבת לשבת וכל היום בביתי ובחומותי לא זזה ידי מזוה׳ ותיקו׳ ושלי״ת כתבתי הרבה בס׳ זה בס״ד״. וכן שם: ״עוד כתוב בתיקו׳ הנדפס בקושט׳ יע״א בשנת יפד״ה א״ת [ת״ק] וז״ל בהקדמה דף א׳ כתוב בגיליון ... ואמרתי אני אל לבי לקרוא שם הגהו׳ שבס׳ זה בשם יד כהה לסיבה הא׳ זכר הנס כי בהיות ידי יד כהה חלוש כתבתי זה. וב׳ כי הנה הרב ימי״ן עוזינו ז״ל שר וגדול בישראל היה והכרתיו שלי״ת הניף ימין עוזו נאדרי בכח קו החסד ימין תפארתנו וידוע כי כל חכמה רמה הזוהר הקדוש ותי׳ הם כנגד ז״א דאצי׳ ... ובאתי אני הדיוט ביד כהה צד קו שמאל תפילין של יד לחבר את האהל ... ע״י הרמוזים בי׳ די״ד וה׳ ראשונה דכה״ה ... ושלישית כי שמי דוד יקותיאל רמוז בי״ד וכה״ה היינו הכה״ן ...״. מי

הוא הרב ימי״ן עוזינו שהמחבר רומז אליו, איני יודע, ונראה שגם הוא חבר הגהות על התקונין, ומזכיר אותן על כל עמוד ועמוד כמה פעמים.

המחבר מביא בהגהות הקצרות האלה את ס׳ קול ברמה, את הגהותיו של ר׳ מאיר פאפרש, כתב הימי״ן ז״ל, ס׳ קהלת יעקב לר׳ יעקב צמח, מס׳ נגיד ומצוה, ס׳ רוח דוד [לר׳ דוד די מדינה] — כולם פעמים רבות. גם מביא בדף 45a את ס׳ א״ח שלי [אוצרות חיים?] ״בדעת מהר״א אזולאי והר״א ן׳ מוסאי״ (הכוונה לר׳ אברהם אזולאי השני, מחכמי מראקש). דף 45b ס׳ נשמת דוד הנדפס מקרוב [לר׳ דוד די מדינה].

בסוף ההגהות דף 68b נרשם יום א׳ ר״ח אייר מש׳ אשריי אדם מצא חכמה לפ״ג [תקי״א] כיום גמר מלאכת ההגהות האלה. בדף 69a העתיק המעתיק עוד הגהות אחרות ״מה שכתב המחבר ז״ל בפי׳ שפי׳ הרב שמואל ויטאל זלה״ה על התיקונים משם האריא״ל זלה״ה״ וגם בהם מביא את ספרו לדוד אמת.

121

Hebr. 8⁰ 530 · — נייר, 16:22 צ״מ. 17 דף, בערך 30 שורות בעמוד׳ קורסיבה ספרדית לסופרים שונים.

1. דף 1a — 12b הגהות שנמצאו כתובים בסביבות ספר ע״ח [עץ חיים] של מוהרש״ם [ר׳ שלום מזרחי] דידיע שרעבי זיע״א מכתיבת ידו. [נדפסו ביתר שלימות בעץ חיים דפוס שאלוניקי תר״ב ואח״כ בע״ח דפוסי ירושלם]. גם דף 14 שייך הנה. חסר בסוף.
2. דף 13a רמזי דינין ממהרי״ך זצוק״ל חלק אבן העזר [מלוקטים מס׳ שם יעקב לר׳ יעקב כהן].
3. דף 15a—16b [לקוטי מאמרי אגדה, בכתיבה אחרת].
4. דף 17 [הגהה לס׳ עץ חיים, עוד כתיבה אחרת. שער אבא ואמא סוף פ״ט וז״ל [איני יודע מאיזה ספר נלקח, ובסופו:] ״זה הדף כתב ידי אני הצעיר המסדר ושמתי אותו פה בסדר העומר שלא יאבד גם שצריכה עיון״.

122

Hebr. 8⁰ 63 · — נייר, 12:16 צ״מ. 99 דף, מספר השורות שונה. קורסיבה ספרדית וכתב מרובע

1. דף 1^a-8^b, לשבח חכמת האמת. הקדמה: קרוב ה' לכל קוראיו", והוא חלק מס' נגיד ומצוה לר' יעקב צמח.

2. דף 9^b-99^b חלק מתוך סדור האר"י מסודר בכוונות ארוכות, כנראה מסדור ר' שלום שרעבי, בדף הראשון כתוב: "... בכל מקום שתירא(!) בסידור הנז' חצי לבנה כזו ( ) ר"ל שאינו מהרב החסיד זלה"ה אלא מה"ר יוסף אמון ז"לה. באמצע מובלע עוד:

3. דף 77^a-79^b חדושים אחדים על טור ארח חיים ס' תרפ"ו ותרפ"ז.

128-123

307 Hebr. 8^0. — נייר, 20 : 15 צ"מ. 168 דף, מספר השורות שונה. אותיות מרובעות ואותיות רש"י יפות.

מתנה מקרן הגאולה תרפ"א, מעזבון ר' אהרן בכ"ר יצחק פירירה.

1. דף 1^b-2^b בכתיבה אחרת, קורסיבה ספרדית: דקדוקי סופרים. חקירות על מקומות אחדים בספר הבא, "יש לנו לחקור בדברי מוהרש"ש זלה"ה בעינין הק"ש ... ועוד הערות. מצאתי בסכ"י לרבינו סעדיה גאון זלה"ה פירוש על חכמה בינה דעת [כשמות נרדפים, לא כספירות!] מה הפרש ביניהם וז"ל חכמה שיוכל להשיב בינה שנותן עצה דעת שיודע לשמוע עכ"ל. "שמעתי מר' חי גאגין הי"ו שאל שאלה שאמר בתקונים דף [קמ"ד] כי שמך בך ובך שמך שאינו מובן' מזכיר כאן עוד שמות שונים של אנשים ונשים להזכירם לטובה בתפלתו.

2. דף 3^a-165^b [סדור הרש"ש] שהוא ר' שלום מזרחי דידיע שרעבי מגדולי מקובלי ירושלם (עיין עליו פרומקין בס' תולדות חכמי ירושלם ח"ג עמ' 116–119). כוונות התפלות בפרטיות. נדפס בירושלם תרע"ב, וכאן יש עוד הוספות, ביחוד מבנו ר' יצחק שרעבי. בדף 157^b דברי הסופר" זה הסידור כתבתי אותו אני הצעיר יצחק משה פירירה יצ"ו לעט"ר ... הר' מר אבי לכוין בו כמוהר"ר אהרן משה פירירה יצ"ו. ירמ"י או"א שבזכות הר' ש"ש שרעבי זיע"א וזכות כל הרבנים שסידרו אלו הכונות הם יליצו בעדי לפני ממה"מ הקב"ה שיזכני הקב"ה שיכתבו לי ג"כ בני הסידורים של הכונות ... בחיי ... מר אבי ... ובחיי עט"ר מרת אימי אליגריאה בת ג'ינטיל תמ"א.

הכרך הזה מכיל כוונות תפלת החול.

308 Hebr. 8^0 · — נייר, 21,5 : 16,5 צ"מ. 50 דף, מספר השורות שונה. כתיבה רבנית ספרדית, (העתק יותר ישן מהקודם).

מקרן הגאולה.

[סידור הרש"ש] לתפלות החול (עד ברוך שאמר). פותח ״הקדמת השמ״ש [שלום מזרחי שרעבי] לברכה הנותן לשכוי.״ שני הדפים הראשונים והאחרונים מלאים הערות מר' אהרן פירירה כמו בכ״י הקודם, וכן גם מסביב לדפים הערות רבות כאלה. בדפים האחרונים רשם חלומות שחלם בשנות תרל"ח ותרמ"ב על דבר הגאולה.

309 Hebr. 8⁰ .— נייר, 20 : 16,5 צ"מ. 140 דף. כתוב כמו 307 8⁰, נכתב בלי ספק על ידי אותו הסופר.

מקרן הגאולה.

[סדור הרש"ש] כוונות ליום שבת, ובחמשה דפים הראשונים דקדוקי סופרים מר' אהרן פירירה. מעתיק דברי הריב"ש שהוא ר' יצחק בן שלום שרעבי, ובראשם ״זה לשון ... מהמקובל הר' החסיד כמוהר"ר בכ"ר משה דידיע מאג'אר על סוד יציאת מצרים״ (הוא אחד מחכמי ישיבת בית אל בירושלם אחרי ימי הרש"ש). הסדור עצמו מתאים לחלק השלישי של הנדפס (ירושלם תרע"ו), ובסופו יש עוד כוונות לפורים דף 127—135.

310 Hebr. 8⁰ .— נייר, 20,5 : 17 צ"מ. 143 דף. כתיבה כמו בכ"י הקודם.

מקרן הגאולה.

סדור הרש"ש כוונות לראש השנה ולעשרת ימי התשובה. והוא חלק ששי ושביעי בנדפס (תרע"ו). שבעה דפים בתחלה ושנים בסוף ״דקדוקי סופרים״ פלפולים על קבלת הרש"ש מחכמי ישיבת בית אל בירושלם. מביא כ"פ את היר"א.

311 Hebr. 8⁰ .— כמו הקודם, 89 דף.

סדור הרש"ש כוונות לסוכות, חסר בראשו הרבה, מתחיל בדף 10 בסימן קנ"ד של סימני הדפים המקוריים. עם הערות רבות בכתיבת ר' אהרן פירירה. מביא את ר' ידידיה אבולעפיה (מחכמי ישיבת בית אל בדור אחרי הרש"ש). בתחלה ט' דף ובסוף ו' דף דקדוקי סופרים כנ"ל. חלק זה כנראה עדיין לא נדפס.

312 Hebr. 8⁰ .—כמו הקודם, 46 דף.

[סדור הרש"ש] כוונות לשבועות, פותח ב״הקדמה דספר ישן שמצאתי״ בראשו מדף 2—8 הוספות לחלקים הקודמים והערות ״ממני הכותב אפ"ר יצחק״ שהוא ר' יצחק פירירה הסופר של כתבי יד אלו. בסוף ששה דפים ״דקדוקי סופרים״. גם חלק זה עדיין לא נדפס.

חלק מ״דקדוקי סופרים״ הנרשמים כאן, נכנסו לתוך ספרו של ר׳ יצחק משה פירירה הכותב, והוא ס׳ תולדות אהרן ומשה ואפ״ר יצחק הנדפס בירושלם תר״ל.

129

Hebr. 8⁰ 198. — נייר, 23,5 : 18 צ״מ. 91 דף, 45—50 שורות בעמוד. קורסיבה מזרחית חדשה, צפופה מאד.

לב טהור פירושים ומאמרים בקבלה, מחולק על פי פרקים, אולם אחרי פרק ס״ב נפסקה חלוקה זו. המחבר היה ב״ס חכם ספרדי בין שנות ת״ק ות״ר. מביא את ר׳ חיים ן׳ עטר (פירושו על משלי בשם ראשון לציון), ואת שמנה השערים לרח״ו.

פותח: „בראשית הנה מילת בראשית הוא תחילת ההתגלות בחינת קטנות כל מה שיהיה כמו ראשית ביכורי אדמתך ...״. המחבר משתמש ביחוד בתמורה עפ״י אלפא ביתות שונות של אתב״ש וכיוצא כדי להשיג את מבוקשו.

130

Hebr. 8⁰ 205. — נייר, 20 : 16,5 צ״מ. 68 דף, בערך 25 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית יפה.

גנזי יוסף.

1. דף 1ª—60ᵇ [**הגהות וביאורים לס׳ עץ חיים**] הועתקו כנראה מגליונות דפוס קארעץ. המחבר היה בלי ספק אחד המקובלים הפולנים.
2. דף 61ª—67ᵇ ביאור מהו׳ ישעיה זצללה״ה [הגהות לס׳ עץ חיים] בסוף „י״ג בל״ח מ״א בשנת תקע״ז סליק״. (לא ידעתי פירוש ראשי התיבות האלה). אח״כ בדף 68ª עוד מפתח השערים שבס׳ עץ חיים.

131

Hebr. 4⁰ 107. — נייר, 24 : 17 צ״מ. 59 דף, בערך 35 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית.

1. דף 1ª–10ª **דרוש הדעת** אמר חיים ויטאל הנני מחבר דרוש יקר הערך בענין הדעת כי זולת זה הדרוש אין שום ידיעה שרשית בעניני הי״ס ואכתוב מה שנלע״ד.
2. דף 13ª–23ᵇ ״מכתבי הרב הגדול כמוהר״ר דוד ירושלמי זלה״ה והיא (כלומר הדרשה) לא נדפסה ... מושמט מס׳ אהבת דוד להרב ז״ל המודפס בסוף ס׳ שמן ראש״ (קושטא תקצ״ט). בסוף: תם ונשלם. הדפים הבאים ריקים.
3. דף 38ª–42ª **דרוש יציאת מצרים** לר׳ דוד ירושלמי (נדפס בס׳ הנ״ל דף כ״ד), ושאר דרושים ממנו הנדפסים שם. כל הדפים הבאים ריקים.
4. דף 58ᵇ–59ª הערות קטנות, חדושי פסוקים.

132

Hebr. 8⁰ 2. — נייר, 21 : 14 צ״מ. 305 דף, 30—35 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית מלפני מאה שנה בערך.

ספר **מרחיב גד** לר׳ מסעוד שלום ב״ר יוסף. שם משפחתו היה אולי ארוואח שכן נמצא באחד השירים בסוף הספר סימן שלום ב״ר. יוסף ארוואח. ובדף 178 חותם רוואח. לקוטים על ספר בראשית בדרך פרד״ס, מלוקטים מהרבה ספרים מדרשים וספרי קבלה, עם פשטים וחדושים, באריכות. בסדר הפרשיות.

בהקדמה קורא המחבר את שמו פעם מסעוד ב״ר יוסף, ופעם בר״ת שלום ב״ר יוסף. כולל גם דרשות והספדים שדרש המחבר ברבים בזמנים שונים.

דף 1—156 גוף הספר, רובו בדרך קבלה.

דף 158—162 [שירים ופיוטים לכבוד אנשים שונים, באחדים נרשם שם המחבר מסעוד שלום, וכן שירים לר׳ חיים פרחי, ר׳ יצחק אבולעפיה, ושירים להלולא דרשב״י ובנו.]

דף 163—302ª דרשות וחדושים, על מאמרי חז״ל וכו׳. הכל להנ״ל. מדף 174ª ואילך באות גם כמה שו״ת. דף 182 ״מעשה שהיה כך היה פה ק״ק טראבלס יע״א״ [=טריפולי] על תביעתו של ר׳ ישראל בר מסעוד בר אליהו מר׳ שלמה ב״ר דוד בר אליהו.

דף 302ᵇ—305 מפתחות לדרשות.

דף 131ᵇ: כל זה נלע״ד בהיותי בעיר גאבץ יע״א בכסלו שנת ישרי״ם לפ״ק [=1799]. במקום אחר כותב ״פה דמשק״. על החדושים חותם מסביי״ר = מסעוד בן יוסף רוואח. דף 219ᵇ ״במסיבה הייתי בעיר מארואיקוס יע״א ...״ בדף 290ª רשם לו ״סגולה לדרוש ברבים״. באותו הדף למעלה: ״אור ליום ה׳

בשבת י״א לירח שבט ש׳ מבש״ר טוב לפ״ק [=תקמ״ב] פה אלבלידא יע״א במשמרה אחרונה נגלה אלי אני הכותב וחותם והנה ספר א׳ מרובע כיוצא בזה כתוב בו בזה״ל מי גילה רז זה, מחזה שדי יחזה, במותב ג׳ כחדא נרמזו בכתוב הזה״ ואח״כ רמזים בצירופים שנגלו לו על שלשה החכמים האר״י הרח״ו ור׳ שלום שרעבי. ומוסיף ״וזה פלא וכבר הגדתי הדברים האלה לבנו ידידי ... המקובל ר׳ יצחק שרעבי שד״ר ... ונכתב בספר סידור תפלה לדעת הרב האר״י זלה״ה של מהרש״ש זלה״ה והוא ביד ז״ק [זרע קדש] השד״ר הנז״.

133

Hebr. 8⁰ 67 — נייר, 15,5 : 10 צ״מ. 65 דף, בערך 17 שורות בעמוד. כתיבה פרסית יפה.

שער מיוחד.

1. דף 1—46 ספר **שער שמעון** והוא תקון הלולא דרשבי זיע״א כמנהג ק״ק בנבי יע״א ... ונכתב על ידי הסופר כה״ר שמעון יוסף נסים הי״ו בבית הנגיד כמהר״ר סלימאן יעקב יצ״ו פה בנבי יע״א שנת זה השע״ר לה׳ ... לפ״ק [תק״ע]. ההקדמה האחרונה בדף 15ª חתומה ע״י הקטן אברהם בכ״ר יצחק אשכנזי ס״ט מתושבי תסמנים. בסוף הספר ספור מעשה מענין.
2. דף 47—55 תפלות שונות ומסירת מודעא וכיוצא בה.
3. דף 56—57 אותיות גדולות ואותיות זעירות.
4. דף 57ª—58ᵇ מעשה ספר לנו הר׳ דוד ש״צ דוד ששמע משלוחי חכמי א״י מענין הלולא דרשב״י שעושי׳ במרוני׳, בענין הזיארה ששורפים בגדים וכו׳ על קברו של רשב״י ומעשה שהיה ברב א׳ שרצה למנוע אותם מלעשות כן ואיך כלתה אליו הרעה.
5. דף 58ᵇ—65ᵇ וזה סדרתי לך מעלת התפלה (כ״ב לקוטים שכל אחד פותח באות לפי סדר א״ב). ואחר כך הערות וציונים ללמודי משמרות בשבתות. ואחריו עוד 23 דף ריקים.

134

Hebr. 8⁰ 509 — נייר, 15,5 : 9,5 צ״מ. 14 דף, 17 שורות בעמוד. כתיבה רבנית ספרדית חדשה.

ס׳ **שער שמעון** והוא תקון הלולא דרשב״י (עיין כ״י 8^0 67 כאן) ... נכתב ע״י הסופר הר׳ שמעון יוסף נסים בבית הגביר כהר סלימאן יעקב פה בנבי יע״א שנת זה השער לה׳ צדיקים יבאו בו [תק״צ] [בשער מיוחד]. עם ״הסכמת המחבר״ מעבר לעמוד השער.

בספר חתום במקומות שונים, גם על השער ״הצעיר שלמה שלום קנדיל ס״ט״ כבעל כה״י.

135

Hebr. 8^0 282 .— נייר, 20,5 : 16,5 צ״מ. 61 דף, כ 20 שורה בעמוד. קורסיבה אשכנזית.

גנזי יוסף.

.1 דף 1ª—37ª **ספר ויכוח** התלמידים עם הבוגדים הנקראים חסידים. כבר נשמע קל קרנא ברומו של עולם מרבינו הקדוש ··· מוהר״ר אליהו מווילנא אשר כבר נתפרסם שמו ממזרח שמש עד מבואו בתורה ובחסידות אשר יצא כברק חצו לעמוד ביום קרב ומלחמה נגד אמונה החדשה המה כת״ת נחש הקדמוני המכונים בשם חסידים ועתה שמחים לאידינו על פטירת רבינו לאמר עתה הרחיב ה׳ לנו ופרינו בארצ׳ לצודד נפשות בחרמם ורשעתם לכן קמתי אני הצעיר לילך אחר עקבי הגאון הנ״ל לקנא קנאת ה׳ צבאות ··· [זה לשון השער].

והוא הועתק מדפוס ווארשא תקנ״ח, שהוא בעצמו יקר המציאות עד למאד, כמו כ״י ממש. בסוף ״העתקה מגוף הכתב בעזה״ש. בח׳ תמוז תקע״ג לפ״ק״.

.2 דף 41ª—61 ספר **מגלה עמוקות** בו נקבץ מכל ספרי קדשי בני (ממזרי) ישראל ובשמם הראוי להם יכונה מים עכורים ועליהם פירוש מספיק לגלות מסתריהם ··· ובשמו יכונה עמק עכור. [בשער מצוייר והם לקוטים המלוקטים לגנאי מספרי הצדיקים וביחוד מספרי ר׳ נחמן מברצלב כדי לגלות את ערותם]. נכתב אחרי שנת תר״ח, כי מביא ספרים שנדפסו רק בשנה זו. החלק עמק עכור נשאר ריק, חצאי עמודים בכל עמוד.

136

Hebr. 8^0 97 .— נייר, 21,5 : 16,5. 65 דף, 19 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית חדשה. כתב יד המחבר עצמו.

נקנה בירושלם תרפ״ז.

ס׳ **פרישת אהרן** (לרוב בדרך קבלה).

״ספר שיר השירים עם פירוש רש״י ועם פירוש פרישת אהרן בן מאיר ולקטתי את הפירוש הזה מדברי רז״ל ... והוספתי הרבה נופך משלי״. ובהקדמה אומר על עצמו: ״... ובעזר השם בתורה שבעל פה עשיתי חיבור גדול על התוספתא של כל הש״ס לפרש אותה על פי הגמרא שהיא מצוה שאין לה דורשים וגם בחכמת האמת עשיתי בעזרת השם חיבור גדול על כל הזוהר וגם על ספר הבהיר לפרש אותם על פי האר״י ז״ל ואמרתי אחפש נא ג״כ בתורה שבכתב ... דברי הכותב ביום ל״ט לספירת העומר שנת חמשת אלפים וששה מאות לבריאת העולם יצחק אהרן בן מוהר״ר מאיר בן זאב בן מוהרר יצחק בן מוהרר נחום בן מוהרר דוד בן הגאון מוהרר נטע אב״ד דק״ק מעזריטש ונקבר בירושלים תוב״ב בן הגאון מוהרר נחום אב״ד דק״ק בריסק בן השר הטפסר דפולין מוהרר שאול וואלי בן הגאון מהר״י מפאדוי בן הגאון מהר״ם מפאדוי ז״ל מילדי עיר מעזריטש ולע״ע אני גר בעיר לובלין במדינת פולין״.

בספריתנו נמצאו מספריו עוד פירושו לתורת כהנים וחלק גדול מפירושו לזוהר חדש (עיין 8^0 478) ופירושו לס׳ משנת חסידים (8^0 342). ופירושו הגדול לתוספתא נקנה כאן בירושלם ע״י פרופ. ישראל דודסון ונמצא עתה בניו יורק.

137

Hebr. 8^0 342. — נייר, 22 : 18,5 צ״מ. 89 דף, כ30 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית חדשה. אוטוגראף?

ס׳ **פרישת אהרן** [לר׳ יצחק אהרן בן מאיר מצאצאי ר׳ שאול וואל] חסר בראשו דף אחד ובסופו הרבה, אבל נתברר שהוא [פירוש לס׳ משנת חסידים] לר׳ עמנואל חי ריקי, ממס׳ בריאת אדם קדמון עד מס׳ אריך, והוא בדרך שאר ספריו הנמצאים כאן, עיין 8^0 97 וכן 8^0 478. ס׳ משנת חסידים נוסף בפנים.

138

Hebr. 8^0 331. — נייר, 16 : 10 צ״מ. 29 דף, 16 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית חדשה.

מתנת מר אליעזר מאיר ליפשיץ, ירושלם תרפ״ב.

1. דף 1^a–18^b **חזיונותי מגלת סתרים** והיא פרשת חיי ר׳ יצחק יהודה יחיאל המכונה ר׳ אייזיק מקאמרנא (בעל ס׳ זוהר חי ועוד כמה ספרי קבלה) מגדולי המקובלים במחנה החסידים, נכתבה בידי עצמו וכיון בה לחבר ״תאומה״ לס׳ החזיונות לר׳ חיים ויטאל שראה בו שורש נשמתו והוא ספר מוזר ומתמיה. חלקים ממנו נדפסו בס׳ עשר קדושות לר׳ ישראל בערגער (פיעטרקוב) בפרק המוקדש למחבר, ביחוד דף מ״ה–מ״ו. גם כאן לא נמצא בשלימות כי המעתיק קפץ משנות בחרותו תקפ״ג עד שנת תר״ה.

פותח ״אספרה לאחי קצות דרכי אל מי אני ומה אני ועל מה באתי לההיא עלמא שפלה בשנת תקס״ו כ״ה שבט במזל צדק נולדתי שנת משיח בן יוסף וזה לי היום שנת תר״ה י״א אדר שני בזה העולם ימים י״ד אלף ושתי מאות ואחד ושמונים ... ועתה אספר מגדולת נפשי מי ומה אני ולמה באתי לזה העולם והיכן הייתי ובאיזה מקום תלויה בקומת האדם הראשון. לא נמסר רשות עדין [כך כתוב, והמלים האחרונות מנוקדות]. ואח״כ בא הספור ״בכור הייתי לאבי״ הנדפס׳ ואומר על עצמו שבהיותו בן שתי שנים עד בן חמש ״השגתי מראות נפלאות והשגתי רוה״ק ודברתי דברי נבואות כאשר ישאל איש בדבר אלקים וצפיתי מסוף העולם ועד סופו ממש ומורי דודי איש האלקים נורא מהר״ר ר׳ צבי מזידטשוב נתן לי שני רייני״ש בכל שבוע שאספר לו ואשיב לו כל אשר ישאל ממני. ודברתי ואמרתי ברור ונקי על כל השאלות אשר שאל ממני והמעות חלקתי לצדקה״. ומה שנמצא כאן על שנת תר״ה–תר״ז, הדפסתי בנספחים. כהיי שהיה לעיני המעתיק הכיל יותר והתחיל להעתיק משם גם דברים שפקפק בהם אח״כ ומחק אותם עד שאי אפשר לקרוא בהם.

2. דף 18^b–29^b **מעשה ה׳** ״ועתה אכתוב מעשה ה׳ כי רבה הוה (!) שעשו הצדיקים שבזמננו. (והם ספורי מעשיות מר׳ ישראל בעש״ט ושאר צדיקים ורובם נדפסו).

139

Hebr. 8⁰ 533. — נייר, 23,5 : 17 צ״מ. 91 דף, דפים אחדים (60–62) ניזוקו״ 28–29 שורות בעמוד. כתיבה רבנית ספרדית (אותיות רש״י יפות) מהמאה הי״ט. כתוב רק בעמוד אחד של כל דף ודף.

גנזי יוסף.

[מבוא לקבלת האר״י בארבעה שערים לא נודע שמו, נחלק לשערים:] ״השער הא׳ נקרא ראשית חכמה ... הנה מצינו בתורה ...״ מבאר מציאות הספירות

על פי תפלת אליהו בתיקונים ושאר עניני הנהגת הספירות והפרצופים. מביא כתבי האר"י, ס' עולת תמיד לר"י צמח, גם "לשון החסיד מורינו ורבינו רבי ר' חיים אשכנזי זלה"ה" [שהוא ר' חיים מוולוזין בס' נפש החיים!]. דף 53ª "השער הב' נקרא יראת ה'" על סדר השתלשלות העולמות בעגול ויושר וכו' עד עולם הברודים. דף 76ª "השער הג' הוא הנקרא שכל טוב" על ענין הכוונות. דף 87ª "השער הרביעי הוא הנקרא תהלתו עומדת לעד" על סוד התפלות, נפסק במלים "והנה הרואה יראה כמה כוונות עמוקות בס' סדורות הקדוש פרי עץ חיים ויש בכתיבת יד יותר ויותר ועכ"ז מי הוא זה אשר יקרב לאש הגדולה הזאת והגם שיש כמה חכמים בעיניהם ומכוונים בכוונות אשר ימצא להם ...". ונראה שהספר נתחבר קרוב לשנת תר"ל על ידי חכם ספרדי. בכמה דפים גם הגהות בקורסיבה איטלקית.

140

Hebr. 8º 460. — נייר, 22 : 17 צ"מ. 14 דף, בערך 25 שורות בעמוד קורסיבה אשכנזית חדשה.

גנזי יוסף.

למעלה כתוב באותיות קטנות: ס' צרור החיים.

שו"ת קץ הימין, בו יבואר חיוב אמונת כל איש ישראל בביאת המשיח שיגלה ב"ב ואופן האמונה הזאת ושאינה מתנגדת בשום פנים לאהבת אדוני הארץ המוטלת בחיוב גמור על כל איש ואיש.

חברתיו אני הצעיר אברהם באאמ"ו הגאון ... יעקב עמדין. [בשנת] ה' תק"פ באמשטרדם.

[והכל נעתק מהדפוס של ס' צרור החיים מדף ע' ואילך.]

141

Hebr. 8º 31. — נייר, 19 : 12,5 צ"מ. 15 דף, בערך 35 שורות בעמוד. כתיבה תימנית ברורה.

אתחיל לכתוב לקט הכסף של שלש מגילות שיר השירים ורות וקהלת. והוא ליקוטי טעמים ... מכמה ספרים ... ובקצת ספרים קצרתי דברי' כמו ס' שורש

ישי שהוא מאריך ביותר ... ולא לכם החכמים ליקטתי זה אלא לי לעצמי או לבני הי"ו וישכילם שכל טוב ... כמו שדרש הר"ר חיים עטאר בדרשותיו על התורה ... כה דברי ... יוסף בן לא"א אהרן הכהן יש"ל.

רוב הלקוטים מספרי קבלה. מביא גם מה ששמע מחמו ר' אברהם מנזלי נע"ג, דף 2ª. סוף ס' קהלת חסר כאן, כי נפסק באמצע.

142

Hebr. 8° 459 . — נייר, 14 : 9 צ"מ. 18 דף, 28 ואח"כ 14 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית חדשה, ובחלק השני אותיות מרובעות.

1. דף 1—7ª דברי מוסר שחיבר הרב המובהק ... הרב הכולל... אברהם.. לומר ביום ראש השנה בשעת תקיעת שופר.
2. דף 8ª—18 תפלות שונות בדרך קבלה, לאמרן בשעת תקיעת שופר; מזכיר הרבה שמות מלאכים.

143

Hebr. 8° 89 . — נייר עבה, 16 : 11,5 צ"מ. 27 דף, כ 25 שורות בעמוד. אותיות מקושטות באדום. נכתב בתימן.

מעזבון ה' ששון יעקב יוסף סלימאן נ"ע בשנהאי, תרפ"ה.

זה ספר זבח פסח יען דשתי תיבות אלו עולים במ"ק כמנין ט"ל ... וגם כי זבח פסח עם הכולל עולה קס"ו כמנין שמי הצעיר יחיא צאלח.

סדר ליל פסח עם ביאור בדרך פרד"ס. בסוף ההקדמה חותם "הצעיר יחיה בן לא"א כה"ר יוסף בן כמהר"ר צאלח יזיי"א". הפירוש מלוקט מספרים ישנים וחדשים, עד ס' חמדת ימים, ומביא בו גם דברים מכתבי יד. נדפס (עם הקדמה אחרת) בשם שפר"א והדר"א וסדרא דאגדתא דפסחא ... עם פירוש עץ חיים בירושלם בשנת וראית"ם [תרנ"ז] (ווינער סי' 865) וכן בתכלאל. בכמה מקומות רשום שם קונה כה"י הבחור אברהם בכ"ר בנימין טוב"א.

144

Hebr. 8⁰ 242 — נייר, 25 : 17,5 צ״מ׳ וההקדמה בתבנית קטנה 11 : 8 צ״מ. 30 דף, עד 40 שורות בעמוד, בשתי עמודות. כתיבה תימנית חדשה.

גנזי יוסף.

ס׳ **כסף צרוף** וליקוטים לר׳ סעדיה בן יוסף [למשפחת] צפירה. והם פירושים על התורה בדרך פרד״ס וביחוד בקבלה. עם הקדמה. דפים אחדים בודדים מפ׳ בראשית לך לך ויגש, ומפר׳ שמות עד תרומה. החלק על ס׳ בראשית נדפס ע״י בן המחבר בירושלם תרנ״ו עם הקדמה ממנו, ועל ס׳ שמות לא נדפס עדיין. הלקוטים הם בחלק גדול מפי השמועה בעל פה. וגם מס׳ חמדת ימים לר׳ שלום שבזי (הנדפס בירושלם תרמ״ה) ומס׳ שפתי כהן על התורה. כפי ששמעתי מחכמי התימנים, היה המחבר אחד מחכמי תנעם (מהלך יום אחד מצנעא) באמצע המאה הי״ט.

145

Hebr. 8⁰ 522 — נייר, 16,5 : 11 צ״מ. 12 דף, בערך 33 שורות בעמוד. כתיבה תימנית מהמאה הי״ט.

לקוטי שושן לקוטים מדברי המקובלים ומעט משאר ספרים, על פסוקי מקרא. מעתיק מס׳ דברי נחמיה לר׳ נחמיה חיון, מ״כ ב׳ [מצאתי כתוב בשם] ר׳ יוסף ויטאל 2ª, ב׳ מ״ו יחיא אלדמארי ז״ל 6ᵇ, מעשה לי׳ הרוגי מלוכה מס׳ ייחוס הצדיקים, 9ᵇ סוד הצדקה -וזה כפתור ופרח שמעתי מפי החכם השלם ר׳ דוד נחמיאס שליח צפת תוב״בי (שגם המלקט התימני החדש בכ״י 8⁰ 264 מביא דברים ששמע ממנו). חסר בתחלה ובסוף.

146

Hebr. 8⁰ 287 — נייר, 20,5 : 17 צ״מ. 137 דף, 20 — 25 שורות בעמוד. קורסיבה אשכנזית חדשה.

מתנת ד״ר א. י. בראוור בירושלם׳ תרפ״ג.

1. דף $1^a - 77^b$ [פירוש לספר הבהיר] (על פי דפוס ווילנא תרמ״ב) למחבר בלתי נודע בירושלים. באריכות גדולה על פי קבלת האר״י. נתחבר בערך בשנת תר״ן–תר״ס.

2. דף 88–89, 118, 125, 129–131 מכתבים שונים על ענייני הכוללים בירושלם ודרשה אחת. שאר הדפים נשארו חלקים.

147

Hebr. 8° 437 — נייר, 23: 14,5 צ״מ. 281 דף, 26 שורות בעמוד. כתיבה רבנית ספרדית חדשה.

נקנה בירושלם, תרפ״ו.

ס׳ פדות יעקב וגאולת ישראל לר׳ חיים יעקב בן אהרן מחכמי ירושלים לפני שני דורות. לשון פתיחת הספר:

״שלשה ספרים נפתחים. האחד המיוחד הוא ספר פדות יעקב וגאולת ישראל על שם הכתוב כי פדה ה׳ את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו. וע״ש חתימת הברכות בק״ש ודצלותא גאל וגואל ישראל. וע״ש יתר הטעמים המבוארים בהקדמת הספר באריכות.

יבאר ויפרש כל חזיונות דניאל איש חמודות אשר חזה ברוח קדשו בעניין זמן הגאולה בעתה. ויברר וילבן כל חשבונותיהם שכולם מתאימים ומכוונים ועולים אל חשבון אחד וכלם מורים על עת וזמן אחד בגמר השלמת חשבונותיהם ויבאר כי זה החשבון והזמן בעצמו נמצא נרמז גם בתורת משה רבינו ע״ה תורת אמת ובדברי נביאי הצדק והאמת. ובדברי הקודש הכתובים הנאמרים באמת. ובדברי חז״ל הקדושים חכמי האמת בס״ה נמצא נרמז זה החשבון והזמן בעצמו באחד ושלשים מקומות בתנ״ך כמנין שם הקדוש. אל שם החסד כמש״ה חסד אל כל היום. להודות כי בזמן קרוב יתגלה ויתפשט עלינו חסד האל ב״ה כל היום כמבואר באריכות בפנים הספר. חובר ע״י איש תם זעירא ולא מן חבריא מתושבי ירושלם עה״ק ת״ו סובל יסורים וכאב נעזב ונאנח במר נפשו נפש חיים יעקב הקטן. ולא מייתבא דעתי׳ עד אשר יראו עינינו וישמח לבינו ותגל נפשינו בישועה האמיתית באמור לציון מלך אלהיך בזמן קרוב כמבואר בפנים הספר ״פדות יעקב וגאולת ישראל״ ונלוה עליו בראשו פלפלת כל שהוא בדבר הלכה בעניין קבלת עול מלכות שמים שלימה. אשר עניין זה הוא העיקר והדבור הראשון אשר מפי הגבורה שמענו בעת אשר בחר בנו מכל עם במעמד הקדוש

והנכבד והנורא מעמד הר סיני. אנכי ה׳ אלהיך והוא שנקבל עול אלהותו ומלכותו ית״ש עלינו. והוא עיקר התכלית הנרצה שיהיה בעת גמר התיקון המקווה שיהיה בזמן קרוב שכל באי עולם יקבלו עול מלכותו ית״ש עליהם. כאשר נתבאר באר היטב בפתיחת המאמר הזה אשר פי ה׳ יקבנו בשם קרבן חיים ע״ש אשר חכמים העידו כי כאשר אנחנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים בק״ש עם תפילין נחשב לנו כאילו הקרבנו קרבן עולה וקרבן תודה ומנחתם ונסכם וזה הוא קרבן חיים וע״ש אשר השלמת כתיבת המאמר הזה היה בימי המילואים אשר בימים ההם הקריבו נשיאי ישראל שהיו אנשים חיים (כש״א רז״ל ברכות י״ח בן איש חי וכו׳) קרבנות חיים כמש״א רז״ל (במ״ר פ׳ נשא פ׳ י״ד) שאותן העולות והבקר אשר הקריבו הנשיאים עד עכשיו הם קיימים ולא הוממו ולא הזקינו ולא הטריפו ולא נשברו. וזהו קרבן חיים, כשארז״ל חיות פרט לטריפות והם קיימים לעתיד לבוא חיים. וע״ש אשר הקרבנות שהקריבו הנשיאים בימים ההם לחנוכת המזבח העולות והחטאות ובקר זבח השלמים הם בס״ה במספר שנים ושבעים כמספר גימטריא חיים עם ד׳ אותיותיו שהוא עולה ע״ב גימטר׳ חסד. לקבוע בלבבינו אמונת אומן אשר בזמן קרוב נקבל חיים וחסד מלפני אבינו האב הרחמן ית״ש. ויזכנו ברוב חסדו להקריב לרצון לפניו לחנוכת המזבח החדש המקווה אשר יכון בציון קרבנות חיים וע״ש כי כאשר נחליף אות ק׳ מתיבת קרבן באות ד׳ באלפא ביתא דא״ת ב״ש יעלו אותיות קרבן בגימט׳ רנ״ו. ומרומז בו שם א״מ הר״ר אהרן זלה״ה שהוא עולה ג״כ גימטר׳ רנ״ו. עוד נמצא בתיבת קרבן שלשה אותיות משם הראשון של אמי מורתי הצד׳ מרת רבקה רחל נ״ע והרי״ש מתיבת קרבן עולה גם לשם השני רחל. נמצא חסר ל״ח משם השני וה׳ משם הראשון הרי מ״ג נצרף לזה ז׳ אותיות משני השמות הרי נ׳. וזה משלים אות הנון מתיבת קרבן. ומרומז בו גם שם אמי מורתי נ״ע ושמי הצעיר חיים בקרבו וזהו קרבן חיים ונלוה אליו בסופו סוף מעשה במחשבה תחילה קונטרס מקור חיים אשר כתבתי בשנת תר״ן בחדש אשר בו הואיל משה באר את התורה״. וברוח השורות הללו נתחבר כל הספר הארוך, ומוכיח בראיות חותכות שבית חמקדש השלישי יבנה בשנת אלף ותת״ל שנה לחורבן הבית השני (תרנ״ח), עם דרושים ארוכים בדרך רמז וגימטריאה. בסוף הספר, דף 211[a]—226 מזכיר כמה דברים מתולדותיו ויחוס משפחתו. מדף 226 עד סוף הכרך ס׳ מקור חיים.

148

87 Hebr. 8⁰ .— נייר חלק, 22,5 : 16 צ״מ. 100 דף, כ 30 שורות בעמוד. קורסיבה ספרדית מזרחית יפה, מידי סופר אחד, החותם בדף 73[a].

אוסף מעניינים שונים משנת תקי״ז, ונראה שנכתב בקושטא כי שנים מהשטרות המועתקות כאן עם שם מקום, באו משם.

1. דף $1^{a}-24^{b}$ שטרות ונוסחאות לשטרות [זכרם של אחדים בא מכאן גם בספרו של א. גולאק: אוצר השטרות]. יש בהם גט משנת תקי״ג וגט שחרור שפחה משנת תל״א מגאליפול מיצחק בן אהרן לשפחתו רחל בת אברהם אבינו.

2. דף $25^{a}-27^{b}$ טופסים ודוגמאות לאגרות מליצה.

3. דף $28^{a}-32^{b}$ חידות בחרוזים ביניהם לר׳ יהודה הלוי, להראב״ע, ר׳ שלמה מזל טוב וכן $33^{b}-40^{b}$ שירים ומליצות וקטעי מליצות להשתמש בהם באגרות.

4. דף 33^{a}, $41^{a}-44^{b}$ קבלה מעשית וסגולות. 33^{a} מצאתי בספר אטלקי קדמון. מביא ס׳ סוד ישרים, וכן גם כ״י החרי״ח (ר׳ יהודה חסיד). דף 41^{a} חידש מלה: לכתוב במהרור. 42^{a} מצאתי כתוב בס׳ דברי חכמים בשם ספר הנקרא עולם הגלגלים... ומביא משם כמה תחבולות אלכימאיות.

5. דף 45^{a} סדר הקמיעות, על מלאכי השעות, החדשים, חותמות המלאכים.

6. דף $46^{a}-48^{b}$ זה סדר שם מ״ב מצאתיהו בס׳ שבילי אמונה הנדפס באמסטרדאם ש׳ שפ״ז, ועוד שאר שמות קדושים וצירופיהם. 47^{a} קמיע להרמב״ן ז״ל לחן ולחסד וצריך שיכתוב אותה ביום ששי בצהרים, ועוד קמיעות אחרים.

7. דף $49^{a}-50^{a}$ לחשים בשפת לאדינו. דף $50^{b}-52^{a}$ לחשים בעברית, ביניהם אחד מלא ענין לכאב ראש מעין הרע ״כשהיתה הולכת עין הרע בדרך נחושת מלובשת בנחושת מנועלת בנחושת המעוטפת פנים כנגד הזנב כחמור והמנעלים בראש הכובע ברגלים פגע בה הק״בה״ וכו׳.

8. דף $53^{a}-60^{b}$ קמיעות עם השבעות ארוכות, שנשמרו בהם ואם גם בסירוסי מלים, דברים ישנים מאד בלשון ארמית שדוגמתם נמצא בהבדלה דר׳ עקיבה ובהשבעות הארמיות שיצאו לאור ע״י Montgomery ובנספחים הדפסתי שתים מהן כפי שהם כאן ובמקום אחר אאריך בזה. ונוסחאות כאלה של קמיעות אינן רגילים כלל במאגיה היהודית במאות האחרונות ורק בפנות בודדות נשתמרו, ואין פלא שהמלים הארמיות הקשות שהמעתיקים לא הבינו עוד, נתקלקלו במקצתם. (דוגמא אחרת של השבעה ארמית קדומה עם כל אותו עושר בשמות נרדפים לרוחות ולשדים כמו כאן נמצאת בגליון כ״י ס׳ דרך חיים לר׳ חיים ויטאל (הנדפס עכשו בחלק החמישי של ס׳ שמן ששון בראשו) בכ״י מוסאיוב 124 ונאמר עליה שהועתקה מספר מהרח״ו). בדף 55^{b} לחש טוב לפחד משם הרמב״ן ז״ל. מביא גם מתוך ס׳ משנת חסידים הנדפס.

9. דף $61^{a}-72^{a}$ גורלות בע״ב סימנים, מסודרים על פי מלים מתפלת ר׳ נחוניא בן הקנה, נראה שלא נדפסו.

10. דף $73^{a}-100^{b}$ עם שער מיוחד: ספר מגיד והוא ספר נחמד ... מגיד מחשבות לב האדם ... בחכמה מפוארה ... ואנכי איש צעיר העתקתי אותו לי לשמי יוסף

ן׳ אלסביב בשליש האמצעי לחדש מרחשון בסדר כי ברך אברכך ש׳ ה׳ יברך א״ת עמ״ו בשלום [שהיא שנת תקי״ז]. בהקדמתו כותב המעתיק שלא נודע אל מי מקדושים הגורלות האלה ומי סדרם; גם הם לא נדפסו. מסודר בכ״א לוחות ע״פ י״ב מזלות ז׳ כוכבי לכת וכסיל וכימה.

149

Hebr. 8⁰ 264. — נייר ממינים שונים. 17 : 12 צ״מ. 281 דף, בערך 25 שורות בעמוד. כתיבות תימניות שונות מהמאה הי״ט, וחלק גדול מהמאה הי״ח.

גנזי יוסף, מעזבון ד״ר גרינהוט ז״ל.

קובץ תימני מענינים שונים, מקצתו גם בערבית, מכיל בערבוביא:

1. [טעמים ולקוטים בדרך מדרש וסוד], ביניהם נוסח גט, שכתב דוד אבן יוסף במאתא שרעא בשנת ב׳ אלפים ומאה ותמנין ותשע לשטרות [=תרל״ח לפ״ק]. רובו מלוקט מספרים אחרים, מספרי ר׳ חיים ויטאל ושאר מקובלים וספרי חדושי אגדות שונים, וגם כמה עניני אצטגנינות ותכונה (למשל דף 62—69 סדר התקופות בערבית). בדף 160[a] ועוד מביא לפי תומו את ס׳ עוז לאלהים לר׳ נחמיה חיון שנתגלגל אפילו לתימן.

2. [עניני קבלה מעשית], קמיעין וסגולות, ביחוד דף 73[a]—82[b], מקצתם מועתקים מס׳ רזיאל.

3. דף 94—110 קונטרס בתבנית קטנה 12,5 : 6 צ״מ ממנהגי האר״י.

4. [בקשות ודרושים ומליצות]. מפוזרים בכל הספר.

5. דף 157[a]—157[b]: „שער אחד לא נמצא בשום ספר מספרי העיבורים״. והוא אפוקאליפסה ישנה, רובה בערבית, שנפלה לידי המעתיק וכנראה היא ישנה הרבה יותר משאר הדברים בקובץ הזה והיא מלאה ענין כי נתערבבו ונתמזגו בה יסודות מחזונות הקץ היהודיים והמושלמיים ונראה בעליל שיש בחלק הערבי השפעה עמוקה מהאסכאטולוגיה המושלמית. התוכן אינו ברור ביותר כנהוג בספרות הזאת. ועיין הנוסח השלם כאן בנספחים.

6. דף 168—170 לקוטים זרים מאד על מלכיות הסטרא אחרא. 179[b] שער שמות המדות (על הספירות).

7. דף 189[a]—210[b] שער המרכבה (לקוטי ההיכלות) וטעמים בסודות הספירות.

8. דף 211[a]—223 שער מעשה בראשית.

9. דף 260[a] נמצאת אגדה מפליאה על ר׳ שמעון לבי״א (בעל ס׳ כתם פז הפירוש הגדול לס׳ הזוהר) שנהפך כאן לנשיא בני משה ושואל לרשב״י על מקום

אצילות הבינה (אם מהכתר או מהחכמה) בפתקא ורשב״י משיב לו כדי ליישב הפלוגתא בין ״בני משה בנהר סמבטיון״!

150

Hebr. 8⁰ 487 .— נייר, 13,5 : 9,5 צ״מ. 82 דף, בערך 22 שורות בעמוד. כתיבה רבנית ספרדית חדשה מאד. נכתב בשנות המלחמה ונשלם בשנת תר״ף ע״י רחמים ח״ר שלמה ס״ט.

נקנה בירושלם, תרפ״ח.

קובץ מקבלה מעשית, ובו גם חלקים חשובים.

1. דף 3^a—29^a ס׳ **גורלות** לר׳ אברהם בן עזרא (נדפס).
2. דף 29^b—44^a קמיעין וסגולות, מס׳ רפואה וחיים מירושלם (נדפס בירושלם תרנ״ב), וספר מקוואות מקובץ מספרים שונים, ונראה שהכל נדפס כבר.
3. דף 45^a—49^b **סדר גורל החולה**, והוא מאמר שלם על חכמת השדים. מלא ענין ונראה שעיקר יסודו בהמאגיה הערבית. פותח ״אתחיל לכתוב תרתיב [=סדר, בערבית] של שדים והרוצה לידע בהם בתחלה יחשוב שם החולה ושם אמו ובכמה לחודש הוא ותשליכם י״ב י״ב כך תחשבם כ״ח ל״ו מ״ד נ״ב ס׳ בטל ע״י [כך!] פ״ח צ״ו ק״ד ר״ח ש׳ בטל ת״ד ומה שנשאר מן הי״ב יבנה באלו הי״ב בתים מזלות של שדים ואלו הם:

אל שד א׳ שמו פלי״ת פגע בו שהמע״ה שאל ממנו ואמ״ל יא פלית היכן הוא מקומך ומושבך ואיך תכה את בני אדם והשיב פלית ואמר יא אדוני שלמה נ״א מקומי ומושבי הוא באיי היים ועל ראש הדרכים ועל מעין המים וכל איש ואשה אשר יהיה מזלו בטל״ה אגיע אליו במין רוח תם ואכה אותו וגופו יחלש וגם יריכותיו ועיניו כהות ויחשכו מראות עיניו ... ואמ״ל שהמע״ה יא פלית מה הוא רפואתו והשיב לו ...״ ומונה קמיעין ושמות ושאר רפואות לחולה שהשד הזה תקפו, ובצורה זאת מונה כל י״ב השדים כנגד י״ב המזלות. השיטה הזאת אינה ידוע לי אלא ממקור אחד בלבד: בשנת 1900 פרסם משה פראנקו חוברת קטנה (שחוקרי הפולקלור היהודי לא שמו עינם עליה עד כמה שנודע לי), בשם Les Sciences Mystiques chez les Juifs d'Orient ובחוברת הזאת הביא כמה דברים משני ספרי סגולות כתבי יד מהמאה הי״ז שמוצאם מעיר רודושטו סמוך לקושטא ולפי דבריו שם עמ׳ 16—18 הכיל אחד משני כ״י האלה את השיטה הדימונולוגית הזאת, ובלי ספק הכל מלה במלה כמו כאן כי התרגום הצרפתי הבא שם מדברי שלמה המלך

עם מיימון בן סנגי מתאים בכל לנוסח העברי שבכ״י ירושלם. פראנקו הזכיר רק עשרה שמות מהי״ב שנמצאו גם שם ויש רק מעט שנויי גירסאות ביניהם, ואלו הם לפי שני המקורות האלה:

אל שד ב׳ שמו יחייא בן ליתי (פראנקו: Yahia ben Léthé)

אל שד ג׳ שמו ג׳באר בן מרואך (פר׳: Gaagar ben Mervah)

אל שד ד׳ שמו מימון בן זנגי (ר״ל הכושי כפי הוראת המלה בערבית, כי הוא שחור ככושי, ובשמות אלו מיימון השחור, מיימון אלאסואד או מיימון אלזנגי נזכר גם בכתבי יד עבריים רבים, ואצל פראנקו: Maimon ben Sandjé, אבל הוא גוזר את השם בטעות מ—Sancho.)

אל שד ה׳ שמו צפנח בן מרונא (פר׳: Sapsapa ben Mérona)

אל שד ו׳ שמו דרש בן מרש (פר׳: Darasch ben Madach)

אל שד ז׳ שמו וזיג בן ארא והוא חסר ברשימת פראנקו.

אל שד ח׳ שמו יאודי (ר״ל היהודי, ואין פלא בשם זה כי התורה שיש שדין יהודאין ונצרים וישמעאלים באה אל היהודים מחכמת השדים של הערבים דווקא, וכן נמצא ״מיימון היהודי״ בכמה כתבי יד ואולי נפל גם כאן השם הפרטי של השד, ואצל פראנקו חסר זה).

אל שד ט׳ שמו אבו כשד או בשד (פר׳: Abou-Bassad)

אל שד י׳ שמו בלבל (פר׳: Bilbil ou Bulbul)

אל שד י״א שמו מג׳ירא (פר׳: Mégoura)

אל שד י״ב שמו סיסא (פר׳ יותר מלא: Schissa ben Mourad).

מתוך כ״י פראנקו ניכר שאין הנוסח בכ״י ירושלם תורגם כאן בפעם הראשונה מערבית לעברית, אלא נודע כבר לפני מאתים וחמשים שנה. ראיה למציאות מקור ערבי הוא גם סגנון הקמיעין הפותחים כולם בפורמולה הלקוחה מהקוראן ״בשם האל הרחמן הרחום״. בסוף כתוב ״תושלב״ע רחמים ח״ר שלמה נ״ע״.

4. דף 50^a—52^b **מזל אריסטיטלוס[!] הרופא לחולה** (קמיעין וחותמות לחולים על פי י״ב המזלות). מתחיל: ״תחשוב שם החולה ושם אמו ויום שנפל בו ובכמה לחו׳ ומה הוא החודש ותצרפם כולם יחד ...״ גם הוא בלי ספק מערבית. מזכיר את השם זובעא בשורה אחת עם מימון ושאר שמות שדים הידועים גם בכתבי יד עבריים. באחת הקמיעין ״רב אל עאלמין״ כשמות קדושים (מן הסורה הראשונה של הקוראן)! רושם גם צורת החותמות הנחוצים. בסוף שוב חתימת ״רחמים ח״ר שלמה הי״ו, תמו ונשלמו מזלות גורלות לחולים״.

5. דף 52^b—54^b ״לחולי הכפייה״ והוא ענין חשוב כי פותר אחת החידות שלא מצאתי להן פירוש זמן רב, והוא ענין ז׳ כתות הנעלבים הנזכר בכתבי יד שונים ולא מצאתי פירוש כוונת המלה הזאת אלא כאן, כי בכל שאר כתבי היד חסרה כנראה ההקדמה שנשתמרה כאן. הנוסח נמצא שתי פעמים באוכספורד,

סי׳ 1964 דף 8^b–10^a, 1965 דף $446^{a/b}$; בשני כתבי יד בסימנר בניו יורק (כ״י פישל־הירש 80 דף 21–24 וכ״י שוואגר את פרענקל רשימה ל״ד סי׳ 92 דף 104–109); בכ״י ששון 290 עמ׳ 115–118 וגם בכ״י שהיה בידי ר׳ יעקב טולידאנו לפני כמה שנים ותיאור תוכנו נמצא בידי.

וכן לשון הפתיחה כאן: ״חולי הכפיה הוא חולי אכזרי בלשון ערבי האבט ונלאו הרופאים לתרופתו וזה החולי ח׳ עינים הוא וקורין אותו בחכמת הזיגפרי[!] נעלבים וכל מין ומין מהחולי הזה יש לו שם ידוע וניכר מהעינים אם א׳ חכם רואה בעיני החולה יכול להכיר מאיזה מין ואפשר יוכל למצוא לו תרופה בעזר הרופא חנם הוא אלהים חיים וקמי שמיא גליא כמה [כ״י כמו] צער בנפשי עליהם וטרחתי ביו״ד [אצבעותי לבוא עד תכלית התרופה והרבה עשיתי והועיל והרבה עשיתי ולא הועיל ותרופה הועילה לזה לא הועילה לזה כדי להקל מעל החולים זה המכה (?) אמרתי מאשר ראיתי בספרים ונסיתי קצת מהם ועלו בידי וזה יצא ראשונה. א׳ אם תמצא מהנעלבים דהיינו חולים הללו אשר בעת בואם החולי הזה סמוך לו משתנה זיו פניו ויכבדו איבריו ואח״כ נופל ושוהא כמו שעה א׳ ולא יותר וקם כשכור ואינם יודעים דבר מה מאומה שעבר עליהם ואז יכבד עליהם הדיבור וזה הכת נקרא כלז״ו ועל הרוב אינם נופלים אלא בלילה אחר ב׳ או ח׳ שעות וטרם כל רפואה לכל מין ומין מהחולי הזה ילבש החולה בגדי שש טוב לו מאד כחצי רפואה למין החולי הזה תקח מאותו הבגד שיהיה עליו בעת הנפילה וכתוב עליו אטו״ר טאטו״ר וכו׳ ותעשה ממנו פתילה ותעשן אותו בה ואם הוא מבגד פשתן הוא יותר טוב ואחר עישון מראה עצמו כמת ואל תירא ואל תתרשל עד שתעשה ב״פ אחרים וכן תעשה ביום ב׳ וביום ג׳ ואח״כ תקח קלף כשר ותכתוב עליו קמיעה הידועה של פרשת הקטורת ואח״כ תכתוב שם של כ״ב היוצא מפ׳ ברכת כוהנים ...״ ושאר כתבי היד עד כמה שראיתי אותם מתחילים בכת ראשונה הנקראת טוראפון. בכ״י ניו יורק השני נזכר ר׳ אליהו שפירא כמחבר ומסופקני אם זה נכון כי הוא מאוחר יותר מדי (אחרי האר״י) וכ״י ששון, למשל, נכתב כבר לפני זמן האר״י. שאר הכתות כאן הן: ״שוחקים ובוכים ביחד וזו היא כת נקראת רי״ת ...״, כת הג׳ ... בוכים ואחר הבכי ישארו מתים והיא הכת הנקראת פרפ״ר, הד׳ .... קורעים את בגדיהם והיא הכת הנקראת מרוזבו״ק, הה׳ ... כת הנקראת טורו״ס תכתוב על ידו אלו השמות זנפרוש [אולי אנפרוש?] אפילוש אנטרופוש אית אוריאש [יוונית שנשתבשה!], כת ו׳ ... נקראת מולי״ן, ז׳ ... שאינם לא מדברים ולא רומזים אלא מפילים עצמם כמו מתים. נקראת מקרבוז ועוד כת ח׳ בלי כל שם ״שאינם עושים דבר אלא מנגנים בפיהם ואחרי שקמים רוצים לנאוף״. והנה בכתבי יד האחרים שראיתי נעשו מהחולים האלה מיני שדים ואין בהם זכר שהכוונה בנעלבים אלה לבני אדם דווקא ונראה שהמסורת הזאת ישנה מאד כי

כבר בכ״י ששון מופיעים הנעלבים כשדים לכל דבר, והענין עודנו טעון חקירה ודרישה כי מניין ידע כותב כ״י ירושלם (סמוך לדורנו) את האמת? כי פירושו מתקבל על הדעת כל כך עד שקשה מאד לחשוב שטעה או בדה אותו מלבו.

6. דף 54b–57b גורל לדעת סיבת מיתת הילדים, וגורל לדעת מה תלד המעוברת.
7. דף 58a–61a לקוטים מספר רו״ח [רפואה וחיים] מירושלם ת״ו [נדפס תרנ״ב].
8. דף 62a–63a נוסח קמיע בארמית.
9. דף 64a–79b סדר גורל אורים ותומים (נדפס). העתקתו נשלמה ״בשלהי ניסן שנת בן פר״ת יוסף לפ״ק ממני הכותב רחמים ח״ר שלמה״.
10. דף 80a–82a גורל דניאל.

151

412 Hebr. 8⁰ .— נייר, 20 : 13,5 צ״מ. 142 דף, 35 — 40 שורות בעמוד. קורסיבות ספרדיות מתחלת המאה הי״ט, נכתב במערב.
נקנה מר׳ בנציון קואינקי, ירושלם תרפ״ז.

קבץ מענינים שונים. נכתבו ע״י בני משפחת חרוש.

1. דף 2a–8b דרושים לחכם ספרדי (והם לר׳ יוסף חרוש או לבנו ר׳ יצחק חרוש הנזכרים בדף 1b ?)
2. דף 9a–17a תפלה וסגולות ורפואות לאשה המקשה לילד, ואח״כ שאר סגולות.
3. דף 17a–27a [חדושי פסוקים מאמרי רז״ל, רובם בדרך קבלה.]
4. דף 27a–29a פתרון חלומות, פותח ״שער היין והשכר״. לא נדפס (בשערים קצרים מאד, מסיים בשער המתים).
5. דף 29a–47b [סגולות וקמיעין] דף 31–32 בערבית: נוסחי השבעות (טאצא) לשבעה מלכי השדים (בערבית מארוקאנית). סגולות מס׳ ברית מנוחה וס׳ חרידים, מהרמב״ן 34b. דף 39b למגפה קבלה מהרב כמוהר״ר יצחק דלויה(?) זצוק״ל; 40a שמירה שקבלתי מרבי ז״ל שקיבל מאביו ואביו מרבו הצרפתי זלה״ה (מכאן והלאה רובו ערבית). דף 45a קבלה מיוחדת לכמוהר״ר יעקב אסכנזי [כך!] זלה״ה שמצא אותה קבורה בבית החיים. שם גם אלפא ביתא של מלאכים.
6. דף 47b–52b אותות השמים בענין הרעמים ואותותיהם והוראותיהם בכל חדשי השנה. והוא כולו מלא דברי אותות המשיח, ומופלא מאד שגנזו חזונות קץ הימים בספר על סימני הרעמים! לא נדפס. בסוף דף 50b ״כ״ד הכותב יום ג׳ בשבת כ״ה לאייר שנת התקפ״ז לפ״ק בעיר מכנאס יע״א ... יצחק בר כמוהר״ר יוסף חרוש״ (אולי הוא הרב הנזכר בס׳ נר המערב עמ׳ 190?), אח״כ

עוד סימני רעם, סימני רעש וסימני ברקים בנוסחאות שונות, ומסיים בסימני הקשת, חתומים עוד הפעם ע"י ר' יצחק בר יוסף חרוש.

7. דף 53^a–65^a דרושים, כנראה מהרב הנ"ל, ויש ביניהם שהועתקו מס' זקן אהרן [דרושים לר' אהרן הכהן].

8. דף 65^b–66^a סימני לקות המאורות בג' נוסחאות.

9. דף 66^b–72^b מאמרים [לדרשות] ו"נושאים" (מליצות לפתיחת ההספדים וכיוצא) לדרשות.

10. דף 73^a–114^a דרשות, ביחוד הספדים; על אחת מהן נחתם ר' אברהם פינטו בשנת אשחר"ך לפ"ק אלול [תקכ"ט]; והוא הנזכר בס' נר המערב בע' 190, יחד עם ר' יצחק חרוש.

11. דף 115^a–116^b עוד פעם סגולות וקמיעין בערבית, חתומות "ע"ה ב"ה אברהם חרוש (בנו של ר' יצחק הנ"ל).

12. דף 117^a–120^a דרשות.

13. דף 120^b–121^b שאלת חלום, מועתקה מס' מדרש תלפיות (ערך חלום).

14. דף 138^a–139^a מפתחות הענינים בקובץ הזה.

15. דף 140^a–142^b דרשות. חסר בסוף.

בדף 1^b: נתבקש בישיבה של מעלה ... אדוני אבי כמהר"ר יוסף חרוש תנצב"ה יום רביעי בשבת אחר עבור חג הסכות ממנו שנת התקע"ז לפ"ק ע"ה יצחק בר יוסף חרוש ס"ט. ואח"כ: נתבקש בישיבה של מעלה אדוני אבי ... ר' יצחק חרוש...שנת התר"ד לפ"ק במראכיש אברהם חרוש. נלב"ע הצדיקית...מרת אמי אסתר ליל שבת ט"ו למרחשון ש' תרכ"ו לפ"ק ... בעה"ק ירושלם ת"ו ונקברה בהר הזיתים ... אברהם חרוש. ובסוף: נתבקש בישיבה של מעלה אדוני אבי ... כמוהר"ר אברהם חרוש ז"ל ביום י"ב לחו' תשרי ש' התרל"ב ליצירה ... ע"ה שמעון חיים חרוש.

152

75 Hebr. 8⁰. — נייר, 14.5 : 10 צ"מ. 120 דף, בערך 25 שורות בעמוד. קורסיבה איטלקית של המאה הי"ז או הי"ח. הדפים הראשונים, בכתב אחר, נדבקו לתוך הספר. ציורים רבים.

קובץ מסגולות תפלות בקבלה, כוונות, הקפות.

דף 3^b יחודים שמסר מוהר"ר ימ"ף [מי זה?] זצ"ל לכמוהר"ר אברהם רוויגו זצ"ל בעברו ארחות ימים בשליחות אי מפני הסכנה שהיתה מזומנת לו וכו'. (נכתב בתוניס שנת ישמרה"ו=תקס"א כפי שנזכר מעבר לדף שהכותב מזכיר שם

שמל בנו בכורו של מרדכי פיורנטינו וליהו[נתן ז] מינדיס אוסונא בשנה ההיא.

דף 6 מהנשי"א זצוק"ל [ר' נתן שפירא ירושלמי] בענין הציצית, דברים אחרים ממנו עוד בדף 8^b.

דף 10 זאת התפלה עשאה הרמב"ן ז"ל והיה מתפלל אותה בכל ר"ח ג"פ.

דף 13—20 שמנה עשרה עם הוספות רבות, שמות וכו'.

דף 24 תפלה לתקיעת שופר להאר"י. אח"כ תפלות וכוונות.

דף 45^a קבלה מרבנו תם צריך לומר ד' פסוקים אלו בר"ה ויה"כ קודם שיאמר החזן המלך...

דף 48^a תפלה זו ... יש לו פעולות רבות וסודות עמוקות [מצורפת על י"ב הויות] כאשר תמצא מבוא[ר] היטב בספר הפרדס ובפיר' דס' היצירה.

דף 49—65^b סדר העבודה [להרמ"ע מפאנו] בי"ח פרקים, כפי שנדפס.

דף 67—68^b עוד תפלות מהרמ"ע בר"ת אני מנחם עזריה עמנואל.

דף 70^a—72^b דברים שבקדושה ליחיד ההולך בדרך... וסדרו(!) זה סדרו האלוף כמוהר"ר יחיאל מילי בס' תפוחי זהב [הנדפס] לקוחים מספר מעין גנים של הרמ"ע זצ"ל [גם ס' זה נדפס עכשיו במונקאטש תר"ס].

דף 118 שמירה מעולה שמסר לי מו' הרב חיד"א נר"ו (בכתיבה שונה ומאוחרת). בסוף על פתקא קטנה הערות על לידת בנים משנת תקנ"ח ותקנ"ט שנימולו ע"י היקר ... אהרן אירגאס.

153

Hebr. 8^0 41. — נייר עבה, 14: 11 צ"מ. 5 דפים, 18 שורות בעמוד. כתב מרובע. גנזי יוסף.

תפלה זו מצאתי בס' אמתחת בנימין ... וקבלתי עלי למשמרת לאומרה בכל יום ויום בלי בצרת ... שנת ה' תקצ"ו.

154

Hebr. 8^0 538. — נייר, 20,5: 17 צ"מ. 5 דף, מספר השורות שונה. קורסיבה אשכנזית חדשה.

סגולות ורפואות בדוקות, רובן ביודית, מכילות רק תחבולות רפואיות בלי תערובת מאגית.

155

Hebr. 8⁰ 519. — נייר, 18 : 13,5 צ״מ. 20 דף, כ 25 שורות בעמוד. קורסיבה איטלקית, מהמאה הי״ז?

ספר גורלות [לר׳ אברהם ן׳ עזרא] כמו שנדפס, אבל המעתיק השמיט את שמו של הראב״ע מן ההקדמה.

156

Hebr. 8⁰ 430 · — נייר, 20,5 : 16 צ״מ. 43 דף, 16 שורות בעמוד. כתיבה רבנית מזרחית ואותיות מרובעות.

[בשער מיוחד:] **ספר הגורלות אורים ותומים** שחברו שבעים זקנים שהיו בימי תלמי מלך מצרים. והוא סוד גדול וחכמה נפלאה ... בשנת תקע״ז ... לפ״ק [כמו שנדפס פעמים אחדות].

157

Hebr. 8⁰ 550 · — נייר עבה, 21,5 : 16 צ״מ. 347 דף, 28 שורות בעמוד. מקצתו כתוב בדיו שורפת. כתיבה רבנית איטלקית יפה, משנת שי״ב.
נקנה בירושלם תר״ץ ממשפחת פרח.

ס׳ הפליאה על פרשת בראשית. חסר בראשו ומתחיל במאמר על מלת בראשית הנמצא בדפוס קארעץ תקמ״ד בדף א׳ ע״ד. כה״י משובח מהדפוס הגרוע במקומות רבים ומרובים. גם כאן כמו בשאר כתבי היד (וגם הטובים שבהם) חסרונות בכמה מקומות. (עיין בריט. מוז. מרגוליות 789).

הגהות רבות מהמעתיק. בדף 195[a] (על ענין השמיטות) ״עיין פה כי באחד מספרי הקבלה מצאתי זה ג״כ אני המעתיק.״ אחרי דף 345 חסרים דף או שני דפים. בסוף: ״נשלם ותם פרשת בראש׳ היום יום ב׳ כ״ב לחדש טבת שנת שי״ב פה רומי רבתא עם רוב פלאות הזמן אשר עברו עלי ועכ״ז לא עצרתי כח כח [!שתי פעמים] להשלימו כבודת [!ז] י״י בנל״ך ואע״י [ברוך נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה].״

נספחים

א׳

פירוש האגדות לר׳ עזריאל על מסכת תענית

(כ״י 91 8^0).

[למסכת תענית דף ג׳] בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר וכו׳.[1])

כי בקרבך קדוש כל מקום שגלו ישראל קדושה ביניהם בכל מקום שגלו שם ולכך לא אבוא בעיר שחברה לה יחדיו לירושלם! של מטה עד עת קץ שישובו שם ישראל והשכינה חוזרת עמהם ויתקיים מקרא שכתוב[2]) וישבה ירושלם עוד תחתיה בירושלם אבל בזמן הגלות ומשום דבקרבך קדוש לא אבוא בעיר פי׳ ירושלם ששם יראה שלום ופי׳ ציון ששם ציון לכל המצויינין בגבול ואלה השמות ראויים להאמ׳ במדות שהשם נודע ונגלה בהם[3]) ופעמים נקראת כנסת ישראל ציון מפני שהיא מצויינת במצות שנ׳[4]) ולאמר לציון עמי אתה.

[דף ג׳] א״ר יוחנן יעקב אבינו לא מת וכו׳.

אם לא נכתב בפסוק זה זרע יעקב היינו אומ׳ יעקב וישראל הם הבנים הנקראי׳ בשם האב אבל עכשיו שהוא מזכיר האב והוא מזכיר זרעו אי אפשר לפרשו אלא ממש מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. ואעפ״י שיש לפרש שהוא בחיים בחיי העולם הבא והיינו שחלק הכתוב ואמר הנני מושיעך מרחוק ובזרעו נאמר ואת זרעך מארץ שבים אעפ״כ אין להוציא הדבר ממשמעו ויש לפרש בחיים ממש חיי העולם הזה שלא יצא ממנו פסולת וכל הכח שיצא הוא בחיים או הם או זרעם שלא יכלה הרי כל כחו קיים שנת׳[5]) יעקב אבינו במדת האמת זכה בה ונגע באותה מדה שהיא חיי העולם הבא[6]) שהיא כלל הכל[7]) ומדה זו כוללת כל המדות והעוסק בצדקה הוא זוכה בה כדכתיב[8]) זורע צדקה שכר אמת וצדקה תציל ממות. ומפני שזכה בה יעקב אבי׳ כדכת׳[9]) תתן אמת ליעקב כלומר מדוד לו במדה שזכה בה[10]) ניצל ממיתה עצמה ולא נאמרה

1) לא העתקתי כאן את לשונות האגדות עצמן עד כמה שאין בהן כל חדוש מצד הגירסא, כדי שלא להאריך.

2) זכריה י״ב, ו׳.

3) ר״ל בספירות, שהשמות ירושלם וציון מורות על שתים מהן.

4) ישעיה נ״א, ט״ז. 5) צ״ל שנתדבק, ועיין בסוף ס׳ הבהיר 131 §.

6) כנוי קבוע למדת התפארת.

7) מונח החוזר גם הרבה מאד בלשון הזהר (כללא דכלא).

8) משלי י״א, י״ח. 9) מיכה ז׳, כ׳.

10) כן מפרש .על פי הבהיר 92 §.

בו מיתה מה שאין כן בשאר האבות שנאמרה בהם שהוא זכה זכות עצמו וזכות אבותיו שגרמו לו לזכות בזכותם ואבותיו לא זכו אלא זכות עצמם שאין זכותו של זה דומה לזכותו של זה וזכותו של יעקב כלול מכולן מפני שדומה דיוקנו של יעקב אבינו ודמותו חקוק׳ בשמים[1] שנ׳[2] מבקשי פניך יעקב סלה. ומפני שאין כל זרע אבותיו מתקיים אלא מקצת זרעם לא זכו. ומניין שזרעו של יעקב בלבד מתקיים כדכת׳[3] כי אני ה׳ לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם וכתי׳[4] כי אעשה כלה בכל הגויים אשר הדחתיך ואותך לא אעשה כלה. ומפני שזכה למדת האמת יהיו בניו לב אחד עמו זכה הוא וזרעו להתקיים בשביל מדה זו שהיא חותמו של הב״ה שהוא נקרא אמת שנ׳[5] ויי אלהים אמת וכת׳ בתריה הוא אלהים חיים ומלך עולם להודיע שכל ההולך באמת זוכה לחיים שאין להם הפסק.

[דף ג׳] א״ר חמא ב״ר חנינא גדול יום הגשמים כיום שנבראו בו שמים וארץ וכו׳.

פי׳ בראתיו בראתי הגשם הנקרא ישע מפני שהוא ישע לנו ולא חשש הכתוב לאמר בראתים שמשמע בראתי שמים וארץ והגשם שלא בראתיו שהישע הוא העיקר בבריאת הכל שאלמלא הישע לא נבראו שמים וארץ ולא נתקיימו בהעשות שמים ובהתיסד ארץ נקשרו זה עם זה ונתן כח בשמים להרעיף נוזלי אוצרות ברכותיו לארץ וניתן כח בארץ להפתח נוזלי שמים ומשניהם כאחד יפרו וירבו כל הגדלים בעולם ומפני שזה הכח ניטע בהם ביום ראשון שנבראו בו כל יום שהם מוציאים למעשה הכח ההוא הניטע בהם הוא כיום שנבראו בו שניתן בהם כח זה. ומאי זה מקום ועל ידי מה הם פועלים פעולתם בתפלתם של צדיקים וזהו שכתוב[6] הרעיפו שמים כלומר הזילו נוזלי שמים העליונים כל טפה וטפה לעצמה שמי הגשם הנגרים דרך רעפים. ומאיזה מקום הזילו אותם ממעל להם שמשם הם מקבלים כחם. ושחקים יזלו צדק היסודות הפשוטים שהם כדרך הנשחק הדק ואין בו הרכבה שהכח שבהם מתערב ומתמזג ביסודות המורכבים. יזלו צדק יזלו בדין הראוי לכל דבר ודבר שהגשמים בדין הם יורדין ובצדק שהיא דינו מדת דינו של עולם[7] תפתח ארץ כנקבה זו שהיא פתוחה לזכר ותקבל הנוזלים ההם ויפרו שניהם כאחד כי הארץ גם כן מוציאה[8] נוזלים מתחתיה ומזדווגין אלו עם אלו ושניהם פרים כאחד כענין שכתוב ואד יעלה מן הארץ וזהו שכתוב[9] תהום אל תהום קורא לקול צנוריך כלומ׳ צנורי המים שהם העליונים שהם זכרים וצנורי המים התחתונים שהם נקבות מתערבים אלו עם אלו ופרים ורבים. וכשהם פרים

1) תנחומא במדבר סי׳ י״ט (ועוד הרבה פעמים). כל החלק הזה הועתק בס׳ אוצר הכבוד לר׳ טודרוס אבולעפיה על האגדה הזאת, בשנויי לשון בלבד.

2) תהלים מזמור כ״ד, ו׳. 3) מלאכי ג׳, ו׳. 4) ירמיה מ״ו, כ״ח.

5) ירמיה י׳, י׳. 6) ישעיה מ״ה, ח׳.

7) גם „צדק" וגם „מדת דינו של עולם" הם כנויים לספירת המלכות בס׳ הבהיר.

8) בכ״י מוצאיה. 9) תהלים מ״ב, ח׳.

ורבים ישע וצדקה תצמיח יחד כל הצומח מהם כאלו נבראו בעת הבראות שמים וארץ כאחד כמ׳ שארז״ל בבראשית רבא אמר רבא המים העליונים זכרים והתחתונים נקבות והם אומרים אלו עם אלו אנו שלוחי הב״ה ואתם בריותיו קבלו אותנו מיד הם מקבלים אותם הה״ד תפתח ארץ כנקבה הזאת שהיא פתוחה לזכר. ויפרו ישע שהם פרים ורבים. וצדקה תצמיח יחד אני אדני בראתיו לתיקונו של עולם ולישובו. והפסוק הזה נאמר על הגאולה[1]) ובשוב הבנין בהויתו וחבורו[2]) ויהיה בשלמותו והמשכתו וכענין זה הוא אומר באיוב[3]) אשר יזלו שחקים ירעפו עלי אדם רב[4]) ואח״כ מסדר ענין המטר אף אם יבין מפרשי עב וגו׳.

[דף י״א א׳] דבי ר׳ שילא אמרי שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם וכו׳.

וכל אחד ואחד מבני אדם יש לו שורש עם השם ולפי מעלת מדותיו הוא מושרש בו ודבק בקדושתו כי הנשמה אצולה מרוח הקדש והיא צורת הגוף ונותנת בו כח לפעול פעולותיו. ואם לא כן לא היה כח באדם להיטיב ולהרע ולעשות חפצו ולפי גריעות מעלתו ומעט כחו וכמספר מדותיו הן טובות הן רעות כן מספר המלוין אותו ואין לפחות מספר המלוין אותו משנים אחד טוב ואחד רע כשהוא מטיב מעשיו מלאך טוב מברכו ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. וכשהוא מקלקל מעשיו מלאך רע מקללו ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו. ובזמן שכל מעשיו להיטיב, כל המלוין אותו הם טובים והוא עצמו זכה נעשה מלאך חיים לא זכה נעשה מלאך מות[5]) וכן מי שיש בו יצר הרע הוא נקרא רע כשם אותה מדה שהוא רגיל בה ועל זה אמר הכתוב[6]) לא יהיה בך אל זר. איזה הוא אל זר שהוא בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע. וכל הנכנעים לעבד יצרם שהוא מלאך המות הם למלאכי מות ונקראים על שמו וכן כל השומעים לעשות רצון יצר טוב שהוא חיים הם הנקראים מלאכי חיים ולכל אחד ואחד יש לו מלוין מעת[7]) מדותיו ואותן המלוין מעידין בו אם זכה אם לא זכה. והם מלוין אותו לשמרו בכל מדותיו ודרכיו שהוא רגיל ללכת בהם כדי שידעו להעיר בו בכל דרכיו ומפני כבוד המלאכים המלוין את האדם תקנו לומר התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון. והיודע בנין השם המיוחד ידע כי כל זה נאמר בהכרת טעם. ובפרק השותפין יתבאר זה.

---

1) רק המוטיב הזה חוזר בס׳ אוצר הכבוד בביאור המאמר הזה. ובס׳ לקוטי שכחה ופאה דף ו׳ ע״ב למטה נמצא לשון זה ביתר אריכות.

2) כלומר בזמן היובל הגדול. הבטוי „בשוב הבנין בהויתו" קרוב כבר ללשון הרמב״ן לגבי סוד היובל הגדול „בהשיב הדברים להויתן".

3) איוב ל״ו, כ״ח.

4) בגירסת ס׳ לקוטי שכחה ופאה יש כאן עוד „ראה מי קורא אדם רב" כלומר רמז ל„אדם הגדול" הקדמון.

5) בגליון נוסף: מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב.

6) תהלים פ״א, י׳.

7) כן הוא בב״י, ואולי מאת?

[דף ט״ו א׳] אמר רב נחמן בר יצחק אף אנו[1]) נאמר לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה וכו׳.

צדיקים הם עושי צדקה והם עצמ׳ זוכים לאור ששמש צדקה לאורה ששכר מצוה מצוה שנ׳[2]) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה והאורה הזו היא אספקלריאה המאירה[3]). שמחה היא אספקלריא שאינה מאירה[4]) וישרים שלא זכו לעשות צדקה אלא לעשות דיני יושר לשמח בהם העשוקים בוכין באותה מדה שמדדו והם שמחים ונהנים מזיו השכינה כמ׳ שאמ׳[5]) ולשמחה מה זו עושה ולשכינה מה זו עושה. וכן כל או״א מבני אדם שכרו לפי מדותיו במדה שהוא מודד בה מודדין לו ופי׳ אור זרוע לצדיק לצדיק הידוע שהוא יסוד עולם[6]) ועל זה אמר[7]) ובל״ב מדות ד״ר נתן אמרו[8]) אור זרוע לצדיק אי אתה יכול לומר שיש לצדיקים אור בלא שמחה ולישרים שמחה בלא אור והוא הדין אור פי׳ אור יקראו להם לפי מדתם לצדיקי׳ אור של צדקה ושמחה של צדקה ולישרים אור של שמחה ושמחה של אורה. כי מפני שהמדות סמוכות זו בזו ודביקות זו בזו ומתיחדות זו עם זו אין זו בלא זו אך העקר היא המדה שהם זוכים בה אם אורה אורה אם שמחה שמחה וכל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה ביותר והיא הנקראת שמחה ומרע״ה נסתכל באספקלריא המאירה היא הנקראת כאן אורה שעליה אמר[9]) אלמלא נשתייר במערה שעמדו בה משה ואליהו אפילו כמלא נקב מחט סדקית לא היו יכולין לעמוד מפני האורה ומפני שאין כח בגוף לסבלו אין הצדיק מקבל רב טוב הצפון עד הסתלק הנפש מן הגוף ואז ינתן בה כח לשוב ליסודה ולקבל ולהסתפק וליהנות מן האור המתוק והטוב שאין לו שיעור ותהיה נפשו קשורה באור המושכל ודבקה בו באין הפרש.[10])

[דף כ״ז, ב׳] אמר ר׳ שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הב״ה באדם בערב שבת ונוטלה ממנו במוצאי שבת וכו׳.

הפרש יש בין הנשמה הראויה שתשרה בה רוח הקדש ובין הנשמה שאינה ראויה לכך. וביום שבת קדש הנשמה יותר ראויה שתשרה בה רוח הקדש משאר ימות החול מפני שהיום גורם לקדושתה. ופי׳ נשמה יתירה רוח הקדש היתה המעולה משאר הרוחות כענין שכתוב[11]) כל קביל די רוח יתירא ביה הוא רוח חכמה ובינה כי בהיות רוח הקדש על הנשמה ינתן בא כח להבין ולהשכיל וטעם

1) בגמרא שלנו: אף אני אומר. 2) מלאכי ג׳, כ׳. 3) מדת התפארת.
4) מדת המלכות. 5) קהלת ב׳, ב׳. 6) ספירת היסוד.
7) חסר כנראה הפסוק.
8) לא ידעתי כוונתו בזה. אולי שם זה תערובת מל״ב המדות ואבות דר׳ נתן?
9) עיין מגילה י״ט ע״ב.
10) בנוסח הפירוש לר׳ עזרא נמצא כאן ציטאט (וכן גם בס׳ לקוטי שכחה ופאה דף ז, א׳): ותמצא לאחד המשכילים שאמר חל על פניו האור המורגש ונקשר בלבו האור המושכל.
11) דניאל ו׳, ד׳.

נשמה יתירה שיש לאדם בשבת יותר משאר הימים כי הוא נברא בשישי והוא גוף שיש לו ו' קצות[1]) כנגד ששת ימי המעשה ושל שבת נתמלא מן הרוח כפי מדתו ובשביעי שבת רוח הקדש על הכל. והיתה הנפש שלמה בכחה. ואותה [!] כח היתר ניתוסף בו כנגד יום ז' ובמוצאי שבת חוזר רוח הקדש שהוא השורה בנשמה למקומו ולא ישאר ממנו כח בה אלא מעט מזעיר כי כמו שיש הפרש בין הרוחות ורוח הקדש שהוא ראוי לשרות בנשמה בשבת יותר בימי[2]) החול וזהו שאמ' כיון ששבת אבדה נפש. אותה הנפש המתקבלת על מהכונתה בשבת נסתלקה ושבה למקומה כענין שאמ' במקום אחר[3]) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. זה רוח הקדש.

[דף כ"ט, ב'] כריח השדה אשר ברכו ה' וכו' כריח שדה של תפוחים.

הריח הטוב מתברך ממתיקות[4]) הריח. כל מיני פירות יש מהם אדומים יש מהם ירוקים יש מהם לבנים והם וכל מיני גוונם מקבלים כח מן המדות העליונות ואותן הפירות נקראים בשם המדה שהם מקבלים ויונקים ממנה. ויש אילן או עשב קטן למטה ושמו וכוחו גדול למעלה ממנו ושהם למטה הם מקבלים כח מלמעלה ואותו כח נקרא כשם היונק מהם. יש מהם מאירים העינים ויש מהם מסמים את העינים ויש מהם סמי חיים ויש מהם סמי מות. והפרי שהוא נקרא על שם המהדר הוא האתרוג שהוא נקרא עץ פרי עץ הדר מפני שהוא יונק ומקבל ממדת ההדר וההדר הוא הזיו כדמתרגמ'[5]) ונתת מהודך מזיוך. וזיו שמן יצהר קרוי אור. וכך הגפן שיינו משמח חיים יונק ומקבל ממדת השמחה וכן עץ הדעת שהוא יונק ומקבל מן הדעת. וכן עץ החיים שהוא יונק ממקור החיים. והמפרש שהעץ הזה לשון עצה הוא עצת הדעת ועצת החיים אעפ"כ אין לו להוציא דבר מפשוטו ואין לומר שהעץ עצמו הוא הדעת והעץ עצמו הוא החיים לפי שאין החיים והדעת דבר שיש להם ממשות שלא יש בהם גוף וכן הזית היונק ממדת ההוד כמ' שכתו'[6]) ויהי כזית הודו וההוד הוא הזיו כדמתרגמ' ונתת מהודך עליו מזיוך. וזיו ... [עוד פעם הכל כמו לעיל עד] ... ממדת השמחה. וכן כל מין ומין מכל הגדלין למטה כחן למעלה יש מהן סמי חיים דוגמת אותו כח שיש להם למטה. אותו כח נקרא תפוח[7]) מפני שיש בו לובן ואודם וירקות ומתוכו מתיקות הריח הטוב מתברך ממתיקות הריח מפני שהתפוח כלול מן הגוונים הנאים משאר מיני בשמים קראו שדה תפוחים שדה מבורך שהוא מתברך במראה ובריח כי הריח והגוונים ההם הם

---

1) לשון ס' הבהיר 114 §. 2) צ"ל מבימי. 3) קהלת י"ב, ז'.
4) בב"י במתיקת. 5) במדבר כ"ז, כ'. 6) הושע י"ד, ז'.
7) לדרשה הזאת השווה הדומה לה בפרסיה בזהר פ' האזינו דף רפ"ו ב': מה תפוח מתפרש בגוונוי על כל שאר אילני חקלא ... קב"ה כתפוח דאית ביה תלת גוונין; וגם בפי' שיר השירים לר' עזרא המיוחס להרמב"ן על כתפוח בעצי היער.

מיסוד הלובן והאודם והירקות שמהם יסודי הגוונים הנמצאים ועל יסודותם המשיל הכתוב תפוחי זהב במשכיות כסף כנגד יסוד הלובן והאודם והירקות דבר דבור על אפניו דבר המקבל משני פניו המיוסד והמתקבל על מכוניו וכל מראה לובן ואודם וירקות ושאר הגוונים האמורי׳ בענין מעל [?] הם משל ליסודי הגוונים כל שאין העין שולטת בהם כגון מים וחלב וכסף וזהב ויין ודבש ונחשת והדם וכל כיוצא בהם הם משל ליסוד מן התפוחים יש תפוח לבן ויש תפוח אדום ויש תפוח ירוק ויש תפוח כלול מכל המראות. על הלובן שהוא אדום נאמר כתפוח בעצי היער כמו שכתוב בו צח ואדום על האדום שהוא ירוק נאמר[1] תחת התפוח עוררתיך תרג׳ המתרג׳ אתרוגים שהאתרוג ירוק הוא והוא משל לכנסת ישראל כענין שכתוב בה[2]) ואברותיה בירקרק חרוץ. ולכך נאמר כאן ריח שדה של תפוחים של מיני תפוחים ושדה אשר ברכו ה׳ הוא שאמר׳ בו בהגדה ולפניו שדה ורועים בו כוכבים והוא סמוך לגן עדן שנכנסים[3]) עם יעקב אבינו כשנאמ׳ לו ריח בני כי אין ריח טוב ומראה נאה אלא ריח תפוחים ולכך לא נתפרש עם שאר עצי עדן שיש להם ריח טוב.

[דף ט״ז א׳] למה נותנין אפר על גבי ספר תורה א״ר יהודה בן פזי עמו אנכי בצרה וכו׳[4]).

ובברכות[5]) א״ר מנחם ב״ר יוסי א״ר יוחנן מאי דכתיב[6]) ועוזבי ה׳ יכלו זה המניח ספר תורה כשהוא פתוח ויוצא. וטעם האומ׳ משום עמו אנכי בצרה שאינו מיצר אלא עמהם והאמר בכל צרתם לו צר בין שהוא עמהם בין שאינו עמהם. והתורה נקראת שם וכן אמ׳ שמו של הב״ה מנין שמברכין בתורה לפניה שנ׳[7]) כי שם ה׳ אקרא ומפני שהשם הוא שמו ושמו הוא כדכת׳[8]) כי אתה ה׳ שמך לבדך׳ כתוב כאן עמו אנכי בצרה כענין שכתוב[9]) ותקצר נפשו בעמל ישראל. וריש לקיש אמר לו צר לשמו לו צר הנקרא ספר ובהנתן בו אפר היו גופי החכמי׳ מזדעזעים ולפי[10]) משום אימת גופי תורה הנקראת שם שהם משיבים הנפש בגוף ולפי שהתורה משיבת נפש בגוף היו גופי החכמים מזדעזעים ולפי שהתורה נקראת שם[11]) והיא משיבה הנפש יש בה הפרשות ופרקים

---

1) שה״ש ח׳, ה׳. 2) תהלים ס״ח, י״ד.

3) סובב כאן כנראה על הכוכבים, אבל בבראשית רבה ס״ה הגירסא נכנס וסובב על גן עדן שנכנס עמו, ונראה שכן צ״ל. וה„הגדה" שמביא כאן היא אולי מדרש תהלים י״א (הו׳ בובר עמ׳ 102) על השדה שלפני נחל המתים שהמתים רועים בו, אבל לא מצינו דבר זה על הכוכבים, וצריך עיון.

4) מפרש פרק שני אחרי פרק שלישי ורביעי וכן הסדר גם בנוסח ר׳ עזרא בכ״י ואטיקאן! וגירסת הדפוס: על גבי תיבה.

5) ברכות ח׳ א׳, אבל שמות האמוראים שונים אצלינו! 6) ישעיה א׳, כ״ח.

7) דברים ל״ב, ג׳, ועיין ברכות כ״א, א׳. 8) תהלים פ״ג י״ט, אבל לא כצורתו.

9) שופטים י׳, ט״ז. 10) כך! ונראה שהוא משובש כי לפי משום כפל לשון הוא.

11) לדבריו הבאים על מהות התורה (הנמצאים גם בנוסח כ״י ואטיקן) השוה הקדמת הרמב״ן לפירושו והקדמת התמונה השלישית בס׳ תמונה.

והפסקות שהם פרשיות פתוחות וסתומות דוגמת בנין שלם כמו שיש באדם קשרי יד ורגל ופרקים וכמו שיש איברים שהנשמה תלויה בהם ויש איברים שאין הנשמה תלויה בהם ואע״פ שאין תוספת ואין מגרעת בבריאת הגוף כן יש פרשיות בתורה ומקראות שיראה למי שאינו יודע טעמי פירושם שהם ראויים לישרף ולמי שהשיג לדעת פירושם יראה שהם גופי תורה. והמחסר אות אחת או נקודה אחת מהם כמו שהוא מחסר גוף השלם ואין הפרש בין אלופי עשו ובין עשרת הדברות שהכל דבר אחד ובנין אחד. וצא ולמד שהקורא בתורה אומ׳ [1] ותמנע היתה פלגש לאליפז ואח״כ מסיים הקריאה ומברך בתורה ואומ׳ אשר נתן לנו תורת אמת. ועל זה נאמר [2] תורת השם תמימה׳ ולכך החכמים בקיאים בחסרות ויתירות וכתיב ולא קרי וקרי ולא כתיב וסתום ופתוח ואותיות גדולות וקטנות כי אין דבר בתורה שלא לצורך לא חסר ולא יתר ולא זר אך הכל ניתן להדרש ויש לו טעם ויש בהם רמז וסוד סתום וחתום ויש לומר כי אלופי עשו ומעשיהם הרעים הכתובים בתורה הכל לצורך יתר כדי שיכיר אדם מדרכי הרעים תכלית הרע ומדרכי הטובים תכלית הטוב וינהיג עצמו בדרך הטוב שהטוב והרע שניהם מצורף הנאים [3] הם ואין דבר שנאמר לבטלה וכשתראה פסוק וידמה בעיניך שאין האותיות והתיבות מתחברות זו בזו אע״פ שאין שכלך משיג לתת טעם לדבר אל תחשוב שאין להם טעם אך חשוב שהם דברים נפלאים אמורים כן לענין מוכרח ומוצדק ועל זה אמ׳ [4] האומ׳ אין תורה מן השמים אפילו אומ׳ כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה זהו כי דבר ה׳ בזה. וכבר ידעת פי׳ דבר ובדניאל נאמר [5] דבר נגלה אלי אני דניאל בתחלת תחנוניך יצא דבר. אמת הדבר כי כל דברי התורה כולה מן השמים ואמת וצדק וכולם נקראים דבר. ועל זה נאמ׳ ראש דברך אמת. וכל המצות הם נקראות אמת שנ׳ וכל מצותיך אמת. ואע״פ שיש מצות קלות וחמורות כל המצות הם כבוד [6] והמצוה שהיא כוללת מצות רבות היא החמורה שהיא כמו אבר שהנשמה תלויה בו כמו הצדקה שהרבה מצות תלויות בה כי אם אין אדם נותן צדקה לעני יבא העני לגנוב ולגזול ולרצוח נמצא המתבטל ממצות הצדקה מאבד כמה מצות וגורם עבירות הרבה ולכך כחה גדול ופעמים יש מצוה חמורה שאין עונש חמורה שאין עונש העובר גדול ופעמים יש מצוה קלה שעונש העובר מרובה כמו שאמ׳ משל למלך שאמר לעבדיו הביאו לי חותם לאחד אמר לו הביא חותם של זהב ולאחד אמר לו הביא חותם של כסף לכך אין אדם יודע מתן שכרן

---

1) בראשית ל״ו, י״ב, ועיין סנהדרין צ״ט, ב׳.
2) תהלים י״ט, ח׳. 3) אולי צ״ל הנבראים? 4) סנהדרין צ״ט, א׳.
5) דניאל ט׳ א׳, שלא בצורתו. 6) יסודן באצילות אלהית.

של מצות כי כל המצות יש להן תכלית אחת ותכליתם אין להם קץ וכל העוסק במצות צריך שתהא אימת המצות עליו כאלו הוא מוכתר ומעוטר בכבודה.

והמתפלל צריך שיראה עצמו כאלו הוא מדבר עמו ומלמדו ומנהיגו והוא מקבל דבריו באימה וביראה וברתת ובזיע. ויחשוב כי כל הדברים שהוא מלמד לאנוש אין להם סוף אך[1]) המחשבה מתפשטת ועולה עד מקום מוצאה וכשמגעת שם היא נפסקת ואין יכולה לעלות עוד. עוד המשל בזה מעין המים היוצא מן המקור אם תעשה תחתיו חפירה יתפשטו המים הנה והנה ויעלו המים עד מקום המקור ולא יותר. וכן המחשבה אינה מתעלה יותר ממוצאה וכל ההורס לחשוב בדבר שאין יכולת במחשבה להתפשט ולעלות אינו נמלט מאחד משני דברים מרוב כפיית המחשבה שהוא כופה להשיג ולהדביק במה שאינה יכולה להדביק תעלה נפשו ותנתק ותשוב לשרשה או יתבלבל דעתו ושכלו וזהו שכתו׳[2]) אל תתחכם יותר למה תשומם פי׳ תשומם לשון שממה כלומר יהרס בנין הגוף. ואמ׳ אל תרשע הרבה ועל זה למדו במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור. ועל כן החסידים הראשונים היו מעלין מחשבתם עד מקום מוצאה והיו מזכירין המצות והדברים ומתוך ההזכרה והמחשבה הדבקה ביותר היו הדברים מתברכים ומתוספים ומתקבלים מאפיסת המחשבה כאדם הפותח ברכת מים ומתפשטת אילך ואילך כי המחשבה הדבקה היא המקור והברכה והמבוע אשר לא יפסק ולכך המדביק המחשבה בהרהור רע הוא נענש מפני ההרהור והרהורי עבירה קשים מעבירה[3]) וכן הרהורי מצוה טובים מן המצוה. ועל זה אמ׳[4]) בן עזאי היה יושב ושונה והאש מלהטת סביבותיו בא אצלו ר׳ עקיבא אמ׳ לו בן עזאי מה היום מימים א״ל שמעתי עליך שאתה יושב ושונה והאש מלהטת סביבותיך. אמרתי בחדרי מרכבה ירדת. א״ל[5]) והלא דברי תורה נמשלו לאש שנ׳[6]) הלא כה דברי כאש נאם ה׳ מפני שהיה יושב ושונה ומדביק המחשבה למעלה, היו חקוקים בלבו הדברים הנקראים ומתוך האצילות ההיא ודבקות המחשבה ההיא היו הדברים מתוספים ומתרבים ומתוך השמחה היו נגלים לו. ובענין זה היתה המשכת הנבואה. הנביא שהיה מתבודד לו ומכוין לבו מדביק מחשבתו למעלה וכפי דבקות הנבואה היה הנביא צופה ויודע מה עתיד להיות והיו

---

1) מכאן ואילך השווה דברי ר׳ מנחם ריקאנאטי בפ׳ ויחי על ויחל יעקב לצוות ובסוף פ׳ כי תצא שהעתיק את הדברים בנוסח הנמצא בכ״י ואטיקן ובס׳ לקוטי שכחה ופאה, אבל לא הזכיר את מקורו.

2) קהלת ז׳, ט״ז. 3) יומא כ״ט, א׳.

4) בשיר השירים רבה א׳, י׳ בשנויי גירסאות, ונראה שלקוח כאן ממקור יותר מאוחר, כפי שיוצא כבר מהשמוש בבטוי „בחדרי מרכבה ירדת" במקום „היית עסוק" שבמדרש שיר השירים.

5) ברכות כ״ב, א׳ אבל בלי קשר עם האגדה הקודמת. 6) ירמ׳ה כ״ג, כ״ט.

הנביאים חלוקים במעלתם בידיעתם ובדבקותם והיו אומ׳ הדברים כאלו הם מקבלים אותם ממעל וכאלו הם אחוזים בדבור כדגים הנאחזים בחכה. וכבר ידעת כמה היה בלעם שונא את ישראל ומתאוה לקלל ולא היה יכול לדבר כי אם דברי רוח הקדש הנטועים בפיו ובלשונו כדכת׳[1]) אותו אשמור לדבר. וכן נביאי ישראל אמרו[2]) ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר עוד בשמו והיה בלבי כאש בוערת עצור בעצמותי וגו׳ ולכך אין חסר ויתר בכל דבריהם והכל נאמר בהכרח. ואם אין דעתנו משגת להבין על זה אמר דוד ע״ה[3]) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. ובפסוק שאין דעתנו משגת לפרשו לעולם אין להוציא מקרא מידי פשוטו ואין לפרשו בעקמימות. וכן הוא אומ׳[4]) כולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת ואומ׳[5]) בצדק כל אמרי פי אין בהם נפתל ועקש. ושאינו יודע לקיים הדברים כמו שהם גורע ומוסיף ומשנה ומחליף ולא ישיג לדעת פשט הדבר למה נאמר באותו דרך ולא בדרך אחרת.

[דף ס ז, ב׳] בד״א בגבולין אבל במקדש אינו כן לפי שאין עונין אמן במקדש שנ׳[6]) קומו [ברכו את ה׳] אלהיכם מן העולם ועד העולם [ויברכו] שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה לפנים[7]) מאסקופת השם המיוחד [בכל מקום ...... היתה] נקראת ואין צורך לומ׳ אמן שהרי [כל] חותמי [הברכות] שבמקדש היו אומרים עד העולם[8]) ומפני [המינים ...] [... ??] היוד נקראת שנברא בה העולם הבא לא היו צריכין לומ׳ כן ולא היו צריכין לענות אמן אלא במקום שהוא נקרא בכנוי[9]). ופירו׳ אמן גודל השם המתברך כדי השגת השכל. ומרומם[10]) יותר מן ההשגה על כל ברכה ותהלה. ובענין זה התקינו בקדיש למעלה מכל הברכות. והעונה אמן מושך כח ממקור הנשמה לכך העונה אמן חטופה תחטף נשמתו[11]).

[דף כ״ה, א׳][12]) ר׳ אלעזר בן פדת הוה דחיקא ליה שעתא עבד מילתא לא הוה ליה מידי למיטעם אשכח ברא דתומא שדא לפומיה חלש

---

1) במדבר כ״ג, י״ב· 2) ירמיה כ׳, ט׳. 3) תהלים קי״ט, י״ח.

4) משלי ח׳, ט׳. 5) משלי ח׳, ח׳. 6) נחמיה ט׳, ה.

7) כאן משובש כה״י מאד בחסר, גם במקום שהמעתיק לא השאיר מקום חלק. ובנוסח ר׳ עזרא כ״י ואטיקאן דף 8a נמצא כך: „צריך אתה לדעת בכל מקום שתמצא שם כבוד מלכותו וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ומרומם על כל ברכה ותהלה לפנים מאסקופת העזרה היה השם המיוחד בכל מקום שתמצא לשון זמר כי טוב זמרה אלהינו זמרו לו זמרו כבוד שמו ישתחוו לך ויאמרו לך הבין ככתבו [?] היתה נקראת ואין צריך לומר אמן". וההמשך שונה מהנמצא כאן (על סוד מלת אמן).

8) סוף משנת ברכות פ״ט. 9) עיין הגמרא בתענית כאן.

10) בנוסח ר׳ עזרא: „ומרומם על כל ברכה ותהלה יותר ממה שאין המחשבה משגת מן החכמה ולמעלה עד המחשבה הטהורה יהיה מבורך ומרומם על כך התקינו בקדיש למעלה מכל הברכות וכו׳".

11) ברכות מ״ז, א׳.

12) כן הסדר המשונה גם בכ״י ואטיקאן. והנוסח כאן שונה מאד בפרטים רבים מהנדפס בתלמודנו.

ליביה עיול רבנן לשיוליה ביה אשכחוה דנאם חזיוה דבכי וחייך ונפק צוציתא דנורא מאפותיה כי איתער אמ׳ ליה מאי טעמ׳ בכי מר וחייך ונפק צוציתא דנורא מאפותך אמ׳ להו דחזאי שכינה ואמרי קמיה עד אימת אידבר׳ בהאי דוחקא אמ׳ לי ניחא לך דאחרביה לעלמא והדר איברייה איפשר דנפלת בשעתא דמזוני אמרי קמיה כולי האי ואיפשר.

כל הדורות היו סדורים במחשבה טרם היותם וכל העתיד להיות להם ונבחר לכל אחד ואחד הטוב מוכן לו בכל עסקיו כדי לזכותו בין ברצונו בין שלא ברצונו ואין לשנות ואין להוסיף ואין לגרוע מן הסדר הסדור במחשבה הנראה או במעשה ואין לשנותו ממנו ואם ישתנה לא יתרחק מאותו דרך [הנבחר?] לו. ועל זה נאמ׳ לר׳ אלעזר פדת ניחא לך דאחרביה לעלמא ואבריה. מכלל דבר זה יש ללמוד דאי ניחא ליה היה מחריבו ובורא עולם אחר שיזכה בו למזונות ומפני שהיה יודע רצונו וקודם שנברא היה רצונו גודע ולא ניחא ליה וכדי לגלות במעשה אמ׳ לו ניחא לך באחרביה לעלמא ואברייה. איפשר דנפלת בשעתא דמזוני כי אם היה לשעת מזונות מתחלתו היה זוכה בה ואעפ״י שזכה אחר כך והיה ראוי שיחרב העולם מפני זכותו שכבר זכה אם יברא עולם הראוי לו למזונותיו שמא לא יזכה ואם זו אשה תהיה בת זוגו להיטיב בו מעשיו שהטוב והרע מסור ברצונו ושמא יחטא חטא שיגרום לו לאבד מזונותיו והכל הוא ברצון נפשו של אדם ואין לקבוע מעשה אלא כפי הרצון העתיד להיות ופעמ׳ העוני גורם זכות לעני ומחזירו למוטב ומכניעו ואלו היה עשיר לא היה זוכה ופעמ׳ העושר גורם זכות לעשיר ואלו היה עני לא היה זוכה ומזה יש ללמוד שאין מזל יום גורם ולא מזל שעה גורם [1]) ולא מזל דור גורם ולא מזל עולם חדש שאפילו ישתנו כל הנבראים כדי להיטיב מזלו אם אין הרצון בכך לא יועיל עד אותו עת שיהיה עת רצון ולא מפני שהשעה גורמת אלא הרצון הוא הגורם וכפי השאלה כן היתה התשובה. הוא שאל עד איזה זמן יהיה קץ לעוני והיה רוצה שישתנה מזלו איפשר שלא ישתנה מפני שאין הכל הולך אלא אחר הרצון שיהיה באותו עת שאין הרצון ידוע אלא באותו עת שהוא נודע בו כמ׳ שאין אדם נידון אלא בשעתו ואין אדם נידון לפי מעשה עצמו שהוא עושה בפני עצמו אלא לפי מעשיו שהוא נוהג עם דורו ואים להיטיב דרך שורת [2]) שהוא טוב ולהשחי[ת] דרך רבים בשבילו. הטיפה שהולד נוצר ממנה גוזרין עליה כל דבר שהוא מצורך העולם הזה כגון עשיר או עני ואי זו אשה תהיה בת זוגו כמ׳ שאחז״ל [3]) בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא וארבעים [4]) יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומ׳

1) לא כמו במס׳ שבת קנ״ו א׳! 2) משובש.
3) מועד קטן כ״ח, א׳. 4) סוטה ב׳ א׳.

בת פל׳ לפ׳ פל׳ שדה פל׳ לפל׳ וכן מכל הדברים שהם צרכי צבור הצריכי׳ לו בעולם הזה אבל דבר שהוא מצורך העולם הבא לא נגזר עליו אבל כפי רצונו ומעשיו יהיה דינו כמ׳ שאמ׳ בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא ובכל שעה הוא נידון על פי מעשיו.

ר׳ אלעזר בן פדת הוה דחיקא ליה עלמ׳ טובא.[1] פי׳ כל הדורות סדורים שורות שורות כשורות אבני בנין. ופעמ׳ יהרס הבנין ויבנו ממנו בניינים משתנים זה מזה ויתהפך בניינם עד היות כל אחת מהם ראש ואמצע וסוף עד היות כל המדות הנוהגות בבנין שות(!) בכל אחת ואחת מהן בלי תוספת ומגרעת והם סדורות על הסדר ומשתנות זו אחר זו עד כלות עתם ואין להקדים המאוחר ולאחר המוקדם ואין אדם יכול לדחותה ממקומה לשום צד כי על כל פנים תשתנינה כללן בשוה ואין מזל יום גורם ואין מזל שעה גורם ואין מזל דור גורם ואין מזל עולם אלא עולם כמנהגו נוהג על הסדר וכפי שהסדרנו באבני הבנין כן הוא באדם כי האדם מתחלתו נברא ישר במזל השוה שאינו נוטה הנה והנה אם יטה עצמו לצד הטוב יזכה לטוב אם יטה עצמו לצד הרע יתחייב בו ובהתחדש העולם וישוב להולד ימצא עצמו באותו צד [הנבחר?] לו אלא אם כן זכה לו המולידו כמו שאמ׳[2] האב זוכה לבן בה׳ דברים בנוי בכח בעושר בחכמה ובשנים. לכך נאמ׳ לר׳ אלעזר בן פדת איפשר שנפלת בשעתא דמזוני אם זוכה לו האב בכך אבל אם אין האב זוכה לו בכך אינו זז ממדתו שהוא עומד ומחזיק בה ואי אפשר שישתנה ענין יצירתו אלא על סדר הבנין שהוא סדר השוה לכל ואפי׳ היה רצונו שיתחדש עולם בשבילו לא היה מתחדש אלא על הסדר הזה שאין הרצון מתברר אלא באותו עת שהוא מתגלה בו ולכך אמ׳ לו ניחא לך שאחרביה לעלמ׳ כמחריב וכהורס אבני הבנין שמהם בדוחק ומהם בריוח ובהבנות מהם בנין חדש יתהפך הראש להיות סוף והסוף להיות ראש והתחתון להיות עליון והעליון תחתון והעומד נופל והנופל עומד והדחוק בריוח והרווח בדוחק והנסמך סומך והסומך נסמך הכל מתחלף מראש ועד סוף על סדר הראוי להם זה אחר זה בלי הקדמה ואיחור ואפי׳ היה ראוי שיחרב העולם בזכותו וישוב ויבנה בשבילו הואיל ואי אפשר שיבנה אלא על הסדר הסדור לו הנברא לא יתרחק מאותו הדרך הראשון הקבוע לו עד הגיע עת הראוי להרויחו כדי שיהיה הסדר שוה בכל הבנין הנבנה בו ולכך נאמ׳ לו איפשר דנפלת בשעתא דמזוני אם יגיע העת ההיא הראוי להרויחו כי כל העתים הטובים והרעים עוברי׳ כל שכן האדם וכשהוא זוכה אותם הרעות פוגעות בו בשעה שהוא עוסק במצות

---

1) מכאן מתחיל עוד הפעם פירוש שלם לאגדה זו (על פי נוסח המתאים יותר לתלמוד הנדפס) וזה פלאי כאלו הכין המחבר שני נוסחאות וכתבם זה בצד זה ולא בחר ביניהם ונשארו שניהם עומדים.

2) עדויות פ״ב, מ״ט

וממית עצמו ומחסר הונו להיטיב כדי להרבות שכרו וכשאינו זוכה פוגעות בו כשהוא עוסק בעבירו׳ וממית עצמו ומחסר הונו לאחר עבירות ועושה אותן את המ [1]) על מה שחטא ועל מה שעתיד לחסר הונו והעני תבחן [ו] בעוניו [2]) והעשיר בעשרו והכל תלוי [3]) הוא בזמן שהוא נמשך אחר מזלו אבל בזמן שהוא מבקש רחמים שישתנה מזלו לטוב ישתנה מזלו מכח תפלתו וזהו שאמ׳ בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מילת׳ אלא במזלא תליא מילתא. צא ולמד מאברהם אבי׳ ע״ה אע״פ שזכה לא עמדה לו זכות עד שנשתנה מזלו ושמו שאמ׳ אברהם המזל דוחקני אומ׳ לי אברם אי אתה מוליד א״ל הב״ה הן כדבריך צא מאיצטגנינות שלך [4]) אברם אינו מוליד אברהם מוליד שרי אינה יולדת שרה יולדת משום דלא בזכותא בלחוד תליא מילתא אלא בזכותא ובמזלא שהזכות משנה המזל להיטיב וזהו שאמ׳ [5]) אין מזל [ל]ישראל שהזכיות משנין מזלם לטובה. ולא מזל יום גורם ולא מזל שעה אלא המזל קבוע [6]) ובכח הזכיות והתפלות הוא משתנה לרע [ו]לטוב ואעפ״י שנגזר על הטיפה אם עשיר אם עני יהיה הכל על התנאי נגזר וראיה לדבר בריאת עולם ומלואו שנברא על תנאי [7]) שיתקיים אם יקבלו ישראל את התורה ואם לאו אל יתקיים הואיל והכל נברא על תנאי ואינו מתקיים אלא על תנאי שיעשו רצונו שאין דנין את האדם אלא לפי מעשה השעה שהוא עומד בה [8]). ותכלית דבר זה אין משיגו והכל על דרך הכתו׳ שהוא אומ׳ [9]) אם עושק רש וגזל משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה על החפץ כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם. ובבראשית רבה [10]) התורה אומרת אני הייתי כלי אומנותו של הב״ה בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין אינו בונה מדעתו אלא מדעת האומן והאומן אינו בונה מדעתו אלא דפטריות ופנקסיות יש לו לדעת היאך הוא עושה חדרים והיאך הוא עושה עליות כך הב״ה היה מביט בתורה ובונה העולם. עתה השב אל לבך מי קורא במשל מלך בשר ודם ומי קורא האומן ומי קורא דפטריות ופנקסיות. ותדע שאין למלך פעולה זולתי האומן ואין לאומן להנהיג בלימוד אלא כפי מה שיסתכל בציורי שכלו וכפי הרצון הגורם כל נגרם כן יהיה כל נגרם ואין הרצון מתברר אלא בעתו. לכך נאמ׳ כאן איפשר דנפלת בשעתא דמזוני.

[דף כ״ה, א׳] לוי גזר תעניתא בעא רחמי ולא אתא מיטרא אמ׳ לפניו רבונו של עולם עלית למרום ואין אתה משגיח על בניך כלומר סלקת רוח הקודש מנפש המקבלים כח ממך מנשמות המקבלים ממך כמ׳ [11]) וגעלה נפשי

---

1) חסרות שאר האותיות, שתים או שלש. 2) בכ״י: בענין.

3) מקום חלק למלה אחת ונראה שאין ההמשך ״במזל״.

4) שבת קנ״ו, א׳. 5) שבת שם. 6) צ״ל אינו קבוע ?

7) עבודה זרה ה׳, א׳. 8) ראש השנה ט״ז, א׳. 9) קהלת ה׳, ז׳.

10) פרשה א׳. ורק מכאן מתחיל הפירוש למאמר הנדון במס׳ תענית לפי נוסח ר׳ עזרא בכ״י ואטיקאן ! 11) ויקרא כ״ו, ל׳.

אתכם פי׳ בספרי זה סילוק שכינה. יסתלק דבקות רוח הקדש מן הנשמה כי השכל משכה רוח קדשו על הנשמה ובהיות ישראל בגלות יסתלק רוח הקדש ועולה למרום מרומים. ובפרק דרך ארץ האזינו השמים ואדברה[1]) זש״ה על ידי דוד מלך ישראל[2]) ישת חשך סתרו כנגד מי אמ׳ המקרא הזה לא נאמר אלא כנגד שבחו של הב״ה שהוא שליט ברום יחידי אחד ושמו אחד והוא שוכן בש״צ רקיעים וכל רקיע ורקיע כסויו נטוי עליה ובכל אחד ואחד משרתים ושרפים ואופנים וכרובים וכסא הכבוד ואל תתמה על זה שהרי מלך בשר ודם יש לו כמה מקומות אחד של חמה ואחד של צנה על אחת כמה וכמה מלך עולמים שהכל שלו ובזמן שישראל עושים רצונו של מקום שוכן על ערבות בשבעה ואין מתרחק מהם כלום שנ׳[3]) מבין שני הכרובים [וידבר] אליו ובשעת הכעס מתעלה ויושב בשמי מרום והכל צועקים ובוכים ואין נשמע קולם וגוזרין צום ומתפלשין באפר ומתכסים בשקים ומורידים דמעות ואינם נענים ועל זה נאמ׳[4]) למה יי תעמוד ברחוק תעלים לעתות בצרה.

[דף כ״ה, ב׳] א״ר אלעזר בשעה שמנסכים מים בחג תהום אומ׳ לחבירו אבע מימיך קול שני רעים אני שומע שנ׳[5]) תהום אל תהום קורא לקול צנוריך. פי׳ קול צנוריך קול שני רעים אני שומע כמ׳ שאמ׳[6]) שהמים העליונים זכרים והתחתונים נקבות ומתערבים אלו עם אלו ופרין ורבין. וקבלנו כי בשעת ניסוך המים ונסוך היין שני מלאכים מזדמנים שם האחד למתק הפירות ולתת בהם טעם מכח המים והשני לתת בהם מראה אודם מכח היין כך קבל ר׳ יעקב החסיד בירושלם מר׳ נהוראי איש ירושלם[7]).

א״ר אלעזר[8]) מי שבירר לעצמו דרך חכמה ויושר ולא חשש לברור אחרת וכשהגיע זמנו ונברא נשתנה רצונו מחמת דוחקו ומבקש עושר נכסים וכבוד הואיל שלא בירר לו דרך זה ידעת ורצון[9]) זה אע״פ שהוא ראוי לכך שיתעשר אין דוחין נפשות רבות מפני נפשו של זה כדי שיזכה זה בנכסיהם ובכבודם שאין דוחין נפש מפני נפש[10]) וכל שכן נפשות רבות מפני נפש אחת. ואין להרוס הבנין שנתייסד על אותו רצון שבירר לו תחלה. ועוד שאפילו יהרס הבנין ויתחדש שמא לא יתברר לו אותו רצון שבירר לו תחלה ואפי׳ אם יגיע לחפצו שמא יוסיף

---

1) דברים ל״ב, א׳. 2) תהלים י״ח, י״ב. 3) במדבר ז׳, פ״ט.

4) תהלים י׳, א׳. 5) תהלים מ״ב, ח׳. 6) בבראשית רבה.

7) המאמר הזה הנמצא בסגנון שונה מאד, אבל בענין אחד, גם בנוסח ר׳ עזרא בכ״י ואטיקאן יש בו ראיה לאמתות קדמות שני הנוסחאות כי ר׳ יצחק דמן עכו מביא את המאמר בסגנון כ״י ירושלם בשם ר׳ עזריאל (בס׳ מאירת עינים כ״י מינכן 17 דף 91b), אבל ר׳ מנחם מריקאנאטי מעתיק בשם החכם ר׳ עזרא (בפירושו לפר׳ אמור בתחלתו) את לשון המאמר בסגנון הכ״י השני. אם כן לא לחנם נתיחסו הנוסחאות אחד לר׳ עזריאל ואחד לר׳ עזרא. בס׳ אוצר הכבוד סוף תענית מעתיק את נוסח ר׳ עזרא בפתיחה „בשם גדול אחד מהכמי הקבלה ראיתי כתוב בלשון הזה״.

8) חוזר עוד הפעם לפרש אגדת ר׳ אלעזר בן פדת!

9) נשתבש. אולי ודעת או בדעת? 10) משנת אהלות פ״ז בסופו.

לבקש יותר שאין סוף לתאות הנפש ובכל מה שהיא משגת מבקשת יותר ויותר ולפי שהאדם מוגבל וחסר וצריך לקבל השלמה מזולתו אין עניינו ידוע עד הגמר מעשיו. אעפ"י שזה בורר דרך לעצמו וזה לעצמו ואין דרכו של זה דומה לדרכו של זה ויש מהם מי שהוא הולך בדרך הטוב הגמור ויש מהם עושה לו דרך מעורבת מן הטוב ומן הרע כל אחד ואחד כיון שבירר דרכו נעשה מזלו קבוע בענין אותו דרך שבירר ברצונו מבלי הכרח ואם ימלך בדעתו אחר שנברא לצאת מדרך זה לדרך אחרת נשתנה מזלו לגמרי ואין בו עסק ממה שהיה בו כבר אלא מזל אחר יש לו וכח אחר נמשך עליו מתוך חפצו ואם בירר דרך רעה בחפצו בה אפי' עושה הרבה טובות אין טובותיו כלום שאין עיקר דרכו אלא דרך רע והכל הולך אחר העיקר והזכות ההוא אין רצונו מיוסד בו ואין עסקו שהוא עוסק בו אלא כדי לחזק הדרך שבירר לו. וכן אם בירר לו דרך הטוב שהיא גורמת שיהא מזלו מאותו ענין שהוא הולך בו אפי' הוא עושה רעות אין אותן הרעות כלום שהרי אין רצונו מיוסד עליהם. סוף דבר אין הדבר ידוע עד שהוא נראה במעשה ובכוונת הפועל. הרצון נגמר וניכר בין בדבר מצוה שתעשה לדבר עבירה בין בדבר עבירה שתעשה לשום מצוה. ולפי שהכל תלוי בכוונת המעשה אין האדם נידון אלא לפי מעשיו של אותה שעה ואפי' גזר דין הנגזר בפרקי[1] והנחתם ביום הכפורים אין מתקיים אלא לפי ענין השעה. כיצד אם שבו מחטאם בימי התשובה נכתבי' ונחתמי' לחיים ואם לא שבו נחתמים לדרכי מת (!) וחסרון. ואם שבו ובתוך השנה הנכנס ולא הטוב[2]) הראוי לבוא עליהם בא ואינו מועיל להם וכן אם לא שבו ונגזר דין רע עליהם ואחר כך שבו אותן הרעות באות ואין נוגעות בהם ואין גזר דינן מתקיים אלא לפי מעשיהם שבאותה שעה שהם מקבלים השכר והעונש כמ' שאמ' בסיפרי. וכן אין המזל מתקיים אלא לפי שעתו כמ' שאירע ליושבי עיר אחת שנגזר עליהם מכח מזלם שישטפם הנהר וכששבו מן החטא שנגזרה עליהם הגזירה בשבילו שמעו קול המון דמות עם רב וברחו עם נכסיהם מן העיר ובא הנהר ושטפה ואחר כך שבו לעירם נמצא שנתקיים המזל ונמלטו השבים. וזהו שכתוב[3]) וגם הוא חכם ויבא רע ואת דבריו לא הסיר וכן נתקיים המזל באברם שלא הוליד וכשזכה לצאת מדרך רע שהמזל שולט בה שהיה אביו הולך בה והלך בדרך הטוב שאין מזל דוחק אותה הוצרך לשנות את השם כמ' ששינה את הדרך ולשנות המקום וכשנקרא אברהם לא היה המזל בטל וזכה להוליד. וכן נתקיים המזל בחזקיהו שהיה ראוי למות אם יתיאש להוליד וכשחזר לישא אשה לא נתבטל המזל וניצל ממיתה משונה וזכותו גרמה לו דידע באיזה עונש נקנסה עליו מיתה עד שהתפלל ונשמע' תפלתו. וכן יתקיים המזל במזונות

1) ר"ל בפרקי השנה, בראש השנה.
2) הלשון מגומגמת מאד וכנראה נפל שבוש בדברים.
3) ישעיה ל"א, ב'.

הקצובי׳ לאדם בימי החול שימעיטו לו ביום זה ויוסיפו לו ביום אחר וכשיגיע לטוב שנתו קבל כל הקצוב לו.

[דף ל״א, א׳] עתיד הב״ה לעשות מחול לצדיקים בגן עדן והוא יושב ביניהם. א״ר חנינא עתיד הב״ה להראות כבודו לכל באי עולם ולהוריד כסאו באמצע הרקיע וחוזר ומניחו במקום שחמה זורחת בתקופת טבת. א״ר חנינא הזקן איפשר להראות את כבודו מי שכת׳ בו לא יראני אדם וחי ואת אמרת מראה כבודו לכל באי עולם א״ל הרי כת׳ כי שמש ומגן יי אלהים מה המגן מגין על בעליו בשעת מלחמה אף הב״ה מגין על בניו באותה שעה.

ב׳

פירוש לעשר ספירות מחוג ספר העיון, כ״י 8°1 דף 201^{a}

(ושנויי גירסאות מכ״י 8° 488 דף 38).

סוד יי ליריאיו ובריתו להודיעם. עיקר זה הפסוק מתחלק לעשרה בנינים שהם השלמה לעליונים ולתחתונים בעבור שהם היו[1] הכנת דגלי מעלה כי קודם שהמציאם הקב״ה ית׳ שמו לא היה שמו[2] כי אם אויר קדמון שאינו נתפש כלל. וזה האויר שמו של הקב״ה כאשר רמזו בעלי[3] המרכבה שקודם שנברא העולם הזה הקב״ה לא היה כחו ניכר. וכשעלה בדעתו להמציא מפעליו[4] נבקע האויר אז נרמז זיוו ונראה[5] כבודו של הקב״ה והמצי׳ אלו הענינים[6] והם עשר ספירות בלי מה. ששם האחד אור השכל הקדמון והוא כבוד ראשון, השני שכל קבוע בעבור שהוא כתר נכתר בתחלת הקדמו׳, השלישי שכל נבדל ונקרא חכמה מפוארה השרויה לפני י״ה יהו״ה צבאות הוא כבוד שלישי[7], הרביעי שכל נשרש מחזיק[8] כ״ל ועליו נאמר[9] כי על [כל] כבוד חופה. והחמישי שכל האחדות שבו מתאחדים כל העיקרים ונעשים אלו החמש ספירות נגררים[10] אחד על גבי חבירו בלא קצוץ ופירוד וזה הוא שאמר יחזקאל ע״ה[11] וכבוד אלוהי ישראל בא מדרך הקדים זה מורה שאלו החמש ספירות [דף 201^{b}] הם כח שם המפורש[12] והם מיוסדים באדם[13] במקום הקדושה. כיצד הספירה הראשונה שהיא השכל הקדמון

---

1) ליתא בכ״י ב׳ (=8° 488).
2) צ״ל שם וכן הוא בב׳ ועיין במדרש שמעון הצדיק.
3) ב׳ חכמי. והלשון נמצא באמת במדרש שמעון הצדיק במחציתו השניה.
4) ב׳ פעליו. 5) ב׳ ונראה זיו ונקרא. 6) ב׳ הכחות.
7) ג׳ המלים האלה ליתא בב׳. 8) ב׳ ומחזיק. 9) ישעיה ד׳, ה׳.
10) ב׳ כנגדם. 11) יחזקאל מ״ג, ב׳.
12) ב׳ הם שם המפואר. 13) בכ״י בעדם ובב׳ כאחד.

היא בראש במקום[1]) הנחת תפילין ויש במקום הזה שתי חלונות כנגד שני נקבי האף שהם שכל קדמון ושכל קבוע הרי שני דברים במקום אחד והם אחדות שוה באדם[2]) במקום הנחת שם המפורש[3]) כדי להשפיע שפע ברכה בגוף האדם. הספירה השלישית שכל נבדל הוא חכו של אדם על[4]) זה נאמר[5]) חכו ממתקים וגו' נאצל ממאציל. הספירה הד' שכל הנשרש הוא ברית לשון הנזכר בספר יצירה. הספירה הה' הוא שכל האחדות והוא הלב שבו מתאחדים כל הדברים[6]) ואלו הן שמות חמש ספירות ונקראים[7]) שם המפורש[8]) יְאַהְדוֹנְהֵיי יַהְנְדוֹנְהֵ״י יַנְהֲדוֹנְהֵ״י הַיְנְדוֹנְהֵיי הַהֲנְדוֹנְהֵ״י בשכמל״ו. הספירה הששית בה נברא העולם הזה והוא מקום אישי״ם[9]) שם יהו״ה החזה באדם ונקראת אור הבהיר בעבור ששם מתוסף הרוח ומתרבה הנשימה[10]) ומתגדל הקול ויוציא[11]) לאור העולם וזאת הספירה מתאחדת בספירה השביעית שהוא מקום הבנין באדם ונקראת אור מתנוצץ. ובכאן יש סוד גדול למעלה[12]) שהיה אומר ר' עקיבא לתלמידיו[13]) כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שלא [דף 202a] תסכנו עצמיכם[14]). ומלאך ממונה על ב' ספירות אלו שמזכיר שם המפורש לפני הקב'ה. וכשהוא רוצה להזכירו מביא אש[15]) חרישית באזני החיות כדי שלא ישמיעו קול הדבר[16]) וכל זה הסוד באדם[17]). והג' ספירות הנשארות[18]) הוא אור מופלא ואור קדמון והיקוד[19]) ואור המעולה. אור מופלא הוא ברית מילה באדם[20]). אור היקוד כל מה שיש באדם פנימי כמו הכבד ובני מעים שהם יקד יקוד כיקוד אש לגופו של אדם[21]). אור המעולה הוא מקום השדרה באדם שהוא מכוון באמצע הגוף ותוקף[22]) הגוף. ואלו הג' ספירות הם קיום גדול[23]) לחניית דגלי מעלה. והם השם המפורש שהיה כהן גדול משתמש בו יהו״ה יו יההוי אדירירון הגדול[24]) ועל זה נאמר וקולו כקול מים רבים. זה מקום החזה והבטן[25]) והארץ האירה מכבודו זה למטה[26]). ואל תטעה בענין זה הסוד[27]) כי אלו הספירות סוד גדול

---

1) ב' במקום קדושה והוא הספירה האחד נקראת שכל קדמון והיא במקום.
2) בכ״י בעדם. 3) כל המשפט מ„הרי שני" עד „מפורש" אינו בב'.
4) על זה—ממאציל ליתא בב'. 5) שיר השירים ה', ט״ז. 6) ב' כל האברים.
7) ב' ואלו הם הספירות הנקראות. 8) בכ״י: שם המפורש ראשון.
9) ב' חיתום, והגירסא הזאת נראית עיקר כי אישי״ם באו כנגד מעלת המלכות אבל בספירת התפארת נחתם שם הוי״ה.
10) ב' הנשמה. 11) ב' ותתגדל ויוצאה, ו„קול" ליתא.
12) למעלה ליתא בב'. 13) חגיגה י״ד ב'. 14) ב' ליתא עצמיכם.
15) ב' ליתא אש. 16) ב' ישמעו קול הדבור. 17) ב' ובזה רמז לסוד נשגב.
18) ב' ליתא הנשארות. 19) ב' ואור היקוד, ונראה שזה נכון.
20) ב' כנגדם באדם: אור מופלא ברית מילה. 21) ב' ליתא שהם יקד ... אדם.
22) והוא תוקף הגוף. 23) ליתא בב'.
24) ב' יהוה יוהה יההו אדירירון הגדול היהו ביהרירון הגדול והיה וההי ויהה גיהרירון הגדול ואליו נאמר [יחזקאל מ״ג, ב'] וקולו כקול מים רבים.
25) ב' והבנין. 26) ב' ליתא זה למטה. 27) ב' הסוד הגדול.

בסוד הספירות שהם עצמו[1]) של הקב״ה כביכול כמו יסודות האדם באדם[2]) והבן זה כי על כן אמר יחזקאל[3]) כמראה אדם עליו מלמעלה דמות הכבוד כלו[4]) אבל תצטרך שתתן דעתך לידע[5]) שכל אלו הספירות הם[6]) כחות נבדלות פשוטות בתכלית הפשיטות והם כלם כבוד א׳ בלי שום חילוק ופירוד אלא מצד הפעולות המגיעות אלינו מהם וכל אלו הספי׳[7]) בראם האל ית׳ שמו לכבודו מהם כלם נעשה אחדות שוה ונקראו כולם נשמה[8]) והוא הנקרא נשמה לזאת הנשמה[9]) ועל זה אמרו בעלי המרכבה הקב״ה ית׳ זכרו [דף 202b] מיוחד במדות[10]) ומתעלה ומתרומם[11]) עד אין סוף לרוממותו. ואשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו שהניח לנו[12]) הקב״ה ית׳ שמו וזכרו סוד כזה לכבוד של מלך[13]) מלכי המלכים הקב״ה בשכמל״ו.

ג׳

פירוש עשר ספירות בלימה עפ״י כ״י 541 8° דף 11

(אולי נוסח אחר מס׳ כתר שם טוב לר׳ אברהם מקולוניא?).

פי׳ עס״ב כתר חכמה בינה חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות.

דע כי קודם שעלה במחשבה הטהורה לבריאת [צ״ל לברוא] העולם היה האויר הקדמון עיקר עומד במהותו ובאמתתו[14]). אין מי שיוכל לדעת בצד סתרי מעלות עשר ספירות שהוא סוד שם הגדול והשם הקנין [!] והיו מסתמרות ונעלמות בעמקי האי״ן[15]). וכאשר עלה במחשבה לבריאת עולם נתפשט ספירה אחת מאין ונתגלה יש וכשנתגלה יש בסוד השם הגדול נתגלה בשאר כל הנבראים כנגד

1) ב׳ כי אלו הספירות הם עצמו.

2) ב׳ מוסיף: כלומר להנהיג בהם האדם.

3) יחזקאל א׳, כ״ו.

4) ב׳ ראה דמות הכבוד כלה ועשה דוגמא.

5) ב׳ לזכך שכלך ולתת דעתך ולהבין.

6) בכ״י כי הם וב׳ נכון.

7) מפשוטות עד הספי׳ חסר בכ״י ונמצא בב׳.

8) ונקראו כולם נשמה חסר בכ״י.

9) ב׳ והקב״ה נשמה לכל הנשמות.

10) ב׳ במדותיו.

11) ב׳ ומתרומם מהם.

12) ב׳ שהנחילנו.

13) ב׳ לכבודו ית׳ שמו של מלך.

14) עיין במדרש שמעון הצדיק (פירוש ס׳ יצירה לר״מ בוטריל פ״ב מ״ג) „אמרו כי קודם שנברא העולם וקודם בריאת שום נברא היה האויר הקדמון יחיד ולא היה נוטה מצד עלויו [כן צ״ל] לשום צד כלל...״.

15) עמקי האי״ן מונח קבוע לעולם הכתר.

אותה ספירה בין בעולם הנפרדים בין בעולם התיכון בין בעולם השפל. וכשנתגלה אותה ספירה הנקראת י״ש נתגלה גם בשאר כל הנבראים כנגדה ענין הבדלה כדמיון הצל אצל הצורה היינו דכתיב[1]) כי צל ימינו על הארץ. סר צלם מעליהם[2]) וכן לכל ספירה וספירה עד שנשתלמו עשר ספירות ותמצא העולם כולו שלם והיינו בעשרה מאמרות נברא העולם בי׳ הן כדוגמא וכל שנמצא בכל העולמות הנבראות דוגמא הוא אצל ע׳ס עד שנקראו עשר הספירות עולם. וכשנתאמו [!] ט׳ ספירות בי׳ נגלו ג׳ עניינים הא׳ נקרא קדם הה״ד[3]) אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם. הב׳ נקרא עולם הה״ד[4]) זכור ימות עולם ויזכור ימי עולם. הג׳ נקרא ג״כ עולם כדכתיב[5]) מן העולם ועד העולם וכבר אז״ל מבינה עד מטרוניתא אילו ג׳ עולמות הא׳ נקרא עולם הבא והב׳ עולם ואלו הב׳ עולמות בעשר ספירות הם ואם תרצה לומר והרי י׳ במנין יש לו סוף בהכרח י״ל שבראש הכתר עליון יש דבר נעלם באין סוף[6]) והוא עילת העלות ר״ל באין פירוד של כתר לאותו דבר נעלם ועל כן אמר בספר יצירה י׳ ולא ט׳ כלומר להביא במנין העשרה הכתר העליון שגם הוא בכלל העשרה י׳ ולא י״א להביא מהמנין הדבר הנעלם שבראש הכתר שאין לו ראש וסוף ועל כן אמרו בחשך ולא נראה. וכשנשתכללו עשר הא׳ הראשונה נקרא הצורה צורת אדם דו פרצופין כי האדם מעין דוגמא למעלה עד שנראה [11b] צורת אדם למטה לא נראה תשלום המצאת י׳ ספירות למעלה וגם שאר כל הנבראים בעולם והיינו דכתי׳[7]) נעשה אדם בצלמנו כדמותינו. וכמו[8]) שהאדם יונק ומתרבה מהמוח ויורד לשדרה ומתפצל לכאן ולכאן כך כל הכחות יונקות ומקבלות מעילת העילות וממנו המשכה לכל שאר הבריות ובו קיום הכל ובכתר אין בו אחיזות יד. ועל זה אמר החכם במופלא אל תדרוש ואחר שאמרנו שאין בכתר אחיזות יד יש לדבר בענין הפרטים שאמרנו שכאשר עלה במחשבה לברוא העולם נתפשטה צורה אחרת מאין ונתגלה יש כלומר כי עילה ראשונה נקראת חשך שאין בו אחיזות יד לפי שנעלם מעיני כל אדם והוא דבר שאין לו סוף ואם כן למה נאמר[9]) קץ שם לחשך ונאמר יוצר אור ובורא חשך... [מכאן ואילך כדברי ס׳ כתר שם טוב הו׳ יעלינק עמ׳ 46 שורה 10: ידוע כי חשך יש לו אפיסה ...]

---

1) איוב ח׳, ט׳. 2) במדבר י״ד, ט׳. 3) מיכה ז׳, כ׳.

4) דברים ל״ב, ז׳. 5) תהלים ק״ו, מ״ח.

6) היא גם דעת הרמב״ן בפירושו לס׳ יצירה (קרית ספר ו׳ עמ׳ 407), כמעט במלים האלה. וכן בס׳ כתר שם טוב לר׳ אברהם מקולוניא.

7) בראשית א׳, כ״ו.

8) עיין בס׳ כתר שם טוב (יעלינק, גנזי חכמת הקבלה) עמ׳ 45 שורה 3 ואילך.

9) איוב כ״ח, ג׳.

ד׳

שני קטעים מפירוש מרכבת יחזקאל (בכ״י 334 8°)

ראשית הפירוש. לפסוק הראשון, דף 58a. (על מהות השמות הקדושים).

ויהי בשלשים שנה ברביעי בחמשה לחודש ואני בתוך הגולה על נהר כבר נפתחו השמים ואראה מראות אלהים .. כתוב זה תמצא בו שבעים ושתים אותיות למנין ע״ב שמות הקדושים והטהורי׳ כי הגולה ומראות חסרים הם משתי ווין ומי שזוכר פסוק זה על [כי] הוא סוד המרכבה והוא טוב לכוונות מראות החלום כאלו היה מכוין בע״ב שמות הקדושים המקיימים את העולם במדת החסד, שנאמר[1]) אמרתי עולם חסד יבנה, חסד עולה ע״ב מפני שע״ב שמות הקדושים מתאחדים במדת הדין ובמדת האמת ובמדת החסד[2]) ואמרו רז״ל[3]) על ג׳ מדות הללו העולם עומד וע״כ תמצא בויכלו השמים וארץ עולה לחשבון ע״ב שמות ובהיות ויכלו חסר ואו ר״ל וַיְכַלּו ללמוד כי בע״ב שמות המתאחדים במדת החסד מתקיימות ומשתלמים שמים וארץ וכאלו הם השלימו שמים וארץ במאמר אדון הכל יתברך. ועוד תמצא בנו השם הראשון שבע״ב שמות[4]) הוא וה״ו ונרמז בראשי תיבות של ויכולו השמים והארץ והוא עדות נאמנה על כל מה שאמרנו וכמו כן נרמזו וה״ו בויהי בשלשים שנה כי זה וזה לשון הויה הם ומורה ההויה התמידית[5]) ועל המציאות הקימת כאשר יורה השם המיוחד שפירש קיים ההווה והמציאות בבורא יתעלה כאשר פירש בספר הבהיר המחובר מחכמי התלמוד המקובלים היחידים שהוא היה הוה יהיה[6]) אתה בני תמצא כי השם האחרון שבע״ב הוא מו״ם ועולה למנין שם אלהים הנזכר בסוף פסוק של ויהי בשלשים שנה ועוד זה השם מו״ם נרמז במ׳ פתוחה של מראות וא״ו של וארא ומ״ם סתומה של אלהים וא״ת למה נרמז בפסוק זה ע״ב אותיות למספר ע״ב שמות תדע בני שע״ב שמות הקדושים משרתים ומתאחדים בעיקר המרכבה והם כמו עמודי אור מצוחצחים ונקראים בני אלהים וכל צבא המרום נוהגין בהם כבוד כעבדים הנוהגין כבוד בבני המלך ויחזקאל הנביא ע״ה ראה מראות אלהים הקרואים מרכבה ולפי שע״ב שמות מתאחדים במרכבה נתיחד כתוב זה על חשבון ע״ב אותיות למען ע״ב שמות וע״כ אמר הקבה״ו למשה רבינו ע״ה[7]) הנה אנכי בא אליך בעב הענן הבינהו האל כי

---

1) תהלים פ״ט, ג׳.

2) ר״ל שם בן ע״ב כנגד ג׳ הספירות חסד דין ואמת שהיא התפארת הנקראת גם שלום.

3) אבות א׳.

4) היוצאים מהפסוקים ויסע ויבא ויט בפרשת בשלח.

5) בכ״י התמידיות.

6) בהיר 80§.

7) שמות י״ט, ט׳.

במתן תורה יאמינו בו ישראל ויסתלק הספק ורמז לו כי המרכבה תתגלה בשעה ההיא במעלות ע״ב שמות המתאחדות בו וע״כ אמרו רז״ל [1]) כ״ב אלף מרכבות היו במתן תורה כאותה שראה יחזקאל וזהו מה שאמר הנביא ישעיהו [2]) הנה ה׳ רכוב על ע״ב קל שהם ע״ב שמות המשרתים בשורש המרכבה שהקב״ה מתעלה ומתרומם ומתנשא בהם הן לטובה הן למטיב עם כל בריותיו ובעבור [ש]תדע בני מהו יסוד השם אגלה לך עיקרו. דבר ידוע [3]) הוא כי שמות בני אדם אין להם תואר כי הגוף הוא העצם ותואר והשם נופל עליו כמו יעקב שנקרא כן על וידו אוחזת בעקב עשיו וישראל על כי שרית עם אלהים ובאברהם ויצחק נקרא על שם אב המון גוים ועל צחוק עשה לי אלהים נמצא השם דבר אחר והעצם שהוא הגוף דבר אחר והשם אינו לא עצם ולא תואר ולא דבר שיש בו ממשות והגוף הוא עצם ותואר ודבר שיש בו ממש ונופל השם על העצם אבל שמות של מעלה הם עצם ממש והם כוחות אלהות ועצמם עצם אור החיים ואפילו שמות בני אדם כשתרצה לדקדק בהם בני תמצא שהם והעצמים דבר אחד [4]) ואין השם נבדל ונפרד מעל העצם ולא העצם מעל השם כי לעצם ממש נדבק [5]) השם שאם לא יהיה העצם לא יהיה השם והעדות הנאמנה אם לא יהיה עצם אדם לא יקראו לו אדם וראי׳ לדבר זכר צדיק ושם רשעים ירקב [6]) והדבר ידוע [7]) כי אין השם דבר עצמי להתדבק אלא מכאן אנו למדין כי לאחר שאין זולת העצם שם נמצא שאף שמות בני אדם יש להם עצם וע״כ בני אל תטעה לומר בכל השמות של מעלה שהם דבר בלא עצם כי כולם כוחות שכליות אלהיות חצובים ממחצב אור המופלא ואל תחשוב בדעתך כי כל השמות של מעלה כמו שם המיוחד ושם בן י״ב ושם מ״ב ושם ע״ב ושאר כל השמות עצמו מספר שהם דבר בדיבור מבלי עצם כי כולם אותיות פורחות למעלה כאשר אמרו בעלי הקבלה השרידים אשר ה׳ קורא על אותיות שם של מ״ב [8]) שהם פורחות למעלה למעלה עד עיקר המרכבה שהם עמודי אור שמ[ת]אחדים בציחצות גדול זה בזה וכבוד של מֹקום מתאחד בהם ומתעלה בהם ומתעלם בהם עד אין סוף לרוממותו [9]) והעלמתו. עוד אמרו על אור מזהיר שהוא כח נבקע מעצמו ומבקיע כל הכחות וכל המאורות שהם למעלה ממנו בשעה שאותיות השם המפורש פורחות למעלה למעלה עד עיקר המרכבה ובאור

1) תנחומא יתרו (הו׳ בובר עמ׳ 76—77).

2) ישעיה י״ט, א׳.

3) בכ״י ידועה.

4) עיין בס׳ הבהיר § 54 על בראשית ב׳, י״ט.

5) בכ״י נבדק.

6) משלי י׳, ז׳, וכן דורש את הפסוק בס׳ הבהיר.

7) בכ״י ידועה.

8) מאמר זה מובא בספרי קבלה רבים מהמאה הי״ג והי״ד ואיני יודע את מקורו הראשון ואני משער שהוא מיסוד כתבי חסידי אשכנז.

9) בסוד קבוע בספרות מסוג העיון.

הכח הזה הנקרא אור מזהיר נראים כל הכחות האלהיות של מעלה והמאורות המזהירות ועוד אמר ע״ב שמות המסודרים על סדר האלפא בית שהן יוצאין מלפני כסא הכבוד בכתרים של אש ובכתרים של להבה ונוהגין מלאכי השרת בהם כבוד כמו שנוהגין לבני מלכים וכל זה להודיעך בני כי השמות של מעלה עצם אמיתי הם והם כוחות אלהיות חצובות ממחצב אור השכל ומאור המופלא הזך והטהור והם ממונים להעשות בהם כל דבר ולהתפלל על כל פעול ונדרשים הם באמת לנביאים הקדושים ולחכמים הקדושים וליחידים שהיו משתמשים בהם לכל הדברים הטובים לפני הקב״ה ולא בדבר אחר שלא היה ברצונו של מקום ב״ה לפיכך יש בפסוק הזה של ויהי בשלשים שנה ע״ב אותיות למספר ע״ב שמות לפי שראה יחזקאל הנביא ע״ה המרכבה אשר בה מתאחדים ע״ב שמות בציחצוח האור המופלא שהוא אור השכל ועוד אמרו[1] על השכל העליון החותם בחתימת קודש המקודש והנקדש והמקדש בתוך מקדש העליון שהוא אהיה אשר אהיה שאלמלא חותם זה שהוא ניתן בין השמים ובין הארץ היה כל העולם נשרף בשעה שבני אדם מקלקלין מעשיהם ומה שאמר בין השמים ובין הארץ הוא על השמים האמיתים ועל הארץ האמיתית[2] הנקראת ארץ חפץ ועולם הבא וזה הסוד שנגלה למשה רבינו ע״ה במראה הנבואה בסנה בסוד אהיה אשר אהיה ואמר לו קרב לזה אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור ומה שאמר לו זה שמי הראה לו כאן האש הסנה עצם האש המיוחד האיך האותיות פורחות למעלה לפני כבודו בזוהר מצוחצח ולמדו איך יזכירהו בתפלתו וזהו וזה זכרי וכל זה בא להודיעך בני כי השמים שלמעלה הם מעצם האמיתי חצובים ממחצב אור החיים כי המעלות השכליות נקראים מלאכים[3] ושמותיהם נקראים בני מלכים וכל המשיג עצם השמות ויודע הוא להזכירם כראוי ובאשר כמו שהם נזכרים למעלה בפי המלכים מיד תפילתו מקובלת ומאושרת והמשכילים יבינו רמז מה שגליתי[4] לך בענין זה ועוד אודיעך בני עיקר הגדול בזה שמי וזה זכרי במקום שאני עתיד לפרש בעז״ה יתברך ויתעלה.

ויהי בשלשים שנה אודיעך בני למה הוצרך יחזקאל לזכור הזמן שראה בו זאת המראה היקרה והנכבדה תדע שראה זאת המראה בשנת שלשים מפני שהמציא הקב״ה שלשים מעלות עליונות אלהיות מושלות על ארבעה חיות שראה יחזקאל הנביא ע״ה ואלו הן עשר מעלות ראשונות הנקראות הכבוד וההוד הגדול הקרובים

---

1) כל המאמר הבא מיוסד על ברייתות מעשה בראשית שהיו בידי חסידי אשכנז ובס׳ סודי רזייא לר׳ אלעזר מגרמישא (ס׳ רזיאל דף ט״ז ע״ב) נמצא הלשון כמעט מלה במלה: בטבעת שכתוב עליו אהיה אשר אהיה חתם ה׳ את השמים ואת הארץ, חלקו הראשון של השם אהיה למעלה והשני למטה ואלמלא החותם הזה היה העולם נשרף באש.

2) ר״ל בספירות, על תפארת ומלכות.

3) אולי צ״ל מלכים.

4) בכ״י שגלית.

לאל יתברך[1] ושבעה שמשים נבראו תחילה גבורי כח[2] הרי י"ז מעלות וכסא הכבוד והחשמל המקבל אותו הרי י"ט מעלות ושמנה כרובים אשר ברקיע העליון הרי כ"ז וענין הכבוד המפסיק בין הכבוד ובין החשמל הנקרא אספקלריא של החשמל הרי כ"ח ופרוכת המסך הנקראת פרגוד המבדלת בין כסא הכבוד ובין המלאכים החיצונים הם כ"ט מעלות והרקיע העליון אשר על ראשי של חיות כעין הקרח הנורא הרי שלשים מעלות המושל[ו]ת על ארבע מחנות שכינה ועל ארבעה חיות ולפי שראה יחזקאל הנביא זאת המראה בשנת שלשים לחשבון שתרגם יונתן בן עוזיאל ע"ה ועלה עליו באמת כי הקב"ה רצה להראות זאת המראה באותה שנה שהיא נגד שלשים מעלות המשלים על החיות הוצרך לאמר בשלשים שנה ועוד כי השם המיוחד הנשרש במרכבות החיות עולה לשלשים היאך חשבון האותיות כ"ו ועצם ארבעה אותיות הרי שלשים. ברביעי לפי שרצה הקב"ה להראות מראה היקרה של ארבעה חיות שהוא מספר ארבעה לא ראה המראה כ"א ברביעי וע"כ הוצרך לומר ברביעי ועוד כי השם המפורש הנשרש במרכבת ארבעה חיות אין בו כי אם ארבעה אותיות במספר ופיל מורה על המרכבה שהוא אחד מן הפיל הנודעים לנו אשר לו יתברך היוד למספר עשר ספירות האלוהיות וההא ואו הא למספר ששה עשר פנים שראה לכל חיה וחיה מארבעתן.

בחמשה לחודש לפי שרצה הקב"ה להראותו ארבעה חיות הקודש והרקיע הנטוי על ראשם שהם חמשה דברים לא ראה במראה כ"א בחמשה לחודש ובעבור כן אמר ואראה מראות אלהים ולא אמר מראות ה' לפי שיש בשם אלהים חמש אותיות כנגד חמשה דברים שראה בחמשה לחודש וע"כ הוצרך לומר בשלשים שנה ברביעי בחמשה לחודש על נהר כבר תדע בני כי דרך בני אדם שיש להם אימה ורעדה מאימת המלך או משום דבר בעולם מתגבר עליהם יסוד האש עד שמתחמם גופם ויוצא ממנו זיעת מים חיים כן באלפי אלפים הבדלות בין קודש לחול תמצא בחיות הקודש שהן נרתעות ומתפחדות מאימת הקב"ה ומקול הדיבור היוצא מפי הגבורה מזיעת אשן הנכבד נעשים למטה תחת כסא הכבוד ארבעה ראשי נהר[3] דנור ואותן ראשים חוזרין ומתאחדין זה עם זה ונעשים נהר של אש גדול סביב לארבעה חיות הקודש ולארבעה מחנות הקודש ולכסא הכבוד ויוצא הנהר ההוא לפני הקב"ה בכח גדול ושם הנהר ההוא דגיו"ן[4] ועליו אמר דניאל ע"ה[5] נהר דינור נגיד ונפיק מן קדמוהי כלומר נהר של אש ששמו דגיו"ן על נהר דינור הנמשך והיוצא תחת ארבעה חיות הקודש שראה המראה הנכבדת על

1) הספירות.

2) עיין מסכת היכלות סוף פרק שביעי (בית המדרש ח"ב עמ' 46) והובא גם בספר העיון ובשאר מקורות והמקור בפרקי ר' אליעזר פ"ד.

3) בכ"י נשר.

4) או רגיון. והוא מספרי ההיכלות.

5) דניאל ז', י'.

אותו הנהר והפך בה וקרי רכב וחיל נהר היוצא תחת חיות הקודש הנקראים רכב אלהים רבותיים ועוד ר״ל רכ״ב כ״ב רכ״ב והוא רמז לכ״ב אלף מרכבות שהיו במתן תורה כאותה שראה יחזקאל[1]) הנביא ע״ה ועתה בני יוצא[2]) המקרא כפשוטו נהר כבר הוא כפשוט שראה הנביא המראה עליו אעפ״כ זה הסוד נרמז בו ושניהם ראה נהר כבר של מטה ושל מעלה דדברי תורה והנביאים פנימי וחיצון להם.

דף 75א. (על פרטי המרכבה).

ותמצא כי בין האופנים והגלגלים יש חדרים הרבה ובאותן חדרים יש הוד והדר והן הנקראים חדרי גדולה והן כת המלאכים הנקראים חדרי גדולה וחדרי היכלות והוא כח עליוני[3]) שכלי נכלל באור גדול והוא דומה כבית גדול והיכל שלום לפני כל הכוחות עצמן הנאצלים מכת השכינה והן כדלתות בינה עומדין לפניהם ולפני היכל שער ולפני שער פתח ולפני פתח ההיכל הראשון ולפני ההיכל שר הפנים שהוא הנקרא שמו כשם רבו ותמצא שיש לבין האופנים לחדרי חדרים כ״ד רבוא פרסאות ובין חיות[4]) הקודש לכרובים חדרי חדרים ארבעים אלפי אלף רבבות פרסאות ועל אלו החדרים נאמר מראה האופנים ומעשיהן כעין תרשיש כלומר שיש להם מראה חדרים ומעשה היכלת והאופן עגול ככדור או כתפוח וזהו[5]) תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבור[6]) על אופניו בא ללמד כי דבור הכבוד דופק על אופני המרכבה הנקראים אופני הקודש ואופני השכינה והגלגל כמראה אש אדומה כקליפת התפוח שהיא אדומה מבחוץ והאופן הוא כמראה הברד שהוא אש לבינה כמו התפוח שהוא לבנה מבפנים והדיבור הנראה כמראה ברד הוא דופק על האופן שהוא כמראה אש אדומה זהו שנאמר[7]) ועליון [בכ״י ועליו] יתן קולו ברד וגחלי אש ברד לאופן וגחלי אש לגלגל וכתיב[8]) קול רעמך בגלגל זהו הגלגל האדום כאש אדומה וע״כ אמר ר״א בראשי פרקים שלו[9]) כשהוא יושב על כסא רם ונשא ומשקיף על הארץ מרכבותו על האופנים ומקול זעקת גלגלי המרכבה ברקים ורעמים יוצאות לעולם וכל זה בא ללמד כי האופנים הם זולת הגלגלים ושקול הרעם היוצא מן כח האש שהוא הגלגל האדום באש אדומה לקיים מה שנאמר קול רעמך בגלגל ואותם ברקים ורעמים היוצאים מקול זעקת גלגלי המרכבה אינם נראים ומשמיעים[10]) לבני העולם הזה כי מיד היו מתים כי לא היינו יכולים לסבול כמו שלא סבלו אותם ישראל במתן תורה כי מיד פרחו נשמתן שנאמר[11]) וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק כי הקולות והלפידים שבמתן תורה מקול זעקת גלגלי המרכבה היו כי כ״ב אלף מרכבות היו במתן תורה כאותם

---

1) ראה למעלה. 2) בכ״י היוצא. 3) בכ״י עליונה.
4) בכ״י החיות. 5) משלי כ״ה, י״א. 6) בכ״י דיבור.
7) תהלים י״ח, י״ד. 8) תהלים ע״ז, י״ט.
9) פרקי ר׳ אליעזר פרק ד׳. 10) ונשמעים?
11) שמות כ׳, י״ח.

שראה יחזקאל ע״ה[1]) אבל אותם ברקים ורעמים נשמעים לבני העולם הבא ולמלאכים והחיות והרעמים והברקים הנשמעים לבני העולם הזה הם היוצאים מגלגלי אש אשר תחת גלגלי הלבנה.

ה׳

פירוש שם בן מ״ב אותיות מיוחס לרב האי גאון שפירשו לרבינו נסים

(כ״י 488 8^0 דף 23^b)

זהו שם בן מ״ב אותיות שבו נברא העולם והם ששה סדרים חרותים ו״ו הוץ מן הז׳ והם מסודרים לפי יחודו של מקום והם מסורת ענפיאל השר שנתנם למטטרון ומטטרון נתנם לסוריה שר הפנים והוא נתנם לר׳ ישמעאל ור׳ ישמעאל לרבי עקיבא ומרבי עקיבא היה מסורת לרבינו האי זק״ל ורבינו האי סגרו בפי׳ לרבינו נסים ז״ל וזהו הפירוש.

אבגית״ץ הא׳ הוא הרוח הקדמון שהוא אור הנמשך מהאויר[2]) והוא רוח הקדש. הב׳ הוא הלחלוח שיבא מן הרוח ולמה נקרא שמו לחלוח מפני המים שנבראו ממנו והם אבני שיש שהיו מסתכלים בהם יורדי המרכבה ונראים להם כמים היורדים מתוך הריחיים שהם לבנים עד מאד ועל זה נקרא לחלוח. הג׳ הוא האויר שיצא מן הלחלוח שמאותן האבנים נברא האויר והאויר הוא קו ירוק מקיף לכל העולם ונקרא תהו[3]) ומנין שיצא מן האבנים שנא׳ ונטה עליה קו תהו ואבני בהו מה ירצה לומר תהו זה קו ירוק שהוא מתפשט בעלות[4]) ובהו זה הלחלוח שהוא כמין אבנים מפולמות משוקעות בתהום שמהם המים יוצאים וע״ז נקרא לחלות. הי׳ כנגד החשמל שיצא מרוח קדמון כי צד הח׳ של חשמל כנגד חיות שנתן למעלה שנחלק לג׳ חלקים וזהו הגלגל וגם הכסא וגם האופן. הגלגל הוא הרוח הקדמון שהיה מתגלגל בפני עצמו והכסא הוא האור הנמשך מן חלחלות והאופן הוא האורה הנמשכת מן האויר שהוא כמין זוהר[5]) הרי ו׳ חלקים כיצד האויר נקראו ב׳ שמות גלגל ורוח הרוח הוא רוח הקדמון הנקר׳ רוח הקדש ונקר׳ גלגל מפני שאורו מתפלמ[6]) ומתגלגל וחוזר והכסא נקראו לו כמו כן ב׳ שמות לחלוח וכסא מפני שהכסא נמשך מן הלחלוח והלחלוח הוא בפני עצמו והם ב׳ צדדין כסא

---

1) תנחומא יתרו׳

2) בספרו של ר׳ משה מבורגוש (כתבי יד ודפוס) הגירסא: הנחשך מהאירי׳

3) חגיגה י״ב. 4) בעילות התחתונות׳

5) השווה הקוסמוגוניה של הזוהר הקרובה לדעה זאת !

6) כך ! צ״ל מתפלש?

ולחלוח הרי ד׳ שמות אשר נקראו הגלגל והכסא והאופן שהוא האורה הנמשכת מן האויר הקדמון הנק׳ גלגל הם ב׳ שמות אופן ואויר ועל זה אנו אומרים כי הג׳ נחלקו לו׳ והערפל והפרגוד והעמוד והחשמל הם י׳ כנגד היו״ד ועל כן החשמל חיות מפני שהוא חיות הקדש שהם ג׳ חלקים החלק הא׳ כנגד חשמל שיצא מרוח קדמון מן החלק הב׳ היא הרוח קדמון נחלק לג׳ חלקים כמ״ש החלק הב׳ כנגד חיות ז׳ מלאכים היושבים ראשונה במלכות[1] החלק הג׳ היא הנשמה השכלית שהיא בסוד קדמון שרואה ואינו נראה ועל זה נקרא חי״ת חיזוק שיין שרירות מ״ם כנגד האור הטבעי שנמשך לדומיאל ואותו האור הטילה באנשים בקירון פנים שיש לה ד׳ יסודות הל׳ הוא האור המאויר [!] באויר שהוא חיות העולם ועל זה נקרא המ׳ מלכות והל׳ לבוש. ועוד נקרא חשמל ח״ש והמ׳ והל׳ בחשבון כ׳ והחי״ת הרי כח ועל זה אנו אומרים כי החשמל משתנה לכ״ח רגעים בכל שעה ושעה ומתגלגל וחוזר והכל הוא אור מופלא. התי״ו היא בחשבון ד׳ בחילוף דמ״ת[2] ועוד כשתוציא ת״ת י״ב י״ב [?] ישארו ד׳ אותיות של ערפל ומה ר״ל ערפל הע׳ ע׳ שמות של הקב״ה לו הע׳ שמות הם כח הע׳ שרביטין שיושבין באורה המתעלמת והם כנגד ע׳ אומות וע׳ לשונות וכנגד ע׳ של עטרת בפירוש של ערפל כשתוציא מהם רל״ו כנגד קומת האויר המתעלם שהוא רל״ו רבבות פרסאות מה שאין הפה יכולה לדבר ואין האזן יכולה לשמוע ישארו מ״ד כשתוציא ממ״ד ב׳ שתשים עם הל׳ דערפל להיות ל״ב ישארו מ״ב אותיות אלו שסדר ר׳ עקיבא זצ״ל. הצ׳ כנגד הפרגוד שהוא אור היוצא מן האויר והוא כמין תכלת וקבוע בתוכו עין הלבן ובצדו הא׳ עין האדום ובצדו הא׳ עין הירוק ירוק כנגד רוח קדמון לבן כנגד הלחלוח אדום כנגד כח הג׳ שיצא ממנו כח אדמימות עזה. הרי ג׳ כחות קבועות בפרגוד והתכלת כנגד הכח הב׳ הנקרא לחלוח שהוא כמו כן אור שחור ומתעלם שנא׳[3] חשכת מים ומן הפרגוד נתפשט כח לכל הדברים הכלולים בו שהם ברק ורעם ונהר דינור ומהו ברק דבר הנמשך מן הרעם ומהו רעם דבר הנמשך מן האש וזה האש הוא כח וכשנברא יצא בכח גדול ונברא ממנו לבן השחור שהוא אש אוכלה כל האישים ומתגלגל ויוצא בכל יום ועליו נאמר[4] נהר די נור נגיד ונפיק מן קדמוהי וביציאתו נמשכים ממנו שלהביות שהם כעין יתידים ובשעה שמתרבים ביציאתם [דף 24ª] הם רעכים[5] זו בזו ונעשה מהן צווח ואותו הציווח מתלבש בגחל ונופל על לבנת הספיר ומלבנת הספיר לגשר הגדול״ה ומן הגשר הגדולה בחדר הטבע וזהו שמיעת הרעש ומהשר[ביטין] של יתדים נמשכים חוטים

---

1) פרקי היכלות סוף פ״ז.
2) בא״ב דאי״ק בכ״ר.
3) תהלים י״ח, י״ב.
4) דניאל ז׳, י׳.
5) כך! אולי דעכים או מכים?

מהם אדומים ומהם ירוקים ומתרבים במעוטם ונאהבין ויוצאי' ואלו הם הצדיקים שהם נטועים באויר הטבע שהוא בין וילון לשחקים ובשעה שהם צריכין לעולם בשביל ירידת מטר הם נראים ובשעה שאינם צריכין לעולם יש להם מקום קבוע לצד צפון אשר יושבין שם ובשעה שהם צריכין לעולם יש להם מקום קבוע שמשם מתקדשים כמו שנבראו ויוצאין לעולם לעשות רצון קוניהם ועל זה נאמר ... [כאן חסר] ולפ"ז הוא ידיעת הצדי.

קרע שט"ן[1]) הקו"ף הוא הרוח הקדמון שהוא קדש הרי"ש כנגד הרוח שנקרא רוח הקדש שהוא דבר אחד רוח וקדש ונק' דבר א'. הע' כנגד האור הסובל על זה נקרא עי"ן שהוא כמין ירוק גוון מופלא השי"ן כנגד ג' כחות שנמשכו מרוח הקדמון שהם קדושה וטהרה וחסידות. הטי"ת כנגד ט' מקורות שהם יסוד לבנת הספיר ואלו הן אור וזיו ונוגה וזוהר ואור מופלא הנסתר ואור מזיו וזיו[2]) מזוהר וחמדה ויקר ונועם. הנו"ן כנגד נש"ב[3]).

נגדי"ש הנו"ן כנגד נש"ב ודע"ה הג' כנגד ג' חיות הנמשכות מכח האויר כמ"ש. הד' כנגד ד' אותיות של הוי"ה כי הי' של שם נקרא רוח הקדמון בשביל שנמשכים ממנו י' דברים כמ"ש בחשמ"ל. הה' כנגד ערפל שיצא בין הלחלוח מה לחלוח הוא יסוד הערפל והוא דבר א' וד' אותיות ערפל עם פירושן הרי ה' לחשבון ה' והו' כנגד פרגוד שיצא מן האויר שהאויר הוא דבר אחד ופרגוד ה' יסודות שהם תכלת ואור אדום ואור לבן ואור ירוק הרי ד' ונהר דינור עם ענין הרעם הרי ה' והברק היוצר מן הרעם הרי ו'. ה"א אחרונה כנגד הגלגל והכסא והאופן והאויר והרוח הרי ה' זהו פירו' ד' אותיות של השם שבחשבון ד' אותיות אלו יחודו של עולם. היו"ד כנגד רבותים אלפי שנאן ר"ל י"ח אלף עולמות[4]) ול' וח' אלף עולמות נקר' כתר נורא ולא ניתן לידע פירושן עד לעתיד לבוא ואלו הי"ח אלף עולמות הם י"ח אותיות ו' על גב ו' ואלו הן סג"ת נצ"ח תי"ס הנ"מ חנ"י ה"א אלו הן ח"י אלף עולמות וח' אלף שנאן הם ז' מדורי גיהנם ובשביל זה הטעם שאינם ראויים לגלותן אמרו רבותינו אלפי שנאן כלומר [חסר][5])

בטרצת"ג[6]) הבי"ת כנגד ברור שהוא בורר דבר מתוך דבר הטי"ת כנגד ט' גשרים שבהם סמוכה כסא הכבוד ומהו גשר קדו"ש ייחדוך ונשבח לממשלתך ועל זה נקרא גשר[7]) הרי"ש כנגד רפאל שהוא רופא האמת. הצדי כנגד צדקיאל שהוא צדק לאילי העולם שהם המלאכים ההולכים על[!] האדם לשמרו. התי"ו כנגד

---

1) מובא בס' לקוטים מרב האי גאון (לר' משה מבורגוש).

2) פורמולות החוזרות כמה פעמים בספרות החוג הזה.

3) ר"ת חמשים שערי בינה. 4) עבודה זרה ג' ע"ב.

5) המעתיק מוסיף "אה"ש [אמר המעתיק שלמה] השאר מצאתי אותו מחוק וכעת לא נמצא אצלי ספר אחר להעתיק מתוכו והם כמו ה' ש י ט י ן".

6) מובא גם אצל ר' משה מבורגוש.

7) מאמר זה מן ומהו גשר ליתא אצל ר' משה מבורגוש הכותב במקום זה "והם כחות מלאכים".

תבריאל שהוא משבר עצמות הרשעים בגהינם[1]). הגימ״ל כנגד ג׳ כחות הנמשכות מתבריאל שהם כח האויר הקדמון וכח הטבע וכח הגיהנם[2]) ואלו ג׳ כחות כיצד הם נמשכים ממנו כשהוא יוצא לשוטט בעולם כח האויר נמשך ממנו וישאר כח הטבע וכח גיהנם וישוטט בארץ וכשהוא נכנס לגיהנם נמשך ממנו כח הטבע וישאר בו כח גיהנם וכן חוזר חלילה כשיוצא מגיהנם נמשך כח הגיהנם ממנו ונטבע בו הטבע וכשהוא מתפרד מן הארץ ועולה למעלה לשמים נכנס בו כח האויר הקדמון שהוא כחו ויצירתו שנמשך ממנו כח הטבע.

חקבטנ״ע[3]) החי״ת כנגד חסד והחסד הם ע״ב שמות של הקב״ה. הק׳ כנגד קדושה וקדושה הוא דבר שאין לו אויר כי האויר מתפשט בכמה ענינים ו[ה]ענינים באים לידי בלבול עד שמגיעים בטומאה כיצד כמו גולות מים שהם יוצאים מכמה מקומות המים המתאחדים יוצאים ממעין והם מתוקי׳ והאחרים יוצאין מבור או נהר והם מרים או מלוחים ונמשכים אלו ואלו המלוחים והמתוקים עד שמתבלבלין נמצא כי מים המתוקים נפסדים במלוחים כמו כן הקדושה בשעה שמתנועעת [דף 24b] כמו רוח הקדמון אין שם אלא קדושה בלבד ועל זה אמרנו שמותיו של הקב״ה אין נקר׳ בקדושה אלא מתוך מורשי לבו של אדם שאם נקראים בפה מתפשטים לאויר והאויר מגיע לידי הטומאה[4]) ונמצא מתחלל שם שמים. הב׳ כנגד ברכה ומהו ברכה בר כה וזהו[5]) שמו של הקב״ה ולפי חשבונו תמצא קומת הרוח הקדמון ועל זה נקר׳ כדמות רוח וכצורת[6]) נשמה שאומר בשיעור קומה מראה הפנים ומראה הלסתות כדמות רוח וכדמות נשמה ואין כל בריה יכולה להכירו. וכיצד ב״ר שאנו אומרים הרי״ש שהוא רום ונעשה[7]) ב׳ ראשין[8]) רות קדש. כ״ה הוא חמשה ועשרים ואויר שבינתים א׳ הרי כ״ו כנגד הוי״ה[9]) ופי׳ הקומה שהוא רל״ו[10]) אינו נקר׳ עליו שאלו נקרא עליו לא˚היה נותן לה חשבון ואם היה נותן בה חשבון לא היה אומר פרסה אבל הוא חושב הדברים שהיו נמשכים ממנו דבר מתוך דבר וכשהיה עולה בידו כמה וכמה חשבונות היה קורא לכל החשבונות שם אחד ובלע״ז קורין לפרסה שומא[11]) ובלה״ק בעבור שהיא קרובה ללשון קורין פרסה ולשון ערבי גמלה[12]) אבל ח״ו שיהיה רשות לאדם

1) זהו מקור קבלת ר׳ יצחק הכהן בטעמי הטעמים (מדעי היהדות ב׳ עמ׳ 272) על תבריאל.

2) ע״כ אצל ר׳ משה מבורגוש.

3) גם הוא בא אצל ר׳ משה מבורגוש.

4) עיין למעלה עמ׳ 98 על סוד ההבלעה לפי הרמ״ק!

5) ר׳ משה גורס יותר נכון „וכה שמו של הקב״ה״ ושתי השורות הבאות אינן אצלו ודעה זו נמצאת ברוב ספרי הקבלה הראשונים וכן בזוהר.

6) בכ״י וכצורה.

7) אבל בדף 30a: ונשא, ובכ״י אוכספורד „ועשה שני ראשים״.

8) בכ״י כתוב אולי ראשון, בדף 30a ראשים.

9) ע״כ אצל ר׳ משה מבורגוש.

10) כי מס׳ שיעור קומה נסמכת על הפסוק גדול אדונו ור״ב כ״ח שהוא בגימטריא רל״ו; עיין למשל באותיות דר׳ עקיבה נוסח ארוך לח׳ „גופו של שכינה רל״ו רבבות פרסאות״.

11) summa.

12) جملة (עיין קרית ספר ו׳ עמ׳ 273.

לומר כלפי מעלה פרסה או שיעור כי אם על דרך חכמה הזאת שפי' כי הכל מיוחד והכל תלוי באחד והוא אחד ושמו אחד. הטי"ת כנגד ט' גלגלים שהם[1]) הנון[2]) הוא הנוגה היוצא מן ההמולה וההמולה נקר' ע"ש המזלות ומשרתי השמים שהם מספרים יחודו של מקום בקול המולה גדולה ועל זה נאמר[3]) השמים מספרים כבוד אל. הע' כנגד ע' שרביטין הנקר' שלהביות היוצאים מכח המאורות של חשמל.

יגלפז"ק[4]) היו"ד כנגד י' יתידים שהם קבועים בברק ואלו היתידים הם מיני מאורות וכעין גווני צבעים כמשי"ל. הג' כנגד ג' שמות הנק' טיבורה[5]) של מזוזה שהם שלימות המרכבה וכל אות ואות שם בפני עצמו כמ"ש בשער השמות הזה[6]). הלמ"ד היוצא מן הברק ששמו ל"ב כנגד ל"ב נתיבות פליאות חכמה. הפ"א כנגד שם הרוח החיצון הנקרא פסקונית[7]) שהוא קדמון לכל הרוחות המתפשטות בעולם. הזי"ן והק"ף כנגד זימון הכל כלומר הוא כלול בכל והקול כלול בו[8]).

שקוצי"ת השי"ן שורקת כנגד הרוח הקדמון שהוא שרוי על הלחלוח בין הלחלוח והאויר ומחוזק[9]) האויר שיצא ממנו האש נקפא הלחלוח כי מן האויר נברא האש וז"ש[10]) שי"ן שורקת ונקפא ר"ל נגד קדש פאר אחד שהוא האויר הקדמון וזה האש הוא אשו של גיהנם שהוא למטה מכל ועליו הוא סימן נקפ"א וזוהי שי"ן שורקת. קו"ף קדש קבוע שהוא רוח הקדש שאין לו לא ישיבה ולא עמידה ולא עלייה ולא ירידה והכל צריכין לו ואומרין[11]) עליו והוא בקדושתו סובל הכל ושרוי למעלה למעלה[12]) וסומך הכל ברוך כבוד יי ממקומו. וא"ו ציווח הרעם. צד"י צחצות הבזק דבר הנמשך מן הברק[13]) ומן הרעם והוא ירוק עד מאד ובשעה שהוא יוצא בוקע מקומו. היו"ד הוא יקר המתפשט בעליונים ובתחתונים ר"ל הגדולה הבאה לעולם. התי"ו תמים והוא שמו של הקב"ה[14]).

---

1) חסרה מלה? 2) בכ"י משובש היו"ף.

3) תהלים י"ט, א'. 4) גם אצל ר' משה מבורגוש.

5) בכ"י מצודה ותקנתי על פי הגירסא בדף 31a ובכ"י אוכספורד אצל ר' משה. בדפוסים נשתבשו כל הלשונות האלה עד שאין לגירסאותיהם ערך.

6) דף 31a: ליודעי סתרי השמות. 7) סנהדרין מ"ד, א'.

8) בכ"י רק כאן והקול כלול בו, ובדף 31a גורס זימון הקו"ל ובשתי המלים האחרונות כתב בראשונה כל אבל תיקן אותן לקול. בכ"י אוכספורד: זימון הקול כלומר הוא כולל(!) הקול והקול כלול בו. ור' משה מוסיף למאמר זה את ההערה "והוא ענין נפלא צריך קבלה מיושבת ממקובלי סתרי הדת".

9) ר' משה מבורגוש: ומחזוק. 10) בס' יצירה.

11) צ"ל כנראה כמו בשני כתבי היד של ר' משה מבורגוש: סומכין.

12) בכ"י אוכספורד למעלה למעלה באויר.

13) בכ"י מן הברד, ותקנתי לפי גירסת ר' משה מבורגוש.

14) ר' משה מבורגוש מוסיף "ע"כ לשון החכם הגדול המקובל הנזכר ומאמריו העמוקים והדבקים הם מקובלים מחכמי ישראל הקדושים והמתעורר בעמקי דעת עליון יפקח לבו עינים להשכיל לאמרי חכמה נעלמה בצפוני קבלת שם קדוש וטהור זה המגלה דעות פנימיות למקובלי סתרי הדת."

ו׳

ספר האותיות השכליות [1]

(כ״י 488 8^0 דף 24^a)

האותיות השכליות שהם כ״ב חקוקות בקול חצובות ברוח קבועות בפה בה׳ מקומות ואלה מסעיהם למוצאיהם אחע״ה בומ״ף גיכ״ק דטלנ״ת זסצר״ש. אם יחפוץ אדם לומר אחע״ה לא יוכל לאומרם במקום אחד מן הפה כי אם בסוף הלשון ובבית הבליעה ולמה ד׳ האותיות השכליות והרוחניות האלה לאמרו בסוף הלשון הבא[2]) ללמד כי האויר הקדו׳[3]) לפני ולפנים ומאצלו נאצלו החיים[4]) והה׳ אשר הוא שר הפנים נאצל מרוח הקדש הוא העד הנאמן עד האמת בין י״י ובין ישראל וע״כ שונאי י״י לא יהגו האותיות האלה בגרונם כי אין אצילות רוחם אצולה מרוח הקדש.

למה אותיות בומ״ף הקדושות האלה משמשות בין השפתים בא ללמדך כי הבי״ת חיים לכל בשר ולו׳ ק...[5]) והפ״א והמ׳ זרע לכל בשר[6]).

למה אותיות גיכ״ך משתמשות [דף 25^a] בשליש הלשון בא ללמדך הג׳ גיד הי׳ חקוקה בו הכ׳ כבוד הק׳ קדושה אשרי המבין.

דטלנ״ת הד׳ חכמה[7]) והאבדתי חכמים מאדום[8]) הט׳ לעיטה[9]) עשו הרשע הלעיטיני נא אין טובתם קיימת כי לא בא מאת האל ית׳ הל׳ מלאכה והנ׳ הליכה והת׳ ממשלה[10]) כי לאויביו כפלים לאוהביו לאויביו לכל חטאתיהם.

זסצר״ש סוד גדול וע״כ אמר הפסוק[11]) בכל צרתם לו צר. הז׳ מעוטרת הצ׳ שכל אצול משכל הש׳ אחד משרתיו ועבדיו. הס׳ ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת[12]) ובלשון שחוטה[13]) ופירושה ויפרוש כפיו אל ה׳[14]) ואתה בן אדם הבן בדבר על מכונו ואשרי המבין. חקוקות בקול חצובות ברוח י״ב חצובות ביוד ככתוב קול ה׳ על המים חצובות ברוח השכלית ומזה אתה למד כי התורה אהבת השכל וחיבתו.

---

1) בעין פירוש קבלתי למשנה הפונטית בספר יצירה פ״ב, ג׳ ומכאן ראיה שגם בחוג המקובלים הראשונים מסביב לס׳ העיון גרסו את המשנה הזאת בנוסחתה המלאה.

2) צ״ל בא.

3) הקדוש או אולי צ״ל האויר הקדמון.

4) כי לפי שיטת ס׳ יצירה א׳ היא אויר וב׳ חיים׳ אם כן נאצלו החיים מהאויר.

5) אי אפשר לקרוא. קדש[ה]? לפי ס׳ יצירה שייך הנה ״ראיה״.

6) פ׳ היא זרע לפי ס׳ יצירה פ״ד, א׳.

7) ס׳ יצירה, שם.

8) עובדיה ח׳.

9) ס׳ יצירה פ״ה, א׳.

10) כל זה ע״פ ס׳ יצירה.

11) ישעיה ס״ג, ט׳.

12) עמוס ט׳, י״א.

13) צ״ל שטוחה והרמז ללשון המשנה פ״ב, ג׳ שהברת האותיות האלה בלשון שכובה ושטוחה.

14) שמות ט׳, ל״ג.

ז׳

סוד י״ג מדות הנובעות מן הכ״ע ונקרא׳ מעיני הישועה

(כ״י 488 8^0 דף 39ב)[1].

דע אחי ישמרך האל[2]) כי הס׳ הנק׳ כתר היא מציאות[3]) הקדמון המתאחד באמתת מציאותו עין לא ראתה שכל לא השכיל[4]) השגת נביא לא הגיע לרוב עילוייה ומעלת אמתתה לפי שכל הבאים להיות צופים בעצם דבר זה[5]) תכהינה[6]) העינים ותלאינה המחשבות וישתבשו הלבבות להשיג כי עיני כל הנבראים כהות מהשיג דבר במקום הזה ועל זה[7]) אמר הקב״ה[8]) לא תוכל לראות פני לא תוכל בודאי כי עיני השגתך חלושות והחסרון דבק בך שאין בך כח לראות ולהשיג והטעם לפי שאין סוף[9]) לרוממות דבר זה ואינו נכנס בשעור הקפת המחשבה[10]) והם ב׳ ספיר׳ סמוכות לכתר אין דרך להשיגם מרוב עילוים ועיצומם ועליהם אמר שהע״ה[11]) רחוק מה שהיה זה הכתר עמוק עמוק מי ימצאנו ב׳ פעמים א׳ רמז לבינה שלא נפתח למשה רע״ה שער הפנימי בהשגתה[12]) ועמוק ב׳ רמז לחכמה שהיא לפנים ממנה שהיא יותר ויותר עמוקה ונקראת עומק המחשבה[13]) ועל אלו ב׳ מיני עומק אמר דהע״ה[14]) ממעמקים קראתיך ה׳ ועליה רמז ואמר[15]) מאד עמקו מחשבותיך ואין דרך למחשבה להתפשט בהם אבל ע״ד הקבלות הגלויות[16]) שבאו מסיני על תורתנו הקדושה שבהם נתגלו הסתרים הפנימיים מפי השי״ת ומדרך זה אנו יכולים להשיג קצת דרכי האמונה[17]) אבל אין דרך לשום בריה ליכנס ולדעת[18]) מהות השם ית׳.

ודע כי הכתר הוא המציאות[19]) הקדומה מקור כל השפע והאצילות והברכה והחיים וכל מיני הטוב והקיום ועמידת[20]) הנמצאים בכל נמצא ודע כי זה סוד מלת אח״ד שאין בו שינוי ולא גבול ולא שעור אלא תמיד עומד באחד בלי הפוך והנה מן הכתר נתאצלו כל ט״ס[21]) המתאחדות כאחד, וכלם בדמיון כסא לפנים מכסא לכתר ובהם תבנה ותכונן אמתת[22]) סתרי התורה וסדר פרשיותיה ונתיבותיה

---

1) ציינתיו כאן בסימן א׳. בכ״י 541 8^0 (כאן בסימן ב׳) השם: סדר י״ג מעיינות ··· ונקראות מעיינות הישועה.

2) ב׳ רק: דע. 3) ב׳ סוד מציאות. 4) ב׳ לא הכיל.

5) ב׳ ליתא דבר זה. 6) א׳ תרפינה. 7) א׳ חסר: במקום הזה ועל זה.

8) שמות ל״ג, כ׳. 9) א׳ סוף וקץ. 10) א׳ הקפות המחשביות.

11) קהלת ז׳, כ״ד. 12) ר״ל שער החמשים (נדרים ל״ח, א׳).

13) מונח זה גם בזהר ח״ג דף קצ״ט ב׳: עומקא דמחשבה.

14) תהלים ק״ל, א׳. 15) תהלים צ״ב, ו׳.

16) ב׳ על דרך המחשבות הקבלות הנסתרות.

17) כלומר דרכי הסוד הפנימי; אמונה כמונח קבוע למיסטורין (כמו בזהר אורחא דמהימנותא).

18) א׳ לידיעת. 19) ב׳ סוד מציאות. 20) א׳ והעמידה.

21) תשע ספירות; ב׳ אצילות כל הספירות. 22) ב׳ אמונת

סדר [1]) עדותיה ומשפטיה וחקיה ומצותיה וכל א׳ מאלו לפי מינה ולפי סיומה בסוד כסא לפנים מכסא והכל מתאחד בסוד הכתר ואליו צופות כל הספירות ובו מתאחדות. אין שם פירוד ולא הבדל חלילה ודבר זה[2]) אי אפשר למחשבה להרהר כ״ש לפה לדבר קיו ליד לכתוב וע״ז נאמר בס׳ יצירה לפני א׳ מה אתה סופר ואמר אם רץ לבך להרהר החזירהו למקומו. ודע כי הספירה הזאת היא עיקר כל האמונה ושורש הבטחון והיא היא עצם המציאות והחיים והקיום וכל מיני השפע והברכה ממנה נאצלים ולפי שההשגה בספי׳ הזאת נמנעת נמסרת לאמונה לא להשגה לפי׳ נקר׳ בלשון הפלאה לרוב עומקה ומניעת[3]) השגתה ועליה נאמר[4]) לעושה נפלאות וגומר [דף 39 ע״ב] ואמר[5]) נורא תהלות עושה פלא ואמר בס״י[6]) במופלא ממך אל תדרוש ויש הפרש בין נפלאות ובין פלאות כי הנפלאות[7]) הם סתר[8]) אצילות ז״ס וסוד ייחודם[9]) בבינה והפלאות הם ז״ס מבינה ולמטה והכל בעומק המחשבה הפנימית ולפי׳ עיקר דבר זה תלוי באמונה הנובעת מתוך סתרי התורה לא מתוך השגת השכל והידיעה וע״ז נאמר[10]) ה׳ אלהי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחוק אמונה אומן. אם תעיין בכל פסוק זה תמצאהו סימנים ורמזים וכל המאמין במציאות הכתר נקר׳ נאמן רוח[11]) וכל שאינו מאמין נעקר מן הנטיעות הנאצלות מן הכתר וע״ז נאמר[12]) אם לא תאמינו כי לא תאמינו כלומר תתעקרו מן הנטיעות הנקר׳ עצות מרחוק אמונה אומן שזהו סוד אצילות כל הספי׳ והמשכתם מן הכתר וסוד השפע והיניקה וז״ס אמונה אומן וכן הוא אומר[13]) ויהי אמן את הדסה ואומ׳[14]) כאשר ישא האומן את היונק בודאי זהו מקום היניקה וז״ס אם לא תאמינו כי לא תאמינו לא תקבלו יניקה ותתעקרו מן המקור אשר משם נמשכות כל היניקות׳ וכן הוא אומר[15]) מראש יונקות ואומר[16]) מפי עוללים ויונקים יסדת עוז וסוד אמן מפי היונקים מלמעלה בסוד אמונה אומן[17]) וזה סוד[18]) ואהיה אצלו אמון סוד ואז הוא אמון אצל אהיה וז״ס תורה שבכתב יונקת מן הכתר והוא סוד ג׳ ספירות עליונות[19]) לגמרי ניתנו לאמונה לא להשגת הדעת וז״ס רחוק מה שהיה זה הכתר וע׳ ע׳ מי ימצאנו חו״ב הנק׳ עמקים ועל ג׳ הספי׳ הכתוב אומר[20]) אל תדברו גבוהה גבוהה כלומר חכמה ובינה שעומדות בגובה ז״ס יצא עתק מפיכם זה סוד הכתר שהוא עתיק יומין.

---

1) ב׳ סוד. 2) ב׳ חלילה מדבר זה.

3) א׳ ומציאות. ב׳ ומניעות, ותקנתי.

4) תהלים קל״ו, ד׳. 5) שמות ט״ו, י״א.

6) ב׳ בספר יצירה, והיא טעות והוא לשון בן סירא על פי התלמוד.

7) כי הנפלאות ליתא בב׳. 8) ב׳ הוא סדר. 9) ב׳ וייחוסם.

10) ישעיה כ״ה, א׳. 11) עפ״י נאמן רוח מכסה דבר. 12) ישעיה ז׳, ט׳.

13) אסתר ב׳, ז׳. 14) במדבר י״א, י״ב.

15) אין פסוק כזה. 16) תהלים ח׳, ג׳.

17) ב׳ וסוד אמן מן היונקים שלמעלה מסוד אמונה אומן מתייחד.

18) משלי ח׳, ל׳. 19) א׳ והנה ג׳ עליונות. 20) שמואל א׳ ב׳, ג׳.

ואחר שידעת זה נתחיל ונאמר דע כי סוד הייחוד השלם והאמונה הוא בהתיחד[1] כל הספי׳ בכתר העליון בסוד אחד. ודע כי תכונת כל העולמות עומדו׳ באחד וכן הוא אומר[2] והוא באחד ומי ישיבנו והנה סוד אחד רומז לכל הצדדין ענינים גדולים בכל העולמות. דע כי עיקר אצילות כל ההמשכות הוא בסוד י״ג מעיינות הרחמים הנמשכות מן הכתר בסדר זה שאני מסדר לפניך.[3] **א׳** דע כי ראשית התפשטות המחשבה מא״ס לבריאת העולם הוא סוד חבור ב׳ אותיות הנקר׳ אל[4] שהם תחלת אצילו׳ כל ההמשכות ועליהם אדהע״ה[5] הללו י״ה הללו אל בקדשו וז״ש א״א ע״ה[6] בשם ה׳ אל עולם דרך שניהם וז״ס[7] כי אל אנכי ולא איש.[8] סוד גדול נרמז[9] לא איש א״ל ויכזב וסוד אל הוא סוד ל״א שבילים שבהם נמשכים כל מיני אצילו׳ והמשכה לספי׳ ומרוב תוקף השם אל בעוצם הרחמים הוא מנצח כל מיני דינים ומקטרגים אין דבר עומד לפניו בהגלותו מרוב תקפו ועוצם אמתתו וז״ס הללו א״ל בקדשו וכתי׳[10] מי כמוך נאדר בקדש בודאי נאדרי׳ בכח[11]. והנה כשהכתר מסתתר בסוד הבינה אזי כל הנמצאים נידונים עפ״י הדין הראוי לכל א׳ וא׳ בב״ד של מעלה ואם יופיע הכתר ויתגלה כל הדינין מתנצחין מאליהן ואין שם דין ולא קטרוג אלא הכל ברחמים בסוד[12] וחנותי את אשר אחון ורחמ׳ את אשר ארחם ז״ס אל מלך יושב על כסא רחמים וסוד[13] מי אל כמוכה עמוד והתבונן נפלאות א״ל והנה בהתגלות שם אל אזי כל העולם ברחמים ומפניו נכספים כל בעלי שכר ותרועה וז״ס כי לא יריע אויבי עלי וזה סוד הזמירות שבהן כורתים הזלזלים וע״ש זה יסד דהע״ה כל לשון מזמור הללו אל בקדשו ולפיכך נק׳ אל מלשון כח ואיילות נוצח הכל ואין דבר עומד לפניו בהגלותו וכן הוא אומר[14] אילותי לעזרתי חושה [דף 40a].

ומן הכתר נובעים שלש מאות ותשעים מבועים ונקר׳ נחלי שמן וכולם שופעים בבינה ועליהם נקר׳ שמינית שמנת עבית[15] וז״ס[16] בכל עת יהיו בגדיך נקיים ושמן על ראשך אל יחסר וכשירד[17] שלמה המלך ע״ה לעומק ידיעה זו פירש כמה דברים ואמר[18] עת ללדת ועת למות עת לנטוע ועת לעקור נטוע ושאר כל העתים שפירש באותו מקום ובא ופרס מקום א׳ לתקן כל העתים ואמר בכל עת יהיו בגדיך לבנים כלומר למשוך הלובן העליון

1) ב׳ בהתאחד. 2) איוב כ״ג, י״ג.
3) מכאן והלאה מתאימים עיקרי דבריו לפירוש י״ג תיקוני דיקנא של האריך אנפין (כאן כתר!) שבאדרא רבא בזהר.
4) עיין זהר ח״ג דף קל״ב א׳. 5) תהלים ק״ן, א׳.
6) בראשית כ״א, ל״ג. 7) א׳: שניהם שוה וזהו סוד.
8) הושע י״א, ט׳. 9) במדבר כ״ג, י״ט. 10) שמות ט״ו, י״א.
11) עיין זהר ח״ג דף צ״ד ב׳. 12) שמות ל״ג, י״ט.
13) מיכה ז׳, י״ח שממנו נלקחו שמות המבועין באדרא רבא.
14) תהלים כ״ב, כ׳. 15) דברים ל״ב, ט״ו. 16) קהלת ט׳, ח׳.
17) מכאן עד יאר ה׳ פניו חסר בב׳. 18) קהלת ג׳, ב׳.

על ידי הרצון ואז כל העתים בטובה ובשפע וכיצד הוא בהריק שמן מלמעלה דרך הצנורות העליונות ואמר בסוד הפס׳ ושמן על ראשך וגו׳ ואומר[1] כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן, אהרן בודאי שנמשך הלובן מעולם החסד והרחמים ולפי׳ היה כ״ג נכנס ביוה״כ בקדש הקדשים בבגדי לבן לפי׳ שהם המרצים והמתקנים כל העתים וכתיב התם אל יבוא בכל עת אל הקדש וכתיב הכא בכל עת יהיו בגדיך לבנים וכתי׳[2] בזאת יבוא אהרן אל הקדש כתונת בד קדש ילבש ומכנסי בד וגו׳ בכאן הודיעו סוד בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמ״ן וגו׳ וכה״א[3] יאר ה׳ פניו אליך בסוד שאמר דהע״ה[4] להצהיל פנים משמן וז״ס שמן המשחה שבו נמשחו המשכן וכליו ונהנים ומלכי יהודה בשמ״ן הטוב על הראש.

ב׳ ומן הכתר הזה נובעים שכ״ה[5] מיני מאורות וכולם נקר׳ מאור פנים ובהם נושא עון בהופיע על הדינין וז״ס[6] יאר ה׳ פניו אליך ישא ה׳ פניו אליך וסוד[7] שמן זית זך כתית למאור ובהופיע אלו המאורות אזי תהיה הכפרה שלימה ואין שם לא חושך ולא דין ומן המקום הזה קר״ן עור פני משה[8] רע״ה וסוד קרן עור פני׳ וסוד[9] רמה קרני באלהי שנמשח בקרן המשחה וירם קרן משיחו הכל רמוז.

ג׳ עוד מן הכתר מקור הנק׳ מפנה דרך[10] בסוד ואמר סולו סולו פנו דרך ובהופיעו נותן דרך לפושעים להכנס לפני ולפנים וכל בעלי הדין עומדין מן הצדדין ועושין דרך לנכנס באמצע מפני אימת הכתר וזהו הנקרא עובר על פשע[11] וז״ס שבספר תהלים[12] מבקשי פניך יעקב סלה.

ד׳ עוד מן הכתר נמשך מקור הנק׳ שארית והנה בהיות בני העולם חייבים כליה לגמרי ויופיע המקור הזה נותן שארית לפליטה לחייבין כלייה וז״ס[13] ונשאת תפלה בעד השארית הנמצאה ודע כי כל אותם הנק׳ שארית יש להם דבוק במקום הזה וכה״א[14] והיה הנשאר בציון וגו׳ קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים וכן הוא אומר[15] איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה ואמרו[16] ואין העולם מתקיים אלא במי שמשים עצמו כשירים וז״ס[17] שיירי מצוה מעכבין את הפורענות.

---

1) תהלים קל״ג, ב׳. 2) ויקרא ט״ז, ג׳. 3) במדבר ו׳, כ״ה.
4) תהלים ק״ד, ט״ו. 5) א׳ תכ״ה. והמספר שכ״ה גם באדרא דף קל״ב ב׳.
6) במדבר ו׳, כ״ג-כ״ה. 7) שמות כ״ז, כ׳.
8) באדרא נזכר קירון הפנים כאן, אבל לענין אחר, לא כחלק הדרשה אלא במליצת רשב״י.
9) שמואל א׳ ב׳, א׳, ולא כצורתו.
10) שם זה לא נזכר באדרא אבל פסוקים אחרים מישעיה מ׳ באים שם דף קל״ג א׳.
11) וכן הוא באדרא. 12) תהלים כ״ד, ו׳.
13) ישעיה ל״ז, ד׳. וכן הוא באדרא. 14) ישעיה ד׳, ג׳.
15) ויקרא י״ח, ו׳. 16) מגילה ט״ו ב׳.
17) עיין זבחים נ״ב א׳.

ה׳ עוד מן הכתר נובע מקור שנמשך עד בעלי הדין ובעלי המלחמה ונכנס בתוך פיהם ומעכבן מלהרע כדמיון כמתג ורסן עדיו לבלום [1]) כל קרוב אליך וז״ס והרבה להשיב אפו וגו׳ ובמת״ג הזה השיב משה רע״ה מדת האף במעשה העגל בסוד [2]) שוב מחרון אפך והחזירו לאחור ונשאר חמה וכה״א [3]) כי יגורתי מפני האף והחמה ובמתג השיב אף במשל ונשאר חמה עומד בפרץ לפניו וכה״א [4]) ויאמר להשמידם לולי משה בחירי עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית. היכן היה האף אלא מרע״ה החזירו במתג בסוד [5]) ויחל משה את פני ה׳ אלהיו. ידע להמשיך אצילות כחות הנמשכות מן הכתר בסוד ויחל.

ו׳ עוד מן הכתר נמשך מקור הנק׳ חסד עליון [6]) ובו מטיב ועושה חסד לאלפים בהתגלותו על עולם הדין וע״ז נאמר [7]) כי חפץ חסד הוא וזהו החסד שלעולם ואינו זז להשיב ובו מתקיימים כל הנמצאים בסוד עולם [8]) חסד יבנה ומזה נמשך טל החיים ולפי׳ הטל אינו פוסק וכה״א [9]) וחסדי מאתך לא ימוש ותקנו בברכה שנייה של תפלה ומוריד הטל מכלכל חיים בחסד הכל רמוז. [10])

ז׳ עוד מן הכתר הזה נובע מעין הנק׳ תפוח [דף 40b] והם עדן החיים הנאצל בבינה הנק׳ עולם החיים [11]) ומן התפוח הזה פורחות נשמות בסוד [12]) ויפ״ח באפיו נשמת חיים יסוד [13]) עד שיפוח היום והוא עיקר אצי׳ נפיחת הנשמה ונק׳ מקור הריח שנ׳ [14]) וריח אפך כתפוח ויפח וגו׳ וכשהריח שואב אצילות חיים ממקום זה על ידי הריח אזי נקרא שדה תפוחים שהאילן היה נטוע בו וז״ס [15]) ריח שדה אשר ברכו ה׳ וז״ס [16]) באור פני מלך חיים ומריח התפוחים היא תחית המתים לעתיד ואז״ל [17]) איזה דבר שהגוף אינו נהנה ממנו והנשמה נהנית ממנו זה הריח שנ׳ כל הנשמה תהלל יה וז״ס [18]) ישוב ירחמנו תשוב תחיינו משיבת נפש.

ח׳ עוד מן הכתר נאצל מקור אחד שהוא יסוד ושרש כל המקומות ונקרא מזל וזהו מזל שאפילו ס״ת תלוי בו [19]) וזהו המקור שממנו ייניקו המבקשים רחמים בענין בני חיי מזוני [20]) וזהו המזל שבהיותו מתגלה נכפין מפניו כל

1) תהלים ל״ב, ט׳. 2) שמות ל״ב, י״ב.
3) דברים ט׳, י״ט. 4) תהלים ק״ו, כ״ג.
5) שמות ל״ב, י״א. כל הפסוקים האלה אינם באדרא.
6) עיין באדרא דף קל״ג ב׳, השם אינו שם רק הענין אבל באדרא זוטא דף רפ״ט א׳ קורא בפירוש „אתר דמתישבא בדיקנא ואקרי חסד עלאה״.
7) מיכה ז׳, י״ח. 8) תהלים פ״ט, ג׳, וכן דורש הפסוקים באדרא.
9) ישעיה נ״ד, י. 10) ע״ב נמצא בב׳.
11) השם הזה אינו באדרא אבל עצם הרעיון (על מקור החיים במקום הזה) נמצא שם.
12) בראשית ב׳, ז׳. דורש תפוח מלשון ויפח.
13) ספירת היסוד היא מקום צאת הנשמות מעולם האצילות.
14) שה״ש ז׳, ט׳. צ״ל כתפוחים.
15) בראשית כ״ז, כ״ז והדרשה לקוחה ממס׳ תענית דף כ״ט ב׳.
16) משלי ט״ז. 17) ברכות מ״ג, ב׳. 18) מיכה ז׳ י״ט.
19) עיין באדרא רבא דף קל״ד א׳. 20) מועד קטן כ״ח א׳.

בעלי דינין ולא נמצא דין בעולם וזהו כובש עונות בכ״מ שתמצאהו וזהו המזל המנצח כל מערכות המזלות ואין דבר עומד לפניו וזוכה אליו כל אשר יחפוץ יעשה בשמים ובארץ לפי שהכל תלוי במזל זה וכל המזלות אשר בשמים מאפס ועד ותוהו נחשבו לו ואעפ״י שאין חלק לישראל במזלות הככבים שאין מזל לישראל[1] במקום זה לפי ששאר המזלות אין להם כח להיטיב אם מערכת אותו מזל להרע מצד מרוצתו וזה המזל מהפך סדר המזלות מרעה לטובה וזהו הנקרא כובש עונות בכל מקום ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו[2] כשיופיע ויתגלה אזי מפניו נכבשים ונכפים כל בעלי הדין.

ט עוד מן הכתר הזה נאצלים רחמים הנקר׳ מצולות ים[3] והם הממחים הפשעים כעב והחטאות כענן ועליהם נאמר[4] מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאותיך ובהם מושלכים כל החטאות במקום שלא יזכרו ולא יפקדו לעולם וזה סוד[5] ותשליך במצולות ים כל חטאותינו.

י עוד מן הכתר הזה נמשך מקור ידוע הנקרא הדר גאונו[6] ומפני כבודו מסתתרין ונחבאין כל מיני הדין. בא בצור והטמן בעפר מפני פחד ה׳ ומהדר גאונו[7] כל הפוגעין בפחד מסתתרין ונחבאין וכשפוגע הפחד ומהנותיו בהד״ר גאונ״ו גם הם נחבאין ומסתתרין מפניו ואז כל העולם כלו ברחמים.

יא[8] עוד מן הכתר נובע מקור השפע הנקרא מעין הנבואה ונקרא יסוד המלכים אשר ממנו יתפשטו כחות המלבושים בכל הספירות ומהם יתלבשו כל הנביאים למיניהם כל אחד ואחד מלבוש הראוי לו לפי שכל נביא מתלבש מלבוש שאינו דומה למלבוש חבירו וזה סוד אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד[9] כל אחד מהם לפי הספי׳ שהוא מדובק בה ושואב ממנה כך הוא ענין מלבוש והמקור הזה בהיותו גוזר דבר לטובה אין לו בטלה עולמית ואפילו יחטאו בני אדם לפי שהמקום הזה אין בו שנוי ודברו כאילו הוא שבועה וזה סוד[10] בי נשבעתי נאום ה׳.

יב ומן המקור הזה מתאצלין התכשיטין[11] ומיני מלבושין לכהן גדול בסוד ח׳ בגדי כהונה ואם יש מהם לבן ומהם זהב כפי הספירות המתחברות עם

---

1) נדרים ל״ב א. 2) מיכה ז׳, י״ט.
3) כן שמו באדרא רבא. 4) ישעיה מ״ד, כ״ב.
5) מיכה ז׳, י״ט. 6) כן הוא באדרא. 7) ישעיה ב׳, י׳.
8) כל הדברים על המעין הי״א הזה אינם באדרא לפנינו שיש בה רק שורה אחת על תכונת התקון הי״א (דף קל״ד א׳). ומכאן ראיה שהמחבר שאב ממקורות יותר שלמים מנוסחתנו של הזהר, אבל מקצת הדברים על הנביאים נרמזו בתיקון י״ב שם.
9) סנהדרין פ״ט, א׳. 10) בראשית כ״ב, ט״ז.
11) וכן באדרא בתקון י״ג: כל ה״תיקונין״ מסובבים כאן, אבל אינו דורש הפסוק הבא להלן, וגם אין ענין מלבוש הנשמות שם.

המקורות ישתנו המלבושים ומן המקור הזה מתאצלים מיני מלבושים לנשמות כל אחד לפי מינה בסוד[1] כי הלבישני בגדי ישע וגו׳ עד יכהן פאר. יכהן פאר ודאי[2].

יג[3] עוד מן הכתר הזה נובע מקורות הרחמים והטוב והתענוג התמידיים שאינם משתנים ולא מתהפכים ואין אחריהם נגע ולא צרה ולא חשך ולא חסרון והמקום הזה נקרא לא יום ולא לילה[4] לפי שאין יום בלא לילה ואין לילה בלא יום[5] וזה סוד כל ט׳ ספירות למטה מן הכתר אבל הכתר נקרא לא יום ולא לילה ובזמן שיופיע אזי תהיה גאולה שלימה שאין אחריה לא צרה ולא יגון וזה סוד[6] והיה יום אחד הוא יודע לה׳ לא יום ולא לילה וזה סוד והיה לעת ערב יהיה אור כי בשאר הימים ויהי בקר וזה סוד[7] ביום ההוא יהיה ה׳ אחד ושמו אחד.

ברוך ה׳ לעולם אמן ואמן.

ח.

הפרק העשירי בספר סולם העליה לרבי יהודה בן משה אלבוטיני (על האכסטאזה).

(כתב יד ירושלם 334 8^0 דף 97—99)

פרק י׳ בביאור דרכי ההתבודדות והדבקות וההכנות שראוי לו למתבודד כדי שיבוא אל תכלית הכוונה וידביק נפשו בשכל בפועל וישרה עליו רוח הקודש. דע שההכנות הראויות הצריכות שיהיו למתבודד כדי למצוא דברי חפץ בהפשטה שמתפשט שכלו מן החומר הם על פנים רבים. ראשונה בענין הגוף צריך למעט בתאוות הגשמיות הן בענין האכילה שינהיג ויתמיד לאכל דבר מועט מעט הכמות ורב האיכות ולמעט במיני תבשילים וברבוי יין ע״ד שאמרו רז״ל[8] כך היא דרכה של תורה וכו׳ ואין הכוונה שיהיו חיי צער המטרדים אותו אדרבא זהו מה שירחיקהו מהשגת השלימות אבל הכוונה שאפילו שיהיה לו עושר גדול והסתפקות רב ראוי שלא יהנה ממנו כי אם להעמדת הנשמה בגוף בלבד ויצער כחותיו הבהמיות ולא יתן להם מה שמתאוים כי בהתשת כחם תגבר הנשמה ויצא השכל ממאסר הכחות הבהמיות לפועל וידבק עם קונו. גם בענין התשמיש ראוי להתרחב על דרך שאמרו רז״ל[9] שלא יהיה מצוי אצל אשתו כתרנגולים אלא יקיים מצות עונה מליל שבת לליל שבת וזה בנקיות גדול ובטהרה רבה ושיהיו כל מחשבותיו בזה לעבודת קונו ולהדבק אל החיבור העליון כמו שביארו חכמי הקבלה בסוד

1) ישעיה ס״א י׳. 2) גם זה אינו בזהר שלפנינו אבל הוא בסגנונו.
3) הדברים נמצאים בעיקרם באדרא אחרי סוף תיאורי התיקונים (קל״ד ע״ב).
4) על פי זכריה י״ד. 5) מאמר זה בא בזהר כאן בלשון ״תנינן״.
6) זכריה י״ד, ז׳. 7) שם י״ד, ט׳.
8) אבות פ״ד, ד׳. 9) ברכות כ״ב, א׳.

החיבור והיחוד מזכר ומנקבה בזה הענין כי אז בהיות לו המחשבה דבקה במקום העליון והוא כמו שאמר הכתוב[1]) והלכת בדרכיו אז החיבור ההוא וקיום המצוה הזאת בזה הדרך מביאתו לידי מעלה גדולה ושפע רב. עוד צריך טהרת הגוף לטבול במי מקוה אפילו כי עשה מצות החיבור כתקונה כי אין ראוי שיקרב אל מלאכת הקודש כי אם בטהרה ובנקיות וכאשר ינהיג גופו וכחותיו הגשמיות בזה הדרך ויתמידם בזה זמן רב לא יום ולא יומים ולא חודש ימים בלבד כי אם זמן רב עד שיגיע אל גבול שכבר כחותיו הגשמיות אינם מצערים [בכ"י מצטערים] אותו לשאול ממנו מה שהיה כחותם לשאול מקודם לכן אז יעתק לתקן גם כן קצת תקונים הצריכים לנשמה שלו והן לתקן מדותיו הן במעלות המידות ובפרט להסיר ממנו מדת הכעס והדאגה ובקשות המותרות כי אלו המדות הם המטרידות אותו להשגת המעלה ובזה יעלה אל המעלה [צ"ל מעלת] ההשתוות כאשר היה אומר אותו החכם לתלמידו[2]) ששאל ממנו ילמדנו מעשה מרכבה והשיב לו השתוית ולא ידע התלמיד מאי קאמר ליה עד שפירש לו הענין והוא אם נשתוה במדותיו ר"ל א"ל אם הזה [איזה?] אדם חרפך ולקח שלך היית כועס ומקפיד בזה בנפשך ואם עשה לך להיפך כגון שכבדך ונתן לך מתנות רבות היית שמח ומרגיש בנפשך שמחה והתעוררות תענוג בזה. א"ל התלמיד בודאי שהיה מרגיש בנפשו שהיתה מתפעלת מב' הפכים. אמר לו רבו אך עדיין לא הגעת לגדר מעלות ההשתוות ר"ל להיות שוה שלא תתפעל מהכבוד ומהפכו וכיון שכך איך תעלה למעלת ההתבודדות שהיא מעלה הבאה אחר השתוות כי תיקון הגוף דהיינו הפרישות מביאה לידי טהרת הכחות ונקיות המדות, השתוות מביאה לידי התבודדות הנשמה, והתבודדות מביאה לידי רוח הקודש המביאה לידי נבואה שהיא המדרגה העליונה. אם כן אחת מהעיקרים החכרחים הצריכים לדורך בהתבודדות הוא שיהיה לו תחילה מעלת ההשתוות שלא יתפעל משום ענין אדרבה צריך שיהיה לו שמחה נפשית ויהיה שמח בחלקו ויחשוב בלבו שהוא לבדו יחיד ומושל בכל זה העולם השפל ואין לו שום אדם קרוב ורחוק שידאג עליו ולא מי שיעלה לו שום רע ונזק וטרדה ולא שום טובה כי כל טוב העולם ועושרו הוא בידו ואינו צריך דבר ועל זה אמר"זל[3]) אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ואיזה הוא עשיר השמח בחלקו וכתיב[4]) והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח ה'. והנה[5]) כאשר יהיה לו התמדת הקנין

1) דברים כ"ח, ט'.

2) המאמר המענין הבא שריח הצופיות נודף ממנו, מקורו בס' מאירת עינים לר' יצחק דמן עכו פר' עקב, (ועיין יעלינעק Beiträge zur Geschichte der Kabbala חוברת שניה עמ' 45—47) אבל כאן בא בסגנון אחר.

3) שבת צ"ב, א'. 4) מלכים ב' ג', ט"ו.

5) מכאן ואילך מיסד עיקר דבריו על ס' חיי עולם הבא לר' אברהם אבולעפיה ומוסיף עליו גם משלו.

בזה ההנהגה יבחר לו בית אחד שישב בו הוא לבדו יחידי ואם יהיה לו בית שאין קולו יוצא לחוץ יהיה יותר טוב מחובר אל היותו צריך בהתחלה שיקשט הבית ההוא בכלים נאים היותר חשובים שיש לו ובמיני בשמים ומיני ריח טוב וגם אם יש בבית אילנות ועשבים לחים הוא טוב מאד כדי שיתבודד שיתעדן בכל אלה הדברים הנפש הצומחת המשותפת עם הנפש החיונית. עוד יעתק לעשות ולנגן בכל מיני זמר אם יש לו או אם יודע לנגן בהם ואם לאו ינגן בפיו בקולו בפסוקי דזמרה ובחשק התורה כדי לעדן הנפש החיונית המשותפת עם הנפש המדברת והשכלית ואם יעשה הענין הזה ביום מוטב וצריך שיהיה בבית אפל מעט ואמנם היותר טוב שיעשהו בלילה ויהיה לו נרות רבות דולקות בבית וילבש בגדים יפים ונקיים וטוב שיהיו לבנים כי כל זה מועיל לכוונת היראה והאהבה מצד. ואחר היות לו כל אלו הכנות אז באותה שעה שאתה מכין עצמך לדבר עם בוראך הזהר לפנות מחשבותיך מכל הבלי העולם ותתעטף בטליתך ושים תפילין בידך ובראשך אם תוכל כדי שתהיה ירא וחרד מפני השכינה שהיא עמך אז בעת ההיא ואחר כך שב וקח בידך דיו ועט ונייר ותתחיל לצרף אותיות במהירות ובחשק רב כמו שלמדתיך בפרקים הקודמים ובפרט בפרק שמיני המדבר בעניני הדילוג והקפיצה כי כל זה הוא להפריד הנפש ולטהרה מכל הצורות והדברים החומריים אשר קדמו אליה ולהתפשט מהם כדי שישים לבו ומחשבתו ושכלו ונשמתו אל הציור המושכל או [אל] הידיעה או אל השאלה אשר הוא שואל ורוצה לידע מאתו ית׳ ובהיותו במצב הזה יכין מחשבתו האמיתית לצייר בלבו ושכלו כאלו הוא יושב למעלה בשמי השמים לפני הקב״ה ובתוך זוהר וזיו והדר שכינתו וכאלו אתה רואה שהקב״ה יושב כמו מלך רם ונשא וכל צבא השמים ומלאכים וכרובים וחשמלים עומדים כלם לפניו ביראה ופחד ורעדה והוא גם כן בתוכם עומד ומקוה כמו שליח שהמלך ועבדיו רוצים לשלחו והוא מוכן לשמוע מפי מי מהם ישמע השליחות אם מהמלך אם מאחד מעבדיו [בכ״י מעוריו] ואז במצב ההוא יעצום עיניו בחוזקה ויסתום בחוזק גדול וברתת וברעדה ויזעזע כל גופו וארכובותיו דא לדא נקשן ויאריך בנשימה שלו כל מה שיכול עד שכמעט יחלשו אבריו כלם החיצונים והפנימים ויעלה ויקשור וידביק אז נפשו ומחשבתו ממדריגה למדריגה בענינים הרוחנים ההם כפי כל מה שאפשר בכחו לדבקה ולהעלותה למעלה מעולם הגלגלים לעולם השכלים הנפרדים ולעולם האצילות העליון הנעלם עד שכמעט יהיה בעת ההיא כאלו הוא שכל בפועל ואין לו אז שום הרגש מהדברים החומריים כי יצא מרשותו האנושית ונכנס אז ברשות האלהית ואמר ונעשה אז רצונו ודע שאם הוא אז בעת שמתקן לעשות הפעולה הזאת כונתו לשאול בהקיץ ר״ל שיבא לו מענה בהקיץ או אם כונתו להזכיר אחד משמותיו הקדושים הן שם ע״ב או שם מ״ב או שם משאר שמות אז בנקודה ההיא יזכיר כל אות ואות מהשם הנכבד והנורא שהוא זוכר בכוונה גדולה וביראה וברעדה וינענע ראשו בהזכרת האות

כפי הנקודה שמנוקדת האות ההיא כמו שלמדת אופן תנועתם בפ׳ ט׳ וכל אלו התנועות צריך שיעשם בתנועה מהירה וחזקה מחממת המחשבה ומגדלת החשק והשמחה עד שיבטלו ממנו כל הכחות הגשמיות ויצא גם שכלו כגון ההיא לפועל והוא יפול לארץ כמעט כמו מת וישכב וירדם ואז אם הוא זכאי וכאשר[1] והגון לפני בוראו ישרה עליו רוח ממרום ויבוא לו שפע מאתו ית׳ ויודיעהו תשובת שאלתו הן במאמר או על פי פסוק או מאמר או ישמע קול מדבר אליו או יראו לו במראה ובמחזה אשר יחזוהו ויראה לו אז בעת ירידת השפע עליו כאלו משחוהו בשמן המשחה מראשו ועד רגליו וזהו אות וסימן גדול שנתרצו מעשיו ושהתחיל השפע האלהי לרדת עליו כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן וע״פ מדותיו כי בלי ספק בעת ההיא יצא מרשות האנושית ונכנס ברשות האלהית, ואז מתפשטת ומתעדנת נפשו בהתדבקה עם שורש מקור אשר ממנו חוצבה וכבר יקרא מקרא שתפרד נפשו בעת ההפשטה ההיא מכל וכל וישאר מת ומיתה כזאת היא מעולה כאלו היא קרובה למיתת הנשיקה ובאופן הזה נפרדה נפשו של בן עזאי שהציץ ומת כי שמחה נפשו בראותה המקור אשר ממנו חוצבה ורצתה להתדבק בו ולהשאר שם ולא לחזור לגויה ועל מיתתו נאמר[2] יקר בעיני השם המותה לחסידיו. וכבר קצת מבעלי החכמה והנכנסים בזאת הפעולה אמרו שמי שאינו רוצה שתפרד נפשו ממנו אז בעת המראה ההיא שקודם לכן סמוך לפועל ההוא בעוד ברשותו ובאנושתו ישבע נפשו בשבועת האלה או בשם הגדול והנורא שבהיותו בעת המראה והמחזה שאז הוא אינו ברשותו שלא תפרד נפשו ותלך לדבק במקורה אלא שתחזור אל נדנה[3] שבתחילה וכן תעשה כי לא תעבור על השבועה ואז תשוב לעניני הגוף וקום ואכל מעט מזער ושתה מעט והריח ריח טוב והשב רוחך אל נדנה ושמח וייטב לבך עם חלקך וממה שחננך ה׳ ית׳ ודע כי אהבך ה׳ אלהיך המלמדך להועיל וכשתהיה בקי בענין בחירת החיים האלה ותעשה זה פעמים רבות עד שיעלה הדבר הזה חזק ואמיץ בידך דע שכל עוד שתתמיד הדבר הזה יהיה לך יותר נקל לעשותו ותקנה הכנה גדולה לראות הדברים אשר תרצה לראות בלי הפחדות רבות כאשר בתחילה עד שתוכל להגיע למעלה שיבואו אליך המלאכים המלוים אותך לדבר עמך וללמדך חכמה ודעת. אבל דע שאין רשות לכל אדם אעפ״י שיהיה כדאי לקרבו במהירות אל המלאכה מלאכת הקודש שהיא הזכרת השמות הקדושים בשעת הפעולה אלא אם כן יהיה כבר רגיל ומנוסה פעמים רבות בפעולה הזאת בענינים אחרים והם אלו. ראשונה שהיה בקי מאד בחכמת הצירוף ובחכמת הדילוג אשר בארתי בפ׳ ח׳ אח״כ יעשה פעמים רבות זה הדרך מהתבודדות בצירוף פסוק שירצה לגלגל מפסוקי התורה ויתמיד בזה פעמים רבים חדש או פחות או יותר כפי אשר ירצה ויראה בהנ[הג]תו

1) מלה זו יש למחוק.
2) תהלים קט״ז, ט״ו בחגיגה י״ד, ב׳.
3) לשון דה״י א׳ כ״א, כ״ז.

שהוא שלם בפעולה ההיא עוד יעתק בזו ההתבודדות אל ימיש שאלות לשאול בעת הפעולה המבוארת למעלה שאלות הן בחלום הן ראשונה פעמים רבות הן אחר כך בהקיץ עד שיראה בפעולה פעולות רבות נסה הדבר ההוא ויענוהו בדברים אמתיים ונסה הדבר הזה פעמים רבות וגם זה הדבר לא יעשה ולא ישאל כי אם על הדברים שהם עבודת השי״ת ושלימות נפשו ולא בדברים חומריים מצורכי הגוף. ואחר היותו בקי ומנוסה בעניני השאלות ורוצה שבכל פעם ופעם עונים אותו מן השמים על דבר אמת וענות צדק אז ישאל מאתו ית׳ בעת הפעולה אם נותנים לו רשות שיזכור את השם הנכבד והנורא באותיותיו המרובות משם ע״ב או כ״ב או מ״ב או י״ב או שאר השמות ובתנועתו וניקודו וניענועו כפי אשר למד אותו וקבלו קבלה אמיתית ואז אם יאמרו לו מן השמים שיעשהו ידע שהוא כדאי ואז יזכיר ואם נענה ידע בודאי שהוא מרוצה ועליו נאמר[1]) אשגבהו כי ידע שמי ועל פי ידיעת השמות הקדושים ההם יוכל לפעול דברים גדולים אשר לא חשב ולא עלה על לב מעולם ואופן ידיעת קריאת השמות הנז׳ הלא כתובים בספר חיי עולם הבא איני צריך לכפול פה ודע שבהזכרת האותיות וניענועם יושגו הדברים הגדולים האלה כי הם שורש כל חכמה ודעת והם בעצמם חומר הנבואה ונראים במראה הנבואה כאלו הם גופים עבים מתלבשים ומדברים לאדם פה אל פה לפי רוב הציור השכלי הנחשב בלב המדבר בם וזה הדבר הנעלם מהאותיות הוא דבר ירחיקהו השכל בהבטה ראשונה וכאשר ינסה ויעמיק בזכות שכלו הדבר ידע שהם הם המלאכים והם המלמדים [בכ״י המלאכים] לנביא במראה הנבואה חכמה ודעת במה שאין ספק בו וזה דבר ברור וידוע לבעלי החכמה הזאת כי בהם נברא כל יצור כמו שכתוב בספר יצירה ג׳ אמות וז׳ כפולות וי״ב פשוטות וכו׳ וזה דבר פשוט אין בו ספק כלל. ודע כי ענין הדביקות הנזכר בזה הפרק הוא דבר נפלא סולם למדריגת הנבואה. לזה בעת שהחסיד והטהור מדביק מחשבתו בעליונים ומהרהר ומעלה נפשו ושכלו בעליונים בכל מה שאפשר בחקו ובכחו להפשיט המחשבה מהדברים החומריים ומדבקים בדברים הרוחנים העליונין בכח ההרהור הגדול שמהרהר בשכלו ובכחותיו אז דע שכל דבר וענין שהיה חושב בו ומתכוין עליו באותו שעה היה מתקים מיד אם טוב ואם רע ע״ד סוד התפלה וסוד הקרבנות שהוא דביקות וקירוב בעליונים וסיבת היות מתקיימת מחשבתו מיד בעת ההיא כי כשמדבק נפשו ומחשבתו בשכל הפועל ר״ל מידת מלכות אשר היא השופטת ומנהגת העולם אם לשבט ומשפט אם לחסד ימציאנו אז הוי נפשו בעת דביקותה עמה כאלו היא חלק ממנה ומיד נפשו עצמה עושה בעולם מה שלבו חפץ ומזה הצד ארז״ל[2]) כ״מ שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני וכן נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות כי נמצא בקדמונינו ז״ל זה הכח הגדול לפי שהיו מדבקים

[1]) תהלים צ״א, י״ד. [2]) חגיגה ה׳, ב׳.

עצמם נפשם ומחשבתם במידה הנזכרת שהיא השופטת והמענשת ומיד היו מענישים באותו רגע למי שהיו רוצים להעניש כי היו ממשיכין כח ושפע עליון על מי שכונתם עליו להרע או להיטיב ומיד נעשה רצונם וזה היה קצת ענין בלעם הרשע וממנו תראה עד היכן הגיע כח המחשבה וההרהור אם לטוב אם לרע כי כאשר בלעם היה מעלה נפשו ומחשבתו בעליונים ומדבקיהם [!] וקושרת[1]) שם היה ממשיך כח עליון על מי שהיה מסתכל ומביט בו ועושה בו כרצונו ולזה רצה להביט ולראות בישראל כלם כדכתיב[2]) וירא את ישראל שוכן בשבטיו כדי שיציירם במחשבתו שבעת הדביקות שלו יקללם בכח המחשבה שהיה ממשיך עליהם מלמעלה ממידת הפחד הקשה והשי״ת שידע רוע מחשבתו הפכה מרעה לטובה ובמקום שחשב להמשיך ולהביא שפע ממקור הפחד והכליה נהפך והביא ברכה תחת קללה שנאמר[3]) ויהפך ה׳ אלהיך לך את הקללה לברכה והבן זה הענין כי הוא צריך עיון דק כי אי אפשר לכותבו בדיוק לפי עומק הענין ראוי שיקובל פה אל פה. ועוד יש לי בזה הענין טעמים מופלאים על היות מתקימת מחשבת החסיד בעת ההכנות ודי בזה ובכאן נשלם מה שחשבתי להעתיק ולחבר ולקבץ באלו הדרכים ומכאן ואילך שים לבך להזכיר ולדעת השמות הקדושים הכתובים בס׳ חיי עולם הבא כמו שכתוב שמה בספרנו ואז תצליח את דרכיך ואז תשכיל.

ט׳

פרקים על הקבלה המעשית מפירושו של ר׳ משה קורדובירו לזוהר שיר השירים·

(כ״י $74\ 4^0$).

החקירה הב׳ בענין אתמחי גברא הנז׳ בתלמוד[4]). הענין הוא כי נמצא בספרי החכמים כחות לשמות הקדושים ויש שלחו ידם לפעול בהם ולא מצאו להם כן והוציאו לעז בשם ותלו הדבר בגירעון כח השם ולא תלו הדבר בגירעון עצמם היותר מצויה ואמתית וגם זה גרם להם העון שחשדו קונם ולא חשדו עצמן. והענין הוא כי השמות הם בחי׳ מהם בכסא מהם בי׳ כתות המלאכים מהם בנפרדים מהם בחיצונים. וד׳ בחי׳ אלו יוכרו מתוך השמות בעצמם והפעולות עצמן כאשר נבאר וכבר פי׳ שבני אדם אינם שוים בנר״ן[5]) שלהם ולזה בחי׳ יש נאחז בבחי׳ זו ויש בזו ולכך יש כח ויחס לכל אחד ואחד בכסא כפי בחי׳ נשמתו ובמלאך כפי בחי׳ רוחו ובאופן כפי בחי׳ נפשו ואף בחוץ כפי הבנת יצרו הרע ולזה אם יתרחק בחינתו מבחי׳ השם הרחק גדול לא יכול לפעול כלל ואם יתקרב יותר יוכל לפעול קצת ואם ישתוו אז יפעול במהירות וזריזות וזה טעם אומרם

---

1) אולי צ״ל ונקשרת ?
2) במדבר כ״ד, ב׳.
3) דברים כ״ג ו׳.
4) שבת ס״א ב׳.
5) בנפש רוח נשמה.

ז״ל במס׳ שבת אתמחי גברא שיש אדם מומחה לקמיע מן הקמיעין ולא לכולם וזה מפני שהקמיע מבחינתו ויש מומחה לכל הקמיעין מפני הכנתו ולזה יש כוחות בשמות לאין תכלית אמנם צריך שיהיה הכנה בפועל לפעול ואם לא יהיה בו הכנה לא יפעול בו ויתלה הגירעון בו בעצמו ולא בשם. עוד יש סבה אחרת לא יפעול השם גם אם ישתוה אל האדם. המשל בזה אם היה השם בכסא והאיש הפועל בשם אין לו אחיזה בכסא לא יוכל לפעול המשל בזה יש מי שזכה לרוח ונפש ולא זכה לנשמה וכיון שדרך מדרגות הסולם אין בו היאך ימשוך מלמעלה ויקשור העולמות ועד״ז אם יהיה בו נפש ולא רוח בענין שאינו נאחז בחיה היאך ישתעבד לו והוא אינו נאחז בו כלל ואין לו דרך לשעבד אותם כלל וענין יהיה תנאי לקצת שמות אמנם יש שמות פועלים בחזקה שאפילו ע״י גוים הם פועלים ואינם מקבלים טומאה וזה לרוב קדושתם וכן פיר׳ בס׳ ברית מנוחה כי כל מה שיפלא השם כן ימהר לפעול בחזקה ולא ימנעהו סיבה כלל ויפעלו בלי טהרה ואפי׳ ע״י גוי. עוד יש סיבה אחרת והוא בהמנע ההכנות הראויות בשם לפעול כי צריך הכנות רבות ותנאים ועניינים במעשה השם ההוא ובהעדר איזה תנאי או ענין יפעול ולא בחזקה או לא יפעול כלל כאשר נבאר בע״ה. עוד יש סיבה אחרת גדולה מיום שנחרב בהמ״ק שנאמ׳[1]) הן אראלם צעקו חוצה וגו׳ אין כח בכל השמות לפעול מפני שהקב״ה העביר כח ונחלש כח הקדושים כמו שאין השפע נשפע כדפי׳ במקומות רבים כן כח המלאכים ניטל מהם והשפע נסתם וא״א להם לפעול והפועלים פועלים בחולשה ויש שאינם פועלים כלל בענין מעשה השפע סתם ופי׳ בס׳ ברית מנוחה שעל זה נאמר[2]) עוללים שאלו לחם פורש אין להם כלומר המלאכים שואלים שפע מלמעלה שהוא לחמם ופורש אין להם שנסתמו המקורות בגלות וכן אומ׳ לאמותם יאמרו איה דגן ויין דהיינו שתי ההין אי׳[3]) עילאה ואי׳ תתאה שתי שכינות שמשם המשכת השפע ושתיהן בגלות ותלכנה שתיהן וגו׳ שלת תשלח תרין תרוכין וכדפי׳ בתי׳[4]). עוד יש סיבה גדולה והוא שלא יפעול השם למי שלא ידע סודו המשל בזה תפלין אם יניחם ע״ה או אם יניחם ת״ח בלי ספק המצוה רצויה יותר בת״ח שהוא יודע שכתוב בתפלין ד׳ פרשיות וסודם כך וכך ומעשיהם כך וכך ולא כן מי שלא ידע מה עניינם או מה שכתוב בהן וכ״ש מי שלא ידע אם כתיבה אם דפוס עץ ועד״ז בשמות לא ישתוה מי שידע סוד השם בפעולות מספר אותיותיו ומוצאו ומקורו וכחו למי שלא ידע בין ימינו לשמאלו אלא יתלה הקמיע ההוא בצוארו כחמורתא וכיוצא ולפעמים לסיבה זו לא יפעלו כלל כי צריך האדם בהזכרת השם יכוון תנועות ועניינים ונקודות והמשכת המקורות כאשר נבאר ומי שיעלם ממנו ידיעה זו הוא כמי שמביא מים לגינה דרך צינורות וחסר לו באמצע הדרך שתים או שלש צינורות— שילכו המים דרך שם ולא ימשכו ולזה לא יעלה בידו כוונתו כלל ואם יעלה

1) ישעיה ל״ג, ז׳. 2) איכה ד׳, ד׳. 3) ר״ל אימא. 4) בפירוש התיקונין.

יהיה חלק מועט מזער מצער לסיבת חוסר ידיעתו בהמשכת השם ממקורו דרך מוצאיו ומובאיו. עוד יש סיבה גדולה מזו וה״ס הזכרת השם כי בטוי האותיות צריך תנאים בנקודות ויש אות יזכירנה בנקודה א׳ ויש בשתי נקודות ובזה יבין המעיין טעם לס׳ ברית מנוחה מביא שתי נקודות בשמות לפעמים ויש אות בשלש נקודות ויש אותיות יבטא אותם האדם בכל הנקודות כולם ויש בטוי בסוד הנקודות ע״ד הצירוף כדפי׳ צירוף הניקוד בספ״ר[1]) וזה דרך הזכרת השם כדפי׳ בס׳ אור השכל לר׳ אברהם אבולעפיא ולדרך זה סוד ס׳ יצי׳ ויש אותיות יצטרפו כל אות ואות לעצמה ויצטרפו אליה בבטויה אותיות אחרות בסוד תנועות האות והיינו דרך הזכרת השם הקדוש והטהור לכ״ג ביוה״כ ובהעדר איזה סוד מסודות אלו מהפועל לא ישיג מבוקשו כלל ולזה צריך למחויי קמיעא.

החקירה הג׳ בהכרת השמות לפעול בהם אם דין אם רחמים רבות יקרה למתעסק בחכמה הזאת יתחלפו לו הפעולות מטובה לרעה ויהיה המשל למי שנתחלף לו צלוחית של צרי בצלוחית של סם המות ובקש צרי למחלתו ומיהר מיתתו ולזה צריך להכיר טבע פעולות השמות כדי שלא ישתמש בשם אלא כפי עניינו והענין שיש שלש בחי׳ בכל השמות והם חסד דין רחמים וענין זה ימצא בכל ד׳ בחי׳ השמות הא׳ הם הויות ואלו יבחנו בב׳ בחי׳ אחת בסידור האותיות שהם יהו״ה אם יגבר י׳ או ה׳ או ו׳ או ה׳ וכמ״ש בתי[קונים] ופיר׳ בספ״ר בשער פרטי השמות ולפי מה שימצא בהויה סידור אותיותיה ידע ויכיר אם דין או חסד או רחמים ואם דין חזק או רפה וכבר הארכתי שם ובמקומות אחרים. הב׳ בניקוד אם ינקד בקמץ או בפתח או בצרי וכיוצא ומקום הניקוד באיזה אות מן האותיות אם יהיה הקמץ ביו״ד והצרי בה׳ דרך א׳ ואם יתחלף דרך אחרת ויעלו ניקודי השם הקדוש ויצטרף בסוד צירוף הניקוד שיעור גדול וכבר הארכתי בספ״ר בש׳ פרטי השמות ובשער הצירוף. הב׳ השמות והם כגון א״ל אלהי״ם אדנ״י שד״י וכיוצא והוא בסוד הספי׳ לפי בחי׳ ויתייחסו אליהם השמות וככר פי׳ בספ״ר סוד שמותם ויחסם בספי׳ ופעולתם. הג׳ שמות הכסא ואלו קשים מאד להשיג ויוכר מבחי׳ תלייתם אם מוצאם ומקורם מהויו״ת או שמות שאינם נמחקים נכיר מהם לפי תלייתם מה עניינם אם רחמים אם דין אם חסד. וכן אם מוצאם מהפסוקים לפי מה שיהיה הפ׳ שמוצאו ממנו נכיר פעולתו לפי הענין שנזכר בו בפסוק בעצמו כגון שם הס״ר תי״ו אה״ן היוצא מפ׳ הנסתרות לה׳ אלהינו נכיר היותו מן ג״ר כי הם הספי׳ הנסתרות שהם חו״ב ה׳ אלהינו ונכיר ממנו שהוא להשיג הדברים הנסתרים אם בשאלה בהקיץ אם בחלום וכן שם יואחצביר״ו״ן היוצא מפ׳ הנה מקום אתי וגו׳ נדע שהוא ג״כ להשיג השגה בשאלה בהקיץ קרוב לנבואה בענין הפ׳ בעצמו ששם נזכר להשגה ודאי ועד״ז שאר השמות הנעלמים כולם. וכן נכיר עניינם מגזרת השמות בעצמם אם

1) ס׳ פרדס רמונים (בשער פרטי השמות).

מלשון אדירות כגון אדירירו״ן שהוא מלשון אדירות או כגון אכתריא״ל שהוא מלשון כתר וכיוצא. הד׳ שמות המלאכים בין שרפים חיות אופנים כרובים חשמלים תרשישים הכל לפי שמם נדע ענינם כגון מיכאל שר המים פועל ברחמים ולהראות גדולת היוצר ולשונו מי כאל ישורון וכן מי כמוך באלים ה׳. וכן גבריאל שר הגבורה ולהראות גבורת היוצר ובו תלויים כל ענייני הגבר כגון קרא הגבר, כמו שהארכתי בחלק תפלה למשה בפי׳ ברכת הנותן לשכוי בינה וכן ג״כ באוריאל יסוד הרוח מלשון אויר והוא לטהר האויר מכוחות טמאים כדפי׳ בתי׳ בענין ויבא בין מחנה מצרים. ויקרא נוריאל בהיותו נוטה לצד האש והנור ואז פועל בגבורה. וכן רפאל הוא שר הרפואה וכל הדברים הנמצאים ביסוד העפר לרפאות וכן אסיי״א מעורב לאסותא וכיוצא שמעיאל להשמעת תפלה. קפציאל לקפיצת הדרך שמריאל לשמירה וכיוצא רבים ואם יוצאים מפסוקי התורה לפי התלותם כגון יוה״ך כל״ך היוצאים מן פ׳ כי מלאכיו יצוה לך כי תיבות הפ׳ מורה היותם מלאכי השמירה וכן שם טפטפיי״ה לשמירה ולכל צרה שלא תבוא שיוצא מפ׳ טפס כחלב לבם וגו׳ כדפי׳ לעיל וכן השם היוצא מס״ת הנני שולח מלאך לפניך ועד״ז לכלם. הה׳ שמות הטומאה הנה הכרת אלו קשה למאד ולא יוכרו אלא משתופם וריעיהם כגון סמאל ושטניאל ולילית וכיוצא אותם שמות כגון נחשירון חתולירון עכברירון כדפי׳ בספ״ר בהיכלות טמאים בהשתתפם עם אחרים נכיר שלא לחנם הלך עורב אצל זרזיר אלא מפני שהוא מינו ועד״ז נכיר ג״כ אותם שנסתפק מהם בקדושים אם רחמים אם דין הסברה יורה וכן הפעולה בעצמה יורה אם יש בה דבר מכוער אינה קדושה כגון קטרת או היות האדם ערום[1]) או מקום מטונף או שישתתף בה אשה או סגולתה בלילה או במבואות בשדות בבית הקברות במקום המצאם נדע שהם חיצונים או כתיבתם בעור כלב או חתול וכיוצא יורה על פעולתו בחיצונים וכן חותמות המזלות והככבים כלם פעולות בצד העשי׳ מבחוץ ואף אם יהיו באותיות קדושות. וכן אם תהיה הפעולה מגונה כגון להביא אשה לרשות השד והסתרת ענין הכל יורו על פעולה חיצונית. ואפילו אם יהיה בפעולה חכמה וידיעה יהיה חיצונית לפעמים ולא יושג ענין זה אלא בהתבודדות גדול יורוהו מן השמים לפעמים ואם לאו יפגום עצמו בהיותו פועל בהם כי טמא טמא יקרא והטהור לא יכניס עצמו אלא במקום טהור ונקי.

החקירה הד׳ ביחס הזמן עם הפעולה. דע כי הזמן נחלק לפי הבחינות ג״כ כדפי׳ בענין הספי׳ יש עת וזמן ששולט בה רחמים או חסד או דין ולזה יש שעה שיעלה הפעולה ביד הפועל ויש שעה שלא יעלה ויש שעה שיעלה בחוזק ויש שעה שיפעול ולא כ״כ והטעם לפי בחי׳ כסא מלאך ואופן אם יהיה השעה שפועל בה שעה ששולט בה המלאך ההוא אז בחי׳ הכסא ההיא יפעול שיעור לא יוגבל

---

1) דבר המצוי כמה פעמים בעניני הכישוף גם בכ״י עבריים!

בחוזק הפעולה ואם תהיה השעה השולטת הפכיית אל הפעולה לא יפעול כלל ואם בינונית יפעול בחולשה ויש עת שכל הפעולות המצליחות יהיו חיצוניות והקדושות לא יצליחו מפני ששולט אז החיצוני ואין הקדושים מתעוררים לפעול כלל כדי שלא לערב קדש בחול ויש עת יתעררו דין על הפועל הפעולה יגרום לעצמו סכנה מפני שליטת מלאכים קשים המעוררים דין ובשנאתם למטריח אותם יעוררו עליו דין ויש שעה ראויה לפעולות הרחמים כגון לעורר אהבה והצלחת הדברים המוניים וכיוצא ויש שעה לעורר דין כגון להרוג שונא או לעורר שנאה וכן יש שעה ח״ו לעורר קללות וכיוצא. זה הכלל על כזה נאמר[1]) ועת לכל חפץ תחת השמים ומ״ש תחת השמים כי עת היא מלכות והיא משתנית תחת השמים ת״ת ואפי׳ בענין הקדושה אמר[2]) ואל יבא בכל עת אל הקדש מפני שיש עתים משונים לטובה ולרעה והם כ״ח עתים ללבנה העליונה וכ״ח בכסא וכ״ח במלאך וכ״ח בעשיה לכל מזל ומזל יש עת ידוע להוריד כוחו וכן לכל ככב וככב הכל לפי שינוי הפעולות ושליטת הככבים. וכן בחיצונים יש שעה ידועה יגבר מעשיהם כגון מתחלת הלילה ועד חצות שהם מתגברים ולכך עיקר פעולתם בשעה זו וכן בחצות היום יש בהם כח להגלם. וכן פי׳ בזוהר שיש שעות ידועות ביום יש כח בשדים להגלם בגולם הגוף ואז פועלים בלי ספק בחזקה וכן בחדוש הלבנה וכן בע״ש בעת מולדתם וכיוצא. ואחר שפי׳ ענין הזמן הנז׳ נוסיף עוד ונאמר שיש מלאך ממונה על השנה ותחת ממשלתו ד׳ מלאכים על ד׳ תקופות ותחת אלו הד׳ יש י״ב מלאכים על י״ב חדשים ותחת כל מלאך מאלו הד׳ מלאכים על ד׳ שבתות ותחת כל מלאך מאלו ז׳ מלאכים לז׳ ימים ותחת כל מלאך ב׳ מלאכים א׳ ליום וא׳ ללילה ותחת כל אחד מהם י״ב מלאכים לי״ב שעות והנה אלו המלאכים צריך השבעתם למלאך התקופה ובמלאך החדש ובמלאך השבוע ובמלאך היום ובמלאך השעה וכן יש ד׳ מלאכים ממונים על היסודות ומלאך ממונה על החי ומלאך על הדומם ומלאך על הצומח ותחת כל מלאך ומלאך מהם מלאכים על כל מין ומין ומלאך על הסוסים ועל השור וכיוצא והרוצה לרכוב הסוס להגבירו או להכניעו או כיוצא לשור או לכל המינים לקבצם לפזרם ולהשתמש בהם ישביע בהנהגה הנז׳ המלאך הממונה על הענין ויעלה בידו וכן יש מלאך הממונה על השמש או על הירח. וכל עניינים אלו הם בארוכה בס׳ המלבוש. ואלו המלאכים ה״ס עולם העשי׳ עולם הנפרדים וקרובה פעולתם לפעולת החיצונים אלא שאינה טמאה כמוה אלא שהוא פועל למטה חוץ מההיכלות למטה מאופן ולזה אמרתי שהוא בנפרדים וקרובים החיצונים ליטפל בה. ולזה ימצאו פעולות יהיו מועילות לנערים ולא לבחורים ומועילות לבחורים ולא לנערים וכן לא יועילו אלא לזקנים הכל לפי מה שיהיה האדם בשיעור שניו ויש עוד סיבה לזה כי שמירת כל א׳ מהם

---

1) קהלת ג׳, א׳. 2) ויקרא ט״ז ב׳.

ופעולתו תלויה בבחי׳ שונה זו מזו ולזה יצטרך כל אחד שם בפ״ע ולפעמים ימצא פעולה שוה לכולם ולכך ימצא אדם פועל בשאלת חלום בבחרותו ולא בזקנותו ופעמים בחוצה לארץ ולא בא״י ולפעמים להפך הכל תלוי בזמן ובשנה ובבחי׳ ובמחוז מפני שיש מלאכים שהם בחוצה לארץ קדושים ואחרים יותר קדושים מהם בא״י שאין השכינה מתלבשת לצאת לחוצה לארץ אלא ע״י אופן בתוך נוגה כדפי׳ לעיל ולפי זה ימצא עתה כי בזמן שבהמ״ק קיים היו פועלים בדרך אחד ועתה שגלתה השכינה ונתלבשה עם חייליה יפעלו המלאכים בדרך אחרת וכבר כתבנו קרוב לזה לעיל בחקירה השנית.

החקירה הה׳ בדרכי פעולות השמות יש שם שלרוב קדושתו יפעול לבד במחשבה ורוב הפעולות האלו יהיה לשמירה בהרהור לבד יפעול וראוי ליחס ענין זה להויו״ת שהזכרתם אסורה בלי ספק יפעלו בהרהור ובהדבק האדם מחשבתו בהם יפעלו פעולתם. ויש יצטרך הזכרה והזכרת הויו״ת אסורה מטעם האויר שההוי״ה מתלבשת בו כדפי׳ במקומות אחרים לכך אם ירצה להזכיר יהיה בסתימת פה שלא יוציא מפיו אויר אלא בהנעת גרון ולשון בשתיקה בלי קול ויקרא זה בין היודעים בחכמה הזאת הבלעה[1]. ויש פעולות יצטרכו להזכרת השמות כגון שאר השמות חוץ מההויו״ת אמנם אזכרתם צריך כוונה לקושרם במקורים שאין לך שם אפילו משמות שאינם נמחקים חוץ מההויו״ת שהם בספירות שלא יהיה להם מקור בהוי״ה ואין לך כל שם משמות אחרים שאינם תלויים בספי׳ בענף ידוע וצריך לקשרו ולהזכירו לפעמים כלול במקורו וזה סיבה גדולה שלא יעלה ביד הפועלים דבר מפני שלא ידעו מקום שמות הפעולה ולפעמי׳ יפעלו ולא בחזקה מטעם הנז׳. ויש שמות מלאכים יצטרכו לקשרם עם שמות הכסא ושמות הכסא במקורם והם שלשה מדרגות ואז הם פועלים כראוי. ויש שמות שנוסף על מחשבה ודבור הנז׳ יצטרכו למעשה והיינו בכתיבה ובטעם תועלת הכתיבה אין לתמוה כי מצינו במצות התורה יצטרך אל ג׳ אלה מחשבה דבור ומעשה כגון ספר תורה וכיוצא ובענין כתיבת השמות יש סגולות לפי בחינתם יש תועלתם יספיק לפעול בקלף כשר ולא יפסיד [צ״ל יקפיד] באיזה קלף ויש שיקפיד יהיה קלף גדי או קלף צבי או קלף שליש וכיוצא וזה תלוי לפי בחי׳ השם לא ירד כוחו לפעול בקמיע אם לא יכתוב כראוי וכמו שלא ישרה קדושה על ס״ת הקדוש הכתוב על עור הדג וכיוצא והקורא בו לא יצא ידי חובתו מפני שיש קדושה מקפדת שלא ישרה דוקא אלא בקלף הראוי וכשר כן ענין כח השמות יש בחי׳ בהם יתייחס אליהם קלף הצבי ויש קלף השליש הכל לפי בחינתם להוריד כוחם למטה לארץ לפעול. וגם בדיו יש קפידה שיש שמות יועיל כתיבתם בדיו. ויש שמות יצטרך אליהם דיו ממי ורדים וכרכום וקומוס ואז יפעול בחזקה וזה הדיו מסוגל לכח שם מ״ב ולכל המצטרף אליו. ויש

---

1) עיין עמ׳ 98 בהערה, ועמ׳ 216.

שם צריך לכותבו באודם להיות הגוונים תלויים בספי' כמ"ש בספ"ר בש' הגוונים ויש שם שצריך לחוקקו על כסף נקי ויש על הזהב הטהור וכיוצא והכל תלוי בבחי' השם ומקום מוצאו ופעולתו ויש שם חקוק בעופרת. ויש בחקיקה שיש קפידה גם בברזל כאומ' וכל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו ויצטרך לחקוק הצורה באדמה וכיוצא ויתיכו שם את הזהב או את הכסף או את העופרת. ויש יצטרכו לכתבו בכתיבה בחרס חדש שלא נעשה בו מלאכה[1] והוא כענין אל כלי חרס אל מים כדפי' סודו במקומו ויש בכל עניינים קפידה על מקום כתיבתם או חקיקתם כדי להמשיך כחם מלמעלה ואם לא יסודרו כפי הראוי להם לא ימשכו כחם כלל וטעם כולל לענין זה להיות העשי' הגשמית ג"כ אמצעית בין השם והנפעל ממנו ולכך יצטרך עשיה ממש ובבחינה מן הנעשים יהיה דומם או חי או צומח שיש מהם שיצטרכו כתיבה על עלה הדס ויש על עלה זית ויש על עלה אגוז והכל שהאילן יש לו אחיזה למעלה והעד ד' מינים שבלולב ועץ ארז ואזוב וכיוצא כמ"ש במקומו שיש לצמח ולכל דבר בעשי' תלייה למעלה אפילו בספי' כדפי' בזוהר. ויש יצטרך כתיבה על עור כלב ויש על עור חתול ויש על עור הבא כנגד פניו של חמור ולפי הנראה כל מה שיצטרך כתיבה בעור טמא הוא טמא אלא שראיתי כותבים שם הלוז[2] שהוא שם קדוש וטהור ואותיותיו אהד"י והוא נפלא צריך לכותבו על עור חמור מפני שפעולתו לזכירה להכניע לב טפש כחמור ולכך יכתב על חמור להכניע הקלי' הגסה. ויש שמות יצטרך ישתתף אל כתיבותם ואזכרתם עוד עניינים מעשיים מענייני העולם כגון אכילות כמו לכותבם על התפוח ולאוכלם וכגון לכותבם על הביצה וכיוצא וזה יורה ג"כ על הדרך הנז' שהכתיבה תוריד אותו כח למטה ואכילתו לפעול הגוף והנפש מהענין ההוא דרך יפעל האדם מאכילת הפסח והמצה והמרור וכיוצא בסוד הנפש ואינו מן הרחוק ולזה צא ולמד כי מה שיהיה שם חיצוני ויאכלהו האדם יהיו עונותיו חקוקות על עצמותיו ויהיה טומאתו קשה ממי שיניח עליו קמיע חיצוני או יזכור שם חיצוני שבלי ספק ישאב בעצמו הכח הטמא וידבק בו ויטמאהו ומיתתו יותר ראויה מרפואתו ע"י החיצונים כי הם מסיתים בני אדם לטמאם וכעובדא דירושלמי בזה בההוא עובדא דע"ז וירא ה' ירחק מהם ולא יקרב אל פתח ביתם.

---

[1] זהו עניין כלי חרס הכשופיים מימי הגאונים שנמצאו לרוב!

[2] עיין עליו באריכות בס' תולדות אדם (ווילמרשדארף תצ"ד) סי' קע"ב.

י.

נוסחי שני קמיעין המכילים חומר ישן מאד, בכ"י 87 8° דף 59,54b.
(בלי הציורים).

א. יהי ר"מ או"א שתצוה למלאכיך הקדושים והטהורים רפאל צרניאל דליאל מלכיאל עזריהו בכח כל השמות האלו שיגערו ויבטלו מן פב"פ נקז"ע [נושא קמיע זה עליו] כל חרשין ואיסורין וכיובין וטרפין ונגופין וגולפין[1]) ורוחין פרחין וסיוטין ושפטין וצפררין וגששין[2]) ואביסוס שרואה ופגע פגוע ומייבשין גופין ולילין ועקלין ורוחין בישין ושדין וכל בישין ומזיקין ומרוביא. ונזהין ובתברי[3]) ואסתרתא וצמרתא ואישתא ועדוייתא וצממיתא וטהיא וברון זכרא ונוקבתא וללהני וזיהררי ופנוואתא ורמשאתא וצפרירי וכל מחושין בישין ואיסורין וכל עובדין בישין ודוין ושטנין וריבוצין וקטרין וכל עובדי חרשיא וחרשתא יתגערון ויתרחקון ויתערקון וישתבקון ויתבטלון ממנו ומן גופיה וגידוהי וגרמוהי ובשריה ודמיה ואיברוהי.

ב. יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתצוה למלאכיך הקדושים והטהורים הממונים על עסקי בני אדם על כל השמירות ועל כל ההצלות ועל כל ההגנות ועל כל הרפואות שישמרו ויצילו ויגינו וירפאו את פב"פ הנקז"ע מכל מיני חלאים רעים ונאמנים ומכל מיני צער ופחד ואימה ונזק ורעדה וחדוה וחלחלה ויראה והרעשה וזיע ורתת ומכל מיני רוחות רעות ושדין ושדתין ולילין ולילתין וזיקין ומזיקין ומכל כת וכת דילהון צפירין טהרירין ומכל מיני רוחניים ארציים מימיים אשיים ההולכים בסתר ובגלוי ובכל הימים והלילות ובכל הזמנים ובכל השעות והרגעים ובארבע תקופות השנה ושל כל שנה ושנה ומכל ההולכים בארבע פינות העולם ומכל הפורחים באויר ומכל השוכנים בבתיהם בבתים ובחצרות ובשווקים וברחובות ובפרשת דרכים ובבורות ובבארות ובימים ובנהרים ונחלים ובהרים ובמדברות ובבקעות ובשדות ובכרמים ובאשפתות ובבתי כסאות ובתנורים ובמרחצאות וברפש ובטיט וברם [?] ובגנות ובאילנות ובאילני אגוז וכל מקומותיהם וזויותיהם בין שיודע אני את שמם ובין שאיני יודע את שמם הנרמזים בק"ז ושאינם נזכרים בק"ז כולם יוסרו ויבדילו ממנו כהרף עין ומכל וכל לא יוכלו לקרב תוך ארבע אמות שלו ומכל שכן להזיק לא יזיקוהו ולא יפחידוהו ולא ירעידוהו ולא יבהילוהו ולא יאיימוהו ולא יפסידוהו ולא יראוהו ולא יתראו לו לא בחלום ולא בהקיץ לא ביום ולא בלילה ולא בשום זמן שבטולם בכח כל

---

1) למטה: גולהין. 2) למטה: רגשין.

3) כך! גם למטה בצורה משובשת זאת במקום פתכרי.

השמות הכתובים בק״ז ובכח אכתריאל יהוה אלהי ישראל ובכח מקורו אלו אהו״ה יהו״ה מעתה ועד עולם אס״ו [ציור].

וגוזר[1] אני עליך אשמד״י מלך השדים ועליך מלך מודה״ב השולט ביום א׳ בכח המלאך רפאל השולט עליך שלא ישלוט על פב״פ הנקז״ע שום אחד מכם וכן עליך מלך מור״ה השולט ביום ב׳ בכח מלאך גבריאל השולט עליך וכן עליך מלך אבא מחרי״ז השולט ביום ג׳ בכח המלאך סמאל השולט עליך וכן עליך מלך ברקאין השולט ביום ד׳ בכח המלאך מיכאל השולט עליך וכן עליך מלך שמהורי״ש השולט ביום ה׳ שהוא שופט של השדים בכח המלאך צדקיאל השולט עליך וכן עליך מלך זובע״ה השולט ביום ו׳ בכח המלאך ענאל השולט עליך וכן עליך מלך מימוין השחור השולט ביום שבת בכח המלאך קפציאל השולט עליך. ועליכם ער״ת בילי״ד ואשמדו״ן ולילית סבתא ולילית עולימתא ואגרת בת מחלת ונעמה אם השדים וזומזומי״ת ורברני״ת בת נמרוד וקפקפוני״[2] ומכל רוחין בישין ורוח רעה וסטרא אחרא ורוח בר״י וקברי״ וקטינ״י וקטיל״י וסנתר״י וכל כת דילהון דדכרין שמן ודלא דכרין שמן הן איש הן אשה ועל מי שנתפרסם בק״ז ועל כל שלא נתפרסם בק״ז בין שיודע אני את שמם ובין שאיני יודע את שמם לא יהיה רשות לשום אחד מהם הן איש הן אשה לקרב תוך ד׳ אמות שלו בשום זמן שבעולם בכח כל השמות הכתובים בק״ז ובכח חפניא״ל ארטימו״ס מטטרו״ן סנדלפו״ן ויהיה ניצול מכל מיני שגעון ושטות ודמיונות וחזיונות וקליפות ומכל דבר רע מעו״ע כל זה יתקיים ויתאמת אא״א סס״ס [ציור].

ועליכם מלאכי הקדש שומרי מבואות המרכבה להוציא כח הטומאה הבא מרוח הטומאה בין מצד זיק או מזיק או שד או שדה ומכל מין חרישין ואסורין וכיובין וטרופין וניגופין ורוחין פרחין וסיוטין וגולהין ושפטין ונקשין וניגופין[3] ורגשין ואביסוס שרואה ופגע פגוע ומייבשין גופין ועקלין וכל בישין ומזיקין ומנזקין ובתברי ואסתרתא וצמרתא ואישתא ועדויתא וצממיתא וטהיא וברון זכרא ונוקבא וללהני ומרוביא וצלפא פרצופין ונקיט לבא ומכל מיני כאב לאליפסיה ושתקיתא וזהרורי ופנוותא ורומשתא וכל עבדין בישין וחרישין ומעינא בישא ודוין וסטנים וריבוצין וקטרין וחרשיא וחרשתא ומכל מיני שגעון ואולת ושיטות [ו] ודמיונות וחזיונות ושינוי האויר ומכל מיני חלאים ויהיה כבריה חדשה בטוב הבריאות בלי שום שטות ושום דבר רע מעתה עד עולם. אנס״ו. [ציור].

---

1) עיין לסעיף הזה במאמרי על בילאד מלך השדים מדעי היהדות א׳ עמ׳ 118 והנוסח המקביל לזה שלפנינו שם עמ׳ 125—126.

2) עיין עליו במדעי היהדות ב׳ עמ׳ 256.

3) על המלה יש קו, והיא מיותרת כאן.

יא׳

אגרת מר׳ מרדכי בן שלמה [על אודות ר׳ העשיל צורף בווילנא] אל ר׳ אברהם [רוויגו] ור׳ בנימין כהן.

(כ״י 3 4º, דף 25—26).

גברין גברין באורייתא אברהם היו יהיה בקדמיתא ובבתריתא ובין כתיפיו שכן בנימין כהנא קדישא לא ישבע עד יאכל טרף ומנח באחמתא בנין קדישין מארין (דרזין) תריסין תבירא באורייתא ובחסידותא ה״ה הנקובים בשמותם ארי״ה ראשי אלפי ישראל המה כי בם בחר אל להיות ראשי גולת אריאל ומעינין כי הן כאל כבוד שמם נאה להם כמוהר״ר אברהם וכמוהר״ר בנימין בצי נרם יאיר ויעלה כשלהבת העולה עד כי יבא שילה א״ס וכאל״ש.

הנה באתי כהולך רכיל מגלה סוד יינא דאורייתא דהיינו מגלה טפח ומכסה טפחיים להוד רום כת״ר כבודם מהנהו הדין ותלת מילין ששמעתי מפי מארי דרזין סתרי דסתרי סינ״י מאן יוכל למללא קמיה שכינת׳ עלאה אתתא ודבתרייהו הבה(?) ממלל עימיה דלית ליה אשה אחרא בר מיניה יכל למללא להין ומלין אלין קא סהדין לגביה דקב״ה ממליל בפומיה בק״ש ודא רישא בחרבא דלית כברא דמלכא ואבא ואמא רחמין ליה ואינון גופא נטרין ליה בגין דאיהו מסטרא דעמודא דאמצעיתא. ושמעתי מניה מלין סתרין רזין עלאין דלא אתמסר לגלאה לשום ברנש ועם כל דא אין זה אלא כטפה מן הים מן מייא דאורייתא דיליה ולית אנא יכל למכתב מן ההוא אורייתא ומלין גניזין רק כחודה של מחט כי הם מים שאין להם סוף. ואגלה קצת למעלתכם מפה קדשו תראו כי נפשו קשורה בנפשכם הגם שאראכם ואכנכם ולא ידעתי אתכם כי אעפ״י שאיהו לא חזי מלייהו חזי. רק בקשתי שכתבי דנא יהיה כמוס בלב מעלתכם כי זה כתבתי בשתיקה שאל יודע למא׳ [=למארי] לישנא קדישא [גליון: ביש״א] בכן בקשתי שאל יגלה מעלתכם לשום ברנש כי אכתוב מאיזה מקום בחינתו וגם צד הנהגתו כי משנת תכ״ו בא אליו התעוררות גדול וראה מראה ממש כמו שראה יחזקאל נביאה ותכף כשעמד על רגלו התחיל לכתוב, וקודם לכן לא היה יודע מאי קא אמרי רבנן ממש עץ יבש והיה רק בעל מלאכת צורף ומשנת תכ״ו רצוף אהבה...

אכתוב למעלתכם קצת הנהגתו: שיושב בתחלת הלילה עד ג׳ שעות בלילה ולומד הכל בכתיבה הכל מתוך הזוהר ומתוך תקוני זוהר ובשבעי׳ תקוני׳ ואחר ג׳ שעות הולך לישן עד ו׳ שעות בלילה ואח״ז עמד והלך למקוה אבל לא בכל יום ותכף ישב ללימודו עד אור הבוקר ואח״כ הלך לבית הכנסת ותכף אחר יציאת בית הכנסת חזר תכף ללימודו והכל מתוך קולמוסו. וחבר חמשה ספרים משנת

תכ״ו עד הנה והכל על שמע וברוך רזין וסתרין עלאין שלא ניתן רשות לשום ברנש לגלאה. ג׳ ספרים ראשונים נקראים שלשה עדרי צאן הרובצים על פי הבאר וספר הרביעי נק׳ ע״ש באר עצמו וס׳ החמשי נקרא בשם אילת אהבים והכל יחודים גדולים אשר ממש מי שקורא בהם אחזו רעדה ... ויש לספר החמישי לע״ע קרוב לאלף ק׳ דפין ואמר שלא יהיה לזה הספר קץ אפילו יהיו כל השמים יריעות ... ודרך כלל שכותב יום ולילה לפי תיקוני זוהר חדש דף י׳ ע׳ ד׳ שורה י״א[1]) וספר לי הנה באיזה אופן היה דרך כלל קול צום ממון. היה מתקן בג׳ ספרים ראשונים ... והס׳ הד׳ בא בנקל כשהסיר ג׳ עדרי צאן הרובצים על פי הבאר ואמר בזה הלשון: בזמן האר״י ז״ל היה הנבואה מלבד מצד נצח והוד תרין סמכי נביאי קשוט ולכך היה מגלה עניינים נסתרים ... אבל לע״ע הוא בסוד עמודא דאמצעיתא.

יב׳

אפוקליפסה תימנית יהודית־ערבית׳

(כ״י 264 8° דף 157).

שער אחד לא נמצא בשום ספר מספרי העיבורים ודבריו אמת וצדק. אם נפלה תקופת ניסן בתחלת הלילה האוכל נעשה בזול כל אותה השנה והמטבע ישתנה יעמוד מלך מן הדרום באותה שנה וימלך על כל העולם בחזקה ונותנים אוה״ע מס בכל חודש ופחד ורעדה וזיעה ורתת יפול עליהם ויערבב העולם ממזרח למערב וינצחו אנשי המערב אותו פעם אחר פעם וינקמו נקמה גדולה מחיילותיו וביזה אחר ביזה. ואם ינצח הוא את אנשי המזרח והכית לאויב למדינתו ויכלהו ברוב רוגז ויכבש למלך המזרח במרמה.

ובעד דאלך יבתדי בלמת ווכל[2]) אל האדי ואלמהדי או אלמנצור[3]). ובעד אלדעוא[4]) יטלע מן סכנה בעד עמרת אלחצון [וי]לם [ב]אלחצן[5]) אלמסמא

[תרגום:]

ואחר כך יתחיל [הקץ] ע״י הבוטח באל הישיר והמיושר או המנצח ואחרי הקריאה יעלה מן משכנו אחרי בקור [או

1) כוונתו לדפוס ויניציאה, ומדבר שם על מדרגות הנביאים.

2) צ״ל בלמתווכל ויש להשלים כנושא המשפט מלה כמו „הקץ" או כדומה.

3) כפי שמעירני ידידי ד״ר בנעט, אלמנצור אלהאדי ואלמהדי הם שמותיהם של שלשה הכליפים הראשונים מבית עבאס אחרי מיסדו אבול עבאס אלספאח.

4) כלומר אחרי הקריאה למאמינים לקבל עליהם את מרותו.

5) כנראה העתיק המעתיק החדש מכ״י קדמון ושבש את הנוסח בחסרונות אגב העתקתו השלמה לפי הצעת חברי מר ביליג (וְיֻלַּם).

דמרמר [1]) ויקים פיה אייאם יסירה ויכרג
מנה ויקים פי גבל צין [2]) פ״ו יום ויכרג
וידכל רידתן [3]) וילתם ז׳ ראיית [4]) פאן וקע
קתלת אלסוייל [5]) אלבאקי אלבהי ואן לם
יקע פתן וידכל יחיג [6]) ויביע [7]) אלמהדי
אלמנתצר ויכרג מן מכה ויאכד בלאד
אלשאם [8]) ויצף [9]) צעדה [10]) ויכרב נגראן
ויכון צלטאן מעא אלמהדי אלמנתצר
והוא [!] יכון זמאמה [!] [11]) ויכון כיר כביר
פי צנעא ובלאדהא ובעד דאלך מחווז [12])
מן אלשאם אן גא שבאם [13]) קתל פי
שבאם ואן דכל צנעא הארב [14]) אליהא
קתל פיהא קתל עיב. ובעד דאלך יכרג
משיח בן יוסף וימלוך פי ארץ צנעא מ׳
סנה ואן לם יכרג [15]) בעד דאלך אלמהדי
אם לא זכו ישראל ולא עשו תשובה כרג
צאחב בגדאד וימלוך עלא אלארץ מ׳
אשהר. ובעד [16]) דאלך יכרג אלספיאני [17])
ויכרג אלבגדאדי צאחב אלטבול אלהג־

אולי: תקון] המבצרים ויבא אל המבצר
הנקרא דמרמר וישהה בו ימים מועטים ויצא
ממנו וישהה בהר צין פ״ו יום ויצא ויכנס
לרידה ו׳תקבצו שבעה דגלים. ואם תקרה
הריגת אלסוייל [?] הנשאר והמפואר [?] —
[הרי טוב]. ואם לא יקרה ויבואו עליו
יסורים [?] ויכנס [ב]יחיג [או אולי יחיא ?]
והוא יקבל עליו שלטון המיושר [המהדי]
המקווה ויצא מן מכה ויכבוש את מדינות
אלשאם ו[? אולי: יערוך מערכה על] צעדה
ויחריב נגראן ויהיה שליט יחד עם המהדי
המקווה והוא יהיה אימאם שלו ותהיה טובה
רבה בצנעא ובמדינתה ואחרי כן יסור [?]
מן אלשאם. אם בא לשבאם יהרג בשבאם
ואם יכנס בצנעא בברחו אליה יהרג בה
הריגה עלובה [מיתה של חרפה]. ואחרי כן

1) אחד ממבצרי מדינת צנעא עפ״י יאקות.

2) ضين הר בתימן שיש בו קבר שועיב נביא הערביב. על פי יאקות III, עמ׳ 485.

3) ريدة עיר בתימן וכתוב כאן בתנוין.

4) במקום ראיאת. 5) לא ידעתי מי הוא.

6) אולי שם מקום? ואולי יש לתקן יחיא?

7) במקום יבאיע; מי הוא המקבל עליו את שלטונו, לא נאמר.

8) כנראה כאן הכוונה לא לדמשק אלא לצפון ארץ תימן.

9) הוראתו אינה ברורה כאן, ד״ר בנעט חושב שאולי כוונתו מלשון צאף, ערוך מערכה על דברי.

10) מקום בתימן, עיין באנציקלופדיה של האיסלאם בערכו.

11) זמאמה ר״ל רסנו, והוא קשה להבנה. ד״ר גויטיין מציע לקרוא אמאמה, האימאם שלו.

12) אינו ברור לי. ביליג משוה محوز לסור מן ... וחושב שמחווז נכתב במקום מחווזא محوز!.

13) הר גבוה בצנעא עפ״י יאקות וד״ר גויטיין מעיר אותי שהוא שם עיר הסמוכה לצנעא.

14) במקום הארבא (כמו אייאם במקום אייאמא למעלה).

15) ר״ל אם לא יצא משיח בן יוסף הנזכר למעלה.

16) השורות הבאות נכתבו בחרוזים, וד״ר גויטיין מעיר שבשירה התימנית מוסיפין בסופי החרוזים יו״ד בלי מובן מיוחד, וכן הוא נוהג כאן בשמות אלנעמאן, אלספיאן, קראן וכו׳.

17) על האישיות החשובה הזאת בתורת קץ הימים המוסלמית! עיין Goldziher, Streitschrift des Ghazali gegen die Batinijja-Sekte (1916) עמ׳ 52 וגם Der Mahdi של Snouck Hurgronje עמ׳ 11.

דאואני[1]) והוא אלמלקב אלנעמאני ויתעב אלמסלמין ואליהוד בחכם אלאדיאני ויתולא ס׳ אשהר באלקראני ויכרג בקומן כתיר כמא אלגורבאני[2]) ויקתלה! אלספיאני באמר אללה מא לה תאני ויכרג משיח בן יוסף ב״ב מן קצר גמדאן[3]) ויקתל גמיע אלמלוך ויתולא פי ארץ צנעא מ׳ סנה ויקבץ כל ישראל אלא מדינת צנעא או אלא אסואד[4]) ומא יסירו ישראל אלדי פי ארץ צנעא אלא בעד אן יסכנו עשרת השבטים מ׳ סנה בא״י לאן נהם[5]) גלו תחלה ללחלח[!] וחבור ויהדו אוה״ע למשיח בן יוסף ולבני ישראל מנחה אחר הכרתת אדום וישמעאל שיעשה משיח בן יוסף נקמות בם וירבו נקמות באויביהם. אחר מ׳ שנה יהרג משיח בן יוסף ויהיו שונאי ישראל בצרה גדולה ובעת ההיא יבוא משיח בן דוד בהסח הדעת[6]) לקיים מ״ש כי לא בחפזון תצאו וכיון שהגיעו לא״י יחיו המתים וכל מי שאנו [צ״ל שאינו] מאמין באלו הדברים לא יזכה בגאולתינו בב״א והכל תלוי בתשובה ע״כ[7]).

יצא משיח בן יוסף וימלוך במדינת צנעא ארבעים שנה. ואם לא יצא [משיח בן יוסף] אחרי המהדי הזה [?] אם לא זכו ישראל ולא עשו תשובה, אז יצא בעל בגדאד וימלוך על המדינה ס׳ חדשים ואחרי כן יצא הסופיאני ויצא הבגדאדי בעל התפים ההודיים [?] והוא המכונה אלנעמאן והוא ייגע המוסלמים והיהודים במשפט הדתות [בענייני הדת] וישתרר ס׳ חדשים על ידי הקוראן [?] ויצא עם אנשים רבים כמו העורבים ויהרגהו הסופיאני במצות האל שאין שני לו ויצא משיח בן יוסף ב״ב ממבצר גמדאן ויהרג כל המלכים וינהג שררה במדינת צנעא מ׳ שנה ויקבץ כל ישראל אל עיר צנעא או אל אסואד ולא ילכו ישראל אשר במדינת צנעא אלא אחרי שישבו עשרת השבטים מ׳ שנה בא״י מפני שהם גלו תחלה לחלח וחבור ויביאו אומות העולם למשיח בן יוסף ולבני ישראל מנחה.

1) אולי במקום אלהנדואניה, מפני החרוז (בילליג).
2) במקום الغربان העורבים.
3) טירה מפורסמת. וד״ר בנעט מעיר שלפי Histoire des Arabes, Cl. Huart כרך II, עמ׳ 243 נחרב המבצר הזה בשנת 1187.
4) נראה שהוא שם מקום אבל אינו ידוע לי.
5) בשתי מלים במקום لأنهم (בילליג).
6) סנהדרין צ״ז, א׳.
7) אפוקליפסה מוסלמית שאותה הרוח שלטת בה, אבל מוצאה מסוריה, עיין בחוברתו של R. Hartmann, Eine Islamische Apokalypse aus der Kreuzzugszeit (1924).

יג׳

פרקים ממגלת סתרים וספר חזיונות לר׳ יצחק יהודה יחיאל מקומרנא׳

(כ״י 331 8^{0}).

שנת תר״ה ט׳ אדר שני נטלתי את ידי ובירכתי איזה שבח, ולא יכולתי לקום עדיין מחולשת כחי. ועשיתי ויחדתי יחוד והתקשרתי בנפש מרן האלקי הר״י ומהתדבקות הזה נפלה עלי תרדמה וראיתי כמה נשמות עד שנפל עלי פחד ורעש כדרכי, ונראה מהם מענין שאעלה לגדולה ועליתי עוד וראיתי את ר׳ יהושע העשיל דפה וצעקתי ר׳ יהושע העשיל עד שנשמע הקול לב״ב ואמר לי שהוא בטוב ושאלתי אותו מפני מה חלק עלי ומאיזה סבה ואמר לי שפעם אחת שמע דרשה מאיזה איניש דלא מעלי ומזה נכנס בו איזה ניצוץ רע והטה לבו לחלוק עלי ואח״כ נתקשרתי עמו באהבה וחבה ונפל עלי פחד ורעש גדול ונתעבר בי והקצתי.

תר״ה י״ט אדר שני עש״ק חלמתי חלום ארוך ובתוכו פירוש על המזמור יענך ה׳ ביום צרה אמתי יענך׳ ישגבך שם אלקי יעקב שיהיה החוזק והעוז שלך בשם אלקי יעקב והוא להשתתף שם שמים שם אלקי יעקב בהצער ועיקר הצער על בחינת איברים דשכינה המלובש בהצער וכשיהיה על דרך זה, אז תכף יענך, וכן על דרך זה פרשו לי כל המזמור: וסוד ישגבך שם אלקי יעקב עולה תתק״ג שבכל ירידות ומיתות עד חסרון כיס שקשה מכלם, בכולם ישתתף שם שמים עליו ואז ישלח עזרך מקדש עליו במה שהקדושה יהיה נעזר ומציון צי״ע יסעדך, וכשיהיה על דרך זה׳ יתן לך כלבבך והמשכיל יבין לפרש הכל עד״ז׳ והיה לי זה על שביום העבר היה לי צער גדול מגודל דחקי ועניי וירידות והיה לי ביטול תורה ועבודה גדול מאד ומאוד׳ ובפרטות היה לי צער מחסרון עצים והיה לי ביום חלישת דעת גדול על כל ההתנהגות שנוהג עמי הבורא׳ ושכחתי שם אלקי שכל אלה הם הבל וריק לצער עצמי על חסרון הפרנסה ועל טלטול הגוף שאני היום כאן ומחר בקבר לתן דין וחשבון לפני מלך עליון ועיקר הצער היה לי להצטער על חסרון וירידת קדש עליון השכינה שזה צער שאין גדול ממנו. וחסרון עצים הם חסרון צדיק יסוד [עולם] עליון ותפארת אוי לי ואבוי שח״ו עונותי הרבים גרמו לי להפריד הייחוד ולהפריד נפשי מיחוד השכינה וכי אני בדור פחות ובפרטות בעיר ... בין פחותים שלא נמצא כמותם ואיני יכול להחזיר אף אחד מהם בתשובה כי מלאו ליצנות כעננים, ומזה הוא שעשיתי פירוד בין קוב״ה ורמזו לי יענך ה׳ ביום צרה ר״ת צובי אשר על יחוד זה שבחוהו רבנן לדצובי [!] ואני הפרדתי היחוד ומזה יש לי חסרון עצים והקצתי ואמרתי ב״ה וב״ש חי וקיים לעד אמן ...

תר"ה א׳ שמיני בלילה כ״ב אדר שני חלמתי שישבתי במסבת הצדיקים ואמרתי תורה דרוש ארוך והדרוש היה על פסוק ועבדתם את ה׳ אלהיכם בראש השנה, כי ר"ה בסוד סתר כמבואר בר"מ דאתכסייא סיהרא והוא סוד החסד שהסמך מצטרפת לחיים ולדין [כי ח׳ ר"ת חיים וד׳ ר"ת דין וגם ח"ס בגמ׳ חיים וס"ד בגמ׳ דין] וסוד ה"פ חסד על דרך זה [?] עולה סתר וסוד חיים דין עולה יקוק אלקיכם משומע?] ע"י קול השופר נעשה חסד דין בסוד קול וחסד שלום לחסד ודין מסוד אמת ביחוד הפנים סוד אמת וברך את לחמך בר"ה שכל מזונותיו של אדם קצובין בר״ה, וסוד את לחמך עולה צבאות שע"י שם זה עומדין מזונות בנו"ה באמורים מחוברים באלף דצבאות כמבואר בדברי מרן ליודעים ושם שחיקת מן לצדיקים בהשפאת (??) מזונות את לחמך ושמות יהוה צבאות כולל עליונים ותחתונים שכולם צריכים ברכה והשפעת מזונו כמבואר בדברי מרן על בריאת העולם באות ב׳ בשו"ה עליונים ותחתונים כולם נקראים צבאות כטעם ה׳ צבאות עמנו שגם עמנו יהיה נקרא שמו על סוד יחוד ברכה ושפע מזונו משגב לנו אלהי יעקב סלה ליחוד פריה ורביה פנים בפנים אות אלף שינויה (?) תחתונים על עליונים וזה וברך את לחמך בסוד אות בית ברכה בשפע מזונו השפע בר״ה ע"י שם צבאות בסוד אמת. ואת מימיך, זה יוה"כ בסוד מעין חתום ואח"כ חזרתי בו ואמרתי תכף ואת מימיך זה חג הסוכות ושאיבת מים חיים לניסוך ולשמהה כי יוה"כ נכלל בסוד את לחמך שצריך לאכול בערב יוה"כ לחם חיצונית כדי לקבל ביו"כ בחינת לחם פנימיות בסוד דין חיים שהוא יהוה אלהיכם כולל מזוני וחיים כי קא יהיב רחמנא שובעא בר"ה לחיי קא יהיב וחותם חיים עד השלום נגמר ביו"כ והכל תלוי במזוני שובעא. ואת מימיך, בעת שנדונין על המים בחג את מימיך ... [שתי שורות וחצי נשארו כאן פנויות] ... והסירותי מחלה מקרבך זה חיה רעה התלויה במדה המקטרגת על ישראל שלא יקטרג שלא יקטרג [!] ואח"כ אמרתי פעמים הרבה שלא יקטרג שלא יקטרג ואח"כ אמרתי עוד ד"ת וחזרתי אותו הרבה פעמים שלא אשכח אותם וסיימתי שלא יקטרג שלא יקטרג הרבה פעמים ומתוך אלה הדברים הקצתי והכל נשכח ממני בעוונותי תכף שיצאתי לבא לזה העולם חוץ מפירוש הפסוק הנ"ל.

תר"ה עש"ק שמיני כ״ו אדר שני ראיתי את מורי דודי הקדוש רבינו צבי הלוך ושב בבית מדרשו ומתפלל ואמר לי שיש לו רשות תמיד לילך לבית מדרשו להתפלל כמו שהיה בחיים. ותמהתי איך היה צדיק גדול וקדוש שיש לו רשות כזה להיות כמו בחיים והצצתי בצורתו הקדושה ונתמלאתי עוז ושמחה על שזכיתי לראות ז"ל הדרו [!] כי זה כבר ארבע עשרה שנים אחר פטירתו ובדרך הזה שהוא כמו בחיים. וראיתי אותו כבר לאלפים. ומזה כל מי שיושב על מקומו אינו עולה לו יפה, כמו שראיתי שאירע לדודי ר׳ משה ע"ה וכן לאחרים, דלא ניחא ליה לצדיק שישב אחר במקומו, וזה אשר נתחדש שזה קרוב לחצי שנה שמחבב אותי

מאד. ואמר לי שאציב במקומו והכל בדרך חבה ואהבה ואף דלא ניחא לי כמו שכבר הארכתי הענין לידידי ... אעפ"כ אמר לי שהוא באין פנים (?) ואהיה מוכרח.

תר"ה ליל שביעי ש"פ ראיתי צדיק אחד ופניו מאירים כאור השמש ושאלתיו מי הוא ואמר לי מנחם שמי ונתן לי שלום בשמחה רבה ונפלאה וגם לי היה שמחה רבה מאד מראות פניו והקצתי.

תר"ה עשרים יום בעומר הייתי בעיר דוקלא ובאתי שמה באישון לילה ואפילה ולא היה מי שיאסוף אותי הביתה עד שבא בורסקי אחד להכניס אותי לביתו ורציתי להתפלל מעריב ולספור ספירת העומר ולא יכולתי שם והלכתי לבית המדרש דשם והתפללתי והבנתי מזאת הסבה ענין ירידת השכינה וצערה בעמדה בשוק של בורסקי ובכיתי הרבה בכיות לפני אדון כל על צער השכינה ומרוב צערי נתעלפתי וישנתי מעט וראיתי במראה אור וזיו גדול בדמיון בתולה מקושטה ואורה מבהיק ולא זכיתי לראות הפנים ... ויותר אין לרשום [!] ... והיה אורה יותר מאור השמש בצהרים.

תר"ז בר"ה ליל א' חלמתי חלום ארוך וראיתי שיש עלי דינים, ואח"כ ראיתי שאני הולך בשערות על ראשי ואמרתי בלבי שבודאי אלו השערות מורין על דינים קשים ר"ל וביום מסרתי נפשי והתפללתי בשמחה רבה וכשהגביהו את ספר התורה נראה לי הפסוק וראית אותה ונאספת אל עמך ולא השגחתי כלל ע"ז והתפללתי תפלת מוסף באור צח, ובליל שני חלמתי שנגלה הכתר עליון ברחמיו ונמחקו הדינים, והרב בית יוסף היה מליץ טוב בעדו ונשאר רק גניבה' וגם זה נמחק ונגנב ממני רק סכין וכף כסף.

תר"ז שבת תשובה ביום הייתי בחלומי בארץ הקדושה. — ובהרבה ימים ראיתי את תלמידי מורי [!] הצדיק מוה' יוסף צבי, והצדיק מהו' ר' משה אבלי ואת ר' ישראל בער וכלם מנשקים אותי בשמחה.

תר"ז כ"ח תשרי במוצאי שבת ראיתי את מורי דודי והקפיד עלי שאיני אומר איזה דבר משמו בשעה שאני אומר הדרוש בעת רצון.

שנת יהו' גואל ישראל ליל שק"פ נח ד' חשוון חלמתי חלום ארוך אבל לא היה בזכות וצחות אלא בערבוב ואח"כ עליתי בזכות גדול וראיתי את דודי הצדיק מוה' בעריש זי"ע וידעתי שאני בחלום וראיתי את נפשו ואח"כ הלכתי למקום אחר וראיתי את דודי הנ"ל והייתי סבור שאני בהקיץ והייתי זך בזכות גדול במחשבה ברורה ואמרתי בלבי איזה זכות יש בידי שאני רואה נשמות הצדיקים בהקיץ בלי זעזוע ומגודל השמחה שהיה לי, נתמלאתי אור על הזכות הזה ולקחתי את ידו ונשקתי אותה וברכתי ברכת שהחיינו בשמחה ונהניתי מאד על המראה הזה ואמרתי לו ימחול לי אדוני על החיבוק ונישוק שאני מחבק ומנשק אותו ואני מלובש בחמר בשר ודם ומעלתו מלובש באור זך ואין מן המוסר כ"כ ליקרב לאור זך כזה בלבוש

עכור ושחק עליו ואח״כ התחלתי לבקש מלפניו ולפצור לו [!] בתחנונים ובקשות הרבה ואמרתי לו יאמר לי האדון ויגלה לי על מה באתי לההיא עלמא ומה פגמתי ומה חסרתי והיכן מקומי בגן עדן וגלה לי גדולת נפשי אם ח״ו לא נדחתי מגדולתו וחבקתי אותו ונשקתי לו והרביתי עליו הפצרות ובקשות הרבה ולא רצה להשיב לי כי לא היה לו רשות וכשראיתי שאין מועיל כל הפצרותי. שאלתי ממנו ואמרתי לו עכ״פ יגלה לי אדוני מגדולת חדושי תורתי אם הם מקובלות למעלה לפני אדון כל ובפרט על ספרי אוצר החיים על המצות. ועל מה שכתבתי שם במצות רע״ה מענין פ״ה דע״ק וחידוש מעשה בראשית, ויקם על רגליו בזעזוע גדול ובפחד ואמר התורה התורה (הרבה פעמים) וירם ימינו על שמאלו, בפחד ואמר התורה שלך והחדושים שלך בכל המתיבתות עוסקים בהם. ונתמלאתי שמחה לאין שיעור וערך והקצתי.

שנת תר״ז ליל ר״ח חשון אמרתי פיוט הושענא סוכת שלם בבכיה רבה וגדולה והקצתי וישנתי שנית וראיתי בחלומי שעתה ר״ה והחזן התתיל לומר בקול מי ינוח עד מי ישפל ומי ירום והבנתי שעדין יש עלי גלות לקבל ואח״כ ותרומם קרני.

שנת תר״ז ליל שבת קדש כ״ה חשון חלמתי שראיתי את חברי החסיד יהושע מבראד ושכחתי אם הוא בחיים בעוה״ז או הוא כבר בעולם עליון ושאלתי אותו בגודל תשוקה אמור לי אחי חביבי מאין באת והשיב לי מעולם עליון ושאלתי אותו עוד בגודל תשוקה אמור לי אחי מה אני בעולם עליון והשיב בטוב ובחשיבות גדול ואח״כ שאלתי אותו עוד שבשבוע העבר היה לי כעס גדול על אשתי שציערה אותי מאוד ונסתלקו ממני אורות ונשמות ומלאכים ההולכים עמי קרוב לשני ימים האם היה ע״ז הזיק גדול למעלה ולא השיב לי ע״ז כלום, ואמרתי לו בחבוק ונישוק אל תחשבני שאני שואל אותך דברים כאלה מפני שאני רוצה להיות רב או רבי, אלא שאני משתוקק להיות חלקי בה׳ אלהי ישראל עם ישראל והשיב לי הכל טוב והקצתי.

שנת תר״ז בחודש שבט חלמתי שראיתי ספר תורה ובין כל פסוק היה מלא רזין נפלאין סודות רמות ועמדתי עם מורי דודי רבינו צבי זי״ע והראה לי ספר הזה ואמר לי שהוא ספרי שכתבתי בתורתי וחדושי שחדשתי. פעמים רבות ראיתי שאני מניח תפלין סמן לגדולה גדולת ישראל.

שנת תר״ז י״ב אדר ראיתי שהוא יו״כ ועשיתי תשובה בכוונה גדולה מעומקא דלבא מאד ואח״כ התפללתי תפלת מוסף ואמרתי סדר עבודה ונפלתי על פני בפישוט ידים ורגלים בעת אמירת והכהנים ועשיתי תשובה גדולה והקצתי. סמן שנמחל עונותי.

שנת תר"ז שבת קדש ח"י אדר ראיתי כמה נשמות שערערו על ספרי אוצר החיים על תרי"ג מצות שלא אכתוב עוד לגלות כ"כ סודות והראו לי את ספרי וטענו על כמה דברים שיש בו ואמרתי להם ת"ל כבר ביארתי על כמה מצות עד פרשת בהר והרי יש בו טעמים נפלאים אמתיים והודו לי שהוא אמיתי אבל עכ"ז לא אכתוב עוד. ואמרתי כשיזכני ה' בחיים בודאי אכתוב כי אנו מצוים ועומדים לידע טעמי המצות. ואח"כ זכיתי לראותו [!] איזה ניצוץ אליהו ז"ל ובקשתי ממנו אדוני נא יתן לי שלום ונתן לי שלום ונתמלאתי שמחה מאד ופגעתי בכמה נשמות ואמרתי להם אחי זכיתי שאליהו נתן לי שלום והקצתי. במוצאי שבת ראיתי אריה נאה ומאוים מאד, סמן למלכות ושנתקבלו תפלותי ע"י אריה של מעלה·

תר"ז יום א' דסליחות בסופו חלמתי שעלה עמוד השחר והנחתי תפלין שני זוגות כמנהגי בשמחה גדולה מאוד לא תשיגנו בהקיץ שמחה כ"כ, סמן שאעלה למנוחה ולגדולה וקמתי ואמרתי סליחות בצבור וקודם התפלה הנחתי את עצמי לישון מעט וחלמתי עוד שהנחתי תפלין, סמן שבמהרה אעלה לגדולה ולנחת ולשמחה.

מפתחות

(המספרים בלי תוספת עמ' הם המספרים הסדוריים של כתבי היד בספר הזה)

א) שמות המחברים

ב) שמות ספרים

ג) שמות סופרים

ד) שמות בעלים

ה) שמות מקומות

ו) צנזורים